

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TÜRKİYE VE ALMANYA’NIN KAMU DİPLOMASİSİ
FAALİYETLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

TÜRKİYE AND GERMANY'S PUBLIC DIPLOMACY
ACTIVITIES: A COMPARATIVE ANALYSIS

DOKTORA TEZİ

HASAN KOCABIYIK

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Kamer KASIM

BOLU, HAZİRAN - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Hasan KOCABIYIK tarafından hazırlanan “**TÜRKİYE VE ALMANYA’NIN KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak oy çokluğuyla kabul edilmiştir. 12/06/2024

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Kamer KASIM
BAİBÜ

.....

Üye
Prof. Dr. Koray TÜTÜNCÜ
BAİBÜ

.....

Üye
Doç. Dr. İlhan SAĞSEN
BAİBÜ

.....

Üye
Doç. Dr. Enes BAYRAKLI
TAÜ

.....

Üye
Doç. Dr. Mehmet SOYTÜRK
KTÜ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında Enstitü Müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

.....

HASAN KOCABIYIK

ÖZET

**TÜRKİYE VE ALMANYA’NIN KAMU DİPLOMASİSİ
FAALİYETLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME
DOKTORA TEZİ
HASAN KOCABİYİK
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. KAMER KASIM)

BOLU, HAZİRAN - 2024

xiii + 152

Uluslararası ilişkilerde geleneksel diplomasi önemini korumakla beraber kamu diplomasisi de geleneksel diplomasi gibi önem kazanmıştır. Bu yönüyle ülkelerin uluslararası sistemdeki konumlarını belirlemede etkili faktörlerden birisi haline gelmiştir. Yumuşak gücün kullanım alanı olarak öne çıkan kamu diplomasisi, geleneksel diplomaside bir dönüşümü de zorunlu kılmış ve dış politikada yeni yaklaşımların gelişmesine ortam hazırlamıştır. Türkiye bu alanı bir politika aracı olarak sistemli bir şekilde kullanma noktasında gelişmiş birçok ülkeye kıyasla biraz gecikmiş olsa da son dönemlerde etkin bir şekilde değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Bu çalışmada Türkiye ile karşılaştırmalı olarak inceleyeceğimiz Almanya, ilk uygulama örnekleri 18. yüzyıla dayanan faaliyetleriyle bu alanı etkin şekilde kullanan ülkelerden birisidir. Çalışmada Türkiye ve Almanya’nın kamu diplomasisi faaliyetlerinin karşılıklı olarak incelenmesi hedeflenmiştir. Öncelikle kavramsal çerçevenin oluşturulması amacıyla diplomasi, kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları üzerinde durulmuştur. Kamu diplomasisinin uygulama alanları, konuları ve araçları incelendikten sonra kamu diplomasisine dair kuramsal yaklaşımlar ele alınmıştır. Çalışmanın ana bölümünde Türkiye ve Almanya’nın kamu diplomasi faaliyetleri tarihsel süreç içerisinde ele alınmıştır. Bu bölümde her iki ülkenin kamu diplomasisine dair genel görünüm ve karakteristik özelliklerinin öne çıkarılması hedeflenmiştir. Devamında, Türkiye ve Almanya’nın kamu diplomasisi faaliyetleri, öne çıkan faaliyet alanları, konuları ve aktörleri üzerinden incelenmiştir. Elde edilen veriler kamu diplomasisi kuramlarının açıklayıcı sınırları çerçevesinde yorumlanarak Türkiye ve Almanya’nın kamu diplomasisi faaliyetleri karşılaştırılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Kültürel Diplomasisi, Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, Dış Politika, Almanya Dış Politikası, Türk Dış Politikası

ABSTRACT

TURKEY AND GERMANY'S PUBLIC DIPLOMACY ACTIVITIES: A COMPARATIVE ANALYSIS

PHD THESIS

HASAN KOCABIYIK

BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF INTERNATIONAL RELATIONS

(SUPERVISOR: PROF. DR. KAMER KASIM)

BOLU, JUNE 2024

xiii + 152

While traditional diplomacy remains important in international relations, public diplomacy has also gained significance like traditional diplomacy. In this regard, it has become one of the effective factors in determining a country's position in the international system. Public diplomacy, which stands out as a field for the use of soft power, has necessitated a transformation in traditional diplomacy and paved the way for the development of new approaches in foreign policy. Although Türkiye may have been somewhat delayed compared to many other countries in systematically using this field as a policy tool, it can be said that in recent years it has effectively utilized this field. In this study, we aim to examine the public diplomacy activities of Türkiye and Germany comparatively. Firstly, to establish the conceptual framework, diplomacy, public diplomacy, and soft power concepts are discussed. After examining the application areas, topics, and tools of public diplomacy, theoretical approaches to public diplomacy are addressed. In the main section of the study, the public diplomacy activities of Türkiye and Germany are discussed within the historical context. The aim of this section is to highlight the general outlook and characteristic features of public diplomacy in both countries. Subsequently, the public diplomacy activities of Türkiye and Germany are examined through prominent areas of activity, topics, and actors. The data obtained are interpreted within the explanatory boundaries of public diplomacy theories, and the public diplomacy activities of Türkiye and Germany are compared.

KEYWORDS: Cultural Diplomacy, Public Diplomacy, Soft Power, Foreign Policy, German Foreign Policy, Turkish Foreign Policy

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ	x
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xi
TEŞEKKÜR.....	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	23
1. DEĞİŞEN DİPLOMASİ ANLAYIŞI, KAMU DİPLOMASİSİ VE YUMUŞAK GÜÇ	23
1.1 Değişen Diplomasi ve Yumuşak Güç.....	23
1.1.1 Diplomasi Kavramı.....	25
1.1.2 Diplomasinin Tarihçesi.....	27
1.1.3 Güç Kavramı ve Yumuşak Güç.....	32
1.2 Kamu Diplomasisi: Tanımı, Kuramsal Tartışmalar ve Yaklaşımlar	37
1.2.1 Kamu Diplomasisinin Tanımı	37
1.2.2 Kamu Diplomasisinin Gelişim Süreci	42
1.2.3 Geleneksel Kamu Diplomasisi ve (Yeni) 21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi	46
1.3 Kamu Diplomasisinin Boyutları/Safhaları	51
1.3.1 Günlük İletişimler (Reaktif Kamu Diplomasisi)	55
1.3.2 Stratejik İletişimler (Proaktif Kamu Diplomasisi).....	56
1.3.3 Uzun Süreli İlişkiler (Kültürel Etkileşim ve İlişki İnşa Etme)	57
1.4 Kamu Diplomasine Dair Kuramsal Yaklaşımlar/Modeller	58
1.4.1 Gilboa'nın Temel Soğuk Savaş, Devlet Dışı Uluslararası ve İç Halkla İlişkiler Modeli	59
1.4.2 Deibel ve Roberts'in Katı ve Esnek Yaklaşımlı Okul Modeli	60
1.4.3 Zaharna'nın Enformasyon ve İlişkisel İletişim Modeli	60
1.4.4 Cowan ve Arsenualt'ın Monolog-Diyalog-İşbirliği Modeli.....	61
1.4.5 Piesert'in Kültürel İletişim Modeli.....	62
1.4.6 Kelley'in Savunuculuk ve Danışma Modeli.....	63
1.4.7 Freitag'ın Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Uyarlaması	63
İKİNCİ BÖLÜM	65
2. UYGULAMADA KAMU DİPLOMASİSİ.....	65

2.1 Kamu Diplomasinin Aktörleri	65
2.2 Kamu Diplomasinin Uygulama Alanları ve Araçları	68
2.2.1 Kültürel Diplomasi	75
2.2.2 Eğitim ve Akademik Değişim	77
2.2.3 Uluslararası Yayıncılık (Geleneksel ve Yeni Medya)	79
2.2.4 Yurttaş-Vatandaş Diplomasisi: Kültür Elçiliği	79
2.2.5 Diaspora ve Baskı Grupları Diplomasisi: Lobcilik	81
2.2.6 Spor	82
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	83
3. TÜRKİYE VE ALMANYANIN KAMU DİPLOMASİSİ	83
3.1 Kamu Diplomasisi ve Türkiye	83
3.1.1 Giriş	83
3.1.2 Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Tecrübesi ve Yumuşak Gücü	84
3.1.3 Cumhuriyet Öncesi Dönem Kamu Diplomasisi Uygulamaları ve Osmanlı İstimâlet Siyaseti	87
3.1.4 Cumhuriyet Dönemi Türk Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkanları	91
3.1.5 Aktörleri, Araçları ve Konuları İtibariyle Türkiye'nin Kamu Diplomasisi	100
3.2 Kamu Diplomasisi ve Almanya	110
3.2.1 Giriş	110
3.2.2 Almanya'nın Kamu Diplomasisi Tecrübesi ve Yumuşak Gücü	111
3.2.3 Alman İmparatorluğunun Kuruluşundan 1. Dünya Savaşına Yayılmacı Politika Aracı Olarak Dış Kültür Faaliyetleri	112
3.2.4 Birinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem: Çoğulcu Kamu Diplomasisi Politikasının Temelleri	115
3.2.5 Nazi Almanyası Dönemi Alman Kamu Diplomasisi ve Soğuk Savaş Dönemi	117
3.2.6 Soğuk Savaş Döneminde Doğu ve Batı Almanya Uygulamaları: İki Farklı Yaklaşım	119
3.2.7 Doğu ve Batı Almanya'nın Birleşmesi Sonrası Dönem: Yeni Roller ve Yeni Öncelikler	121
3.2.8 Aktörleri, Araçları ve Konuları İtibariyle Almanya'nın Kamu Diplomasisi	123
SONUÇ	133
KAYNAKLAR	144

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Szondi'nin Kamu Diplomasisi Boyutları	52
Şekil 1.2. Cristopher Ross'un Kamu Diplomasisi Boyutları	53
Şekil 1.3. Leonard, Stead ve Smewing'in Kamu Diplomasisi Boyutları.....	54
Şekil 1.4. Nye'in Kamu Diplomasisi Boyutları	55

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Nye’a Göre Gücün Üç Biçimi.....	35
Tablo 1.2. Snow’un Kamu / Diplomasi Oryantasyonu (Public vs. Diplomacy)41	
Tablo 1.1.3. Szondi’nin Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi Karşılaştırması.....	48
Tablo 1.4. Cull’un Eski Kamu Diplomasisi-Yeni Kamu Diplomasisi Kıyaslaması	50
Tablo 2.1. Kamu Diplomasisi Aktörleri	67
Tablo 2.2. Kamu Diplomasisinde Zaman/Bilgi Akışı/Altyapı Sınıflandırması70	
Tablo 2.2.3. Kamu Diplomasisi Uygulama Alanları ve Araçları Tablosu	74

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

- AA:** Anadolu Ajansı
AB: Avrupa Birliği
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
ADC: Alman Demokratik Cumhuriyeti
AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKBP: Auswärtiges Kultur- und Bildungspolitik (Dış Kültür ve Eğitim Politikaları)
BAİBÜ: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
BRD: Bundesrepublik Deutschland (Federal Almanya Cumhuriyeti)
BM: Birleşmiş Milletler
BMBF: Bundesministerium für Bildung und Forschung (Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı)
BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BPA: Bundespresseamt (Federal Basın Kurumu)
BYEGM: Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü
DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst (Alman Akademik Değişim Servisi)
DAS: Deutsche Auslandsschulen (Alman Yurtdışı Okulları)
DDR: Deutsche Demokratische Republik (Alman Demokratik Cumhuriyeti)
DPA: Deutsche Presse-Agentur (Alman Haber Ajansı)
DW: Deutsche Welle
FAC: Federal Almanya Cumhuriyeti
FETÖ: Fethullahçı Terör Örgütü
GIZ: Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu)
İfa: Institut für Auslandsbeziehungen (Dış İlişkiler Enstitüsü)
KDK: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
MEB: Millî Eğitim Bakanlığı
M.Ö.: Milattan Önce
NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
PKK: Kürdistan İşçi Partisi
PR: Public Relations (Halkla İlişkiler)
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK: Sivil Toplum Kuruluşu
TANAP : Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline (Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı)

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TİKA : Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı

TKAE : Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

TRT : Türkiye Radyo Televizyonu

USIA : United States Information Agency (Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı)

YEE: Yunus Emre Enstitüsü

YTB : Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

ZfA : Zentralstelle für das Auslandsschulwesen (Yurtdışı Okullar Merkezi)

TEŞEKKÜR

Kamu diplomasisi alanında görev yapan bir kamu çalışanı olarak bu zamana kadar görev aldığım kurumlarda edindiğim pratik tecrübelerin bu çalışmaya dolaylı katkısı yadsınamaz. Bu tez çalışması esnasında, saha pratiğinin yanında alana dair teorik bilgimi artırma ve konuya bilimsel pencereden biraz daha derinlemesine bakabilme imkânı buldum. Bu nedenle bu zamana kadar çalıştığım kurumlar ve yöneticilerinin şahsında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne duyduğum vefa borcunu öncelikli olarak ifade etmek istiyorum.

Tezimi başlangıçtan itibaren takip eden ve yorumlarıyla katkı sunan danışmanım Prof. Dr. Kamer Kasım'a, yeterlik sınavından itibaren TİK toplantılarımızda ve son olarak savunmamda eleştiri ve yorumlarıyla tezime yaptıkları katkılar nedeniyle TİK üyesi hocalarım Prof. Dr. Koray Tütüncü ve Doç. Dr. İlhan Sağsen'e, savunma jürimde yer alarak eleştiri ve yorumlarıyla katkılarını sunan değerli hocalarım Doç. Dr. Enes Bayraklı ve Doç. Dr. Mehmet Soytürk'e teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Ayrıca, üç çocuklu bir aile ve çalışan eşler olarak yoğun iş hayatımız içerisinde doktora çalışmasına zaman ayırabilmemdeki en büyük destekçim değerli eşim Nezahat Kocabıyık'a ve dualarıyla her zaman yanımızda olan aile büyüklerimize içten teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Kamu diplomasisi son yirmi yılda küresel anlamda bilinirlik kazanmış ve öne çıkmış bir kavram olmakla beraber geride bıraktığımız yüzyılda oldukça etkin kullanılmış politika araçlarından bir tanesidir. Özellikle son dönemde hükümetlerin dış politikalarında geleneksel diplomasi kadar etkili bir yöntem haline gelmiş olan kamu diplomasisi *bireylerin gönüllerini kazanarak kendi lehine kamuoyu oluşturma ve bu sayede muhatapları ikna edebilme becerisi* olarak da tanımlanabilir. Geleneksel ikna yöntemi olarak diplomasi, yani uluslararası ilişkilerde diplomatik misyonların sürdürmekte olduğu ilişkiler, resmî açıklamalar, lider temasları gibi geleneksel diplomasi yöntemleri önemini ve işlevselliğini şüphesiz korumaktadır. Ancak kamu diplomasisi faaliyetleri çoğunlukla bu yöntemlerle birlikte, bazen de belirli alanlarda daha çok öne çıkacak şekilde dış politikada etkin bir unsur olarak kullanılmaktadır.

Uygulama araçları ve yöntemleri itibariyle değerlendirildiğinde kamu diplomasisinin farklı örnekleri görülmektedir. Uygulama amacı ve içeriği bakımından kamu diplomasisine karşılık gelen yöntemlerin ilk önce hangi dönemde ve kim tarafından kullanıldığı araştırmaya ve tartışmaya açıktır. Bu çalışmanın ana konusu tarihsel bir tespit yapmak olmamakla beraber, tarihte kamu diplomasisi örneklerine dair tartışmalara kısmen katılarak, kavramın geçmişine dair bazı açılımlar getirme gayreti de gözetilmektedir. Özellikle bu tezin araştırma konusu olan ülkeler olarak Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini değerlendirebilmek için tarihteki örnekleri anlamaya ihtiyaç duyulmaktadır (Kocabıyık, 2019:164). Bu yönüyle çalışma, kamu diplomasisinin izlerini bilinenin aksine yirminci yüzyıldan çok daha gerilerde aramaktadır. Zira insanoğlu yeryüzünde hâkim olmak ve önceliklerini diğer toplumlara kabul ettirmek için tarih sahnesinde çeşitli mücadeleler veregelmiştir. Muhatapları yenilgiye uğratmak için çeşitli savaş teknikleri kullanılarak kaba kuvvete başvurulduğu gibi, karşı tarafı ikna ederek sonuca ulaşmak da yöntemlerden birisi olarak kullanılmıştır. Örneğin Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Balkanları fethetme sürecinde, önceden oluşan olumlu imajın etkisi ile hedef bölgede yaşayan gayrimüslim halkın daveti ve iş birliği sayesinde fetihler kolaylaşmıştır. Batı devletlerinin Katolik Kilisesi öncülüğünde dünyanın farklı coğrafyalarında yüzyıllardır yürütmekte oldukları çeşitli misyonerlik faaliyetleri de bu kapsamda değerlendirilebilir (Karadağ,

2020:1). Dolayısıyla tarihte kamu diplomasisine muadil kabul edilebilecek çeşitli uygulama örnekleri mevcuttur ve bu uygulamalar bugün yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinden bağımsız değerlendirilmemesi gereken faaliyetlerdir.

Public diplomacy kavramı ilk defa, o dönem Tufts Üniversitesi Flechter Hukuk ve Diplomasi Fakültesi Dekanı olan Edmund Gullion'un bir yazısında 1965 yılında kullanılmıştır. Gullion, üniversitenin bir yayınında "bilgi ve fikirlerin uluslar ötesi akışı" tanımlamasıyla bu kavrama dikkat çekmiştir (Sancar, 2012:79). İlerleyen dönemlerde kamu diplomasisi, "yumuşak güç" veya "ince güç" olarak da tanımlanan "soft power" kavramı ile anlamını pekiştirmiş ve dünya genelinde bilinirlik kazanmıştır. "Soft power" kavramı ise ilk defa Joseph Nye'in "Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası" adlı kitabında (Nye, 1990:155) gündeme gelmiştir. Nye, daha sonra çeşitli makalelerinde ve 2004 yılında yayımlanan "Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu" adlı kitabında bu kavramı ayrıntılı olarak ele almıştır. Nye, sert güç kullanmadan, yani somut bir tehdit veya ödül koymadan da istenilen sonuçların alınabileceğini belirtmektedir. "Bir ülke, değerlerine hayran olan, kendisini örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin olması ve onu izlemesi ile de dünya siyasetinde istediği sonuçları elde edebilir" ifadesiyle kavramın tanımını daha somut bir hale getirmiştir (Nye, 2004:5).

Dış politikada ve uluslararası ilişkilerde muhatapları, sadece askeri güç ve ekonomik yaptırımlar tehdidini kullanarak değişime zorlamak yerine, muhatapların ilgisini çekecek gündem oluşturarak onları kendi cazibe alanına çekmek de önemlidir. Bu doğrultuda Nye'a göre yumuşak güç diğerlerinin sizin istediğiniz sonuçları istemesini sağlamaktır. Yani insanları kontrol etmek ve davranışlarını değiştirmeye zorlamak yerine ikna etmek gücün diğer ve yumuşak yüzüdür (Nye, 2004:5). Geleneksel diplomaside sert gücün etkisi gibi kamu diplomasisinde de yumuşak gücün aynı oranda etkili olduğunu belirten Nye, bazen yumuşak gücün de tek başına yeterli olmadığı durumlar olabildiğine işaret etmekte ve sert güç ile yumuşak gücün araçlarını birleştiren akıllı stratejiler geliştirilmesini önermektedir. Her iki unsurun, yani sert güç ve yumuşak gücün birlikte kullanılmasını *akıllı güç* (smart power) şeklinde tanımlamaktadır (Nye 2009:163).

Küreselleşme ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle uluslararası etkileşim artmıştır. İletişim ve haberleşme alanında yaşanan gelişmelerin sağladığı imkânlarla, kurumlar ve devletler mesajlarını dünyanın farklı coğrafyalarındaki

insanlara çok kolay ve hızlı yöntemlerle iletme fırsatına kavuşmuşlardır. Kanadalı düşünür McLuhan (1964:93) bu durumu herkesin birbirinden haberdar olduğu küçük bir köy örneğinden yola çıkarak açıklamış ve dünyanın global bir köy haline geldiğini ifade etmiştir (Öztürk, 2009:1). İletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler ve bu imkânların dünya genelinde yaygınlaşması kamu diplomasisi faaliyetleri için de uygun bir ortam oluşturmuştur. Bu sürece paralel olarak yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kamu diplomasisi faaliyetleri artmakta ve çeşitlenmektedir. Kamu diplomasisi bir anlamda yumuşak gücün devreye sokulması için uygulanan yöntemlerden oluşmaktadır.

Yumuşak güç ile elde edilmek istenen sonuç siyasi ve diplomatik muhatapların bir fikre ikna edilebilmesi için gereken kamuoyunu oluşturabilmek, varsa ön yargıları ortadan kaldırılabilmesi ve muhatap karar alıcıların söz konusu fikre hazır hale gelmeleri sağlayabilmektir. Yabancı kamuoyunu bilgilendirme ve etkileme ihtiyacı sonucunda gelişen bu ve benzeri yeni yöntemler diplomaside bir dönüşümü zorunlu hale getirmiştir. Bu dönüşüm uluslararası ilişkilerde kamu diplomasisi uygulamalarının yoğun olarak kullanılmasını sağlamış ve dış politikanın etkin bir unsuru haline getirmiştir. Dolayısıyla kamu diplomasisi, enformasyon amaçlı tek taraflı faaliyetlerden, eğitim, akademik değişimler, kültürel etkileşim, spor gibi çok çeşitli alanların konusu haline gelmiş bulunmaktadır.

Bu çalışmada kamu diplomasisinin kavramsal ve kuramsal tanımlaması yapılırken, kavramın açıklaması, kendisini ortaya çıkaran diplomasideki dönüşüm bağlamında yapılmaktadır. Dolayısıyla kavramın anlamı, tarihsel gelişimi ile birlikte ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla yumuşak güç gibi kamu diplomasisi ile doğrudan ilişkili kavramlar da incelenmektedir. Bunun yanında, kamu diplomasisinin uluslararası ilişkiler teorileri ile ilişkisi de değerlendirilmektedir. Kamu diplomasisi ile ilgili yapılan birçok tartışma ve örnek uygulama değerlendirilerek geliştirilmiş farklı kamu diplomasisi modelleri bulunmaktadır. Kamu diplomasisinin ortaya çıkışı ve 21. yüzyılda geldiği aşama itibarıyla değerlendirildiğinde, “geleneksel” ve “yeni kamu diplomasisi” olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Kamu diplomasisi yaklaşım ve modelleri üzerine çalışmalar yapan bazı araştırmacılar ve uygulayıcılar bu ayrımı “geleneksel ve yeni kamu diplomasisi” başlığıyla bir kuramsal yaklaşım olarak ele alırken bazı araştırmacılar kamu diplomasisinin gelişimi çerçevesinde bir süreç olarak değerlendirmektedirler (Cull, 2009:14).

Problem ve Örneklem

Bugünün uluslararası ilişkiler ortamında kamu diplomasisi, ülkelerin dış politika hedefleri doğrultusunda yabancı ülke toplumları nazarında imajlarını olumlu hale getirmek için kullandıkları stratejik yöntemlerden birisidir. Gelişen iletişim teknolojileri bu süreci hem dönüştürmekte hem de geliştirmektedir. İçerisinde bulunduğu uluslararası ortam, ulusal çıkarları ve ortaya koyduğu dış politika vizyonu, diğer birçok ülke gibi Türkiye'nin de bu yöntemi kullanmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin tarihi tecrübesi, sınırlarını aşan kültürel bağları ve medeniyet birikimi, kamu diplomasisi alanında geniş imkânlar sunmakta ve Türkiye'ye sahada avantaj sağlamaktadır (Kocabıyık, 2019:165). Türkiye bu avantajı da değerlendirerek son dönemlerde aktif bir şekilde kamu diplomasisi alanını kullanmaya başlamıştır.

Almanya'nın da İkinci Dünya Savaşı sonrasında soykırım gibi kötü bir mazi ile yıpranan imajını düzeltme ve eş zamanlı olarak yeniden kalkınma hedefleri doğrultusunda kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullandığı söylenebilir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 87). Zira, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya kendisini batı sistemi içinde sivil bir güç olarak konumlandırmış ve Avrupa Birliğine uzanan entegrasyon sürecinde, kurumsallaşma, insan hakları, silahsızlanma gibi birçok konuda Avrupa'da lokomotif olarak öne çıkmıştır (Kıratlı, 2016:214 Aktaran: Yılmaz ve Kılıçoğlu 2017:92). Almanya bu süreçte dış politikasında silahlar ve güçten bahsetmek yerine demokrasi, çok kültürlülük gibi konuları öne çıkararak uzun dönemde güven inşa etme politikası izlemiştir. Alman dış politikasında yumuşak gücün kullanımına uygun şekilde eğitim ve kültür öne çıkan unsurlar olarak kullanılmıştır. Burada Almanya'nın eğitim ve kültür alanındaki kültürel etkileşim odaklı faaliyetlerinin ilk örneklerinin 1800'lü yıllara dayandığını hatırlatmakta fayda görülmektedir. Almanya pek çok ülkede faaliyet gösteren eğitim kurumları ve vakıfları üzerinden oluşturduğu pedagojik ve akademik etki ile muhatap ülkeleri etkilemeye çalışmaktadır (Holguin, 2013:8, Aktaran Yılmaz ve Kılıçoğlu 2017:92). Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden yapılanma, sanayileşme ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan insan kaynağı ve işgücü ihtiyacını gidermede de bu alanın sağladığı imkânlardan yararlandığını ifade etmek mümkündür.

Tezin araştırma konusu, Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinin kuramsal yaklaşımların açıklayıcı sınırlarıyla kıyaslanmasıdır. Bu

kıyaslama ile iki ülkenin hangi araç ve aktörler üzerinden ne tür kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmekte oldukları incelenecektir. Somut uygulama örnekleri üzerinden yapılacak inceleme sayesinde, iki ülkenin bu alandaki güncel konumu ele alınarak, literatürde yer bulmuş kamu diplomasisi kuramları üzerinden karşılaştırmalı durum analizi yapılması hedeflenmiştir.

Buradan hareketle tezin temel problemini, Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetleri ve yumuşak gücü arasındaki benzerlik ve farklılıkları kullanılan yöntem ve araçlar üzerinden anlamak olarak ifade etmek mümkündür. Farklı bir ifadeyle bölgesinde etkinliğini artırma eğiliminde olan iki ülke olarak Almanya ve Türkiye'nin faaliyet alanları ve araçları özelinde kıyaslanması yoluyla kamu diplomasisine dair bir durum tespiti yapılması çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

Kamu diplomasisi alanıyla ilgili akademik kaynaklar incelendiğinde, Almanya ve Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu birçok ülkenin kamu diplomasisi alanındaki tecrübesinin Soğuk Savaş sonrası dönem itibariyle başladığı tezi yaygın bir tespit olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bunun aksine, yukarıda da ifade edildiği gibi Türk devlet geleneğine ve tarihteki bazı uygulamalara baktığımızda, bugünkü kamu diplomasisi faaliyetlerine karşılık gelen uygulamalara rastlamak mümkündür. Bu çalışmada ağırlıklı olarak Türkiye'nin Cumhuriyet dönemi kamu diplomasisi faaliyetleri ele alınmakla birlikte, Osmanlı İstimalet Siyaseti örneğinde olduğu gibi tarihteki bazı benzeri uygulamalar da okuyucunun dikkatine getirilmektedir. Aynı şekilde Almanya'nın da özellikle dış kültürel ilişkiler bağlamında 1800'lü yıllardan itibaren birçok alanda kültürel diplomasi faaliyetleri yürüttüğü bilinmektedir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde daha ziyade farklı ülkelerde açılan okullar üzerinden eğitim odaklı bir dış kültür politikası uygulayan Almanya Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki uygulamaların yine kültürel ilişkiler odaklı olmakla beraber biraz daha çeşitlendiği görülmektedir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında kalan dönem, Avrupa hükümetlerinin kültürel propaganda yoluyla prestijlerini arttırmaya ve hükümet politikalarını öne çıkarmaya çalıştıkları bir dönemdir. Devamında Soğuk Savaş dönemi diplomasisi uygulamalarının çeşitlendiği bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Sürecin tarihsel olarak incelenmesi her iki ülkenin kamu diplomasisinin bugün ki karakteristiğini anlayabilmek için önemlidir. Bu sayede Türkiye ve Almanya kıyaslanırken

alandaki tarihten gelen tecrübeleri ve bu tecrübenin geleceğe yönelik sağladığı potansiyele dikkat çekilmesi de hedeflenmiştir.

Yapılan incelemeler neticesinde tezin örneklemini oluşturacak kıyaslama çerçevesinin kamu diplomasisi faaliyet alanları ve araçları olarak belirlenmesi ve bu faaliyet alanlarında her iki ülkenin etkinliklerinin literatürde yer bulmuş kuramsal yaklaşımlar ile yorumlanması planlanmıştır. Örneğin Türkiye ve Almanya'nın Balkanlar bölgesindeki faaliyetleri Nye'nin (2008: 102-13) tanımladığı kamu diplomasisi boyutları olan *günlük iletişim*, *stratejik iletişim* ve *uzun süreli ilişkiler (sürekli iletişim)* bağlamında incelendiğinde Türkiye tarihi bağları olan bölgelerde kültürel mirasını yaşatmaya çalışarak ortak gelecek vurgusunu öne çıkaran stratejik iletişim ve uzun süreli ilişkiler odaklı bir kamu diplomasisi politikası gütmektedir. Bu politikayı desteleyecek unsurlar olarak ortak kültürel mirasın yaşatılması, kültürel etkinlikler, kardeş şehir uygulamaları, değişim programları ve burslar, TV dizileri ve yayınlar üzerinden orta vadeli sonuçlar hedefleyen faaliyetler öne çıkmaktadır. Türkiye ayrıca, Ukrayna Savaşı gibi güncel uluslararası krizlere çözüm bulamayan uluslararası sistemin revizyonu tartışmaları gibi uluslararası konularda da tezlerini dünyaya anlatmaya çalışmaktadır. Bu amaçla Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından uluslararası toplantılar gerçekleştirilmekte, akademik yayınlar yapılmaktadır. Bu çalışmaların stratejik iletişim kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

Almanya ile Türkiye'nin faaliyetlerinin kesiştiği bölgeler de bulunmaktadır. Türkiye'nin son dönemlerde oldukça aktif olduğu Afrika ve Balkanlar bölgesi örnek olarak verilebilir. Balkanlar, Almanya öncülüğünde Avrupa Birliği ülkelerinin oldukça önem verdikleri bir coğrafyadır. Eski Yugoslavya'dan doğan ve henüz AB'ye üye olmayan Bosna-Hersek, Kuzey Makedonya, Kosova, Karadağ, Sırbistan ve Arnavutluk'un da dâhil olduğu Batı Balkan ülkeleri için 2014 yılında Angela Merkel tarafından başlatılan "Berlin süreci", bölgeye verilen önemi göstermektedir (Dilbirliği: 2020). Almanya'nın geçmişten bu zamana kadar devam etmekte olan eğitim ve kültür politikaları, son dönemlerde artan işgücü ihtiyacına bağlı olarak gelişen nitelikli işgücü göçünü teşvik edici mesleki eğitim kursları, öğrenci değişim programları gibi faaliyetler, Almanya'nın da bölgede "stratejik iletişim" ve "uzun süreli ilişkiler" odaklı bir kamu diplomasisi politikası olduğunu göstermektedir.

Temel Argümanlar ve Araştırma Soruları

Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi çalışmalarının kıyaslanması kamu diplomasisi faaliyet alanları, araçları ve imkânları üzerinden yapılacaktır. Burada amaçlanan, bölgesinde hem ortak hem rakip konumda değerlendirilebilecek ve köklü kurumsal araçlarıyla bu alanda tecrübeli ülkelerden birisi olan Almanya ile Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin karşılaştırmalı analiz yöntemiyle inceleyerek benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktır. İkincil amaç ise iki ülkenin kamu diplomasisi faaliyetlerini belli kuramsal modeller çerçevesinde yorumlayarak, yumuşak gücü kullanma yöntemlerini kıyaslayabilmek ve alan çalışmalarına bir katkı sunmaktır.

Bu amaçlar çerçevesinde çıkış noktası olarak kabul edilen temel argüman Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinin araçları itibariyle benzerlikleri olmakla birlikte kaynakları ve hedefleri itibariyle farklılık gösterdiği argümanıdır. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha ziyade *ortak tarih, kültürel ve insani bağlar, birlikte kazanma* gibi değerler odaklı ilerlemektedir. Bu amaçlar için Türkiye'nin uyguladığı kamu diplomasisinde bir ağırlık noktası olmaksızın farklı kamu diplomasisi araçlarının birlikte kullanıldığı görülmektedir. Almanya'nın faaliyetlerinde ise “sanayi ve teknoloji ülkesi Almanya” imajının bir gereği olarak ekonomi ve ticari ortaklık alanına yönelik dil, mesleki eğitim ve akademik değişim programlarını önceleyen bir kurgu ile hareket ettiği düşünülmektedir. Almanya bu faaliyetlerini yürütürken belli odak noktalarına yoğunlaştığı ve tematik faaliyetlerle daha planlı bir şekilde ilerlediği değerlendirilmektedir. Almanya'nın 2006 yılında hayata geçirdiği *Almanya – Fikirler Ülkesi* (Deutschland - Land der Ideen¹) kampanyası gibi faaliyetler ile ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağını cezbedecek stratejik iletişim çalışmaları yukarıda tanımlanan hedeflerle örtüşmektedir.

Dış politikada bir bölgeye nüfuz etmek için kullanılan araçlar kamu diplomasisi araçları arasında en öne çıkanları kültürel etkileşim ve ekonomik ilişkiler geliştirerek bağ kurmaktır. Bu tezde, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde, hedef ülkelerin halklarıyla kültürel ve insani bağlarını güçlendirerek

¹ Almanya Fikirler Ülkesi Girişimi, 2006 yılında federal hükümet ve iş dünyasını temsilen Alman Sanayiciler Federasyonu (BDI) tarafından kurulmuştur. Yaratıcı fikirleri, yatırımları ve nitelikli insan kaynağını Almanya için harekete geçirmek için ulusal ve uluslararası düzeyde projeler yürütmektedir. <https://land-der-ideen.de/kompetenzen>

dış politikadaki etkinliğini artırma motivasyonun ön planda olduğu varsayılırken Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerindeki öncelikli amacının hedef toplumlar ile eğitim ve kültür faaliyetleri üzerinden kuracağı bağlar ile kendi ulusal itibarını korumak ve eş zamanlı olarak ekonomik ve ticari sistemini güçlendirmek istediği varsayılmaktadır.

Bu çerçevede cevap aranan temel araştırma sorusu;

- Türkiye ve Almanya yumuşak güç unsuru kamu diplomasisi faaliyetlerini hangi temeller üzerine bina etmektedirler, hangi araçlarla ne tür kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedirler?

Araştırma Sorusunu Destekleyen Sorular:

- Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç kavramları nasıl tanımlanmalıdır?
- Kamu Diplomasisinin dış politika ve diplomasideki gelişimi nasıldır?
- Kamu Diplomasisine yönelik kuramsal yaklaşımlar nelerdir?
- Kamu Diplomasisi uygulama alanları ve araçları nelerdir?
- Aktörleri, Araçları ve Konuları itibarıyla Türkiye ve Almanya'nın yürütmekte olduğu kamu diplomasisi faaliyetleri nelerdir?
- Bu faaliyetler kıyaslanırken kamu diplomasisi modelleriyle nasıl açıklanabilir?

Varsayımlar

Çalışmada ortaya konulan soruların cevapları aranırken konu, kavramsal çerçeve ve örneklem üzerine bazı tespitler ve varsayımlarla yola çıkılmakta ve araştırma bölümleri bu varsayımlar göz önünde bulundurularak detaylandırılmaktadır.

1. Almanya'nın yumuşak gücü ekonomik kalkınmışlık, refah seviyesi, dayanışma gibi II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan kavramlar çerçevesinde şekillenmektedir. Kültürel çoğulculuk (Vielfalt) ve dayanışma odaklı yaklaşımlar üzerine söylemlerini bina etmektedir. Türkiye ise ortak tarih, ortak kültürel değerler, insani diplomasi, bölgesel ve global düzeyde barış gibi konularını öne çıkarmaktadır.

2. Almanya uzun süreli ilişkiler ve kültürel etkileşim odaklı bir kamu diplomasisi yürütmektedir. Türkiye kültürel etkileşim ve değişim gibi uzun süreli ilişkiler bina etmeye yönelik çalışmalar yürütürken, insani diplomasi ve siyasal

iletişim yöntemleri gibi faaliyetlerini Almanya'dan farklı olarak daha yoğun şekilde gerçekleştirmektedir.

3. Almanya'nın kamu diplomasisi çalışmaları sınırlı alanlara odaklı, aktörlerin rolleri somut şekilde tanımlanmış ve sistematik bir planlama ile yürütölmektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri, hemen hemen tüm faaliyet alanlarını kapsayan, koordinasyonu nispeten zayıf fakat oldukça yoğun bir kamu diplomasisi uygulaması şeklindedir.

4. Kamu Diplomasisi henüz kurumsallaşma sürecinde olan Türkiye, Almanya'ya göre daha geç bu alana odaklanmış olmakla beraber, bu alandaki tarihi tecrübesi, geçmişten gelen mirası, hedef ölkelerle devam eden ve her geçen gün artan kültürel bağları ve güçlenmekte olan ekonomik ilişkileri ile daha avantajlı duruma geçebilecek potansiyele sahiptir.

Araştırma Yöntemi

Bu varsayımlarla Almanya ve Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini tarihten bugüne inceleyerek kıyaslamak, faaliyet alanları ve aktörleri bağlamında gelinen noktadaki duruma ilişkin saptamalarda bulunmak ve Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini bazı örnekler üzerinden bir kuramsal model çerçevesinde açıklamak hedeflenmiştir.

Bu tez çalışması genel hatlarıyla bir durum analizi şeklinde olup, niteliksel veri analizi ile Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinin karşılıklı olarak incelenmesi içermektedir. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden birincil ve ikincil akademik kaynakların taranması; doküman analizi yöntemiyle resmi bilgi, belge ve raporların incelenmesi ve geleneksel ve yeni medya araçlarının içerik analizi gibi yöntemler kullanılarak veriler elde edilmiştir. Her iki ölkenin kamu diplomasisi aktörlerinin sahadaki uygulamaları ve bunlara ilişkin raporlara yansıyan veriler ışında durum tespiti yapılarak bilimsel literatürde yer bulmuş kuramsal modellerin sunduğu çerçeve ile Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisinin karakteristik özelliklerine dair detaylara ulaşılması amaçlanmıştır.

Nitel veri analizi ile ilgili kaynaklar incelendiğinde nitel araştırma yöntemlerinin standart hale getirilemeyeceği, yöntemin sınırlandırılmasının araştırmayı da sınırlandırabileceği vurgulanmaktadır. Wolcott (1994:12) veri analizinde üç yol önermektedir. Birincisi, verilerin mümkün mertebe doğrudan

aktarıldığı betimleme, ikincisi birinci yaklaşımı da içeren sistematik analiz yöntemidir. Bu yöntemde araştırmacı okuyucuya yardımcı olabilecek bazı temalar ve referanslar belirlemek suretiyle açıklamayı kolaylaştırmaya çalışır. Üçüncü yöntem ise birinci ve ikinci yöntemi temel alan ve araştırmacının kendi yorumlarını da içeren analiz yöntemidir. Bu sınıflama “içerik analizi” olarak bilinen yöntemin açıklanması olarak da ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek 2016).

Bu çalışmada, ikinci yöntemde işaret edilen referanslar anlamında kamu diplomasisi modellerine başvurulması uygun görülmüştür. Elde edilen verilerin yorumlanmasının yanında, literatürde yer bulmuş kamu diplomasisi modellerinin sağladığı kuramsal çerçeveden de yararlanılarak karşılaştırılması yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede özgün bir karşılaştırma sonucuna ulaşılması hedeflenmiştir.

Araştırma sonucunda Türkiye ve Almanya’nın kamu diplomasisi yaklaşımlarındaki benzerlikler ve farklılıklar araştırmacıların dikkatine sunulmuştur. Tezin konusu itibarıyla yeni bir alanda yazılıyor olması ve çalışmanın formatında daha önce benzeri bir çalışmanın yapılmamış olması yöntemle ilgili çerçevenin çizilmesini de zorlaştırmıştır. İlk bölümlerde kavramsal çerçevenin oluşturulmuş ve bu amaçla kamu diplomasisinin gelişimi ve alana dair kuramsal yaklaşımlar incelenmiştir. İlerleyen bölümlerde her iki ülkenin kamu diplomasisi faaliyetlerinin tarihsel gelişimini de içine alacak şekilde tespit edilmesi ve son olarak bu faaliyetlerin kıyaslanmasıyla tümevarım şeklinde sonuca ulaşılması hedeflenmiştir.

Literatür Taraması

Araştırma konusuna geçmeden önce kamu diplomasisi kavramının açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu minvalde kavramın ortaya çıkışı, anlamı, ilgili kavramlar, araçları ve uygulama alanları gibi konuların açıklanması elzemdir. Araştırma konusunun kavramsal ve kuramsal çerçevesinin oluşturulması için kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır.

Tez konusuyla ilgili akademik çalışmaları incelediğimizde, Soğuk Savaş Döneminde kamu diplomasisi araçlarını etkin şekilde kullanmış bir ülke olan Amerika merkezli yayınların ağırlığı dikkat çekmektedir. Kamu diplomasisi, en önemli kullanım alanı olan ve *yumuşak güç* veya *ince güç* olarak tanımlanan İngilizce *soft power* kavramıyla dünya genelinde tanınırlık kazanmıştır. *Public*

diplomacy kavramını geleneksel diplomasiden farklı olarak ilk kez Edmund Gullion, 1965 yılında kullanmıştır. Gullion, üniversitenin bir broşüründe “bilgi ve fikirlerin uluslar ötesi akışı” değerlendirmesiyle bu kavrama yer vermiştir. Kavramı biraz daha detaylandıran ve daha iyi anlaşılmasını amaçlayan Joseph Nye ise yumuşak güç tanımını yaparak kamu diplomasisi ve yumuşak güç arasında ilişki kurmuştur. Nye, kavrama daha net bir tanım getirmek için bir ülkenin dış politikada ulaşmak istediği sonuçları elde edebilmesi için, o ülkenin değerlerine hayran olan, örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin olması gerektiğine işaret etmiştir (Nye, 2004:14).

Kamu diplomasisi kavramı ile ilgili yayınlara baktığımızda disiplinler arası tartışmalar ve kavramla ilgili kuramsal yaklaşımların 20. yüzyılın son dönemlerinde ortaya çıktığını ve 21. yüzyıl itibarıyla çeşitlendiğini ifade etmek gerekmektedir. Bu kavram her ne kadar dış politika alanında ortaya çıkmış ve dış politika ile ilişkili olarak değerlendirilmiş olsa da ilk akademik çalışmalar halkla ilişkiler ve iletişim alanında yoğunlaşmaya başlamıştır. Uluslararası ilişkiler disiplini perspektifinden konuyu ele alan çalışmaların da bu ilk çalışmalardan etkilendiği söylenebilir.

Kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramlarının açıklanması için başvurabilecek temel kaynaklara baktığımızda Gullion’un 1965 yılında yapmış olduğu kamu diplomasisi tanımından sonra 1986 yılına J. M. Mitchell’in, *International Cultural Relations* adlı çalışmasında diplomasi ile ilgili tartışmalarda “kültürel diplomasi” kavramını kullandığı görülmektedir. Konuyu siyasal iletişim bağlamında ele alan Hans N. Tuch, 1990 yılında yayımladığı *Communicating With The World: US Public Diplomacy Overseas* adlı çalışmasında kamu diplomasisi kavramının tanımları ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dış politikasındaki uygulamalarını incelemiştir. Kamu diplomasi, *yumuşak güç* yani *soft power* kavramı ile anlamını pekiştirmiş ve dünya genelinde bilinirlik kazanmıştır. *Soft power* kavramı ise ilk defa Joseph Nye’in *Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası* adlı kitabında (1990:155) gündeme gelmiştir. Jarol Manheim tarafından 1994 yılında yayımlanan *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy* konulu kitap, dış halkla ilişkiler alanını sistematik olarak inceleyen ilk metinlerden birisi olarak dikkat çekmektedir ve kamu diplomasisini imaj yönetimi olarak değerlendirmektedir. Christopher Ross’un (2002) *Public Diplomacy Comes of Age* başlıklı çalışmasında kamu diplomasisi kritik bir dış politika aracı olarak görülmekte ve teknolojinin bu alanı nasıl dönüştürdüğü

incelenmektedir. Bu çalışmada ayrıca ABD kamu diplomasisi kapasitesi de değerlendirilmektedir.

2000'li yıllarda bu alandaki çalışmalar çeşitlenmeye ve artmaya başlamıştır. Leonard Mark, Catherine Stead ve Conrad Smewing tarafından derlenen ve 2002 yılında yayımlanan *Public Diplomacy* çalışması kamu diplomasisi alanında ortaya konulan ilk editoryal kaynaklardan birisidir. 2005 yılında Jan Melissen'in editörlüğünde yayınlanan *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* kitabı yine önemli kaynaklardandır. Nancy Snow ve Philip M. Taylor'ın editörlüğünü yaptığı *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (2009) kitabı bu alanda hem teorik hem de uygulama örnekleri bakımından kapsamlı bir çalışma özelliği taşımaktadır. Çalışmada yer alan bölümlerde kamu diplomasisi hem kavramsal gelişimi bakımından hem de pratik uygulama örneklerinin analizi bakımından farklı ülke örnekleri üzerinden incelenmektedir. Bu çalışmanın güncellenmiş ikinci baskısı 2020 yılında Nancy Snow ve Nicholas J. Cull'un editörlüğünde yayınlanmıştır. Her iki çalışmada yer verilen bölümler kamu diplomasisinin hem kavramsal olarak anlaşılması hem de uygulama pratiklerine dair önemli veriler sunmaktadır. Çalışmanın birinci baskısında yer alan ve Oliver Zöllner tarafından kaleme alınan *German Public Diplomacy: The Dialogue of Cultures* konulu bölüm Almanya'nın kamu diplomasiye dair önemli veriler içermektedir. Çalışmanın 2020 yılında yayımlanan güncel versiyonunda ise aynı yazarın kaleme aldığı *Germany's Public Diplomacy Translating Domestic Discourses of Modernity and Culture, Past and Present* adlı çalışmalar Alman kamu diplomasisi hakkında önemli bilgiler sağlayan güncel bir çalışmadır.

Kamu diplomasisinin uluslararası ilişkilerdeki durumunu değerlendiren Alan K. Henrikson, *What Can Public Diplomacy Achieve?* başlıklı çalışmasını 2006 yılında yayınlamıştır. Eytan Gilboa'nın (2008) *Searching for a Theory of Public Diplomacy* konulu çalışması kamu diplomasisi alanında disiplinler arası bir tartışma özelliği taşımaktadır. Geoffrey Cowan ve Amelia Arsenault'ın (2008) *Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy* makalesi ise kamu diplomasisi modelleri ile ilgili bir çalışma olup kamu diplomasisini monolog, diyalog ve iş birliği olarak üç katmanlı bir süreç şeklinde incelemektedir.

Kamu diplomasisini yumuşak güç ile açıklayan ve bir anlamda bu iki kavramın bağlantısını kuran Joseph Nye, 2004 yılında *Soft Power: The Means to*

Success in World Politics adlı kitabını yayınlamıştır. Bu alandaki temel kaynaklardan birisi olan eser, 2005 yılında Reyhan İnan Aydın tarafından Türkçeye de çevrilmiştir. Joseph Nye'in 2007 yılında yayımlanan *Notes for a soft-power research agenda* konulu makalesi (Felix Berenskoetter, M. J. Williams ed. 2007) ve 2008 yılında yayımlanan *Public Diplomacy and Soft Power* konulu makalesi, yumuşak güç kavramının dış politikada nasıl kullanıldığının anlaşılması bakımından incelenmesi gereken temel kaynaklar olarak görülmektedir.

Kamu diplomasisi ile ilgili yapılan birçok tartışma ve örnek uygulama değerlendirilerek geliştirilmiş farklı kamu diplomasisi modelleri bulunmaktadır. Kamu diplomasisinin ortaya çıkışı ve 21. yüzyılda geldiği aşama itibariyle değerlendirildiğinde, kaynaklarda “geleneksel” ve “yeni kamu diplomasisi” olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir. Kamu diplomasisi yaklaşım ve modelleri üzerine çalışmalar yapan bazı araştırmacılar ve uygulayıcılar bu ayrımı “geleneksel ve yeni kamu diplomasisi” başlığıyla bir kuramsal yaklaşım olarak ele alırken bazı araştırmacılar kamu diplomasisinin gelişimi çerçevesinde bir dönüşüm süreci olarak değerlendirmektedirler. Nicholas J. Cull'un (2009) *Public Diplomacy: Lessons from the Past* adlı makalesi, bu konuda başvurulabilecek bir kaynak olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, James Pamment'in 2013 yılında yayımlanan *New Public Diplomacy in the 21 st. Century: A Comperative study of policy and practice* adlı kitabı da incelenmesi gereken önemli bir kaynak olarak görülmüştür.

Alanda yapılan çalışmalar her geçen gün artmakla ve çeşitlenmekle birlikte henüz yeterli düzeyde değildir. Sancar (2012), kamu diplomasisi alanındaki teorik çalışmaların yetersizliğini Rasmussen ve Gilbao'nın tespitlerine dayandırarak ifade etmektedir. Bu kapsamda genel bir literatür taraması yaparak bu zamana kadar ortaya çıkmış çeşitli kuramsal modelleri aktarmaktadır. Yıldırım da (2014) benzer şekilde kamu diplomasisi modelleri derlemesi yapmıştır. Gilboa'nın Temel Soğuk Savaş-Devlet Dışı Uluslararası-İç Halkla İlişkiler Modeli, Zaharna'nın Enformasyon ve İlişkisel İletişim Modeli, Cowan ve Arsenualt'ın Monolog-Diyalog-İşbirliği Modeli, Piesert'in Kültürel İletişim Modeli, Kelley'in Savunuculuk ve Danışma Modeli gibi örnekler bu bağlamda öne çıkan çalışmalardır.

Nye (2008), *Public Diplomasi and Soft Power* başlıklı makalesinde kamu diplomasisinin, propagandaya kıyasla daha faydalı bir metot olarak öne çıktığını ifade ederek, bilgi çağının yeni şartları altında “yumuşak satışın zorla satıştan daha

etkili hale geldiğini” belirtmektedir. Bu bağlamda Nye, kamu diplomasi süreçlerini üç boyutta ele almaktadır (Nye 2008: 102-103);

Birinci boyut, yerel ve dış politikanın aktarılmasını kapsayan “günlük iletişimler”,

İkinci boyut, siyasi bir kampanya veya tanıtım kampanyasında olan şekliyle bir dizi basit konu etrafında mesajların geliştirildiği ve iletildiği “stratejik iletişimler”

Üçüncü boyut ise, kalıcı iletişim ve ilişkiyi sağlamak üzere uygulanan değişim programları, stajlar, seminer, konferans gibi akademik etkinlikler, kültür sanat faaliyetleri ve medya araçlarıyla etki oluşturulmak suretiyle sağlanan uzun süreli ilişkiler olarak tanımlanabilir.

Bu tez çalışması, örneklem olarak aldığı kamu diplomasisi faaliyetlerini analiz ederken kamu diplomasisine dair ortaya çıkmış kuramsal modellere atıf yaparak yorumlamayı hedeflemektedir.

Tezin araştırma konusu itibariyle Almanca literatür de incelenmiştir. Almanya’nın kamu diplomasisine dair verilere ulaşmak için birincil kaynaklar olarak ilgili kurumların yıllık faaliyet raporları, kamu kurumlarının resmi internet sayfaları, düşünce kuruluşları ve hükümete bağlı Enstitüler tarafından üretilen politika belgeleri birincil kaynaklar olarak önemli veriler sunmaktadır. Aktör kurumların yayın ve raporları yanında özellikle Almanya’nın dış eğitim ve kültür politikaları hakkında düzenli olarak araştırma ve raporlar yayınlayan Alman Dış İlişkiler Enstitüsü IFA’nın yayınları önemli bilgiler içermektedir. Çok çeşitli olmasa da Almanca ve İngilizce bağımsız akademik yayınlarda da Almanya’nın kamu diplomasisine dair önemli verilere ulaşılabilir. Bu kapsamda incelenen kaynaklar arasında, Ostrowski’nin (2010) *Die Public Diplomacy der deutschen Auslandsvertretungen weltweit: Theorie und Praxis der deutschen Auslandsöffentlichkeitsarbeit* adlı çalışması, Auer ve Srugies’in (2013) *Public Diplomacy in Germany* adlı çalışması, Zöllner’in (2020) *Germany’s Public Diplomacy: Translating Domestic Discourses of Modernity and Culture, Past and Present* adlı çalışması, Anheiner’in (2015) *Die Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik Deutschlands im internationalen Vergleich* başlıklı çalışması, yine Anheiner tarafından 2023 yılında yayınlanan *Soft Power and the New Geopolitics: Germany in Comparative Perspective* adlı çalışması önemli örneklerdir.

Burada Almanya'nın kamu diplomasisine dair literatürde mevcut olan bir kavram kargaşasından da bahsetmek gerekmektedir. Almanya'da bu alandaki çalışmaların ilk örneklerinde *öffentliche diplomatie* kavramı kullanılmış olsa da bu kavram İngilizce *Public diplomacy* tanımını birebir karşılamamaktadır. Alman kamu diplomasisi aktörlerinin ürettiği resmî belge ve raporlarda genellikle eğitim ve kültür ağırlıklı çalışmalar için Dış Kültür ve Eğitim Politikası (Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik) tanımı kullanılmaktadır. Bu kullanım akademik literatürde de hâkimdir. Ancak bu tanım da bazı iletişim faaliyetlerini kapsamamaktadır. Son dönemlerde yayınlanan Almanca kaynaklarda genel kamu diplomasisi tanımı olarak Almanca *öffentliche diplomatie* ifadesi yerine İngilizce *public diplomacy* ifadesinin doğrudan kullanılmaya başlandığı ve giderek yaygınlaştığı görülmektedir (Zöllner, 2020:254).

Kamu diplomasisi konusunda Türkiye'deki akademik çalışmaların tarihi son 15-20 yıllık süreçle sınırlıdır. Türkçe kaynaklar tarandığında bu alanda yazılan akademik makalelerin 2005 yılı sonrasında sayıları az da olsa görülmeye başlandığı tespit edilmiştir. İlk yayınlarda daha çok halka ilişkiler ve iletişim alanında yazılan makaleler karşımıza çıkmaktadır. Emrah Aydemir'in (2005) *Uluslararası Krizlerde Kriz İletişimi ve Uygulaması* konulu makalesinden, konuya temas eden ilk örneklerden birisi olarak söz edilebilir. Aslı Yağmurlu'nun 2007 yılında yayınlamış olduğu *Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi* konulu makalesi doğrudan konuyu ele alan ilk çalışmalardan birisi olarak dikkat çekmektedir. Tuğçe Öztürk'ün (2009) *Dış Politikada Etkin Unsurlar Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği* konulu makalesi, İbrahim Kalın'ın (2010) *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* konulu makaleleri bu alanda Türkçe literatüre girmiş ilk çalışmalardandır.

Türkiye'de alana dair akademik literatürün gelişmesi biraz da kamu diplomasisi alanının hükümet politikalarında öncelenmeye başlamasıyla ilgilidir. Ak Parti hükümetleri ile birlikte öncelikli hale gelen Türkiye'nin çok yönlü dış politika stratejisi gereği kamu diplomasisi alanında çalışan kurumlar ihdas edilmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye'nin kalkınma ve işbirliği alanında dışa açılan kurumu olan TİKA'nın yeniden yapılandırılması ve perspektifinin Türk Cumhuriyetlerinden daha global bir çerçevede genişlemesi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı gibi kuruluşların kurulması, TRT, Anadolu Ajansı gibi kuruluşların çok dilli yayın

hayatına geçmesi kamu diplomasisi alanının önemsendiğini göstermektedir. Bu gelişmelere eş zamanlı olarak (Mülga) Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün ihdas edilmesi bu alana akademik ilginin artmasına sebep olmuş ve 2010 yılı itibarıyla akademik çalışmalar da artmaya ve çeşitlenmeye başlamıştır.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi kayıtlarına göre (27 Nisan 2024) Türkiye’de bu zamana kadar kamu diplomasisi alanıyla ilgili yazılmış 100 civarında yüksek Lisans 35 civarında da doktora tezi bulunmaktadır. Türkiye üniversitelerinde alandaki tez çalışmalarının ilk örnekleri 2007 yılından itibaren görülmektedir. Mevcut çalışmaların büyük bir kısmı kamu diplomasinin kavramsal gelişimi ve Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin araçlar ve faaliyet alanları bazında inceleyen çalışmalardır. Yapılan akademik çalışmaların çoğunluğunda kamu diplomasisi faaliyetlerinin halkla ilişkiler disiplini ile ilişkili olarak ele alındığı ve uluslararası halkla ilişkiler perspektifinden incelendiği gözlemlenmiştir. Gaye Uslu Sancar’ın 2012 yılında hazırlamış olduğu ve sonradan kitap olarak da yayımlanan *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler* konulu doktora çalışması, Ergün Köksoy’un 2013 yılında hazırlamış olduğu *Halkla İlişkiler Bağlamında Kamu Diplomasisi: Türkiye’nin kamu diplomasisindeki yetkinlik incelemesi* konulu doktora çalışması ilk örnekler olarak kayıtlara geçmiştir. Gonca Yıldırım’ın 2014 yılında hazırladığı ve kitap olarak da yayımlanan *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi: Türkiye Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü örneği çerçevesinde kültürel diplomasi* konulu doktora çalışması konuyu halkla ilişkiler ve kültürel diplomasisi perspektifinden ele alan bir çalışmadır. Özden Özlü’nün 2019 yılında yayımlanan *Kamu Diplomasisi Oluşturulmasında Dijital Diplomasinin Etkisi: Türkiye’de Bulunan Büyükelçiliklerin Twitter Kullanımı* konulu doktora çalışması ABD ve Rusya’nın sosyal medya alanında Türkiye özelinde kıyaslandığı bir çalışmadır. Faruk Yazar’ın 2020 yılında tamamlamış olduğu *Türkiye Kamu Diplomasisinde Kriz İletişimi Yönetimi: Rus Uçağı Krizi ve Kaşıkçı Cinayeti Üzerine Karşılaştırmalı bir Analiz* konulu doktora çalışması bu alandaki güncel bir çalışmadır. Karşılaştırmalı bir inceleme olarak önemli görülen bir diğer güncel çalışma ise Esra Tunçay (2020) tarafından hazırlanmış olan *Kamu Diplomasisinde Dijital İletişimin Rolü: Türkiye ve G8 Ülkelerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi* konulu doktora çalışmasıdır.

İletişim bilimleri alanında Fikret Soner'in (2019) hazırlamış olduğu *Uluslararası Halkla İlişkiler Çerçevesinde Oluşturulan Gastrodiplomasi Modeli: Türkiye İncelemesi* konulu doktora tezi ile, turizm alanında Necmettin Özgen'in (2021) yazmış olduğu *Türkiye'deki Gastrodiplomasi Politikaları ve Dünyadaki Konumu Üzerine Araştırma* konulu doktora tezi, çeşitli spesifik kamu diplomasisi alanlarında da akademik çalışmaların yazılmaya başlandığını ve çeşitlendiğini göstermektedir. Yine İrfan Sancak tarafından 2019 yılında yayımlanan *II. Abdülhamid Dönemi Kamu Diplomasisi Uygulamaları* konulu doktora tezi, Türkiye'nin kamu diplomasisi geçmişine dair dönemsel çalışmaların da başladığını göstermektedir.

İletişim ve halkla ilişkiler alanı kadar çeşitli olmamakla beraber konuya uluslararası ilişkiler ve dış politika perspektifinden bakan akademik çalışmalar da mevcuttur. Haluk Karadağ'ın 2012 yılında doktora çalışması olarak hazırladığı ve sonradan kitap olarak da yayımlanan *Bir Dış Politika Tekniği Olarak Kamu Diplomasisi: Karar Verme Süreci Üzerine Etkisi* konulu çalışması dış politika perspektifinden konuyu ele alan ilk doktora çalışması olarak dikkat çekmektedir. Muharrem Ekşi'nin 2014 yılında doktora tezi olarak hazırladığı ve sonradan *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası* adıyla yeniden düzenlenerek kitaplaştırılmış olan *Türkiye'de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşa Süreci ve Uygulanışı (2002-2013)* konulu çalışması bu alandaki ilk örneklerdendir. Begüm Kurtuluş'un (2014) *21. Yüzyılda Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması* adlı doktora çalışması bir diğer örnektir. Uğur Ünal'ın (2016) *Uluslararası Stratejik İletişim Yönetimi Olarak Kamu Diplomasisinin Ülke İmajına Etkileri [Türkiye'nin Kırgızistan'daki kamu diplomasisi ve algısı üzerinden]* başlıklı doktora tezi ülke bazında Türkiye'nin kamu diplomasisi görünürlüğünü inceleyen ilk çalışmalardandır. Hakan Aydın'ın 2019 yılında yayımlanan *II Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi Uygulamaları: Sahraaltı Afrika Bölgesi* konulu doktora çalışması ve Süleyman Eren'in (2020) *Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri: Afrika Örneği* konulu doktora tezi bölgesel anlamda Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini inceleyen doktora çalışmalarına örnektir. Yasin Yaylar'ın 2020 yılında yayımlanan "Karşılaştırmalı Kamu Diplomasisi Analizi: Türkiye, ABD ve Japonya" başlıklı doktora tezi ise Türkiye, Japonya ve ABD'nin kamu diplomasisi

araçlarının kıyaslandığı bir çalışmadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi doktora bu alana yönelik hazırlanmış yüksek lisans tezleri de bulunmaktadır.

Sayıları henüz az olsa da konuyla ilgili bağımsız araştırma inceleme türü kitaplar ve editörlü yayınlar da mevcuttur ve sayıları artmaktadır. Meltem Ünal Erzen'in 2012 yılında yayımlanan *Kamu Diplomasisi* adlı çalışması, Vedat Demir'in (2012) *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç* konulu kitabı, Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk (2012) editörlüğünde derlenen *Kamu Diplomasisi* adlı çalışma bu alandaki ilk örneklerdendir. Gökhan Telatar'ın "*Merkez Ülkeden Küresel Güce? AKP Dönemi Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi*" başlıklı kitap bölümü çalışması, Türk dış politikasında kamu diplomasisinin somut etkilerini inceleyen ilk çalışmalardan birisi olarak Rasim Özgür Dönmez editörlüğünde yayınlanan (2014) *Türkiye'de Politik Değişim ve Türk Dış Politikası: Neo-Osmanlıcılığın Sosyo Politikası* kitabında bir bölüm olarak yer almıştır. Mehmet Şahin ve Sanem Çevik'in editörlüğünde 2015 yılında yayımlanan *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* başlıklı kitap, Abdullah Özkan'ın *21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkânları* başlıklı çalışması konuyla ilgili önemli yayınlardandır. Emre Aydın'ın *Kamu Diplomasisi- Ülkeler Avrupa Birliği Kurumlar, Uygulamalar* başlıklı 2018 yılında yayımlanan kitabı, Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu'nun editörlüğünde 2018 yılında yayımlanan *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler* başlıklı kitap konuya farklı perspektiflerden bakabilmemizi sağlayan kaynaklardandır. Oğuz Göksu'nun editörlüğünü yaptığı 2019 yılında yayımlanan *Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler* başlıklı çalışma da bu alandaki önemli yayınlardandır. Ergün Köksoy ve Samet Kavoğlu'nun Editörlüğünde yayınlanan ve alanda çalışan önemli isimleri bir araya getiren *Türkiye Perspektifinden Kamu Diplomasisi* başlıklı çalışma son çıkan editörlü yayınlardandır. Farklı açılardan konuyu ele alan çok sayıda makale de akademik kaynaklarda yerini almıştır. Ergün Köksoy'un *Türkiye'de Kamu Diplomasisi Akademik Literatürü Üzerine Bir İnceleme: Medya, İletişim ve Halkla İlişkiler Çalışmaları Alanı Olarak Kamu Diplomasisi konulu makalesi* bu alandaki literatürün gelişimine ışık tutan önemli bir çalışmadır.

Bu zamana kadar yayımlanmış çalışmaların tamamını burada saymak elbette mümkün değildir. 2000li yılların ikinci yarısında başlayan ve 2010 yılında Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün oluşturmasının akabinde artış

gösteren akademik kaynak üretimi çeşitlenerek devam etmektedir. Ancak mevcut çalışmaların, alanda araştırma yapanlar için yeterli kaynağı oluşturduğunu söylemek mümkün değildir. Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetleri henüz kurumsallaşma sürecindedir. Bu gelişmelere eş zamanlı olarak alan literatürünün de zamanla gelişeceği ve çeşitleneceği öngörülmektedir. Zira konuya dair ilk akademik çalışmalar son 15-20 yıllık süreç içerisinde ortaya çıkmış ve her geçen yıl bu çalışmalara yenileri eklenmektedir.

2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sitemine geçilmesiyle Kamu Diplomasisi alanında bir koordinasyon kurumu olarak faaliyete geçen İletişim Başkanlığının da bu alandaki akademik gelişime katkı sağladığını ifade etmek gerekmektedir. Başkanlık kurumsal raporlar ve stratejik iletişime yönelik internet sayfasında yayınladığı içeriklerin yanında Türkiye'nin dış politika önceliklerini ve çeşitli uluslararası krizlere dair yaklaşımlarını anlatan Türkçe ve İngilizce kitaplar da yayınlamaktadır. Söz konusu yayınlar alanda araştırma yapan Türk ve Yabancı araştırmacılar için birincil kaynak olarak oldukça önemli görülmektedir. Bölgesel ve global birçok konuda Türkiye'nin girişimlerini ve insani diplomasi çalışmalarını anlatan *Türkiye's Contribution to Stability: Multi Dimensional Diplomacy For Peace*, *Türkiye'nin Dost Eli: İnsani Diplomasi* gibi yayınlar bu çalışmalara bir örnektir.

Kamu diplomasisi faaliyetlerinde Türkiye'nin kat ettiği mesafe ve mevcut durumunu analiz edebilmek için en önemli yöntemlerden bir tanesi de bu alanda benzer faaliyetleri bulunan ülkelerle kıyaslanması yöntemidir. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin herhangi bir ülke ile karşılaştırmalı olarak incelendiği çalışmalara baktığımızda, henüz çok az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Hakan Aydemir'in 2015 yılında yayımlanan Türkiye ve ABD'nin faaliyetlerini medya araçları üzerinden karşılaştırdığı *Dış Politikada Stratejik Bir Değer Olarak Yumuşak Güç Unsurunun Medyada Kullanımı: Amerika Birleşik Devletleri Ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisinde Medyanın Kullanımının Karşılaştırılması* başlıklı doktora tezi örneklerden bir tanesidir. Emine Kılıçarslan'ın 2018 yılında yayımlanan *Devletlerarası İlişkilerde Kamu Diplomasisi: Türkiye Örneği* adlı doktora çalışması Türkiye'nin ABD ile sosyal medya kullanımı üzerinden kamu diplomasisi faaliyetlerini karşılaştırdığı güncel bir diğer doktora çalışmasıdır. Yasin Yaylar'ın 2020 yılında yayımlanan *Karşılaştırmalı Kamu Diplomasisi Analizi: Türkiye, ABD ve Japonya* başlıklı doktora tezi ise Türkiye, Japonya ve ABD'nin

kamu diplomasisi araçlarının kıyaslandığı bir çalışmadır. Bu doktora çalışmalarının haricinde Türkiye ve Rusya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini Orta Asya örneğinde karşılaştıran bazı yüksek lisans tezleri de mevcuttur.

Bu çalışmanın konusu itibariye karşılaştırmalı örneklerle baktığımızda Türkiye'nin daha ziyade ABD ile karşılaştırıldığı bazı çalışmalara rastlanmaktadır. Almanya ile Türkiye'nin kıyaslandığı çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. İki ülkenin de dış politikalarında öncelik verdiği ve kesişme alanı sayılabilecek Balkanlar özelinde sınırlı sayıda bazı çalışmalar yapılmıştır. Alanda yazılan tezler incelendiğinde Emiroğlu'nun (2017) *Yeni Türk Dış Politikası Bağlamında Türk Kamu Diplomasisi: Batı Balkanlar Örneği* konulu yüksek lisans tezi konuyu en yakın ele alan çalışmalardan birisi olmakla beraber herhangi bir ülke ile kıyaslama yapılmamıştır. Ömer Atçı'nın (2019) *Türkiye'nin Balkanlara Yönelik Kültürel Diplomasi Faaliyetleri: Stratejik Kamu Diplomasisi İçin Bir Model* adlı doktora çalışması kamu diplomasisi alanında bölgeye özel hazırlanmış ilk doktora çalışması olarak tespit edilmiştir. Benzer şekilde Balkanlardaki Türk kamu diplomasisi faaliyetlerini faaliyet konuları üzerinden inceleyen yüksek lisans tezleri de bulunmaktadır. Mevcut çalışmaların ortak özelliği Türkiye'nin balkanlardaki faaliyetlerini, yumuşak gücün kullanım alanı bağlamında bir durum analizi şeklinde incelemiş olmalarıdır. Bu çalışmalarda herhangi bir ülke ile kıyas yapılmamıştır.

Taranan çalışmalar arasında kamu diplomasisi alanında Almanya ve Türkiye'nin kıyaslandığı doktora çalışmasına rastlanmamıştır. Yüksek lisans tezi ve diğer bilimsel çalışmalar ise hem sayı olarak hem de kapsam olarak oldukça sınırlıdır. İki ülkenin kıyaslandığı ilk örnek olarak tespit edilen ve 2017 yılında Levent Ozan tarafından hazırlanmış olan *Almanya ve Türkiye'nin Kosova'daki Yumuşak Gücü: İki Dış Politikanın Karşılaştırmalı Analizi* konulu yüksek lisans tezi, bir hedef ülke özelinde iki ülkenin kıyaslandığı ilk çalışma olarak tespit edilmiştir. İngilizce olarak hazırlanan bu çalışma Almanya ve Türkiye'nin yumuşak gücünü Kosova'daki iç ve dış dinamikler bağlamında ele alarak yumuşak güç bakımından her iki ülkenin iletişim farklılıklarını analiz etmeye çalışmaktadır. Almanya ve Türkiye'nin kültürel diplomasi çalışmalarının kültür kurumları üzerinden incelenmesi amacıyla Ahmet Alemdar tarafından 2018 yılında hazırlanan *Kültürel Diplomasi: Almanya ve Türkiye Örneği* konulu çalışma, bu tezin konusu itibariyle bezer olmakla birlikte kapsam olarak daha spesifik bir alana odaklanmaktadır. Çalışmada kamu diplomasisinin bir alt alanı olarak kültürel

diplomasi odaklı bir inceleme yapılmıştır. Yine Türkiye ve Almanya özelinde 2019 yılında Abdullah Mesud Doğan tarafından hazırlanan *Kamu Diplomasisi Algıları: Türkiye ve Almanya'nın Dış Politikasında Yumuşak Güç Unsurları* konulu yüksek lisans tezi, Yunus Emre Enstitüsü, Goethe Enstitüsü, TRT World ve Deutsche Welle gibi bazı örnek kuruluşlar üzerinden Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi araçlarını incelemektedir.

Tez konusunun belirlenmesi sürecinde yapılan literatür incelemesinde Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen doktora çalışmasına rastlanmamış olması bu alanda yeni bir çalışma yapılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda, incelenen çalışmalar arasında Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini yumuşak güce kaynaklık eden faaliyet alanları ve araçları üzerinden tarihsel süreç içinde inceleyen ve bu inceleme sonucunda ulaşılan verileri kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak açıklayan bir çalışma da henüz yapılmamıştır. Çalışmanın benzer araştırmalardan ayrılan bir diğer yönü ise, Almanya ve Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini açıklarken tarihsel arka plan incelenerek iki ülkenin kamu diplomasisinin tarihsel tecrübesi ve günümüze de yansıyan karakteristik özelliklerinin yorumlanmaya çalışılmasıdır. Bu manada, Türkiye örneğinde Osmanlı dönemi *İstimalet Politikası*, Almanya örneğinde ise Alman İmparatorluğu'nun *Yurtdışı Almanlığı Politikası (Auslanddeutschtum)* gibi örnekler öne çıkarılmıştır. Çalışmanın bu bakımdan da literatüre yeni bir katkı sunacağı umulmaktadır.

Araştırma Planı

Çalışma içeriğinin dört ana bölümden oluşması hedeflenmiştir. Birinci bölümde, kavramsal çerçevenin oluşturulması amacıyla, diplomasi, yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları üzerinde durulacaktır. Ayrıca, kamu diplomasisine dair kuramsal yaklaşımlar ve modeller değerlendirilecektir. Bu bölümde kamu diplomasisinin uluslararası ilişkiler teorileri ile ilişkisinin de tartışılması planlanmaktadır.

İkinci bölümde, kamu diplomasisinin uygulama alanları, konuları ve araçları incelenerek “uygulamada kamu diplomasisi” konusunun teoriden pratiğe doğru somut bir düzleme taşınması hedeflenmektedir.

Üçüncü bölümde ilk olarak, Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasi faaliyetleri tarihsel süreç içerisinde incelenmektedir. Bu bölümde her iki ülkenin kamu diplomasisine dair genel görünüm ve karakteristik özelliklerinin öne çıkarılması hedeflenmektedir. Ayrıca iki ülkenin karşılaştırıldığı bölümdür. Türkiye ve Almanya'nın gerçekleştirdikleri kamu diplomasisi faaliyetleri, faaliyet alanları ve aktörleri üzerinden incelenecektir. Devamında kamu diplomasisi kuramlarının açıklayıcı sınırları çerçevesinde elde edilen veriler yorumlanarak Türkiye ve Almanya kamu diplomasisi faaliyetlerinin karşılaştırması yapılacaktır.

Son bölümde çalışmanın sonuçları değerlendirilmektedir. Bu bölüm Almanya ve Türkiye'nin kamu diplomasisine dair karşılaştırmalı sonuç ve tespitleri içermektedir. Aynı zamanda tezin konusuyla ilgili bundan sonra yapılacak akademik çalışmalara ışık tutabilecek bazı araştırma önerilerine de yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DEĞİŞEN DİPLOMASİ ANLAYIŞI, KAMU DİPLOMASİSİ VE YUMUŞAK GÜÇ

1.1 Değişen Diplomasi ve Yumuşak Güç

Uluslararası ilişkilerde devletler ve toplumlar arası ilişkilerin cereyan ettiği ortam dinamik bir ortam olup sürekli değişkenlik göstermektedir. Ticaretle başlayan küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası aktörler çoğalmış ve çeşitlenmiştir. Tek taraflı mesaj iletim yöntemi olarak da bilinen *ad hoc* diplomasi ile başlayan ilişkiler, önce sürekli diplomat bulundurmaya, yani iki taraflı ilişkiye, daha sonra da çok aktörlü ilişkilere dönüşmüştür. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler bu süreci hızlandırmış, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya farklı bir uluslararası ilişkiler ortamına evrilmiştir. İletişim ve medya alanında yaşanan teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin sosyal hayata yansımaları, *yeni medya*, *sosyal medya* gibi kavram ve araçları ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmelerle birlikte *kamuoyu* olgusu, karar alıcıları etkileyen unsurlar arasında ilk sıralara yerleşmiştir.

Diplomasi ile amaçlanan devletlerarası ilişkilerde muhatapları kendi fikir ve hedeflerimize ikna etmektir. İkna yöntemi olarak diplomasi, İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte uluslararası sistemin ana aktörleri olarak sadece devletlerin temsilcilerini hedef almaktadır. İkinci dünya savaşı sonrasındaki gelişmeler, milletlerarası örgütler ve çeşitli sivil toplum aktörleri ve kuruluşlarının da devreye alınmasını sağlamıştır. Bu süreçte diplomasi konsepti de değişmeye başlamıştır. Söz konusu değişime eş zamanlı olarak teknolojinin sağladığı çeşitli yeni iletişim imkânları diplomaside kullanılmaya başlanmıştır. Bu imkân ve yenilikler halkların, yani yukarıda değinilmiş olduğu gibi, kamuoyunun da diplomasinin konusu olmasını sağlamıştır (Akçadağ, 2010:2-3). Zira Tiedeman'a göre "yeni diplomasi" olarak da tanımlayabileceğimiz bu süreçte yaşanan iletişim devrimi diplomasinin paradigmasını değiştirmiştir (Gökırmak, 2012).

Bahsekonu gelişmeler ve yaşanan dönüşümleri açıklar nitelikte bazı araştırmacılar 19. yüzyılın diplomasi yani parlamentolar yüzyılı, 20. yüzyılın kitleler yüzyılı, 21. yüzyılın ise kamuoyları yüzyılı olduğunu belirtmektedirler. Günümüzde eğitim düzeyi her geçen gün yükselen kitleler medya ve iletişim

araçları vasıtasıyla dış ilişkileri daha iyi takip edebilmekte ve küresel kamuoyu dediğimiz global iletişim ortamına dâhil olabilmektedir. Dolayısıyla küresel anlamda kamuoyunun büyük ve etkili bir güç haline geldiği değerlendirilmektedir. Böyle bir uluslararası ortamda iki devlet başkanı herhangi bir konuyu görüşmeye başlamadan önce o konu hakkında oluşan kamuoyu algısı daha başından toplantının gündemini ve liderlerin hareket alanını büyük ölçüde şekillendirmektedir (Sanberk ve Altınay, 2008).

Kamuoyu gücünün bu denli önem kazandığı bir süreçte ülkelerin kendi imajlarını belirlemek için geleneksel diplomasi uygulamaları dışında farklı yöntemlere başvurmaları ve kamuoyunu etkileyecek adımlar atlamaları gerekmektedir. Aksi halde imajını belirlemek isteyen bir devlet kendi algısını ve itibarını yönetemezse, imajı kendi doğal gelişiminde ilerlemeyecek ve dış faktörler tarafından yönetilir hale gelebilecektir (Gökırmak, 2012). Böyle bir sonuç bölgesinde ve dünyada etkili olmak isteyen, dış politikasına kendi öncelikleri çerçevesinde yön vermek isteyen ülkeler için tercih edilmeyecek bir sonuçtur.

Morgenthau'ya göre dış politika insanların zihinlerinin kazanılması için yapılan mücadeleleri içermektedir (Morgenthau, 1970:434). Dış politika unsurlarının muhatap toplumda zihinlerini kazanmak için kullandığı çeşitli yöntem ve araçlar bulunmaktadır. Sancar, devletlerin başvurduğu dış politika araçlarını, Gönlübol'un (1993:115) tespitlerine dayandırarak şu şekilde açıklamaktadır:

“Devletlerin kararlarını gerçekleştirmek için başvurdukları araçlar beşe ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi “diplomasi” kelimesi ile açıklanan siyasi nitelikli tekniktir. İkincisi, ekonomik teknikler iken üçüncüsü psikolojik tekniklerdir ve propagandayı içermektedir. Dördüncüsü iç işlere karışmaktır ve yeri geldiğinde silah gücü kullanıldığı da görülmektedir. Beşincisi ise silahlar ve bunların fiilen kullanılmasıdır” (Sancar, 2014:10).

Sönmezoğlu'na göre ise dış politika araçları dört başlık altında değerlendirilmektedir. Birincisi siyasi araçlar olarak diplomasi ve propaganda, ikincisi dış ticaret ve finans, üçüncüsü sert gücün araçları olan askeri araçlar olarak silahlar ve savaş, dördüncüsü ise bunların karışımı bir model olarak müdahaledir (Sönmezoğlu 2000; Sancar 2014:10).

Bu yaklaşımlardan da anlaşılacağı üzere dış politikada devletlerin ilişkilerini sürdürmesinde gerekli olan araçlar arasında en önemli olanı

diplomasidir. Cull'a göre diplomasi, bir aktörün uluslararası çevrenin yönetimi için konuşturıldığı savaş dışı mekanizmaları ifade etmektedir (Cull, 2009:12).

Diplomasi, yöntem açısından çeşitli değişiklikler ve gelişmeler yaşayarak tarihten günümüze yeni boyutlar kazanmaktadır. Yumuşak gücün önemini ve kamu diplomasisini açıklamak için diplomaside yaşanan değişimi ele almak gerekmektedir. Sözkonusu değişim, yumuşak güç faktörünün etkisi ile geleneksel diplomasiden kamu diplomasine uzanan süreci ifade etmektedir. Bu bağlamda, kamu diplomasisi kavramına geçmeden önce, hem “diplomasi” kavramını hem de “güç” ve “yumuşak güç” kavramlarını açıklayarak konuya biraz daha detaylandırmakta fayda görülmektedir.

1.1.1 Diplomasi Kavramı

Günümüzde çok farklı açılardan uluslararası faaliyetlerin konusu olarak birçok yeni diplomasi tanımı yapılıyor olmakla beraber geleneksel anlamda diplomasi “hükümetler arası ilişkilerin ilgili devlet kurumları ve temsil makamları aracılığı ile yönetilmesi” olarak tanımlanabilir. Köken itibariyle Eski Yunancada “katlanmış kâğıt” anlamına gelen “diploma” kelimesinden geldiği çeşitli kaynaklarda yer almaktadır. Bu tanımı açıklayan Tiedeman, Henrikson'a atıfla, katlanmış kâğıt ifadesinin, belgelerin içeriğindeki gizlik nedeniyle muhataplara kapalı şekilde iletilmesine ve devletlerarası ilişkilerdeki gizlilik düzeyini ima ettiğine dikkat çekmektedir (Tiedeman, 2005:7; Sancar: 2012: 11). Bu belgelerin deşifre edilmesi, bir düzende tutularak arşiv oluşturulması ve gerektiğinde incelenmesi işinin toplamda diplomasi olarak kabul edildiği belirtilmektedir. Buradan hareketle 18. yüzyıla kadar diplomasi teriminin, arşiv kayıtlarının tutulması, uluslararası antlaşmaların yapılması ve uygulanması ve uluslararası müzakerelerin incelenmesi ile özdeş bir içerikte olduğu düşünülmektedir (Tuncer 1991:4; Köse 2017: 2349)

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde diplomasi, Fransızca “diplomatie” kelimesine atıfla tanımlanmaktadır. Bu minvalde sözlükte yer alan tanımlar aşağıdaki dört farklı tanımla açıklanmaktadır (Türk Dil Kurumu 2021);

- “Uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü,
- Yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı,
- Bu işte çalışan kimsenin görevi, mesleği,
- Bu görevlilerin oluşturduğu topluluk”

Gönlübol, diplomasinin devlet yetkilileri arasında gerçekleşen bir süreç olduğunu ifade ederek belli konulardaki kanı ve görüşlerin bir hükümet tarafından doğrudan doğruya diğer devletlerin karar vericilerine iletilmesi olarak tanımlamaktadır (1993: 116). Kodaman ve Akçay'ın (2010:75-76) Harold Nicolson'dan aktardığına göre diplomasinin iki anlamı bulunmaktadır: Diplomasi dar anlamıyla, hükümetleri temsil konumunda olan diplomatlar aracılığıyla gerçekleşen karşılıklı haberleşme ve görüşmelerdir. Geniş anlamıyla ise, ülkelerin dış politikada kullandıkları çeşitli etkileme yöntemleri ve teknikleri olarak ifade edilebilir. Arı'nın tanımlamasında da benzer şekilde diplomasi, geniş anlamıyla “uluslararası ilişkiler” olarak tanımlanabilir. Diplomasinin en dar anlamı ise “dışişleri bakanlıkları ve onlara bağlı diplomatik temsilcilikler aracılığı ile yürütülen ilişkiler” olarak tarif edilmektedir (Arı, 2001:278). Riggins (1998:4) diplomasi kavramını daha geniş bir tabirle ifade etmektedir. Ona göre diplomasi, uluslararası sistemin temel birimleri olarak devletlerin birbirleriyle olan ilişkileri ve bu ilişkiler sürecinde kullanılan yöntemlerin tümünü içermektedir.

Kissinger'e göre diplomasi uluslararası ilişkilerde denge ve meşruiyet sağlayan bir fonksiyona sahiptir. Devletlerin güç kullanmak yerine birbirleriyle anlaşma yoluyla ilişkiler kurma sanatını diplomasi olarak tanımlamaktadır. Ona göre diplomasi uluslararası ilişkilerin savaş dışı yöntemidir (Kissinger, 1994). Bu ifadeye benzer şekilde İskit ise (2007:61) diplomasinin amacını “uluslararası sistemin istikrarını sürdürmek” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla diplomasinin uluslararası ilişkilerin barışçıl yollarla yürütülmesini amaçladığını ifade etmek mümkündür.

Diplomasi, özünde siyasi bir faaliyet olmakla beraber iyi temellendirilmiş ve kabiliyetli gücün önemli bir bileşenidir. Temel amacı, devletlerin dış politikalarının amaçlarını kuvvete, propagandaya veya hukuka başvurmada güvence altına almalarını sağlamaktır. Diplomasi, resmi anlaşmalar veya zımni düzenlemeler yoluyla dış politikayı geliştirmek için tasarlanmış resmi yetkililer arasındaki iletişimden oluşur. Aynı zamanda bilgi toplama, niyetleri netleştirme ve iyi niyet oluşturma² gibi farklı faaliyetleri de içermektedir. Bu tür faaliyetler İngiliz parlamenter Edmund Burke tarafından 1796'da *diplomasi* tabiri ile ifade edilene

² Burada kastedilen iyi niyet oluşturma eylemi kamu diplomasisi faaliyetlerinin tarihteki bir karşılığı olarak değerlendirilebilir.

kadar geleneksel anlamda *müzakere (negotiation)* olarak tanımlanmaktaydı (Berridge, 2010:1).

Bu tanımlamalar ve içerdiği faaliyetler itibariyle diplomasinin sadece resmi anlaşmalar ve düzenlemelerle sınırlı olmayan bir eylem olduğu, diplomatların yanında diğer resmi görevliler ve yetkililerin yönlendirmesi altında özel kişiler tarafından da gerçekleştirilebildiği anlaşılmaktadır. Bu tespiti teyit eder şekilde Cull (2009:12) diplomasiyi “uluslararası çevrenin yönetimi” ifadesiyle daha geniş anlamda ele almaktadır. Bu yaklaşıma göre devlet kurumları ile birlikte, sivil toplum kuruluşları, uluslararası şirketler, uluslararası örgütler, vatandaşlar gibi pek çok aktör diplomasi faaliyetlerinin içerisinde olabilmektedir.

Farklı bir tanıma göre diplomasi aynı zamanda uluslararası ilişkilerin tarihidir. Bu yönüyle, belgelerle dolu olup özü itibarıyla hükümdar, devlet başkanı, bakanlar gibi yetkililerin girdiği uluslararası faaliyetleri içermektedir. Bu tanımlamaya göre diplomasi/tarihi, devletlerin geliştirdiği ilişkiler ve bahse konu ilişkileri nasıl kuracaklarına dair kararlar bütünüdür. Özetle devletlerin çıkarlarını temsil eden dış politikaların etkileşimidir (Kodaman ve Akçay, 2010:76).

Diplomasi halk arasında bazen “uluslararası politika” veya “dış politika” kavramlarıyla karıştırılmaktadır. Dış politikanın içeriğinden çok uygulanışı ile ilgili olan diplomasi, ülke yönetimlerinin karar verdikleri konulardaki teklif ve isteklerini muhatap ülke yöneticilerine doğrudan ulaştırma sürecidir (Gönlübol 1993:112). Diplomasi sürecinde, hükümetlerin ilgili organları, devlet başkanları ve onları temsil eden devlet görevlileri bulunmaktadır. Dolayısıyla dış politika hükümetlerin çıkarlarına uygun şekilde almış oldukları kararları ve hataya geçirmek istedikleri stratejiler ve planlamaları ifade derken, diplomasi bunların uygulama biçimi ile ilgilidir.

1.1.2 Diplomasinin Tarihçesi

Kamu diplomasisine gelinen süreçte diplomaside yaşanan dönüşümü ele alırken diplomasinin tarihsel gelişiminden de kısaca bahsetmek, konunun anlaşılması bakımından önemli görülmektedir. Zira insanların örgütlü toplumlar olarak yaşamaya başlamaları ile birlikte birleriyle olan ilişkilerini düzenlemek, çatışmaları en aza indirmek ve güç dengesizliğinin olduğu durumlarda kendilerini güvende tutabilmek için başvurdukları farklı yöntem ve araçlar insanlık tarihi kadar eskidir.

Diplomasinin ilk uygulamalarının genellikle 1400'lü yıllarda İtalyan şehir devletlerinin bir uygulaması olarak başladığı kabul edilmektedir. Bu kabulün sebebi muhtemelen ilk daimî elçinin Milano Dükü tarafından Cosmodei Mecidi nezdine 1450 yılında atanmasıdır. Ancak diplomatik ilişkiler sürekli temsil yönteminden daha öncesine dayanan tarihsel bir geçmişe sahiptir. Böyle bir milâdın kabul edilmesi diplomatik faaliyetleri Batı merkezli bir tarihsel temele oturtmak gibi bir yanılgıya da sebep olmaktadır (Sivrioğlu ve Yılmaz, 2017: 181). İlk çağlardan itibaren kavimler, aralarındaki sorunları çözmek, savaşı engellemek, sınırları belirlemek gibi amaçlarla birbirlerine “elçi” diye adlandıracağımız temsilciler göndermişlerdir. Bu temsilciler “ad hoc diplomasi” kavramıyla ifade edilen tek yanlı ve geçici olarak belirli mesajları ve talepleri iletmek için diğer devletlere gönderilirdi (Kodaman ve Akçay, 2010:77).

Diplomasi kapsamında değerlendirilebilecek ilk uygulamaların bilinen ilk yazılı kaynaklar olan çivi yazısı metinlerinde rastlandığı ve MÖ 4000 yılına kadar uzandığı çeşitli akademik kaynaklarda yer almaktadır (Sivrioğlu ve Yılmaz'ın (2017: 182). Buna göre Mezopotamya uygarlıkları olan Sümerler, Akkadlar, Babil Devri ve Assur Devrine ait çeşitli metinlerin çözümlenmesi sonucunda, o dönemlerde de diplomasiye tekabül eden ilişkilerin geliştirildiği ve çeşitli anlaşmaların kayıt altına alındığı tespit edilmektedir. Sivrioğlu ve Yılmaz'ın (2017: 182) Kramer'den (2002) aktardığına göre Sümerler dönemindeki kent devletleri arasındaki çeşitli mücadeleleri konu alan yazıtlar, muhtemelen tarihinin ilk örnekleri olan diplomatik kayıtlardır. 1946 yılında Sümerolog Samuel Noah Kramer tarafından okunan ve MÖ 2730 civarından kalma olduğu düşünülen bir metinde Uruk Kralı Enmerkar ile Batı İran'daki Aratta Krallığı arasındaki diplomatik mücadele hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu metne göre Kral Enkamer tarafından yollanan yetenekli ve cesur bir elçi Aratta Kralını korkutmuş ve Aratta Krallığı savaşmadan Uruk hakimiyetini kabul etmiştir. Söz konusu tarihi belgeyi çözümleyen Sümerolog Kramer'e göre, bu hikâye tarihin bilinen en eski diplomatik sınır harbidir (Kramer, 1992: 33-44; Sivrioğlu ve Yılmaz 2017: 182).

İlk çağlara ait yazıtlarda benzer farklı örnekler akademik kaynaklarda yer almaktadır.³ Mısır Uygarlığı, Hititler, Persler, Eski Yunanlar ve Roma İmparatorluğu döneminde diplomatik ilişkiler tesis edildiği bilinmektedir. Akadça

³ Sivrioğlu ve Yılmaz'ın (2017) “Diplomacy in First-Age Civilizations” başlıklı çalışması bu konuda geniş bir özet sunmaktadır.

yazılmış Amarna Mektupları, dönemin Asya devletleri arasındaki ilişkileri, yapılan antlaşmaları, krallar arasındaki yazışmaları anlatan önemli arşivlerden ve diplomatik belgelerden birisi olarak kabul edilmektedir. Bu mektuplarda Mısır firavunları ile Ön Asya'daki büyük krallar arasında yaşanan siyasi hadiseler aktarılmaktadır (İnan, 1956: 107; Köse, 2017: 2351). Mısır Uygarlığı ve Hititler arasında Suriye'nin Kadeş beldesi yakınlarında yaşanan savaşın sonucunda imzalanan Kadeş anlaşması (M.Ö. 1269), dünya tarihinde bilinen eşitlik ilkesine dayana en eski uluslararası anlaşma olarak kayıtlara geçmiştir (Sivrioğlu ve Yılmaz 2017: 193).

Yakın Doğu'nun Büyük Kralları arasında cereyan eden ilk çağlardaki diplomasi uygulamalarının temel özellikleri iletişimin habercilere ve ticaret kervanlarına bağlı olması, diplomatik dokunulmazlığın olağan konukseverlik kurallarına uygun şekilde sağlanması ve anlaşmalara uyulması şeklindedir. O dönem şartlarında devletlerarası iletişim için yeterli olsa da yüzyıllar boyunca uygulanan bu diplomasi biçimi bir süre sonra ilkel kalmış bir ilişki biçimi olarak değerlendirilebilir. Zira, elçilerin çok sık çağrılmasının önünde bulunan fiziki ve coğrafi engeller, iletişimin yavaş, zahmetli, öngörülemez ve güvensiz olması gibi sebepler bu yöntemin bir ileri seviyeye taşınmasını zorunlu kılmıştır. M.Ö. dördüncü ve beşinci yüzyılların Yunan şehir devletleri sisteminde şartlar daha karmaşık bir diplomasiyi gerektirmiştir. Savaş durumlarındaki haberciler de dâhil elçilerin dokunulmazlığı daha yerleşik bir norm haline gelmiş ve yerel vatandaşlarında istihdam edildiği misyonlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ortaçağ Avrupa'sında, önce Doğu Roma İmparatorluğu daha sonra da yeni standartlar ortaya koyan Venedik, diplomasinin gelişimine öncülük etmiştir (Berridge, 2010:1-2).

Antik Yunan şehir devletlerinde diplomasinin gelişmesinin önemli etkenlerinden birisi de ticaretin yaygın olmasıdır. Roma'da ise bu gelişme Yunanlılara göre daha düşük seviyededir. Bunun farklı nedenleri bulunmaktadır. Tarıma dayalı bir toplum olması, ticaretin çok gelişmiş olmaması ve askeri olarak da güçlü olmasının da etkisiyle daha kapalı bir toplumsal hayatın sürdürülmesi gibi sebepler diplomasinin gelişimini olumsuz etkilemiştir. (Tuncer 2002:13; Kodaman ve Akçay, 2010:78). Buna rağmen Roma tarafından, o dönemki karşılığı itibariyle Anlaşmalardan sorumlu devlet kurumu olarak kabul edilebilecek *Fetialler Koleji* üzerinden diplomatik arşivlerin korunması ve anlaşmaların saklanması

uygulamaların gelişmesine önemli katkıları olmuştur (Tuncer 2002:19; Kodaman ve Akçay, 2010:78).

Roma'nın devamı olarak kabul edilen Bizans döneminde diplomasi etkin bir biçimde kullanılmıştır. Bizans'ın diplomasiyi kurumsal anlamda geliştirdiği söylenebilir. Geleneksel anlamda elçi olarak gönderilen hatip diplomatlara ilave olarak gözlemci diplomatların gönderilmesi, protokol konularına önem verilmesi, dış ilişkileri düzenlemekle yükümlü hükümete bağlı Dış İşleri Şubesi kurulması, elçi olarak gönderilecek kişilere eğitim verilmesi gibi uygulamalar Bizans döneminde görülmüştür (Kodaman ve Akçay, 2010:78-79). Nitekim 1436'da Bernard du Rosier tarafından yazılan *Short Treatise About Ambassadors* başlıklı eser diplomasi alanında kayıtlara geçen ilk literatür ve aynı zamanda ilk ders kitabı olarak bilinmektedir (Ekşi, 2014:47).

15. yüzyılın sonlarında, diplomasinin gelişmesi için koşulları daha elverişli olan İtalyan şehir devletleri sisteminde, bugünkü uygulamalara benzer şekilde yerleşik büyükelçilikler olarak tanımlanabilecek modern sistem ilk kez ortaya çıkmıştır. Zengin ama zayıf savunulan İtalyan devletlerinin, 1494'ten sonra uğradıkları yarımada işgallerinin yol açtığı aşırı güvensizlik, diplomasi faaliyetlerinin sürekli olmasını gerekli hale getirmiştir. Bu dönemde “ad hoc diplomasi” yöntemine “sürekli diplomasi” modeli de eklenmiştir. İlk yerleşik Büyükelçilikler o dönemde görülmeye başlanmıştır (Berridge, 2010:1-2). Çoğunlukla İtalyan etkisinde olan Ortaçağ diplomasisinin en belirgin özelliği “gizli diplomasi” niteliğinde olmasıdır. Ünlü İngiliz diplomasi yazarlarından Nicolson, bu alandaki klasik eserlerden birisi olan *Diplomacy* eserinde, eski diplomasi olarak da ifade ettiği o dönem diplomasisini gizli diplomasi olarak tanımlamaktadır (Nicolson: 1954:56; Ekşi, 2014: 47).

Mantığı ve yöntemleri itibariyle Niccolo Machiavelli'nin görüşleriyle iyi düzeyde örtüşen İtalyan sistemi, kısa bir süre sonra, Fransız sistemine dönüşmüştür. Bu sistem Berridge'ye (2010:2) göre tam gelişmiş iki taraflı diplomasi sistemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde dış politika ile ilgili işlemleri ilk defa bir bakanlıkta toplayan ve dış politika alanında kamuoyunun bilgilendirilmesi ve eğitilmesinin gerektiğini savunan Fransız Kardinal ve Başkan Richelieu bir anlamda günümüzdeki anlamıyla modern diplomasi sistemine kaynaklık eden ilk model uygulamayı ortaya koymuştur (Tuncer 1995:30; Ekşi 2014:48; Yıldırım 2015:95).

Fransız diplomasinin ön planda olduğu 17-18. yüzyıl Avrupa'sında diplomasi adeta altın devrini yaşamıştır. 1648 yılında gerçekleşen Westphalia Kongresi ve 1712 yılında yapılan Uthrecht Anlaşmasıyla birlikte diplomaside “çok taraflılık” yaygınlaşmıştır. Bu gelişmeler aynı zamanda diplomaside “protokol” tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. 1815 yılında yapılan Viyana Kongresi ve alınan kararlar protokol konusunda bir çözüme ulaşılması sağlanmıştır (Kodaman ve Akçay, 2020:79).

Fransız ihtilali sonrasında diplomasi deki Fransız etkisi zayıflamaya başlamış ve 20. Yüzyılın başlarında diplomasi konseptinde de bazı değişiklikler olmuştur. Ancak Berridge'ye göre (2010:3) bu değişim kimilerince umulan kimilerince de endişe edilen şekilde bir dönüşüm değil, gelişme sürecidir. 19. yüzyılda yerleşik bir yöntem olan geçici ve kalıcı konferanslar geleneği, yani “açık diplomasi” metodu, özellikle Milletler Cemiyeti örneğinde olduğu gibi, mevcut ikili ilişkiler sistemine basitçe aşılanmış oldu.

Diplomasi 18. Yüzyıla kadar kutsal bir alan, 18. Yüzyıldan 20. Yüzyıla kadar kutsal ve dokunulmaz bir alan olarak kabul edilmiştir (İskit 2011:17-18; Ekşi, 2014:48). Birinci Dünya savaşına gelinen süreçte diplomasi çabaları yetersiz kalmıştır. Savaş sonrasında süreçte savaşı önleyemeyen bir kurum olarak diplomasi de tartışılmaya başlanmıştır. Savaş öncesi gizli yapılan görüşmelere bir tepki olarak dönemin ABD başkanı Woodrow Wilson, “açık diplomasi” ilkesini ortaya atmıştır (Berridge, 2010:13). Yukarıda da değinildiği gibi Viyana Kongresi ile başlayan çok taraflı diplomasi yöntemleri zaman içerisinde benimsenmiş ve Milletler Cemiyetinin kurulmasıyla ikili diplomasiden çok taraflı diplomasiye geçiş bir anlamda kurumsal bir kimlik kazanmıştır. Bu çerçevede iki savaş arası dönem (1919-1945) açık diplomasi (başka bir ifadeyle “yeni diplomasi”) dönemi olarak tanımlanmaktadır (Ekşi 2014:52).

Soğuk Savaş döneminde ise (1945-1989) diplomasi, dönemin şartlarına uygun yeni yöntemler geliştirmiştir. Zamanın gereklerine uygun şekilde iki kutuplu diplomasi, blok diplomasisi, kriz diplomasisi ve propaganda gibi tanımlar o dönemin diplomasisini ifade etmek için kullanılmıştır (Ekşi 2014:52).

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki kriz döneminde ortaya çıkan ve yeni diplomasi olarak da adlandırılan “parlamenter diplomasi”, uluslararası örgütlerin çoğalması ve çeşitlenmesiyle yaygın bir uygulama haline gelmiştir. “Zirve diplomasisi” ise liderler ve karar alıcıların bir araya gelerek müzakere

yöntemi olup iletişim ve ulaşım araçlarının yaygınlaşması ile sıkça kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Teknoloji ve ulaşımın yaygınlaşmasıyla 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılda daha sık karşılaştığımız yöntem olan ve ilgili devlet başkanlarının katılımıyla üst düzey diplomatik toplantılar şeklinde yapılan yöntem ise “doruk diplomasisi” yöntemidir. BM örneğinde olduğu gibi uluslararası örgütlerin belirli konularda ülkeler ile müzakere ve görüşme yöntemlerini kullanarak uluslar üstü düzeyde yürüttükleri diplomasi “sessiz diplomasi” yöntemidir. Bir diğer diplomasi yöntemi “mekik diplomasisi” olup genellikle hızlı karar alınması gereken durumlarda sürekli temas sağlayan ve krizlerin çözümü için de kullanılan diplomasi yöntemidir (Sönmezoğlu, 2000:331-333; Sancar 2012:12). Tüm bu diplomasi yöntemleri 20. Yüzyılda ulaşım ve kitle iletişim araçlarının çoğalmasıyla yaygınlaşmış diplomasi yöntemleri olarak ifade edilebilir.

19. yüzyılın ortalarında başlayan, 20. yüzyılda etkisi ve önemi tam olarak hissedilen ve 21. yüzyılda kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla önemini pekiştiren “kamuoyu” günümüz diplomasisini etkileyen en önemli unsurlardan birisi haline gelmiştir. İskit’e göre kamuoyu olgusu ve artan önemi diplomasi anlayışının değişimini etkileyen temel unsurlardandır. İskit’in Hughes’dan aktardığına göre Hughes bu durumu açıklarken yeni diplomasinin yeni koşullarda uygulanan eski bir sanat olduğunu ifade etmekte ve yeni diplomasinin resmî olarak hükümetlerle ve fakat aslında hükümeti kontrol eden halklarla yürütüldüğü vurgulamaktadır (İskit, 2007: 143-161; Yazar, 2020:11). Sonuç itibariyle kamuoyunun diplomasinin önemli bir parçası haline geldiği günümüz uluslararası ilişkiler ortamında diplomasi, uluslararası örgütler, hükümete bağlı veya hükümet destekli hükümet dışı kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, vatandaşlar gibi birçok aktörü içine alan şekilde çok taraflı bir yapıya bürünmüş durumdadır.

Berridge’ye göre diplomasi hem güç dengeleyicisi olarak hem de bizatihi gücü pekiştiren ve yansıtan bir araç olarak devletler topluluğumuzun en önemli kurumudur (Berridge, 2010:1). Diplomasi alanını her geçen gün genişletmekte ve insanların ikna edilmesini ve kazanılmasını sağlayan dış politika aracı olarak işlevini korumaktadır. Morgentahau belli bir amaca ulaşabilmesi için diplomasinin elindeki gücü kullanmasının gerekli olduğunu belirtmektedir (Sancar, 2012:12). Burada diplomasinin ulaşmak istediği hedefler doğrultusunda kullanması gereken bir araç olarak “güç” unsuru üzerinde durmak gerekmektedir.

1.1.3 Güç Kavramı ve Yumuşak Güç

Güç sözlük anlamı itibariyle bir şeyi yapabilme kapasitesidir. Nye (2004: 22) güç kavramını en genel anlamıyla “istenen sonuçları elde edebilme becerisi” ve bu sonuca ulaşmak “başkalarının davranışlarını etkileme kapasitesine sahip olma” olarak tanımlamaktadır. Holsti’ye göre (1964:177) farklı kriterlere göre değerlendirilebilecek güç kavramı etkileme ve yönlendirme eylemlerini bağdaştıran bir kavramdır. Bu minvalde güç; Devletlerin elindeki imkân ve yetenekleri kullanmak suretiyle, ikna, ödül, zorlama ve ceza gibi çeşitli stratejilerle diğer tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda etkileme ve yönlendirme kapasitesidir (Aslan 2020:3). Wilson (2008:114) ise gücü “uluslararası politikada diğerlerinin hareketlerini etkileyebilme kapasitesi” olarak tanımlamıştır.

Morgenthau, uluslararası siyasetin insanları etkileyerek zihinlerinin kazanılması amacıyla yapılan mücadeleleri içerdiğini ifade ederek, bu mücadele sürecinde diplomasinin kendi çıkarı gereği elindeki gücü kullanması gerektiğini belirtmektedir (Morgenthau 1970:434). Diplomasi aracı olarak güç kavramı üzerinde çokça duran ve yumuşak güç ile kamu diplomasisi ilişkisini inceleyen Joseph Nye, güç kavramını istediğiniz çıktıları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneği olarak görmektedir. Nye’a göre diğer muhatapların davranışlarını kendi lehinize etkilemek için üç temel yol vardır: tehdit ve zorlama, rüşvet ve satınalma veya karşınızdakinin istediğiniz şeyi gönüllü olarak yapmasını sağlayan cazibe (Nye, 2008:101).

Yapılmasını istediğiniz şeye dair cazibe oluşturarak bireylerin ikna olmalarını sağlama amacı diplomasinin öncelikleri arasındadır. Diplomaside, ikna tekniği kullanan taraf karşı tarafın tutum ve davranışlarını değiştirmesi durumunda; ulaşacağı kazançları anlatmak, desteğini almak, var olan tutum ve davranışlarını değiştirmemesi durumunda, kendisinin de hoşuna gitmeyecek tutumlara muhatap olabileceğini ifade etmek gibi yöntemler kullanmaktadır. Diplomasi, devletleri uluslararası arenada temsil eden ve bu sayede devletin politikalarını aktaran, aynı zamanda devletin çıkarlarını da gözeterek diğer devletlerin sözkonusu çıkarlara uygun konumlanmasını sağlamaya çalışan bir araçtır. Sancar’a göre bu yönüyle diplomasi aynı zamanda temsil edilen devletin tanıtımını da yapmaktadır (Sancar, 2012:12).

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, küreselleşmenin hızla geliştiği dönemde, kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve dünya genelinden ulaşılabilmesi, ülkelerin siyasal söylemlerinin de uluslararası düzeye taşınmasına vesile olmuştur

(Aziz, 2003:35). Bu durum kamuoyu olgusunun ve kamuoyunun karar alıcılara etkisinin önemini bir kez daha teyit etmiştir. Güç kavramı sadece tehdit ve zorlama ile değil, muhatapları ikna ederek kamuoyu gücünden yararlanılması bağlamında diplomaside farklı bir yöntemi önemli kılmıştır.

Dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan'ın bir açıklaması sözkonusu yönteme uygun bir örnek olarak görülmektedir. Reagan, 1987'de Federal Danışma Komisyonunda kamu diplomasisine dair şu açıklamayı yapmıştır:

“Bu bilgi çağında, kitle iletişimi ve mikroçip çağında, telekomünikasyon uyduları ve yeraltındaki fiber optik kablolar ile bu yeniçağda tek başına geleneksel diplomasi yeterli değildir. Birleşik Devletler, toplayabildiğimiz tüm beceri ve kaynaklar ile kamu diplomasisine eğilerek, sadece yabancı hükümetlere değil, onların halklarına da hitap edebilmelidir. İnaniyorum ki ülkemizin kamu diplomasisi büyük bir güç, Dünya tarihine şekil verebilecek olan, elimizdeki en büyük bir güçtür...” (Amerika Birleşik Devletleri Kamu Diplomasisi Danışma Komisyonu'nun Toplantısı, 16 Eylül 1987).

Reagan'ın açıklamasından da anlaşılacağı gibi, diplomasi anlayışının değişimi güç algısının yeniden yorumlanmasını beraberinde getirmiş ve *yumuşak güç* veya Kalın'ın (2006) ifadesiyle *ince güç* olarak dilimizde karşılık bulan *soft power* kavramını karşımıza çıkarmıştır. Askeri güç veya ekonomik baskı yerine yumuşak güç ile sonuç elde etmek, inandırıcı argümanlarla ve rasyonel politikalarla ancak karşı tarafı ikna ederek mümkündür. Bir diğer ifade ile karşıdakinin sizin değerlerinizi benimsemesini sağlamak gerekmektedir. Dolayısıyla burada temel güç unsurları inandırıcılık ve ikna kabiliyetidir. Nye, bu durumu açıklarken gönümüz toplum temelli politika uygulamalarını örnek vermektedir. Polisleri samimi ve sevimli hale getirerek, toplumun asayiş ve düzen konusunda polise yardım etmek istemesini sağlamak, polisin amaçladığı toplumsal düzenin kanun ve sert güç kullanmadan gerçekleşmesi demektir (Nye, 2004:25).

Yumuşak güç kavramı ilk olarak Josef Nye'in 1990'da yayınlanan *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* kitabı ile literatüre girmiştir. Nye, 2004 yılında yayımlanan *Soft Power: The Means to Success in World Politics* kitabı ile bu defa kavramı bir uluslararası ilişkiler unsuru olarak kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Nye'a göre istenilen sonuçlara ulaşmanın dolaylı yolu bazen “gücün ikinci yüzü” ile mümkündür. “Bir ülke değerlerine hayran olan, kendisini örnek alan, fırsatlarına ve refah düzeyine özenen ülkelerin, kendisini takip

etmesiyle de dünya siyasetinde istediği sonuçları alabilir“ (Nye, 2004:24). Dış politikada askeri tehdit gücü veya ekonomik yaptırımların baskısını kullanarak muhatapları değişime zorlamak yerine, muhatapların ilgisini çekecek gündemler oluşturmak ve onları kendi cazibe alanına çekmek önemlidir. Nye’a göre (2004: 25) yumuşak güç zorlamak yerine kendine çekmektir. Diğer bir ifadeyle diğerlerinin senin istediğin şeyleri istemesini sağlamaktır.

Nye (2005:27) yumuşak güç ve sert güç tanımını yaparken kaynağın davranış biçimi ve gücün kaynakları ile açıklamaktadır. Bununla birlikte yumuşak güç ve sert gücün birbiriyle ilişkili olduğunu da vurgulamaktadır. Çünkü gücün her iki türü de başkalarının davranışlarını etkilemek suretiyle bir amaca ulaşmaya odaklıdır. Aralarındaki farklılık davranışın niteliği ve kaynakların somutluğu ile ilgilidir. Başkalarının yaptıklarını değiştirebilme sonucunu veren komuta gücü zorlama veya teşvik etmeye dayanır. Komuta gücünün alternatifi olan ikna gücü ise başkalarının isteklerini şekillendirebilme becerisiyle gelen bir sonuçtur. Bu da kültür ve değerlerin cazibesi kaynaklı olabileceği gibi siyasi tercihleri şekillendiren manipülasyonların bir neticesi de olabilir. Sonuç olarak birincisi, yani komuta yöntemi sert gücü ifade ederken ikincisi yani ikna yöntemi yumuşak gücü ifade etmektedir (Nye 2005: 27-28).

Tablo 1.1. Nye’a Göre Gücün Üç Biçimi

Gücün Türü	Davranış Şekli	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	zorlama caydırma koruma	tehdit baskı	zorlayıcı diplomasi savaş ittifak
Ekonomik Güç	teşvik zorlama	karşılıklar yaptırımlar	yardım rüşvetler yaptırımlar
Yumuşak Güç	cazibe gündem belirleme	değerler kültür politikalar kurumlar	kamu diplomasisi iki taraflı diplomasi çok taraflı diplomasi

Kaynak: Nye, J. S. (2005), Yumuşak Güç, Ankara: Elips Kitap 3. Baskı, s.57, Çeviri: Reyhan İnancı-Aydın.

Yumuşak güç, kamu diplomasisi terimi ile ifade ettiğimiz faaliyetlerin bir sonucu olarak diplomasiye yansımaktadır. Bu faaliyetler, klasik diplomaside yöntem olarak karşımıza çıkan askeri ve ekonomik yaptırımlar gibi caydırıcı unsurların aksine, empati ve anlayış oluşturulmasını da kapsadığından bir nevi muhataplar ile işbirliği anlamına da gelmektedir.

Askeri güç ve yeteneklerin toplamı, Soğuk Savaş dönemi sonuna kadar gücün en etkili tanımı olarak karşılık bulurken, Soğuk Savaş dönemi sonrası gelişen süreçte küreselleşmenin de etkisiyle dünya iki kutuplu sistemden çok kutuplu güç sistemine geçmeye başlamıştır. Bu süreçte küreselleşen ekonomik sistem ve buna bağlı oluşan bağımlılıklar ikinci bir sert güç faktörü olarak etkisini göstermiştir. Ancak, günümüz bilgi çağında, kamuoyunu etkileme, ikna ve pazarlık yeteneği daha etkin bir güç olarak karşımıza çıkmıştır. Dolayısıyla geleneksel anlamda güç olarak tanımladığımız orduların ve ekonomik kapasitenin sağladığı sert/kaba gücün önemi nispeten azalmıştır (Aydoğan ve Aydın, 2011:13). Sert güç kısa vadede sonuçlar alabilse de uzun vadede etkili olan ve muhatap kamuoyunda kalıcı-olumlu imajı sağlayabilen unsurlar genellikle yumuşak güç unsurlarıdır.

Nye, sert ve güç yumuşak güç arasındaki etkileşim ve ilişkilerden de bahsetmekte ve her iki güç türünün bazen birbirlerini desteklerken bazen de engelleyebildiğine işaret etmektedir. Mesela popülerliğe önem veren bir ülke gerekli bir durum bile olsa sert gücünü kullanmaktan imtina edebilir. Fakat yumuşak gücün etkisini önemsemeden güç kullanan bir ülke sert gücünü engelleyecek (ikna olmamış) faktörlerle karşılaşabilir. Diğer yandan hiçbir ülke veya toplum yumuşak güç ile olsa dahi manipüle edilmiş olmaktan hoşlanmaz.

Nye ve Wilson'un tanımlarında görüldüğü üzere yumuşak güç "başkalarının tercihlerini şekillendirebilme" becerisine dayanmaktadır (Nye 2004:24, Willson, 2008:114). Kaba gücün araçları askeri ve ekonomik kapasite iken yumuşak gücün kullanımında daha fazla unsur karşımıza çıkmaktadır. Kalın'a göre (2011:163) bu unsurlar sert gücü içermeyen farklı nüfuz ve çekim alanlarını ifade ederler:

"İnce gücü pek çok unsur besler: Kültür, eğitim, sanat, yazılı ve görsel medya, film, şiir, edebiyat, mimari, yükseköğretim (üniversiteler, araştırma merkezleri, vb.), sivil toplum kuruluşları, bilim ve teknoloji altyapısı ve inovasyon kapasitesi, turizm, ekonomik işbirliği platformları ve diplomasi. Bu unsurların bileşkesinden ortaya çıkan ince güç, bir ülkenin sosyal sermayesinin derinliğini de ortaya koymaktadır." (Kalın, 2011:163)

Kamu diplomasisi enstrümanları olarak da ifade edebileceğimiz bu unsurları uygulayabilen ve bir iletişim stratejisi ile muhataplara tanıtılabilen devletler ülke imajları açısından dikkatleri üzerlerine çekmektedirler. Yumuşak gücün unsurları olan sözkonusu araçlar diplomaside yeni yöntemlere alan açmakta ve geleneksel diplomasinin dışında hareket alanları sunmaktadır (Kocabıyık, 2019:169). Kamu diplomasisi tam olarak bu açılımın bir neticesi olarak karşımıza çıkmış ve zamanla geleneksel diplomasi kadar önem kazanmıştır. Gelişen teknoloji ve yeni yöntemlerin de etkisiyle, kimi zaman uluslararası ilişkilerde alternatif bir yol, kimi zaman da geleneksel diplomasi ile eş zamanlı uygulanan bir tamamlayıcı unsur olarak diplomasiyi dönüştürmeye devam etmektedir.

1.2 Kamu Diplomasisi: Tanımı, Kuramsal Tartışmalar ve Yaklaşımlar

1.2.1 Kamu Diplomasisinin Tanımı

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla önemini pekiştiren *kamuoyu* günümüz diplomasisini etkileyen en önemli unsurlardan birisi haline gelmiştir. Dış politikada karar vericiler stratejilerini belirlerken iç ve dış kamuoylarını birlikte dikkate almak zorundadırlar. Uygulanmak istenen politikaların muhataplarda etki uyandırabilmesi için onların ikna olması, karşılaşacakları sonuçlara ve etkilerine hazır hale gelmeleri, empati kurabilmeleri gerekmektedir. Bu neticeye ulaşılabilmesi için imajın olumlu olması gerekmektedir. Olumlu imaja sahip olmak için dış politikanın kamu diplomasisi ile desteklenmesi önemlidir.

İngilizcede *public diplomacy*, Fransızcada *la diplomatie publique*, Almancada *öffentliche diplomatie* anlamına gelen *kamu diplomasi* kavramının Türkçe karşılığı, “bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu 2020). “Kamusal diplomasi” veya “kamuoyu diplomasisi” gibi tanımlamalar da yapılmakla beraber Türkçe akademik literatürde “kamu diplomasisi” şeklinde kabul görmüş ve yaygın olarak bu şekilde kullanılmaktadır (Sancar, 2012: 79). Kavramın Almanca karşılığı olan *öffentliche diplomatie* tabiri yerine sivil diplomasi anlamına gelen *zivildiplomatie* tabiri bazı kaynaklarda görülmekle birlikte, Almanca literatürde yaygın olarak İngilizce *public diplomacy* ifadesinin aynı şekliyle kullanıldığı görülmektedir.

Kamu diplomasi kavramı olarak ilk defa Amerikan dış politikasında görülmektedir. “Public diplomacy” kavramı ilk defa, o dönem Tufts Üniversitesi Flechter Hukuk ve Diplomasi Fakültesi Dekanı olan Edmund Gullion tarafından 1965 yılında kullanılmıştır. Üniversitenin bir yayınında Gullion “bilgi ve fikirlerin uluslararası akışı” tanımlamasıyla bu kavrama dikkat çekmiştir (Sancar, 2012:79). Bu tarih kavramın uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırıldığı tarih olarak kabul edilmektedir. Ancak bazı kaynaklarda kavramın daha önce de kullanıldığı ve ilk olarak 1856 yılında London Times gazetesinde rastlandığı aktarılmakta ve dönemin ABD Başkanı Franklin Pierce tarafından empati kurmak ve nezaketli olmak anlamında kullanıldığı belirtilmektedir (Sancar,2012: 82). Uluslararası ilişkiler bağlamında bu kavrama yer veren akademik çalışmalarda kavramın ilk tanımı olarak Gullion’ın tanımı kabul edilmektedir.

Gullion’un diğer bir tanımında kamu diplomasisinin kapsamını şu ifadelerle açıklamıştır:

“Kamu diplomasisi dış politikanın oluşturulması ve yürütülmesi sürecinde kamu tutumlarını ele almaktadır. Geleneksel diplomasiin ötesinde uluslararası ilişkiler boyutlarını, hükümetlerin diğer ülkelerde kamuoyu oluşturmalarını, özel grupların etkileşimini ve bir devletin ve bunların birbiriyle olan ilgi alanlarını, Dışişleri raporlarını ve bunların politikaya etkisini, işi iletişim olanlarla diplomatlarla ve dış temsilciler arasındaki iletişimi ve de kültürler arası iletişim sürecini kapsamaktadır” (The Edward Murrow Centre of Public Diplomacy, 1965 aktaran Sancar, 2012:79).

Gullion’ın bu tarifinden sonra farklı tanımlar da geliştirilmiştir. Mark Leonard’a göre kamu diplomasisinde temel amaç kalıcı ilişkiler inşa etmektir:

“Diğer ülkelerin ihtiyaçlarını, kültürlerini, insanlarını anlamak; bakış açılarını paylaşmak, yanlış algılamaları düzeltmek, ortak paydalar bulmak kamu diplomasisinin başlıca hedefidir. Kamu diplomasisi, bir ülkenin imajının ve bilinirliğinin, bireysel etkileşim için uygun ortam yaratabilecek bir güç olduğu varsayımına dayalıdır (Leonard, 2002: 8-9).

Hans Tuch da bu kavramı bir iletişim süreci bağlamında ele almaktadır. O’nun tanımında kamu diplomasisi politikalarının olduğu kadar bir ulusun fikirlerinin, ideallerinin ve kültürünün muhatap toplumlarca anlaşılması için gerçekleştirilen iletişim sürecidir. Tuch’a göre kamu diplomasisi;

“Medyanın uluslararası ilişkilerdeki rolünü, hükümetlerin kamuoyuna dayanarak kendini geliştirmesini, bir ülkenin özel kuruluşlarının diğer ülkelerin kuruluşlarıyla hükümet dışı etkileşimde bulunmasını ve tüm bu uluslararası sürecin, politika geliştirme ve dış ilişkilerin yönlendirilmesi üzerindeki etkisini kapsamaktadır” (Tuch, 1990:9).

Kamu diplomasisi kavramı hakkındaki bilimsel çalışmalara dahil olan Jarol Manheim (2001) ise kamu diplomasisi kavramını “algılara hitap ederek yabancı kamuoyunu hedefleriniz doğrultusunda yönlendirebilme sanatı” şeklinde tanımlamaktadır (Ross 2002:75). James Pamment ise *New Public Diplomacy in the 21st Century: A comparative study of policy and practice* adlı eserinde bu kavramı uluslararası aktörlerin politikalarını yabancı bir devletin vatandaşlarına iletmesi” olarak tanımlamıştır (Pamment, 2013:1).

Kamu Diplomasisine dair güncel tanımlamalardan birisi de Cowan ve Cull’un (2008) tanımıdır. Bu tanım “uluslararası bir aktörün yabancı kamuoyları ile ilişki kurarak politik amaçlarını ilerletme girişi” şeklindedir. Burada çok geniş bir aktör yorumu ile kamu diplomasisi uygulayıcılarından “uluslararası aktörler” olarak bahsedilmektedir.

Geleneksel anlamda diplomasi hükümetlerin hükümetlerle konuşması şeklinde icra edilirken kamu diplomasisi hükümetlerin küresel kamuoyu ile muhatap olması, yani bir anlamda onlara doğrudan konuşması şeklinde icra edilmektedir. Bu yönüyle kamu diplomasisi geleneksel anlamda hükümetlerin küresel toplumu veya muhatap bir ülke halkını ulusal hedefleri ve dış politikalarını desteklemeleri için bilgilendirme, etkileme ve ikna etmek çabalarını içerir. Yakın geçmişte ise kamu diplomasisi, iletişim teknolojilerinin de gelişmesiyle hem hükümetin hem de özel kişi ve grupların, başka bir hükümetin dış politika kararlarını doğrudan ve dolaylı etkileme imkânı olan muhatap kamusal tutumu etkileme biçimi olarak da karşımıza çıkmaktadır (Snow, 2009: 6). Bu yorum aslında kamu diplomasisinin de kendi içinde geleneksel ve yeni⁴ olarak ayrı kategorilerde incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Snow (2009: 6) kamu diplomasisi tanımlarını ele alırken geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisi süreçlerinden üç aşamalı olarak bahsetmektedir.

⁴ “Geleneksel kamu diplomasisi” ve “yeni kamu diplomasisi” tartışması, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde (bkz. 1.2.3) biraz daha detaylı incelenecektir.

- Hükümetten hükümete ilişkileri tanımlayan geleneksel diplomasi (government-to-government relations - G2G),
- Hükümetten kamuoylarına yönelik iletişimini tanımlayan *geleneksel* kamu diplomasisi (governments talking to global publics - G2P)
- Kaynak ülke sivil unsurlarının başka bir ülkenin karar alıcılarını etkileyen kamuoyu (halkı) etkilemeye yönelik halktan halka iletişim süreçleri (public-to-public relations - P2P).

Geleneksel diplomasinden kamu diplomasisi ve son olarak yeni kamu diplomasisine geçişin sebepleri arasında halkın dış ilişkiler hakkında konuşmasını artıran ve ardından kamuoyunun dış politika yapımına katılımını da sağlayan iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve bu teknolojilerin kullanımının yaygınlaşması başta gelmektedir. Diğer bir neden ve gelişme ise küreselleşmenin sonuçlarıyla ilgilidir. Yani ulusal sınırların ötesinde hem sanal hem de kişisel olarak insandan insana alışverişlerin artmasıdır. Bu süreç bize diplomasinin dönüşümü anlamında kamu diplomasisini tanımlayabilmemiz için önemli fikirler vermektedir (Snow 2009:6).

Snow'a göre diplomatik vurgudan kamusal vurguya doğru yaşanan bu değişim süreci, kamu diplomasisinin faydası konusunda iki farklı felsefenin ortaya çıkmasına neden olmuştur:

1. Kamu diplomasisini, gerekli bir kötülük⁵ olarak, yalnızca geleneksel diplomasi çabalarını destekleyen yardımcı bir taktik şeklinde görenler; ve
2. Kamu diplomasisini, sahadaki kamu görevlilerinden vatandaş diplomatlara ve tabandaki öğrenci değişimine kadar ulusların birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğine ilişkin bir bağlam veya ortam olarak görenler.

Snow'a göre kamu diplomasisinin odağında her zaman halk olmakla birlikte geleneksel kamu diplomasisi asimetrik ve tek yönlü bilgilendirme odaklı bir yaklaşımla hareket ettiği için halkı hafife alma eğilimi gösterebilmektedir (Snow, 2009:9). Buradan hareketle Snow'un kamu diplomasisi tanımında *kamu*⁶ (*public*) ve *diplomasi* arasındaki ilişki ve farklılıklar incelenerek bir sonuca varılmaktadır.

⁵ Snow'un buradaki "kötülük" ifadesi ile kamu diplomasisinin propaganda ve algı boyutuna işaret ettiği değerlendirilmektedir.

⁶ Terimin Türkçe kullanımında "kamu" ile devlet kurumları veya hükümetle ilgili alanlar anlaşılabilir. Snow'un "Rethinking Public Diplomacy" adlı çalışmasında kamu diplomasisi ve diplomasi tanımlarını tartışırken *public* ifadesiyle kastettiği "kamu" ile Türkçe karşılı itibariye "halk" ifadesini kastettiği görülmektedir.

O'na göre diplomasi hükümetlerin konusu iken kamu, hükümetle ilgili bir kavram değildir. Kamu alanında faaliyetler sivil uygulayıcılar tarafından yürütülmektedir. Diplomaside ise uygulama devlet çalışanları, yani dışişleri uzmanlarınca yürütülmektedir. Yaylar (2014:46) Snow'un *kamu* ve *diplomasi* tanımını yorumlarken sivil ilişkilerin yürütülmesinde kamunun sürece aktif bir aktör olarak katıldığını; diplomaside ise kamunun pasif bir izleyici kitle pozisyonunda olduğunu ifade etmektedir. Yani kamu tarafında diyaloga dayalı, iki yönlü ve simetrik bir iletişim vardır. İki yönlü iletişim sayesinde geri bildirim alınabilmekte ve bu sayede kaynağın kendi davranışlarını değiştirmesi ve mesajlarını güncelleyebilmesi mümkündür. Klasik diplomaside ise asimetrik bir iletişim ile muhatap alınan kamu yani halk pasif izleyici olarak bilgilendirilen konumundadır ve kaynağın davranışında bir değişim sebep olmamaktadır (Snow 2009: 7; Yaylar 2020: 46).

Snow'a göre diplomatik süreçlerde çoğu zaman vatandaşların sürece seyirci kalması ve kamu diplomasisine katılımının olmaması sivil araçların kullanılmasını sınırlamaktadır. Bu noktada Snow, halkın “diplomasiye geri döndürülmesini” savunmakta ve Tablo 1.1’de yansıtıldığı şekliyle “kamu” ve “diplomasi” yönelimi arasındaki bazı farklılıklara dikkat çekmektedir (Snow, 2009: 8).

Tablo 1.2. Snow'un Kamu / Diplomasi Oryantasyonu (Public vs. Diplomacy)

Kamu / Diplomasi Oryantasyonu (Public vs. Diplomacy)	
KAMU (PUBLIC)	DİPLOMASİ
Hükümet dışı	Hükümet
Sivil Uygulayıcılar	Dışişleri Uzmanları
Sivil ilişkiler	Resmi, özenli, bilimsel
Aktif Kamu	Pasif Kamu veya İzleyici Kitle
Karşılıklı anlayış	Anlayan
Diyaloga dayalı, değişim	Tek yönlü bilgilendirme
İki yönlü simetrik iletişim	İki yönlü asimetrik iletişim
(Kaynağın) davranışında değişim	(Kaynağın) davranışında değişim yok

Kaynak: Nancy Snow, “Rethinking Public Diplomacy”, Handbook of Public Diplomacy, Ed.: Nancy Snow, Philip M. Taylor, New York, Routledge, 2009, s. 8.

Kamu diplomasisi, genel anlamıyla değerlendirildiğinde yabancı kamuoyu ile iletişim halinde olmak ve muhatap ülkenin vatandaşlarını çeşitli yöntemlerle etkileyerek, o ülkenin kararlarını kendi ulusal çıkarları bağlamında değiştirmek amacını gütmektedir. Bu amaca ulaşmak için yabancı kamuoylarının eğitilmesi,

bilgilendirilmesi, etkilenmesi ve sonuç olarak kaynak ülke çıkarları için karar süreçlerine dâhil edilmesi gerekmektedir (Efegil, 2011). Bu noktada, kamu diplomasisi bir stratejik iletişim yöntemi olarak dikkat çekmektedir. Teknoloji ve iletişimin gelişmesiyle, devletler iç ve dış kamuoyunda etkinliklerini duyurmak ve tezlerini meşrulaştırmak için stratejik iletişim aracı olarak kamu diplomasisi yöntemlerini aktif bir şekilde kullanmakta; kamuoyu nezdinde imaj oluşturma faaliyetleri yürütmektedirler.

Joseph Nye'in diğer bir tanımına göre kamu diplomasisi, yumuşak gücün kullanım alanıdır. Nye, devletlerin yönetimlerinde bulunan liderler her ne kadar dostluklar geliştirseler de halk ve halkı temsil eden meclisler nazarında imajları olumsuz ise o liderlerin etki güçlerinin de sınırlı hale gelebildiği düşünülmektedir. Liderlerin kararlarının muhatap kamuoyunca desteklenmediği böylesi durumlarda kamu diplomasisi etkisi, geleneksel diplomasinin dışında bir yol olarak daha da önemli olabilmektedir (Nye, 2004:106).

Kamu diplomasisi özetle yumuşak gücün bir kullanım alanı olarak tasvir edilebilir. Bu bağlamda kamu diplomasisi, diplomasiyi dönüştüren ve yeni tanımlar ortaya çıkaran bir uluslararası iletişim aracı/yöntemi olarak görülmektedir. Ayrıca geleneksel diplomasinin bir alternatifi olarak da değerlendirilmemektedir. Kamu diplomasisinin uygulama alanları, kullandığı araçlar ve yöntemleri itibariyle geleneksel diplomasinin tamamlayıcısı olduğu unutulmamalıdır.

1.2.2 Kamu Diplomasisinin Gelişim Süreci

Kamu diplomasisinin kavramsal olarak şekillenmesi Soğuk Savaş dönemine denk gelse de batıda kamu diplomasisinin izlerine 1800'lü yıllarda rastlanmaktadır. Almanların 1800'lü yıllardan itibaren yurtdışında açtıkları okullarla yürüttükleri dil ve kültür faaliyetleri, Fransızların Alliance Française Enstitüleri bu alandaki ilk kurumsal uygulamalar olarak bilinmektedir. Joseph Nye, Alliance Française Enstitüleri'ni kurarak Fransa'nın, Prusya Savaşındaki yenilgisi nedeniyle bozulan imajını tekrar düzeltmek için yurtdışında dil ve kültür faaliyetleri gerçekleştirdiğini ve Fransız diplomasisinin etki alanı için zemin hazırladığını belirtmektedir (Nye, 2008; 101)

Birinci Dünya Savaşı sırasında birçok ülke, kendi siyasi argümanlarını muhatap toplumlar nazarında savunabilmek için farklı ülkelerde açtıkları ofisler üzerinden etkinlik kurmaya çalışmışlardır. Bu alanda Amerika, Almanya ve İtalya gibi ülkelerin savaş döneminde siyasi propaganda amacıyla faaliyetler başlattıkları

aktarılmaktadır. 1917’de dönemin Amerikan Başkanı Woodrow Wilson gazeteci George Creel’in başkanlığında “Committee on Public Information (CPI)” adıyla bir kurum kurarak önemli bir adım atmıştır. Creel Komitesi olarak bilinen bu oluşumun amacı ABD’nin savaşta gerekçe ve hedeflerini dünyaya anlatmaktır (Öztürk, 2009: 4-5).

İlk kitle iletişim araçlarının devreye girmesi alandaki çalışmaları başka bir boyuta taşımıştır. 1920’de radyonun bulunmuş olması devletlerin yabancı dillerde yayın yaparak muhatap kamuoylarını etkilemek için bu aracı kullandıkları dönemi başlatmıştır. Komünizm ve faşizm gibi ideolojiler ile mücadele amaçlı batı menşeli yayınların bu alandaki ilk örnekleri olduğu bilinmektedir (Hasanoğlu 2014).

Soğuk Savaş dönemi kamu diplomasisinin öneminin daha da arttığı bir dönemdir. Bu dönemde cereyan eden fikir savaşları, kitleleri kendi düşüncelerine ikna etmek için daha fazla çabayı beraberinde getirmiştir. Faşizm ve komünizmin, liberal demokrasi ve Marksizm savaşları tarihlerde yaşanmıştır. Zira, Akçadağ’ın Bailey’den aktardığına göre, fikirler silahlarla yok edilemeyecek kadar dayanıklıdır. Ulusal sınırları ve okyanusları aşan fikirlerle başa çıkmak, daha güçlü fikirler üretmeyi gerektirir (Akçadağ, 2010:4).

İlerleyen dönemlerde televizyon ve sinema ve diğer kitle iletişim araçlarının sağladığı imkânlar kamu diplomasisini farklı bir boyuta taşımıştır. Joseph Nye, göre Soğuk Savaş döneminde demir perdeyi aşmayı başaran araçların Amerikan müziği, Amerikan sineması ve Amerikan markaları olduğunu belirtmektedir; “Televizyon ve sinema, 1989’dan daha önce Berlin Duvarı’nı yıkıp geçmişti. Duvara rağmen karşı tarafa geçen ve muhatap toplumu batı kültürü etkisine alan batının popüler kültürüne ait imgeler çekiçle veya buldozerlerle iletilmezdi (Nye, 2004:54).

Kamu Diplomasisi sadece Komünizm ve Marksizm gibi ideolojilerle mücadelede kullanılmamıştır. Savaş sonrası dönemde, batılı devletler çeşitli ülkelerde kültürel ilişkiler geliştirmek amacıyla eğitim ve kültür alanında farklı kültürel diplomasi faaliyeti yürütmüşlerdir. Bu kapsamda, Fransa’nın Alliance Française, Birleşik Krallığın British Council, Almanya’nın Goethe Enstitü ve benzer kuruluşlar muhatap ülkelerde dil ve kültür faaliyetlerine ağırlık vermişlerdir (Kocabıyık, 2019:170).

Akademik hareketliliği teşvik eden burs programları da yine bugün devam eden şekliyle kurumsallaşmıştır. Bu değişim programları, ağırlıklı olarak üniversiteler arasında yürütülmüştür. Günümüzde de devam eden Amerika’nın

Fullbright Programı bahsekonu uygulamaların ilk örneklerindendir. 1946'da Arkansas Senatörü olan William Fullbright'ın adını taşıyan programın amacı totaliter kabul edilen ülkelerin zeki gençlerini, uzman ve sanatçıları değişim programlarına dahil ederek “özgürlük ve demokrasi ile tanıştırmak” şeklinde tanımlanmaktadır (Öztürk 2009:5)

Soğuk Savaşın bitmesiyle kamu diplomasisi alanındaki faaliyetler bir miktar ivme kaybetmiştir. Eğitim ve kültürel değişim programları, devletlerin yurtdışında yürütmekte olduğu imaj oluşturma çalışmaları yoğunluğunu azaltmıştır. Fakat, 11 Eylül olayları ve sonrasında gelişen olaylar yeni bir dönemi başlatmıştır. Batı toplumunda oluşan güvenlik kaygısı ve özellikle İslam dünyasına yönelik imaj yenileme ihtiyacı yumuşak gücün ehemmiyeti bir defa daha ortaya çıkarmıştır. Bilhassa Amerika, Orta Doğu'da gerçekleştirdiği askeri operasyonlar ve işgalleri sebebiyle yıpranan imajını telafi edebilmek için kamu diplomasisi faaliyetlerine yeniden ağırlık vermiştir. İsrail'de benzer şekilde Filistin'deki hukuka aykırı işgalleri ve sivil halka yönelik operasyonları sebebiyle imajını telafi edebilecek kamu diplomasisi faaliyetlerinin arayışında olmuştur. Bu dönemlerde Almanya'nın da İslam dünyası ve Afrika ülkelerine yönelik faaliyetlerine ağırlık verdiği bilinmektedir (Öztürk 2009:6).

20. yüzyılın sonlarında gücün iki kutuplu odaktan çıkmasıyla çok kutuplu hale gelen dünyada ekonomik ve ticari olarak gelişen ülkeler marka değerlerini yükseltmek amacıyla kamu diplomasına önem vermişlerdir. Buna, sanayi ve teknoloji alanında Asya kıtasının yükselen ülkeleri Çin ve Kore örnek verilebilir. Konfüçyüs Enstitüleri ile Çin; Sejong Enstitüleri ve Kore Vakfı ile Güney Kore gibi ülkeler bu alanda önemli bir gelişme kaydetmişlerdir (Kocabıyık 2019:17).

Kamu diplomasisi batı menşeli kaynaklardan Türkçe literatüre girmiş olduğundan, tarihsel süreçte gelişimi de çoğunlukla batılı uygulama örnekleri üzerinden aktarılmaktadır. Bu sebeple Osmanlı dönemi de dâhil Türkiye ve benzeri ülkelerin bu alanda örnek sayılabilecek uygulamaları kaynaklarda fazla yer almamaktadır. Oysa, belli bir kuramsal planlama dahilinde olmasa da batıya eş zamanlı olarak Türkiye'nin de benzer faaliyetleri bulunmaktadır. 1857 yılında Matbuat Müdürlüğü adıyla kurulan ve o dönem iç ve dış kamuoyunun nabzını tutmak amacını taşıyan basın ve enformasyon kurumu esasında Osmanlı kamu diplomasisine bir örnektir. 1920'de Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti, 1984 yılında Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü adını alan Kurum, 2018 yılında

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesi ile lağvedilmiştir. Günümüzde bu kurumun faaliyetleri yeni kurulan Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde icra edilmektedir.

1953 yılında kurulan ve Soğuk Savaş'ın dönemi sonuna kadar Amerikan kamu diplomasisinin merkezi haline gelen Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı (United States Information Agency- USIA) Osmanlı Devleti'nin kurduğu Matbuat Müdürlüğünden yarım asır daha sonra kurulmuştur (ABD Ulusal Arşivler ve Kayıtlar İdaresi: 2024). Alanda yazılmış birçok kaynakta da değinildiği gibi Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmaları Soğuk Savaş dönemi sonrasına kadar ihmal edilmiş olsa da eskilere dayanan bir tecrübesi olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Cumhuriyet öncesi dönemden bu konuya farklı örnekler getirmek mümkündür. Konunun bu boyutuna, çalışmanın ikinci bölümünde biraz daha ayrıntılı olarak değinilecek ve Almanya ve Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri tarihsel süreci de özetleyecek şekilde ele alınacaktır.

İçerisinde bulunduğumuz 21. Yüzyılın ilk yarısında Kamu Diplomasinin öneminin bir kez daha kavrandığı ve bütün ülkelerin bu alana ehemmiyet verdiği aşikârdır. Çalışmanın devamında Türkiye'de ve Dünya'da kamu diplomasisi örnekleri ülkeler bazında biraz daha somut olarak ele alınacaktır.

Günümüzde kamu diplomasisinin önemi her geçen gün artmaktadır. L'Express dergisinde 2003 yılında yayınlanan bir röportajında Fransız Sosyolog Dominique Wolton küreselleşme etapları üç aşama ile açıklamıştır:

“...Birincisi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletlerin kuruluşu ile uluslararası düzenin temellerinin atılması; ikincisi, sınırların açılması ve serbest piyasa ile gerçekleştirilen uluslararası ekonomik alan; şu anda içinde olduğumuz üçüncüsü ise enformasyon ve kültür çağıdır” (Akçadağ, 2010:4)

İçerisinde bulunduğumuz dönem Wolton'un (2003) işaret etmiş olduğu enformasyon çağıdır. Günden güne gelişen ve araçları çeşitlenen enformasyon ağı sayesinde bilgi ve gelişmeler dünyanın her tarafında bütün muhataplar için ulaşılabilir durumdadır. Bu durum, devletlerin imajlarını doğrudan yönetmelerine ve dış politikalarını güncellemelerine imkân tanımaktadır. Bahsekonu gelişmeler kamu diplomasisi uygulamalarının uluslararası ilişkilerin merkezinde yer almasını sağladığı gibi, kamu diplomasisinin kavram olarak her geçen gün biraz daha gelişmesi ve uluslararası kaynaklarda daha yoğun bir şekilde tartışılmasına imkân tanımaktadır.

Kamu diplomasisi ile ilgili yapılan birçok tartışma ve örnek uygulama değerlendirilerek geliştirilmiş farklı kamu diplomasisi modelleri söz konusudur. Konuya dair kuramsal tartışmaların bir neticesi olarak öne çıkan yaklaşımlar ve kamu diplomasisi modelleri çalışmanın devamında ele alınacaktır. Kamu diplomasisinin ortaya çıkışı ve 21. yüzyılda geldiği aşama itibariyle değerlendirildiğinde, “geleneksel kamu diplomasisi” ve “yeni kamu diplomasisi” olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Kamu diplomasisi yaklaşım ve modelleri üzerine çalışmalar yapan bazı araştırmacılar ve uygulayıcılar bu ayrımı “geleneksel ve yeni kamu diplomasisi” başlığıyla bir kuramsal yaklaşım olarak ele alırken bazı araştırmacılar kamu diplomasisinin gelişimi çerçevesinde değerlendirmektedirler (Cull, 2009: 13-14). Bu çalışmada, Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Yeni (21. Yüzyıl) Kamu Diplomasisi ayrımını, dönemsel süreç olarak değerlendirerek kamu diplomasisinin gelişimi bağlamında açıklamakta yarar görülmektedir.

1.2.3 Geleneksel Kamu Diplomasisi ve (Yeni) 21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi

Enformasyon ve kültür tanıtımı odaklı geliştirilen ve uygulanan kamu diplomasisi faaliyetleri Soğuk Savaşın sona ermesiyle konsept değiştirmeye başlamıştır. Berlin duvarının yıkılması ve Sovyetler Birliğinin dağılması sonrasında oluşan çok kutuplu uluslararası sistemde aktörler de çoğalmış ve çeşitlenmiştir. Teknolojinin gelişmesi, iletişimde yaşanan yenilikler ve küreselleşmenin etkisiyle yöntemler ve araçlar değişmiş, kullanılmakta olan kamu diplomasisi tanımları, güncel kamu diplomasisi faaliyetlerini tanımlamakta yetersiz kalmıştır.

Bu yeni durum karşısında, alanda çalışan uzman ve akademisyenler kamu diplomasisi için farklı terimler kullanmaya başlamışlardır. Yaylar’ın İzadi’den aktardığına göre Riordian *diyalog temelli kamu diplomasisi tabirini kullanırken*, Dutta ve Bergman “*kültür odaklı kamu diplomasisi*” ifadesini kullanmaya başlamıştır. Konuya iletişimin şekli ve araçları boyutundan bakan Zaharna ise *ağ temelli kamu diplomasisi* tabirini kullanmıştır (İzadi, 2016: 13-14 aktaran Yaylar, 2020: 45). Cull ve Melissen gibi yazarlar ise araç ve yöntemlerin çeşitlendiği bu yeni duruma “yeni kamu diplomasisi” tabiri ile ifade etmekle yetinmişlerdir (Melissen, 2005; Cull, 2009 Aktaran Yaylar, 2020:45).

Önceki bölümlerde tanımlarına yer verdiğimiz *geleneksel kamu diplomasisi* ile *yeni kamu diplomasisi* olarak tarif edilen yöntemler çoğunlukla örtüşüyor olsa bile, kamu diplomasisinin bazı yeni uygulamalarında farklılıklar göze

çarpmaktadır. Bu farklılıklar kamu diplomasisinin gelişimi açısından da bize bazı fikirler vermektedir. Cull, yeni kamu diplomasisine geçişte anahtar konumundaki değişiklikleri şu şekilde açıklamaktadır (Cull, 2009: 13-14):

- Aktörlerin uluslararası mecralarda uyguladıkları faaliyetler giderek geleneksel uygulamalardan farklılaşmakta ve bu alanda sivil toplum kuruluşları daha önemli bir rol oynamaktadır.
- Aktörlerin dünya halklarıyla kurulacak iletişimde kullandığı mekanizmalar yenileri ile değişmekte, özellikle internet olmak üzere, gerçek zamanlı (anlık) ve küresel teknolojiler devreye girmektedir.
- Bu yeni teknolojiler, enformasyon sağlayan yerel kaynaklar ve uluslararası haber alıcılar arasında mevcut olan katı çizgilerin esnemesini sağlamıştır.
- Eski konsept “propaganda kamu diplomasisi” yerine, bir yandan “pazarlama” ve “markalaşma” kavramları gelişirken diğer yandan “ağ iletişim teorisi” bağlamında yeni konseptler gelişmektedir.
- Uluslararası imaj ve itibarın dili olarak kamu diplomasisinin bu yeni terminolojisi, “yumuşak güç” ve “markalaşma” kavramlarını ortaya çıkarmıştır.
- Yeni kamu diplomasisi, Soğuk Savaş döneminin “aktörden insana” iletişiminden ziyade “insandan insana” yeni bir ilişki tesis edilmesi vurgusunun gelişiminden bahsetmektedir.
- Yeni kamu diplomasisinin asli vazifesinin “ilişki tesis etme” olduğu görülmektedir.

Yeni Kamu Diplomasisi en özet ifadesiyle, kamu diplomasisinin bilgi çağının koşullarına uyarlanmış hali olarak tarif edilmektedir. Yıldırım’a göre yeni kamu diplomasisi, iş birliğini, farklı ve yeni aktörleri, yumuşak güç kullanımını, bilgi yönetimi ve teknoloji kullanımını, çift yönlü iletişimi ve imaj oluşturmaya öngörmektedir. Gilboa (2006), yeni kamu diplomasisini değerlendirirken yeni teknolojik iletişim araçlarının dış politikanın bir aracı haline geldiğini vurgulamaktadır. Buna göre iç ve dış bilgilendirme, kültürel etkileşim, haber yönetimi gibi kavramlar arasındaki klasik ayrımlar ortadan kalkmış ve yeni bir iletişim ve diplomasi faaliyeti ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 2015:125).

Szondi ise *21. yüzyıl kamu diplomasisi* olarak da tanımladığı yeni kamu diplomasisini geleneksel diplomasi ile karşılaştırırken amaçlar, stratejiler, iletişimin yönü, hedef kitle, iletişim kanalları gibi birçok parametreyi göz önünde

bulundurarak analiz etmektedir. Szondi'nin karşılaştırmasında, kamu diplomasisi önce tek yönlü iletişimle başlamakta daha sonra simetrik iletişime yönelmektedir (Szondi 2009; Sancar 2012; 145).

Tablo 1.1.3. Szondi'nin Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi Karşılaştırması

	Geleneksel Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
Şartlar/Ortam	Ülkeler arası çatışma ve gerilim	Barış
Amaçlar	Hedef kitlelerde davranış değişikliği oluşturarak siyasi değişim sağlamak	Siyasi ve ekonomik çıkarlara destek sağlayarak ülkeye yurtdışında olumlu bir itibar sağlamak ve anlayışlı bir çevre oluşturmak
Stratejiler	İkna Etme Kitleleri Yönetme	İlişki inşa etmek ve sürdürmek Halkların (kamunun) katılımını sağlamak
İletişim Yönü	Tek yönlü iletişim (monolog)	İki yönlü iletişim (diyalog)
Araştırma	Çok az, gerektiğinde	Kamu diplomasisi, geribildirim önemli olduğu bilimsel araştırmalara dayanır.
Mesaj İçeriği	İdeolojiler Çıkarlar Bilgi	Fikirler Değerler İşbirliği
Hedef Kitleler	Hedef ülkelerdeki tüm halk; Mesaj göndericiler ve mesaj alıcılar	Bölümlendirilmiş, iyi tanımlanmış hedef kitle, iç katılımcılar
Kanallar	Geleneksel kitle iletişim kanalları	Eski ve yeni medya, genellikle kişisel ağlar
Bütçe	Hükümet destekli	Kamu ve özel/sivil işbirliği

Kaynak: Gyordi, Szondi. "Central and Eastern European Public Diplomacy" *Handbook of Public Diplomacy*, Ed. Nancy Snow and Philip M. Taylor. New York: Routledge, 2009, s.305

Tabloda görüldüğü üzere, geleneksel kamu diplomasisinin temel aktörü devletler iken yeni kamu diplomasisi anlayışında devlet dışı farklı aktörler de kamu diplomasisinin kaynağı olabilmektedir. Yağmurlu'nun Gonesh ve Melissen'den aktardığına göre bu olgu, "diplomasinin toplumsallaşması" olarak da

adlandırılmaktadır (Yağmurlu 2010:17). Buna göre, geleneksel kamu diplomasisinde radyolar ve basılı materyaller ön plana çıkan iletişim araçları iken; 21. yüzyıl kamu diplomasi anlayışında, internet ve uydular üzerinden gerçekleşen yayıncılık, yeni araç olarak öne çıkmakta ve anlık iletişim önemini göstermektedir. Son dönemlerde sosyal medya araçları da devreye girmiş durumdadır. Bu yeni süreçte çıkarlara yönelik mesaj iletmenin yerini ilişki kurarak ikna etme çabaları almıştır (Cull 2009:14). Yeni kamu diplomasisi, günümüzün teknolojik gereklerini içinde barındıran, çift yönlü iletişimi esas alan, tanıma, anlaşma ve uzlaşmayı öngören ve geri bildirimin zorunlu olduğu bilimsel boyutu da içeren bir diplomasi aracı olarak değerlendirilmektedir. Uzun süreli ve sürdürülebilir bir ilişki arz eden ve halkların daha fazla katılımcı olmasını öngören bu yeni ortam sivil toplum kuruluşları ve yeni medyayı eskiye nazaran daha aktif hale getirmiştir (Cull, 2009:14).

Yeni kamu diplomasisinin bir diğer özelliği de bireylerin, mesajı alan hedef toplumun bir parçası olmaktan çıkıp, mesajı ileten konumuna geçmesine olanak sağlamasıdır. Hatta bireyler aktif oldukları sosyal medya mecralarında, etkisi altında oldukları mesajları takipçilerine iletmekle kalmamakta aynı zamanda kendileri de içerik üretebilmekte ve mesaj oluşturabilmektedirler. Dolayısıyla yeni kamu diplomasisinin en önemli özelliği her bireyin kamu diplomasisinin aktörü haline gelmesidir.

Yaylar'ın (2024:46) Cull'dan (2012) aktardığına göre yeni kamu diplomasisini ortaya çıkaran altı neden bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Soğuk Savaşın akabinde ortaya çıkan siyasi ortamdır. İkinci neden kamu diplomasisinin ulus devletin tekelinden çıkmış olmasıdır. Avrupa Birliği vb. uluslararası aktörler ve uluslararası organizasyonların yanında çok uluslu şirketler de aktör olarak ortaya çıkmıştır. Üçüncü neden teknolojinin gelişmesiyle gerçek zamanlı iletişim teknolojilerinin devreye girmesidir. Dolayısıyla Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi yukarıdan aşağıya iletişim modeli yerini muhataptan muhataba eşit ve yatay bir iletişim modeli almıştır. Beşinci neden iletişimde hızın artmasıdır. Son olarak altıncı neden ise kamu diplomasisinin tanıtım ve pazarlama gibi farklı kavramlar ve teorilerle etkileşimidir.

Cull (2009:14), Kamu Diplomasisinde eski ve yeni ayrımını yaparken belirgin karakteristik özelliklerden yola çıkarak aktörler, araçlar, zemin, terminoloji ve kaynak gibi belirleyici faktörlerden hareket etmektedir.

Tablo 1.4. Cull’un Eski Kamu Diplomasisi-Yeni Kamu Diplomasisi Kıyaslaması

Belirleyici Unsurlar	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
1) Uluslararası Aktörün Kimliği	Devlet	Devlet ve Devlet Dışı Aktörler
2) Teknolojik Altyapı	Kısa Dalga Radyosu Yazılı Basın Sabit Hatlı Telefonlar	Uydu İnternet Gerçek Zamanlı Haberler Cep Telefonları
3) Medya Zemini	Yerel ve uluslararası haber çerçevesi arasında belirgin çizgi	Yerel ve uluslararası haber çerçevesi arasında belirsizlik
4) Yaklaşım Kaynağı	Siyasi savunuculuğun büyümesi & Propaganda Teorisi	Kurumsal markalaşmanın gelişmesi & Ağ Teorisi
5) Terminoloji	“Uluslararası İmaj” “Prestij”	“Yumuşak Güç” “Ulus Markalama”
6) Rollerin Yapısı	Yukarıdan aşağıya, Aktörden yabancı ülke halklarına	Yatay, Aktör tarafından kolaylaştırılmış
7) Rolün Doğası	Hedefli mesajlaşma	İlişki kurma
8) Genel Amaç	Uluslararası çevrenin yönetimi	Uluslararası çevrenin yönetimi

Kaynak: Cull, Nicholas J. (2009) *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. USC Center on Public Diplomacy, Los Angeles: Figueroa Press. S. 14

Bu kıyaslamada dikkat çeken husus eski kamu diplomasisinde devletten dış kamuoyuna yukarıdan aşağıya bir mesaj yöntemi tercih edilirken, yeni kamu diplomasisinde devlet ile birlikte devlet dışı aktörlerde mesaj kaynağı olarak yer almakta ve yatay ve etkileşime açık bir iletişim yöntemi tercih edilmektedir. Kıyaslamada dikkat çeken bir diğer husus ise hedef kitlede yerli ve uluslararası hedef kitle ayrımıdır. Eski kamu diplomasisinde bu ayrım net bir şekilde belirgin iken yeni kamu diplomasisinde hedef kitle ayrımında çizgiler daha belirsizdir. Burada teknolojinin gelişmesi ve hem yerel hem uluslararası hedef kitlenin aynı

araçlar üzerinden alıcı konumuna gelmesi, önemli bir eksen olarak görülmektedir. Son tahlilde geleneksel kamu diplomasisinde de yeni kamu diplomasisinde de nihai hedef uluslararası hedef kitlenin etkilenmesi ve bir anlamda yönetimidir.

1.3 Kamu Diplomasisinin Boyutları/Safhaları

Kamu Diplomasisi kavramı üzerine yapılan kuramsal tartışmalar, alanda yapılan akademik araştırmaları da etkilemektedir. Bu bağlamda, bu alandaki çalışmaların gelişmekte olmasının da etkisiyle kamu diplomasisi faaliyet alanları, aktörleri ve boyutlarına yönelik çeşitli tartışmalar devam etmektedir. Tanımlar bölümünde de değinildiği gibi, kamu diplomasisi ile amaçlanan, hükümetlerin davranışlarında doğrudan değişiklik yaratma hedefiyle kamu diplomasisinde, kitleleri etkileme amacı güdüldüğü görülmektedir. Köksoy, yapılan tanımlamalarda kamuoyuna yönelen bir tasnif yapıldığını tespit etmekte ve Tuch'un (2009) "ulusların ideallerine, düşüncelerine, değerlerine, kültürlerine ve politikalarına karşı anlayış oluşturma" ifadelerine atıf yaparak kamu diplomasisinde karşılıklı diyalogun artırılması, çatışmaların çözümü ve iletişimin yönetilmesi gibi hedeflerin öne çıktığını vurgulamaktadır (Köksoy, 2014: 211-231).

Kamu diplomasi hakkında literatüre girmiş tanımlar incelendiğinde, kamu diplomasisinin altı özelliği ortaya çıkmaktadır. (Fitzpatrick vd. 2013:7, aktaran Köksoy, 2014: 211-231)

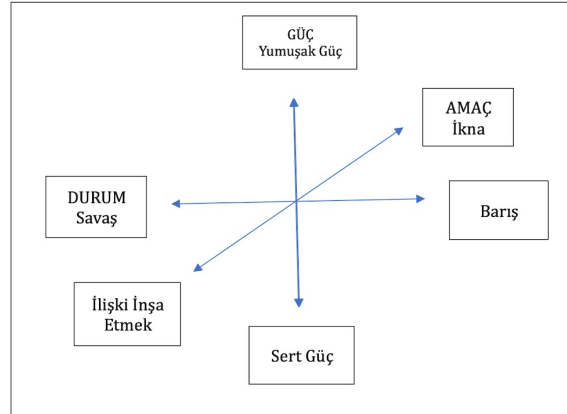
Bunlar:

- Savunma/etkileme (muhatap toplumların fikirlerinin, tutumlarının ve davranışlarının etkilenmesi),
- İletişim/bilgilendirme (ulus ve ulusal politikalar konusunda, diğer ülke halklarının bilgilendirilmesi ve eğitilmesi),
- İlişki kurma (diğer ülke halklarıyla karşılıklı faydalı ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi),
- Promosyon (ulusa ait özel yönlerin, yabancı kamulara tanıtılması ve satılması),
- Politika (uluslararası politikaya dâhil olma) ve
- Propaganda (askeri operasyonların desteklenmesi ve tamamlanması).

Günümüz dünyasında bilginin kolay yayılabilir ve herkes tarafından ulaşılabilir olması, insanların bilgi bombardımanına maruz kalmalarına sebep olmuştur. Aynı zamanda "güç" demek olan bilgi herkes tarafından ulaşılabilir iken bu bolluk aynı zamanda ilginin azalması sonucunu doğurmaktadır. Nye'a göre bu

durum bilgiden ziyade ilginin aranan kaynak konumuna gelmesine sebep olmaktadır. Bu ortamda değerli bilgiyi ayırt edebilen ve ilgiyi kendisine çekebilen “algılama yöneticileri” güç kazanmaktadırlar (Nye, 2005:106). Diğer yandan 21. yüzyılda ulaşılan eğitim ve kültür seviyesi, insanların eskiye nazaran propaganda teknikleri konusunda daha bilgili ve tedbirli olmalarını sağlamıştır. Uluslararası siyaset aynı zamanda bir güvenilirlik rekabeti anlamına gelmektedir. Gökırmak, bu durumu algılama yöneticilerinin itibar ve güvenilirliğinin eskiye nazaran daha çok önemsenmesi olarak açıklamakta ve Nye’nın yaklaşımıyla, silahlı kuvvetler ve ekonomik güç kadar önemli olanın, “eninde sonunda kimin hikâyesinin kazanacağı” olduğunu vurgulamaktadır (Gökırmak, 2012: 4-5).

Szondi, kamu diplomasisinde iletişimin amacı, yönü ve şeffaflığı gibi unsurlar ile yumuşak güç-sert güç ilişkisine dair farklı uygulamalar görüldüğünü belirterek bu unsurları kamu diplomasisinin boyutları şeklinde değerlendirmektedir. Ona göre kamu diplomasisinde durum, iletişimin amacı, güç faktörü ve zaman olmak üzere dört boyut bulunmaktadır. Durum, iletişimin cereyan ettiği ortam olarak savaş ve barış hallerinden birisini, iletişim, tek yönlü ikna veya ilişki inşa ederek iki yönlü etkileşimi, “güç”, istenilen çıktıların alınmasını, “zaman” ise kamu diplomasisi uygulamalarının kısa, orta veya uzun vadeli olmasını açıklamaktadır (Szondi, 2008; Sancar, 2012: 144-145).

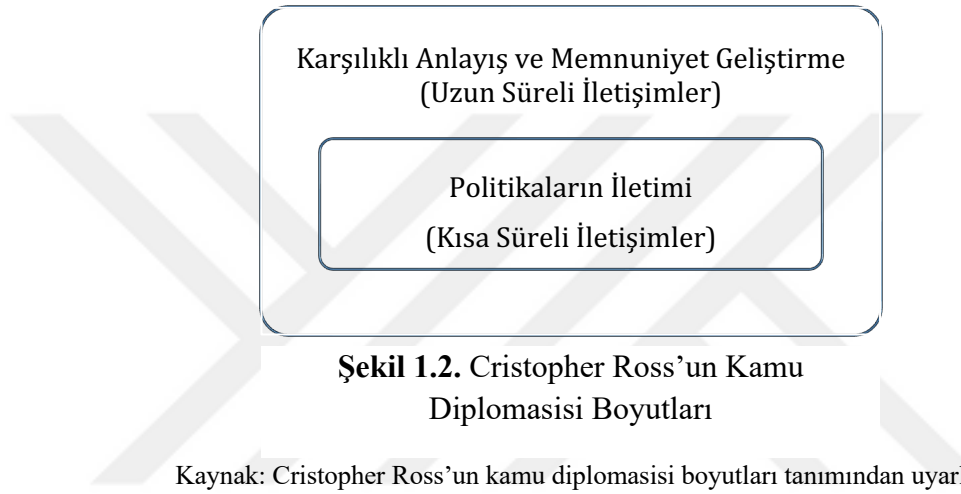

Şekil 1.1. Szondi'nin Kamu Diplomasisi Boyutları

Kaynak: Szondi, 2008; Sancar, 2012: 144-145

Cristopher Ross ise kamu diplomasisini daha sade bir yaklaşımla değerlendirerek iki boyutta ele almaktadır. Ross’a göre kamu diplomasisinin birinci boyutu “politikaların iletimi”dir. Yani bir devletin politikalarının yabancı kamuoylarına olabildiğince etkin bir biçimde medya vb. iletişim kanallarıyla

aktarılmasıdır. Bu boyut genelde *kısa süreli iletişim* şeklinde gerçekleşmektedir. İkinci boyut ise, daha uzun süreçleri öngörmekte ve muhatap “ülkelerle karşılıklı anlayış ve memnuniyet geliştirme” şeklinde cereyan etmektedir. Genellikle barış zamanında kurulması daha muhtemel olan ve hükümetler arası husumet durumlarında halklar arasında kalıcı bağlar ve dostluklar sağlamayı amaçlayan uzun süreli ilişkileri ifade etmektedir (Yıldırım, 2015:136). Ross’un uzun süreli ilişkiler yaklaşımı, Nye ve Leonard, Stead ve Smewing’in yaklaşımları ile benzerlik göstermektedir.

Leonard, Stead ve Smewing (2002:8-21) kamu diplomasisinin üç boyutunu şu şekilde tanımlamaktadır: *reaktif kamu diplomasisi (haber yönetimi)*, *proaktif kamu diplomasisi (stratejik iletişim)* ve *ilişki inşa etme*. Kamu diplomasisinin bu boyutları amaçları ve uygulamanın zamansal büyüklüğü bakımından birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Reaktif kamu diplomasisi, somut bir olay veya dezenformasyon durumu üzerine kısa bir süre içinde uygun kamu diplomasisi araç ve yöntemleriyle, örneğin basın bültenleri veya açıklamalar yoluyla tepki vermek ve istenilen mesajı muhataplara aktarmak şeklinde uygulanır. Kamu diplomasisinin bu boyutu saatler veya birkaç günlük süreçleri kapsamaktadır. Dolayısıyla reaktif kamu diplomasisi geleneksel anlamda klasik medya ilişkilerini, modern anlamda ise medya ile birlikte dijital mecraları ifade etmektedir. Proaktif kamu diplomasisi ise, aktarmak istediği konular ile hedef ülkedeki toplumun gündemini haftalar veya aylar boyunca aktif olarak etkilemeyi amaçlar. Bu durum gündem belirleme olarak da tanımlanmaktadır. İlişki kurma boyutu ise, kamu diplomasisinin en uzun vadeli boyutudur. Hedef toplumla geliştirilen ilişkiler, uzun vadeli karşılıklı anlayış ve

güven yaratacak şekilde uzun yıllar boyunca inşa edilmelidir. Bu boyut daha çok eğitim ve kültürel ilişkiler alanını ilgilendirmektedir (Leonard/Stead/Smewing 2002: 8-21; Ostrowski, 2010:23).

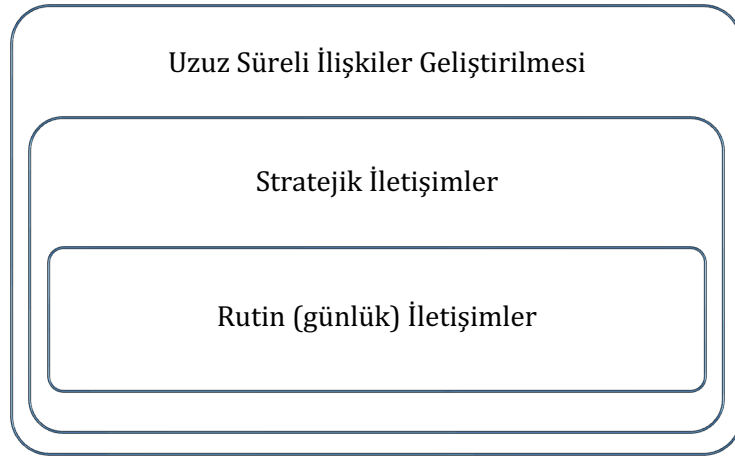

Şekil 1.3. Leonard, Stead ve Smewing'in Kamu Diplomasisi Boyutları

Kaynak: Ostrowski, 2010 sayfa 23'den yazar tarafından uyarlanmıştır.

Kamu diplomasisi boyutlarına dair bu yaklaşıma benzer şekilde Nye de (2004) kamu diplomasisini üç boyut olarak ele almaktadır. Nye, *Public Diplomasi and Soft Power* adlı çalışmasında kamu diplomasisinin, propagandaya kıyasla daha faydalı bir yöntem olduğunu ifade ederek, bilgi çağının yeni şartları altında “yumuşak satışın zoraki satıştan daha etkili olduğunu” belirtmektedir. Bu bağlamda Nye kamu diplomasisini aşağıdaki üç boyutta incelemiştir (Nye, 2005:108-109):

- Birinci boyut, yerel ve dış politikaların aktarılması: “günlük iletişimler”,
- İkinci boyut, siyasi bir kampanyada veya bir reklam kampanyasında olduğu gibi, bir dizi basit temanın geliştirilmesi: “stratejik iletişimler”,
- Üçüncü boyut: değişim programları, staj, seminerler, konferanslar, kültürel faaliyetler ve medya kanalları yoluyla yıllar içerisinde geliştirilen: uzun süreli ilişkiler”

Şekil 1.4. Nye’in Kamu Diplomasisi Boyutları

Kaynak: Nye 2005 sayfa 108-109’dan şekle uyarlanmıştır.

Nye, Ross ve Leonard’ın yaklaşımlarında ortak özellik iletişim ve stratejik iletişimdir. Her üç yaklaşımda da bireyler ve gruplar arasında etkili iletişim ve ilişki kurulması önemsenmiştir (Yıldırım, 2015:137). Bu çerçevede, Nye tarafında daha somut bir şekilde tanımlanan “günlük iletişimler”, “stratejik iletişimler” ve “uzun süreli ilişkiler” şeklinde kamu diplomasisinin üç boyutu öne çıkmaktadır.

1.3.1 Günlük İletişimler (Reaktif Kamu Diplomasisi)

Kamu diplomasisinin ilk boyutu olan günlük iletişimler medyaya açık olmak anlamını taşımaktadır (Nye 2008: 108-109). Bu boyut kapsamındaki faaliyetler ile ülkeler kendi hikayelerini medya aracılığı ile günlük olarak muhataplarına iletirler. Kamu diplomasisinin günlük iletişimler boyutunda hükümetlerin, almış oldukları kararları düzenli bir şekilde yerel ve yabancı medya unsurlarıyla paylaşmaları ve gerektiğinde anlık düzeltmeler de yapabilecekleri dinamik bir iletişim süreci yönetmeleri önemlidir. *Kısa dönen iletişimleri* olarak da tanımlanan kamu diplomasisinin bu boyutunda etken ülkenin edilgen ülkeler veya toplumlar üzerinde etkisi kısa süreli olan faaliyetleri görülmektedir. Karadağ’a göre kamu diplomasisinin bu yöntemiyle amaçlanan ülke imajının kısa süreli parlatılmasıdır. Ayrıca sözkonusu yöntem kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin etki bakımından süresi 1 yıla kadar olmaktadır. (Karadağ, 2012: 56-57).

Genel anlamda bilgilendirme amaçlayan bu iletişim yönteminde, belirlenen hedefe yönelik sürekli haber akışı sağlamak, basına doğru malzemeyi vermek, boşluk bırakmamak için sürekli olmak, bütünsellik ve tutarlılık önemlidir. Basın

bildirileri, ajanslara geçilen haberler, internet sayfaları ve sosyal medya hesaplarından yapılan bilgilendirme paylaşımları gibi farklı iletişim yöntemleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Ayrıca, lider ziyaretleri, ünlü isimlerin dahil olduğu çeşitli sosyal faaliyetler gibi

1.3.2 Stratejik İletişimler (Proaktif Kamu Diplomasisi)

Stratejik İletişim kamu diplomasisinin ikinci boyutudur. Stratejik planlama içeren ve ülkenin markalaşmasını amaçlayan bir yöntemdir. Belirli bir vizyon çerçevesinde olay ve semboller üzerinden ülke algısına dair olumlu izlenimler oluşturmaya amaçlayan planlı bir süreç gerektirmektedir. Belirli bir zamanı kapsayan bu süreç içerisinde çıkabilecek sorunlar ve gelebilecek karşı hamleler hesaba katılmalıdır. Oluşturulmak istenen imaj ve markaya dair, medya organları yanında, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşlarının destekleyici ve güçlendirici mesajlarına ihtiyaç vardır (Gkırnak, 2012: 5).

Stratejik iletişimde kritik ve önemli olan verilen mesajlarda tutarlılığın sağlanmasıdır. Bu doğrultuda aktarılması gereken konu veya stratejik mesajın, medyanın bütün araçları kullanarak sistemli şekilde yayılması gerekir. Stratejik mesaj olarak belirtilen konu ve içerikler genelde seri halinde devam eden tekrar eden etkinlikler ve paylaşılan içerikler ile güçlendirilir ve yayılır. Yani mesaj aktarımda srekliyet ve tutarlılık en önemli hususlardan birisidir (Tiedeman, 2005; ztrk, 2009:7).

Stratejik iletişimde mesajın kaynağı olan devletin birbirini takip eden aktarımlarla orta ve uzun süreli belli temalar üzerinden tanıtılması ve imajının ykseltilemesin söz konusudur. Hedef ülkelere yönelik televizyon yayınları, temalı programlar, dizi filmler, radyo yayınları, örtülü mesajlar içeren ürün veya hizmet reklamları bu konuda kullanılabilen ve etkili olan yöntemlerdendir. Global anlamda Amerika'nın Sesi Radyosu, CNN ve BBC'nin bunlara örnek verilebilir. Türkiye zelinde Türk Dünyasına yönelik yayınlarıyla TRT Avaz, Ortadoğu ve Arapça konuşulan belgelere yönelik yayınlarıyla TRT Arap global içerikleriyle TRT World diaspora odaklı yayınlarıyla TRT Türk, rnekler olarak sayılabilir. Almanya'nın 9 dilde yayını ve 29 farklı dilde içerikleriyle Deutsche Welle kanalı da bu anlamda etkili bir örnektir.

Çok eski örneklerini bildiğimiz ve Türkiye'de bir dönemin en etkili yabancı yapımları olan Küçük Ev, Charlie'nin Melekleri, Dallas gibi ABD dizileri TV dizilerine örnek verilebilir. Yakın bir geçmişte Türkiye de dizi sektöründe batılı

örnekler gibi etkili olmaya başlamıştır. Aşk-ı Memnu, Kurtlar Vadisi, İhlamurlar Altında, Gümüş, Diriliş Ertuğrul, Payitaht Abdülhamit gibi Türk dizileri Orta Asya'dan Latin Amerika'ya geniş bir yelpazede izlenene örnekler olarak sayılabilir (Karadağ, 2012: 57).

Dünya genelinde alıcı bulan kaliteli ürün üretebilen ülkelerin marka ve ürün reklamları orta vadede imajı yükselten unsurlardandır. Örneğin Alman ürünler reklamlarda görüldüğünde akla gelen “Alman Markası”, Japonya'nın bir sanayi veya teknoloji ürünü karşımıza çıktığında zihinlerde beliren “Üstün Japon teknolojisi” gibi algılar bunlara örnek verilebilir.

1.3.3 Uzun Süreli İlişkiler (Kültürel Etkileşim ve İlişki İnşa Etme)

Kamu diplomasi süreçlerinin belki de en etkili ve kalıcı sonuçlar doğuran boyutu uzun süreli ilişkiler geliştirilmesidir. Nye, bu kapsamda gördüğü etkinlik ve faaliyetleri akademik değişim programları, eğitimler ve burslar gibi başlıklar altında değerlendirmektedir. Anahtar rollerde olan etkili isimle sayesinde medya üzerinden kurulan ve yıllar içerisinde gelişen “ünlü kullanımı” türündeki ilişkileri de bu kapsamda görmek gerekmektedir (Nye, 2008:102; Öztürk 2009:7). Bu sayede kaynak ülkeye yönelik oluşan sempati, anlayış ve kültürel anlamda kabul edilir hale gelmek o ülkeye kendi politikalarını anlatmada büyük kolaylık sağlayacaktır. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda Amerika'nın kültürel ve akademik değişim programlarına yaklaşık 700.000 kişi dahil olmuş ve bu isimler arasından Helmut Schmidt, Margaret Thatcher, Enver Sedat gibi önemli şahsiyetler çıkararak uzun yıllar önemli görevlerde kalmışlardır (Gökırmak, 2012:6-7). Fulbright burslarıyla Amerika, DAAD başta olmak üzere burs ve değişim programlarıyla Almanya gibi batılı ülkeler bu alana önem vermişlerdir. Batılı örnekler gibi diğer bazı ülkeler de ilişkilerini geliştirmek adına benzer yöntemlere başvurumaktadırlar. Japonya gençlere yönelik bir programla yılda 6 bin yabancı genci ülkesinde bir araya getirerek Japon okullarında kendi dillerini öğretmelerine imkân vermekte ve bu programlara katılanların bir araya geldiği bir dernek vasıtasıyla programa katılanlar arasındaki bağı ve iletişimi korumaya çalışmaktadır (Öztürk, 2009:7).

Türkiye örneğine baktığımızda, Büyük Öğrenci Projesi olarak 90'lı yıllarda önem kazanan ve bugün çok daha planlı ve etkili bir şekilde Türkiye Bursları markasıyla devam eden burs programlarına dâhil olan yabancı öğrenciler ile yurtdışında kurulmuş olan Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri, TİKA'nın yurtdışındaki faaliyetleri vasıtasıyla ulaşılan insanlar bu kategoride

değerlendirilebilir. Türkiye'nin Burs programlarına dahil olan öğrencilerin kendi ülkelerinde kurmuş olduğu Türkiye Mezunları Dernekleri de son zamanlarda artış göstermektedir. Aynı şekilde Almanya'nın Goethe Enstitüsü ile Öğrenci ve Akademisyen değişim programı DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst) vasıtasıyla yürütülen eğitim ve kültür faaliyetleri muadil örneklerdendir.

Kamu diplomasisinin uzun süreli ilişkiler boyutunda çift taraflı etkileşim yönü daha bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Nye'a göre eğer istediğimiz sonuçların başkası tarafından da istenmesini arzu ediyorsak, öncelikle mesajlarımızın nasıl duyulduğunu anlamamız ve buna göre gerekirse bazı düzenlemeler yapmamız gerekmektedir. Dolayısıyla kamu diplomasisi, karşılıklı etkileşimin söz konusu olduğu iki yönlü bir süreçtir. Bu nedenledir ki uzun süreli ilişkiler kurmayı sağlayan değişim programları ve diğer akademik-kültürel etkinlikler, kısa ve orta vadeli sonuçları olan diğer yöntemlere göre daha etkili bir yöntem olarak benimsenmiştir (Nye, 2005: 111).

1.4 Kamu Diplomasi Dair Kuramsal Yaklaşımlar/Modeller

Kamu diplomasisi iletişim ve teknolojinin gelişmesi ile doğru orantılı bir şekilde dönüşen ve kendisini yenileyen bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, konuya ilişkin akademik tartışmalar sürmekte ve kamu diplomasisi yöntem ve modellerine dair farklı yeni yaklaşımlar ortaya atılmaktadır. Aynı zamanda, kamu diplomasisi alanındaki akademik tartışmalara dair çeşitli kısıtlılıklar olduğu da dikkate alınması gereken bir durumdur. Özellikle kamu diplomasisi ile ilgili birçok çalışmanın, Soğuk Savaş dönemi Amerikan politikaları ve sözkonusu politikalara karşı geliştirilen karşı politikalar bağlamında şekillenmiş olması, bu kısıtlılığın en başında gelmektedir. Bu bağlamda Szondi, başlangıçtan günümüze kamu diplomasisi üzerine teorik çalışmaların Amerika ve İngiliz tecrübeleri çerçevesinde şekillendiğini ifade etmektedir (Szondi, 2009: 304; Köksoy 2014: 2018). Diğer bir kısıtlılık ise birçok akademik çalışmada ve uygulayıcıların ortaya koyduğu faaliyetlerde gözlemlenen kavram kargaşasıdır. Kamu diplomasisi kavramının, halka ilişkiler, uluslararası halkla ilişkiler, propaganda, psikolojik savaş gibi olgularla ilişkisi üzerine farklı yaklaşımlar mevcuttur (Gilboa, 2009: 56).

Yumuşak güç olarak kamu diplomasisinin amacı diğerlerinin de bizim istediğiniz şeyi istediğini sağlamak ise bu durumda karşıdan nasıl anlaşıldığımız

hayati öneme sahiptir. Sancar'a göre kamu diplomasisi modellerinde birbirinden ayrılan en önemli noktalardan bir tanesi iletişimin yönüdür. Farklı modellerde karşılaşılan bir diğer özellik kamu diplomasisinin proaktif mi reaktif mi olduğudur. Günlük ve kısa dönemli iletişim ve ilişkiler genelde reaktif iken uzun süreli ilişkiler inşa edilmesi ile ilgili çalışmalarda genelde proaktif bir kamu diplomasisi süreci görülmektedir (Sancar, 2012: 146-147).

Yıldırım, kamu diplomasisi alanındaki teorik çalışmaların yetersizliğini Rasmussen ve Gilboa'nın tespitlerine dayandırarak ifade etmektedir. Bu kapsamda genel bir literatür taraması yapıldığında, halkla ilişkiler alanında Gring ve Hunt'ın ya da Signitzer'in teorileri modellemeleri gibi, kamu diplomasisi alanında bir model ayrımına henüz rastlanmadığını belirtmektedir (Yıldırım, 2015: 138). Dolayısıyla kamu diplomasisi model ve yaklaşımlarını bu kısıtlılıklar çerçevesinde değerlendirmek yerinde olacaktır.

Bu konuya üzerine incelenen kaynaklardan yola çıkılarak kamu diplomasisi yaklaşımı olarak kabul edilen bazı kavramsal modeller üzerinde durmakta yarar görülmektedir.

1.4.1 Gilboa'nın Temel Soğuk Savaş, Devlet Dışı Uluslararası ve İç Halkla İlişkiler Modeli

Eytan Gilboa kamu diplomasisini *amaçları, aktörleri, kullandıkları araçlar ve tekniklere* göre beş değişken üzerinden değerlendirerek üç farklı modelde ele almaktadır. (Gilboa, 2008: 59-60; Yıldırım, 2015: 138-139)

- Temel Soğuk Savaş Modeli,
- Devlet Dışı Uluslararası Model,
- İç Halkla İlişkiler Modeli.

Kamu diplomasisi faaliyetlerinde *Temel Soğuk Savaş Modeli* soğuk savaşın ilk dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Nükleer silahların yıkıcı sonuçlarından sonra savaşa taraf ülkelerin yabancı toplumlar nezdinde bilgilendirme ve ikna çalışmalarının bir sonucudur. Bu modelde özellikle uluslararası yayıncılık yaygın kullanılan yöntem olarak dikkat çekmiştir (Yıldırım 2015:139). Gilboa'nın modeline göre kamu diplomasisinin amacı, hedef toplumdaki kamuoyunun, diğer ülke hakkında olumlu imaj için ikna edilmesi şeklinde değerlendirilebilir.

Devlet Dışı Uluslararası Model, aktörlerin değişmesi ve çeşitlenmesine dayalı olarak Temel Soğuk Savaş Modeli'nin revizyonu şeklinde ortaya çıkmıştır. Gilboa bu modeli, uluslararası faaliyet gösteren çeşitli STK'lar, gruplar ve

bireylerin kamu diplomasisi faaliyetleri ve bunların arasındaki ilişkileri incelemek üzere ortaya çıkmış bir yaklaşım olarak tasvir etmektedir.

İki kutuplu dünyanın çok kutuplu hale gelmesi, yoksulluk, çevre sorunları, terörizm gibi uluslararası sorunların çoğalması, buna bağlı olarak uluslararası aktörlerin çeşitlenmesi ve işbirliğine duyulan ihtiyaç devlet dışı aktörlerin önemini ortaya çıkarmaktadır.

İç Halkla İlişkiler Modeli hükümetlerin mesajlarını muhatap ülkedeki kitlelere iletirken yerel paydaşlar kullandığı bir modeldir. Temel Soğuk Savaş Modelinde hükümetler mesajlarını radyo istasyonları gibi kanallarla doğrudan iletirken iç halkla ilişkiler modelinde, anlaşılan bir tanıtım ajansı veya bir araştırma kurulu vasıtasıyla, bilimsel yollarında kullanıldığı çeşitli yöntemlerle mesajların iletilmesi söz konusudur. Bu modeli kullananlar, birlikte çalışılan yerel bir firmanın ikna olması ve bu mesajı muhatap kamuya iletmesinin daha inandırıcı olacağını düşünmektedirler.

1.4.2 Deibel ve Roberts'in Katı ve Esnek Yaklaşımlı Okul Modeli

Terry Deibel ve Walter Roberts'a göre Kamu diplomasisinde katı yaklaşım (tough-mind school) ve esnek yaklaşım (tender-mind school) olmak üzere iki okul bulunmaktadır. Katı yaklaşım okul; radyo, televizyon ve diğer hızlı iletişim ve medya araçlarını kullanarak muhatap kamuoyunu etkileme ve ikna etme (propagandayı da içermektedir) yöntemini kullanırken, esnek yaklaşım okul; daha uzun süreli ilişkileri içeren akademik ve kültürel değişimleri içermekte ve kamu diplomasisinin kültürel boyutunu kullanmaktadır (Sancar, 2012:147).

Singitzer ve Wamser'a göre katı yaklaşım, hızlı medya iletişim araçlarını kullanarak siyasi enformasyon yayma ve çeşitli propaganda teknikleri ile tek taraflı olarak muhatap kamuoyunu etkilemeyi amaçlar. Esnek yaklaşımda ise kamu diplomasisi uzun süreli kültürel bir iletişim ve etkileşim olarak görülmektedir (Singitzer ve Wamser 2009:385; Yıldırım, 2015: 160).

1.4.3 Zaharna'nın Enformasyon ve İlişkisel İletişim Modeli

Zaharna kamu diplomasisini iki iletişim modeli ile sınıflandırmaktadır. Birincisinde, siyasi amaçlara ulaşmak amacıyla mesajların tasarım ve yayılmasını sağlayan *enformasyonel çerçevedir*. Bu modelde bir aktaran, propaganda ve algı yönetme aracı olarak görülür. İkincisinde ise siyasi amaçlara ulaşmak çeşitli sosyal araçların oluşmasını sağlayan *ilişkisel çerçevedir*. (Rohanda S. Zaharna, 2009: 86; Sancar, 2012: 158)

İletişimi bilgi transferinde birincil önemde gören ve kitle iletişim araçlarına odaklanan enformasyonel çerçevenin genel amacı sonuca odaklı etki etme ve nihai olarak kontroldür. Bu modelde hükümetler, yani siyasi kurgulayıcı amaca, mesaja, kanallara, zaman aralığına ve hedef kitleye kendisi karar vermektedir. Bu bakımdan muhatabın pasif konumlandırıldığı tek yönlü bir iletişimden söz edilebilir. Siyasi savunuculuk ve imaj geliştirme bu yaklaşımın özel amaçları arasında sayılabilir (Sancar 2012: 158).

Enformasyonel çerçevenin amacı kontrol iken ilişkisel çerçevede daha ziyade koordinasyona önem verildiği görülmektedir. Bu yaklaşımda siyasi sponsor, yani hükümetler, hedef kitle olarak kamu ile daha aktif bir iletişim ve işbirliği hedeflemektedirler. Kamu paydaş olarak görülmekte, aynı zamanda iletişimin sürekliliği de esas alınmaktadır (Sancar, 2012: 159).

İki model arasındaki kıyası özetle ifade etmek gerekirse; ilkinde enformasyonun tek taraflı iletilmesi söz konusu iken, diğer modelde tek taraflı olmayan, ikna ve güvene dayanan ilişki ve işbirliği söz konusudur. Zaharna'ya göre kamu diplomasisinin enformasyonel çerçevedeki modeli propaganda, ulus markalama, uluslararası yayıncılık ve tek yönlü bilgilendirme kampanyalarından oluşur. İlişkisel çerçeve modeli ise kültür ve eğitim amaçlı değişimi de kapsayan programlar, lider gezileri, kalkınma yardımları vb. yardım projeleri, politik olmayan işbirlikleri, çeşitli partnerlik uygulamaları gibi faaliyetleri içermektedir (Zaharna, 2009: 86-92; Köksoy, 2014: 220).

1.4.4 Cowan ve Arsenualt'ın Monolog-Diyalog-İşbirliği Modeli

Geoffrey Cowan ve Amelia Arsenualt kamu diplomasisini uygulama biçimi itibariyle değerlendirmekte ve üç farklı şekilde ele almaktadırlar. Uluslararası ortam ve uygulama amacına göre bu biçimlerin yer ve şekilleri değişebilmekte; kimi zaman birlikte kimi zaman da bağımsız olarak uygulanabilmektedirler. Cowan ve Arsenualt'ın kamu diplomasisi modeli, *monolog*, *diyalog* ve *işbirliği* olarak sınıflandırılmıştır (Yıldırım 2015: 122). Bu modelde *monolog* tek yönlü iletişimi, *diyalog* birden fazla çok taraflı iletişimi kapsamakta ve kamu diplomasisinde vazgeçilmez iki unsur olarak ele alınmaktadır. Bazı monolog yöntemler kitleleri arkasından götürebilirken, iyi bir diyalog ortamının ortak anlam yaratmada etkili olabildiği ifade edilmektedir. *İşbirliği* ise güven ve karşılıklı saygı kazanma için önemli bir unsur olarak görülmüştür.

Söylevler, bildirgeler, basın bültenleri, kitap, film, görsel sanatlar gibi birçok çalışma tek yönlü iletişimin esas alındığı *monolog*'a örnek verilmektedir. *Diyalog* ise fikirlerin ve bilgilerin değişimi şeklinde gerçekleşen ve karşılıklı iletişimi içeren bir yaklaşımdır. Cowan ve Arsenualt resmi zirveleri, akademik konferansları, interaktif kullanılabilen internet siteleri gibi farklı yelpazeden etkinlik ve araçları diyalog modeline örnek göstermektedirler. Burada karşıdakini ikna etme ve dış politikaya doğrudan yansıma beklenmemekle beraber karşıdakinin anlamasını sağlama hedefinden söz edilebilir. Bu modelde *işbirliği* ise birçok kamu diplomasisi etkinliğini içinde barındırabilecek geniş bir yöntem olarak ele alınmaktadır. Muhatap toplumların da sürece dâhil olduğu ortak projeler, takım çalışmaları, ortak ticari faaliyetler gibi etkinlikler ortak çözüme imkân tanıyan işbirliği örnekleri olarak verilmiştir (Yıldırım 2015: 142-143).

1.4.5 Piesert'in Kültürel İletişim Modeli

Kamu diplomasisinin en geniş alanlarından ve alt dallarından birisi kültürel iletişimidir. Piesert bu modeli açıklarken *kendi kültürünü dışa tek yönlü aktarma, bilgi edinme, kendini tarif etme, değişim ve işbirliği* olmak üzere dört modelde ele almaktadır. “*Değişim ve işbirliği*”nde her iki tarafın eşit konumda olduğu modele göre amaç “ulusalın uluslararası bağlılıkların yerini tutması”dır. Genelde dış politikaya yakın merkezi bir kurumsallaşma üzerinden yürüyen “*kendi kültürünü dışa tek yönlü aktarma*” da bilgi alışverişinden ziyade karşıdakini ikna etme ön plandadır. Bu modelde dil genelde birincil enstrüman olarak görülmektedir. Piesert'in üçüncü modeli olan “*bilgi edinme*” de kültürel ve bilimsel platformlarla yakın temas kurularak kendi ülkesi için sempati ve anlayış oluşturma amacı vardır. Dördüncü model olan “*kendini tarif etme*”de ise dışarıya aktarılması gereken bilgi ve görüntünün merkezi bir plan ve koordinasyon dahilinde örgütlü bir biçimde aktarılması söz konusudur (Sancar, 2012: 160).

Yıldırım, Piesert'in kendini tanımlama modelinde, bir ülkenin spesifik bir resminin çizilmesinin amaçlandığını belirterek, bu işlevin genellikle dış politikaya bağlantılı ulusal kültür enstitüleri örneğinde olduğu gibi bir kurum tarafından planlandığını ve uygulandığını aktarmaktadır. Değişim ve işbirliği modelinde ise genelde uluslararası kurgulanmamış, daha merkezi kurumların uluslararası akademik faaliyetler, ortak projeler ve karşılıklı ziyaretler şeklindeki çalışmaları örnek gösterilmektedir (Signitzer ve Wamser, 2009: 98-99; Yıldırım, 2015: 158).

1.4.6 Kelley'in Savunuculuk ve Danışma Modeli

John Robert Kelley model olarak kamu diplomasisi faaliyetlerini, “bilgilendirme”, “etkileme” ve “dahil olma” olmak üzere üç farklı yaklaşımda ele almaktadır. (Kelley 2009: 73; Yıldırım, 2012: 156).

- Enformasyon/Bilgilendirme: Kriz durumlarında bilgi yönetimi ve dağıtımı, kısa süreli etkinlikler.
- Etkileme: Hedef toplumun tutum ve davranışlarında değişiklik sağlama ve ikna amaçlı uzun süreli algı çalışmaları,
- Dâhil Olma/Katılım: Uluslar, organizasyonlar, gruplar ve bireyler arasında güven ve karşılıklı anlayışı tesis etmeye yönelik ilişkiler inşa etme.

Bu üç yaklaşım Kelley tarafından, iletişim biçimi, gerçekleştirilen zaman dilimi ve reaktif ve proaktif olmaları bakımından değerlendirilmektedir. Buna göre iletişim biçimi ile şeffaf mı propagandacı mı olduğu, zaman aralığı ile uzun süreli mi kısa dönemli mi olduğu, durum yönetimi açısından da reaktif mi, proaktif mi olduğu değerlendirilmektedir. Buradan hareketle kültürel diplomasi gibi şeffaf ve uzun süreli ilişkiler danışma modeli için ideal bulunurken, savunuculuk için medya ile ilişkiler ve kısa dönemli bilgilendirme gibi yöntemler etkin yöntemler olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2012; 157).

Kamu diplomasisi çalışmalarında güven inşası ve şeffaf iletişim tercih edilen yöntem olarak öne çıkmaktadır. Bu minvalde Kelley'in yaklaşımında, rekabetçi görünümünden çok işbirlikçi, propagandacı bir üsluptan çok şeffaf iletişim biçimi, kısa dönemli etkiler yerine uzun soluklu ilişki inşa etmeye yönelik çalışmalar önerilmektedir (Yıldırım, 2012: 150).

1.4.7 Freitag'ın Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Uyarlaması

Bu model, Guring ve Hunt'ın halkla ilişkilere dair dört modelinin Freitag tarafından kamu diplomasisine uyarlaması olarak ortaya çıkmıştır (Köksoy 2014:24). Freitag, Uluslararası halkla ilişkilerde geniş kapsamlı uygulamaya sahip olan teorik modellerden yola çıkarak, Peru'daki halkla ilişkiler uygulamalarının gelişen durumunu incelemek için kamu diplomasisi kavramından hareketle yeni bir kuramsal yaklaşım ortaya çıkarmıştır. (Freitag 2004: 27). Freitag uluslararası halkla ilişkiler alanını, kamu diplomasisi konsepti bağlamında incelemiş ve halkla ilişkiler alalındaki “basın ajansı modeli” ile kamu diplomasisi alanındaki “propaganda modeli” arasında benzerlik kurmuştur. Aynı şekilde halkla ilişkilerin “kamuyu bilgilendirme modeli” ile kamu diplomasisindeki “kendini tanıtmaya

yönelik yaklaşım” arasında benzerlik bulmuştur. Halkla ilişkilerin “iki yönlü asimetrik modeli” ile kamu diplomasisinin “enformasyon modeli” arasında da benzerlik olduğunu belirlemektedir. Son olarak halkla ilişkilerin “iki yönlü simetrik modeli” ile kamu diplomasisinin “diyalog modeli” veya “uzun süreli ilişkiler” konsepti arasında benzerlikler olduğunu belirtmiştir” (Fraitag ve Stokes, 2009: 37 aktaran Köksoy, 2014: 224).

İKİNCİ BÖLÜM

2. UYGULAMADA KAMU DİPLOMASİSİ

2.1 Kamu Diplomasinin Aktörleri

Kamu diplomasisi ilk uygulamaları itibariyle kaynağı hükümet ve hükümete bağlı kuruluşlar olan bir iletişim süreci iken çok uluslu şirketler, sivil toplum kuruluşları gibi diğer aktörlerin devreye girmesiyle araçları çeşitlenmiştir. Günümüzde yumuşak güce kaynaklık eden unsurlar sadece devlete bağlı araçlar olmaktan çıkmıştır. Gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte hedef kitlenin daha ulaşılabilir olması ve küreselleşmenin getirdiği etkileşim, bu durumu hızlandıran faktörler olarak görülmektedir. Devletin ilgili kurumları dışındaki aktörler kamu diplomasisi faaliyetlerinde bazen devletten tamamen bağımsız olarak kendi çalışmalarını yürütürken bazen de hükümetlerin çalışmalarına dâhil olabilmektedirler (Özkan, 2015: 8). Bu bölümde, kamu diplomasisi aktörlerine dair birkaç farklı yaklaşım incelenerek bir tasnif yapılmaya çalışılmıştır.

Szondi, aktörleri itibariyle kamu diplomasisini incelerken devlet ve devlet dışı aktörleri dahil ederek hükümet ve bağlı birimleri, elçilikler, kültürel faaliyet yürüten kamu ve sivil örgütler ve diaspora gibi aktörleri saymıştır (Szondi 2008: 17-18; Sancar, 2012: 90). Yıldırım, kamu diplomasisi aktörlerini değerlendirirken; okullar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, medya ve haber ajansları, kanaat önderleri, iç hedef kitle, özel sektör ve küresel işletmeler, devlet üstü kuruluşlar ve baskı grupları şeklinde sınıflandırmaktadır (Yıldırım, 2015: 150). Özkan, kamu diplomasisi aktörleri üzerine farklı yaklaşımlar gündeme gelebildiğini vurgulayarak Szondi, Signitzer ve Sancar'ın tasniflerinden hareket etmektedir. Bu çerçevede, farklı yaklaşımların ortak noktalarını dikkate alarak; üniversiteler ve okullar, sivil toplum örgütleri, medya ve haber ajansları, kanaat önderleri, küresel işletmeler ve özel sektör kuruluşları, diaspora ve baskı grupları ile devletler üstü kuruluşları kamu diplomasisinin aktörleri olarak saymaktadır (Özkan, 2015:8).

Auer ve Srugies (2013: 12), kamu diplomasi aktörlerine sosyal-bütünleştirici bir perspektiften bakarak merkezi bir yapısı olmadığını varsaymaktadırlar. Buna göre, kamu diplomasisinin kurumsal aktörleri üzerine yapılan araştırmalara atıfla, aktörlerin sosyal konumları (mikro: bireyler; mezo: örgütler), örgütsel türlerine (örneğin devlet aktörü, STK, şirket) veya faaliyet

alanlarına (politik/askeri, ekonomik, sosyal/kültürel) göre analiz edildiğini belirtmektedir. Bununla birlikte aktörlerin, aktör merkezli kurumsalcılık ve sosyal bütünleştirici teoriden kavramlar uygulanarak sistematize edilebileceğini ve geliştirilebileceği ifade etmektedir.

Renate Mayntz ve Fritz W. Scharpf tarafından geliştirilen aktör merkezli kurumsalcılık, tüm sosyal alanlar düzeyinde yönetim ve öz-örgütlenme sorunu üzerine araştırmalar için özel olarak çalışılmış bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, aktörlere atıfta bulunulmadan yapıların analizinin eksik olduğunu varsaymaktadır. Dolayısıyla “aktör” ve “kurum” gibi merkezi kategorilerin kesin tanımlarını ortaya koymaya çalışan bir yaklaşımdır (Mayntz ve Scharpf 2005’den Aktaran Auer ve Srugies 2013: 12).

Alman sosyolog Uwe Schimank’ın sosyal-bütünleştirici yaklaşımı, eylem planlarının seçimini etkileyen faktörler üzerinde durmaktadır. Bu yaklaşım, bireysel eylemin üç sosyal yapı tarafından yönlendirildiğini varsayar (Auer ve Srugies 2013: 12-13):

1. Alt sistem yönelimi ufku: Bir organizasyonel yapının sosyal alt sisteminde (örneğin politika, ekonomi) kök salan vizyon (makro düzey);
2. Resmi olmayan düzenlemeler (örneğin gelenekler veya davranış biçimleri) veya kuruluşun oluşturduğu resmi prosedür kuralları (örneğin diplomatik protokoller) aracılığıyla bireye bir referans çerçevesi sağlayan kurumsal yapılar (orta düzey);
3. Diğer aktörlerle birlikte takımyıldızları: Aynı sosyal alt sistemdeki farklı aktörlerin stratejilerinin birbirine bağlı olduğu varsayılan aktör sistemi.

Sonuç olarak, bazı hedeflere ancak başkalarıyla işbirliği içinde ulaşılabilir. Dolayısıyla aktörler birbirleriyle takımyıldızlar oluştururlar. Schimank, aktörlerin takımyıldızlarını yalnızca bireysel aktörlerle ilişkilendirse de Auer ve Srugies (2013: 13) kuruluşların amaçlarına ulaşmak için başkalarıyla birlikte hareket ettiğini varsaymaktadırlar. Bu teorik yaklaşımlar, *mikro*, *mezo* ve *makro* olmak üzere tüm sosyal düzeylerde bireysel ve karmaşık farklı aktör türlerinin ve bu aktörlerin eylemlerinin tanımlanması için araçlar sunmuştur. Bu yaklaşımlara göre, kamu diplomasisine dahil olan aktörlerin de karmaşık ve çeşitli olduğu kabul edilmektedir. (Auer ve Srugies (2013: 13).

Mikro düzeyde aktörler olarak, bilim, insanları, politikacılar, sanatçılar, değişim programlarına dahil olanlar veya uluslararası bir ortamda, kurumsal bir role sahip olanlar bireyler sayılabilir. Fulbright burslarına katılanlar veya uluslararası bir kuruluştaki diplomat olarak ülkesini temsil edenler bu kapsamda görülebilir. Orta (mezo) düzeyde aktör olarak kamu diplomasisi yürüten organizasyonel yapılar ve kuruluşlar sayılmaktadır. Makro düzeyde aktörlerde ise bir ülke kamu diplomasisinin bütününe tanımlayan veya temsil eden yapılar kastedilmektedir. Örneğin “Alman kamu diplomasisi” ifadesi ile tanımlan aktör Almanya’nın ülke olarak bir aktör sayılmasına işaret edebilir. Ancak kamu diplomasisi, hükümet içindeki tek bir aktör tarafından yürütülmez ve devlete bağlı veya ilişkili farklı aktörlerin icraatlarının bir bütününe ifade eder (Auer ve Srugies (2013: 13). Sonuç olarak kamu diplomasisi aktör yapısı bireylerden devlete ve uluslararası organizasyonlara kadar uzanan çeşitli ve karmaşık bir yapıdadır.

Tablo 2.1. Kamu Diplomasisi Aktörleri

Seviye	Tür	Uygulama görünümü	Etkileyen Yapı
Micro	Bireysel aktörler	Rol alan/üstlenen (örneğin vatandaş, organizasyonel roller)	Aktör grupları
Mezo	Karmaşık aktörler	Ekonomik/siyasi dayanışma grupları/örgütleri (örneğin siyasi partiler, dernekler)	Kurumsal yapılar
		Kamu yararına yönelik kuruluşlar (örneğin gruplar, topluluk, kulüpler)	
		Çıkar grupları/kuruluşları (örneğin toplumsal hareketler ve protesto hareketleri, STK'lar)	
		Kamu kuruluşları (örneğin seçilmiş kurullar, kamu yönetiminde aktif kurumlar)	
		Ticari (müstakil) şirketler	
Macro	Aktör olarak sosyal alt sistemler (örneğin siyaset)		alt sistem yönelim ufku
	Aktör olarak ulus		

Kaynak: Auer ve Srugies (2013: 13).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere kamu diplomasisi aktör yapısı karmaşıktır. Ancak, kamu diplomasisi sonuçları bakımından bireysel ve kurumsal farklı aktörlerin performanslarının bir toplamıdır. Örneğin Alman Teknik Yardım Kuruluşu (Technisches Hilfswerk) kamu diplomasisi stratejisi planlayarak hareket eden bir yapı olmamakla beraber, yardım çalışmalarıyla Alman kamu diplomasisine katkı sunmaktadır (Auer ve Srugies (2013: 14). Türk Kızılayı da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Sonuç olarak kamu diplomasisi farklı aktörlerin çabalarının ortak bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Aktörler incelenirken kamu ve özel statüde çeşitli uygulamalar esas alınarak farklı yaklaşımlarla araçlar tasnif edilmektedir. Ancak yukarıda verilen örneklerden de görüleceği üzere, bütün yaklaşımların ortak noktaları dikkate alındığında benzer aktörler karşımıza çıkmaktadır (Özkan, 2015:8). Bu bağlamda, kamu diplomasisi aktörleri, yaygın olarak uygulanan örnekler ve farklı yaklaşımlar göz önünde bulundurarak sade bir bakış açısıyla şu şekilde tasnif edilebilir.

- Kanaat önderleri, kültür insanları/sanatçılar, sporcular
- Sivil toplum örgütleri,
- Kültür ve sanat kurumları
- Okullar ve Üniversiteler,
- Devlet kurumları,
- Devlet destekli yarı resmî kurumlar,
- Ajanslar ve medya kuruluşları,
- Küresel işletmeler ve özel sektör kuruluşları,
- Diaspora ve lobi grupları
- Çok uluslu ve devlet üstü kurumlar / kuruluşlar

Kültür-sanat etkinlikleri, eğitim ve dil öğretimi faaliyetleri, medya iletişim faaliyetleri, uluslararası ticaret, spor gibi farklı kategorilerde çeşitli aktörler aracılığıyla gerçekleşen faaliyetler nihai amacı itibariyle ülke imajına ve ülkenin marka değerine olumlu katkı sağlayan unsurlar olması bakımından kamu diplomasisinin bileşenleri olarak görülmektedir.

2.2 Kamu Diplomasisinin Uygulama Alanları ve Araçları

Kamu diplomasisi faaliyetleri, kimi araştırmacılarca beslendiği kaynaklar ve kullandığı araçlar itibariyle çeşitli kategorilerde ele alınırken kimi araştırmacılar ise kamu diplomasisini uygulama alanları itibariyle değerlendirmekte ve tasnif

etmektedir. Bazı uzmanların uygulama alanları olarak tarif ettiği eğitim, kültür, medya iletişim alanı ve teknoloji gibi alanlar, başka uzmanlar tarafından kamu diplomasisi kaynakları veya araçları olarak ifade edilebilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde konuya dair farklı yaklaşımlar incelenerek, kamu diplomasisi uygulama alanları ve araçları karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve birlikte değerlendirilmiştir.

Josef Nye, bir ülkenin yumuşak gücünü oluşturan kaynakları şu şekilde tarif ediyor: “Bir ülkenin yumuşak gücü; başkalarına çekici geldiği kadar kültürüne, yurt içi ve yurt dışında örnek alındığı ve yaşandığı ölçüde siyasi değerlerine, meşru ve ahlaki temeller üzerine bina edildiği sürece dış politikalarına bağlıdır” (Nye, 2005: 20). Bu ifadelerle göre kamu diplomasisinin kaynakları, kültür, siyasi değerler ve meşru dış politika argümanları olarak görülebilir. Nye’ın kamu diplomasisi tanımı ise bize farklı kamu diplomasisi uygulama alanları hakkında fikir veriyor: “yayıncılık, finanse edilmiş kültürel ihraçlar ve değişimler organize ederek kaynaklara dikkat çekmek ve diğer ülke halklarını etkilemeye çalışmak” (Nye, 2008: 95; Sancar, 2012: 169).

Cull, kamu diplomasisi uygulama modellerini; *Dinleme, Savunma, Kültürel Diplomasi, Değişim Programları Diplomasisi* ve *Uluslararası Yayıncılık* olmak üzere beş farklı tanım altında değerlendirmektedir. Bunlar bazı araştırmacılar tarafından kamu diplomasisinin bileşenleri olarak da tanımlanmaktadır. Cull’a göre dinleme, hedef topluma hitap edecek yeni politikalar oluşturulması için önemlidir. Bunun için öncelikle analiz gerekmektedir. Analiz sonucunda elde edilen verilere göre politika geliştirilmektedir. Savunma, belli bir politikayı veya fikri yayabilmek adına uluslararası araçlar kullanarak gerçekleştirilen iletişim faaliyetleridir. Kültürel Diplomasi ise bir ülkenin kendi kültürünü dışarıya ihraç etmek üzere geliştirdiği politikaları ifade etmektedir. Değişim Programları Diplomasisi, ülke vatandaşlarının eğitim ve kültür içerikli faaliyetler kapsamında başka ülkelere gönderilmesi ve başka ülkelere aynı amaçla katılımcılar kabul edilmesi şeklindeki faaliyetleri ifade etmektedir. Uluslararası Yayıncılık ise Radyo, Televizyon, Gazeteler, İnternet gibi araçlar vasıtasıyla yabancı kamuoylarının etkileme çalışmasını ifade etmektedir (Cull, 2008: 33-34). Tabloda (2.2) görüldüğü üzere Cull kamu diplomasisi uygulama alanlarını dinleme, savunma, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi uluslararası yayıncılık başlıkları altında ele almaktadır.

Tablo 2.2. Kamu Diplomasisinde Zaman/Bilgi Akışı/Altyapı Sınıflandırması

Kamu Diplomasisi Türleri		Zaman Dilimi	Bilgi Akışı	Altyapı ve Araçlar
1.	Dinleme	Kısa ve uzun vade	İçe doğru	İzleme teknolojisi ve dil bilen personel
2.	Savunma	Kısa vade	Dışa doğru	Elçilik basın ofisi, Dışişleri Bakanlığı Strateji Ofisi
3.	Kültürel Diplomasi	Uzun vade	Dışa doğru	Kültür merkezleri ve kütüphaneler
4.	Değişim Diplomasisi	Çok uzun vade	İçe ve dışa doğru	Değişim birimleri, eğitim ofisleri
5.	Uluslararası Yayıncılık	Orta vade	Dışa doğru	Haber büroları, yapım stüdyoları, editoryal ofisler, iletişim araçları

Kaynak: Cull, N. J. (2008). Public Diplomacy: Taxonomies and Histories, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 616, No, 10, 2008: 35

Cull'un bu sınıflandırmayı yaptığı dönemlerden sonra iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler ve akıllı telefonların hayatımıza girmesi, dijital ağlar ve sosyal mecraları da kamu diplomasisinin araç ve platformları haline getirmiştir. Bu bağlamda, Cull'un uluslararası yayıncılık olarak tanımladığı alandaki faaliyetlerin “iletişim araçları” başlığı altına dijital ağlar ve sosyal medyayı da dahil etmek gerekmektedir.

Yıldırım, kamu diplomasisi kullanım alanlarını, *kültür, eğitim, medya, teknoloji (yeni medya olarak da ifade edilebilir)* ve *spor* olmak üzere beş temel alanda değerlendirmiştir (Yıldırım, 2015: 165). Sancar ise kamu diplomasisi uygulamalarını *yurttaş diplomasisi*, *lobicilik* ve *savunuculuk*, *kültürel diplomasi* ve *inanç diplomasisi* başlıkları altında ele almaktadır. Sancar'a göre kamu diplomasisinin bu alanları birlikte uygulanabildiği gibi birbirinden bağımsız uygulandıklarında da aynı amaca hizmet etmektedirler (Sancar, 2012: 169). Sancar, kamu diplomasisi araçlarını ise; *geleneksel medya, yeni medya, reklam, ünlü kullanımı, uluslararası yayıncılık, ulusal markalar, uluslararası etkinlikler* şeklinde tasnif etmiştir (Sancar, 2012: 169-183).

Temel amacı toplumları etkileme olan kamu diplomasisi bu işlevini, çeşitli siyasal iletişim araçları ile sağlamaktadır. Karadağ'a göre “siyasi aktörlerin belli

ideolojik amaçlarını; belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek üzere çeşitli iletişim tür ve tekniklerini kullanmaları”, *siyasal iletişim* olarak tanımlanabilir (Karadağ, 2012: 61). Siyasal iletişim sürecinin öğelerine gelince beş husus önem arz etmektedir: Mesajı verici, alıcı (hedef kitle), kullanılan vasıta, mesaj/ileti ve geribildirim. Siyasal iletişimin tam olarak meydana gelebilmesi için bu beş öğenin etkili olarak kullanılması gerekmektedir (Aziz, 2011: 3-5 içinde Karadağ, 2012: 62).

Kamu diplomasisinde verilecek mesajın kaynağı olarak da değerlendirebileceğimiz ilgili ülkenin yumuşak güç unsurları, bilgi birikimi, değerleri, kültürel, siyasal ve tarihsel öğeleri, entelektüel birikimi ve hedeflerini/ideallerini başka toplumlara/ülkelere aktarmak için kullandığı araçlar kamu diplomasisi araçları olarak nitelendirilmektedir. Çiçek’e göre kamu diplomasisinin bu aktarım sürecinde kullandığı araçlar halkla ilişkiler araçlarıyla benzerlik taşımaktadır. Zira kamu diplomasisi, muhatap kitlenin algılarına hitap etmek ve algıları yönetmek için halkla ilişkiler disiplinin kullandığı imaj, itibar ve algı yönetimi tekniklerini kullanmaktadır (Çiçek, 2018: 802). Çiçek, bu tekniklerin kullanımını açıklarken medya ve iletişim araçlarına işaret etmektedir. Ona göre “bir yandan *geleneksel medya* araçları olan gazete, radyo, televizyon, sinema, uluslararası yayınlar (kitap, broşür, dergi, raporlar gibi) kullanılmakta iken diğer yandan da günümüz teknolojik gelişmelerinin de etkisiyle Twitter (yeni adıyla X), Facebook, Instagram, Youtube ve çeşitli internet sitelerinin de dâhil olduğu *yeni medya* kullanılmaktadır.

Yeni medyanın kamu diplomasisi alanındaki uygulaması uluslararası ilişkiler literatüründe *2.0 kamu diplomasisi* olarak geçmektedir (Çiçek, 2018: 802). Yıldırım’a göre sosyal medya, Web 2.0 teknolojik alt yapısı ile insanlar arasında çift yönlü iletişim kurma, ilişki yaratma, etkileşimde bulunma ve işbirliği oluşturmaya olanak sağlayan internet siteleridir. Sosyal medya, herhangi bir ilave maddi bedel gerektirmeden ve başkaca bir araca ihtiyaç duymadan, bireylerin birbirleriyle doğrudan ve eş zamanlı iletişim kurmasına ve etki oluşturmaya imkân sağlamaktadır. Sosyal medya artık sadece bireylerin kullandığı bir alan değil aynı zamanda, şirketler, markalar, kamu kurumları hatta devlet başkanlarının kullandığı bir alan haline gelmiştir (Yıldırım, 2015: 183).

Sancar, kamu diplomasisinin araçlarını tanımlarken; geleneksel medya, yeni medya, reklam, ünlü kullanımı, uluslararası yayıncılık ve uluslararası etkinlikler

ve ulusal markalar şeklinde tasnif etmiştir (Sancar 2012: 185-122). Karadağ ise kamu diplomasisinde en önemli hususun kullanılacak vasıtaların seçimi olduğunu vurgulayarak kamu diplomasisi uygulamalarında kullanılacak araçları altı başlık altında toplamıştır. Bunlar; kültürel araçlar, eğitimsel araçlar, sosyal araçlar, teknolojik araçlar, askerî araçlar ve uluslararası örgütlerdir (Karadağ 2012: 62).

Hardpower İngilizce tanımıyla literatürde yer alan ekonomik ve askeri yaptırım gücünün ağırlık noktası olarak askeri güç, sadece sert gücün bir unsuru değildir. Aynı zamanda uluslararası örgütler kapsamında oluşturulan barış gücü misyonları, askeri eğitim ve ortak tatbikatlar, askeri personel değişimi ve eğitim programları gibi faaliyetler de yerel halk nezdinde etkisi ve ortaya çıkardığı sonuçları itibarıyla kamu diplomasisi uygulamalarının askerî ve fakat yumuşak güç araçları olabilmektedirler (Karadağ, 2012: 77).

Din, literatürde diplomasi bağlamında çok karşımıza çıkmasa da aslında uluslararası ilişkilerde yüzyıllardır kullanılan bir araç olarak kaynaklarda yer almaktadır. Georges Yahudi-Hristiyan Batı, Arap-Müslüman Dünya gibi tasvirlerin uluslararası toplum arasındaki dini kategorileri nitelemesi ve milletleri bir tasnif ile tarif etmesi bakımından bu durumun kısa bir ifadesidir (Karadağ, 2012: 80). Asırlar boyunca din adamları ve dini teşkilatlar inançlarını yaymak ve diğer toplumlara kabul ettirmek için elçiler göndermişlerdir. Bu elçiler inançlarını yayarken eş zamanlı olarak kendi ülkelerinin kültürel, ticari birçok bakımdan tanıtımını yapmakta ve dolayısıyla kendi ülkelerinin çıkarlarına hizmet etmekteydiler. Dolayısıyla din de kamu diplomasisinde etkili bir unsurdur. Ancak dinin bir inanç ve kurallar bütünü olması bakımından kamu diplomasisinde bir faaliyet alanı olarak sınıflandırılması yerine, kamu diplomasisine kaynaklık eden değerleri içermesi ve sosyo-kültürel hayata etkisi bakımından kültürel diplomasinin içerisinde bir bağlamda düşünülmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi kamu diplomasisi uygulama alanları ve araçları üzerine farklı yaklaşımlar mevcuttur. Yapılan tanımlamalar ve tasniflerin ortak noktaları olmakla birlikte, birbirinden ayrılan yanları da söz konusudur. Değişkenliklerin odak noktasına baktığımızda, farklı disiplinlerle ilişkilendirme bakımından bakış açısı farklılıkları göze çarptığı gibi, çalışmaların güncelliği ile ilgili farklılıklar da söz konusudur. Zira kamu diplomasisi alanı teknoloji ile de ilişkili olarak hem pratik açıdan hem de teorik açıdan gelişim sürecinde olan dinamik bir alandır.

Bu çalışmada, kamu diplomasisi uygulama alanları ve araçları, beslendiği kaynaklar, varmak istediği sonuçlar, uygulama şekli ve faaliyet türü itibariyle daha detaylı bir sınıflandırma ile ele alınmaktadır. Zira gelişen şartlar ve teknolojinin sunduğu imkânlar, bazı kamu diplomasisi kaynak ve araçlarının aynı zamanda uygulama alanı olarak kullanılmasını sağlamıştır. Teknolojinin bize sağladığı bir imkân olarak medya ve internet bir kamu diplomasisi aracı iken, bugün gelişen teknolojiler ile sosyal medya araçları ve dijital platformlar (yeni medya) vasıtasıyla yeni bir kamu diplomasisi alanı da açılmış bulunmaktadır. Dolayısıyla medya hem araç hem kamu diplomasisi alanı olarak görülebilir. Diğer yandan, akademik kaynaklarda kamu diplomasisi faaliyet alanı olarak tanımlanan *savunuculuk* medya ve iletişim faaliyetlerinin bir bütünü olarak da görülebilir.

Eğitim faaliyetleri ve akademik çalışmalar, bazı kaynaklarda kültürel diplomasi kapsamında değerlendirilmektedir. Sonuçları itibariyle, kültür aktarımına hizmet eden eğitim ve akademik değişim programlarının kültürel diplomasi alanı içerisinde değerlendirilmesi uygun bir yaklaşım olarak görülmektedir. Ancak, günümüzde çok yaygın olarak kullanılması ve teknolojinin de desteği ile geniş kitleleri etkileyen bir alan olması bakımından, eğitim ve akademik değişim programlarını Cull'un (2008:36) tasnifinde olduğu gibi ayrı bir başlık altında ele almakta fayda görülmüştür. Uluslararası ticaret ve ulusal markalar, toplamda ülke marka değerine katkı sağlayan önemli unsurlardandır. İnsani diplomasi olarak da sayabileceğimiz, muhatap toplumun fertlerine doğrudan hizmet sunarak onlara hitap eden ve uzun süreli iyi ilişkiler için altyapı sağlayan ekonomik ve sosyal yardımlar günümüzde önemli bir kamu diplomasisi alanı haline gelmiş bulunmaktadır. Farklı ülkelerde yaşayan, anavatanlarıyla bağları güçlü ve örgütlü olan diaspora grupları; ticaret, sağlık, insan hakları gibi spesifik alanlarda uluslararası faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, tanıtım ve reklam ajansları, çeşitli baskı grupları, kamuoyu oluşturmada etkili olabilmektedirler. Bu çerçevede, kamu diplomasisi uygulama alanları ve araçlarını güncel uygulamalar çerçevesinde biraz daha detaylı sınıflandırmakta fayda mülahaza edilmektedir.

Sonuç olarak kamu diplomasisi uygulama alanları hem alanları itibariyle birbiriyle bağlantılıdır hem ortak araçları kullanabilmektedir. Bu minvalde biraz daha geniş bir bakış açısıyla, kamu diplomasisi uygulama alanları ve araçlarının tablodaki gibi (Tablo.2.2.3) ilişkilendirilebileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 2.2.3. Kamu Diplomasisi Uygulama Alanları ve Araçları Tablosu

Kamu Diplomasisi Uygulama Alanları		Kamu Diplomasisi Araçları
Kültürel Diplomasisi	Kültür-Sanat	Filmler ve sinemalar, televizyon ve radyo yayınları, popüler kültür araçları, müzik, tiyatro, sahne sanatları, el sanatları, sergiler, konserler, kültür merkezleri, yabancı dil eğitimi vb.
	Eğitim ve Akademik Değişim Programları	Resmi ve özel okullar, üniversiteler, araştırma merkezleri, burs programları, ziyaretçi programları, eğitimci ve akademisyen değişim programları, uluslararası yayın, konferans ve seminerler, sanat kursları, vb.
	Uluslararası Yayıncılık (Geleneksel Medya ve Yeni Medya)	Klasik kitle iletişim araçları (Radyo, TV, Gazete, Dergi vb.), Yeni medya araçları (kısa mesaj programları, internet platformları, sosyal medya araçları ve ağlar)
	Yurttaş Diplomasisi – Kültür Elçiliği	Kültür, sanat, spor gibi alanlarda öne çıkan ünlüler, yurt dışında yaşayan vatandaşlar, yabancı toplumlarla çeşitli vesilelerle iletişim ve etkileşim halinde olabilen tüm bireyler
	Spor	Uluslararası olimpiyatlar, ligler, şampiyonalar, müsabakalar ve diğer uluslararası spor etkinlikleri...
Diaspora ve Baskı Grupları, (Lobicilik)		Yurtdışında yaşayan vatandaşların kurmuş olduğu STK'lar, soydaş ve akrabalar, uluslararası faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları, reklam ve tanıtım ajansları, PR şirketleri ve diğer baskı grupları
Uluslararası Ticaret		Uluslararası düzeyde tanınan ulusal markalar, çok uluslu yatırımlar ve ticari projeler, çok uluslu ticari örgütler,
Ekonomik ve Sosyal Yardımlar (İnsani Diplomasisi)		Doğal afetlerde ve savaş hallerinde yapılan insani yardımlar, doğrudan maddi yardımlar, kalkınma yardımları ve diğer sosyal yardım faaliyetleri
Askeri Destek ve Yardımlar		Barış gücü kapsamındaki görevler, askeri eğitim ve teçhizat desteği, diğer askeri yardımlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, eğitim kültür-sanat, spor gibi alanların yanında insani diplomasisi faaliyetleri, uluslararası ticaret, diaspora ve baskı grupları gibi unsurlar da birer kamu diplomasisi alanı olarak değerlendirilmiştir. Tüm bu alanlar aynı zamanda kamu diplomasisine kaynaklık eden uluslararası

faaliyetleri ifade etmektedir. Faaliyet alanları itibariyle kavramsal tanımını yapabilmek adına her ne kadar sınıflandırmalara gidilse de tüm bu alanlar birbiriyle iç içe uygulanabilen ve birbirlerini destekleyen mahiyete sahip alanlardır. Medya bugün geldiği teknolojik imkânlar ve kullanıldığı alanlar itibariyle başlı başına bir kamu diplomasisi alanı olarak değerlendirilse de diğer tüm kamu diplomasisi faaliyetlerini duyurma ve aktarmada kullanılan kamu diplomasisi aracı olma özelliğini muhafaza etmektedir. Keza kültürel diplomasi kapsamında ele alınabilecek birçok kamu diplomasisi faaliyetli, beslendiği kaynaklar itibariyle farklı diplomasisi alanlarıyla birlikte değerlendirilmek durumundadır. Bu yönüyle diğer kamu diplomasisi alanlarının büyük bir kısmını kapsamı içine de alabilmektedir.

Birçok kamu diplomasisi faaliyet alanıyla iç içe olması bakımından ve tamamen karşılıklı etkileşime dayalı uzun süreli ilişkileri içerisinde barındırması bakımından en etkili ve geleneksel alan olarak sayabileceğimiz “kültürel diplomasi” başta olmak üzere, bazı önemli ve yaygın kullanılan faaliyet alanlarını, özet halinde incelemekte fayda görülmektedir.

2.2.1 Kültürel Diplomasi

Kültürel etkileşim, farklı toplumların birbirleriyle kurdukları ilişkilerin tarihi kadar eski bir iletişim süreci olarak değerlendirilebilir. Ticaretten, diplomatik ilişkilere, sanattan spora kadar birçok alanda yaşanan uluslararası gelişmeler, küreselleşmenin de etkisiyle, toplumlar arası iletişimi ve alışverişi hızlandırmıştır. Geleneksel diplomasinin tek başına yeterli olmadığı ve yumuşak güç unsurları olarak başka araçların devreye sokulduğu yeni uluslararası sistemde, kültürel etkinlikler kamu diplomasisinin uygulama alanları arasında etkili bir araç olarak öne çıkmıştır.

Kültürel diplomasi, amaçları ve sonuçları itibariyle kamu diplomasisi ile anlam olarak örtüşen fakat tam olarak kamu diplomasisinin bütün boyutlarını kapsamayan bir kamu diplomasisi alanı olarak görülmektedir. Kültürel Diplomasi Akademisi’nin (Academy for Cultural Diplomacy) sözlüğünde yer alan *kültürel diplomasi* tanımlaması “ülkelerin kültürel ve siyasi değerlerini dünyanın geri kalanına tanıtılması” şeklinde yapılmış ve kültürel diplomasi ile amaçlananın, “bireylerin farklı kültür ve perspektiflere erişimlerine izin verilerek bu sayede karşılıklı diyalog ve empatinin sağlanması” olduğu ifade edilmiştir (Chakraborty (ed), 2013).

Nye’a göre kültürel diplomasi, “uluslararası ortamı, kültürel kaynaklarla ve kültürel dönüşümü mümkün kılarak yönetmek ve yine kültürel öğelerin ihraç edilmesiyle ülkenin politikalarının kolaylaştırılması” olarak tarif edilmektedir (Nye, 2008: 33 aktaran Sancar, 2012: 169). Sancar’ın Cull’dan aktardığı diğer bir tanıma göre kültürel diplomasi, ülkelerin hükümetleri ile yakından ilişkisi olan ve diplomatik süreçleri kolaylaştıracak tanıtma çabasıyla olumlu imajı sağlayacak dış politika hedeflerini gerçekleştirir“ (Sancar, 2012: 169).

Kaynaklarda en sık rastladığımız kültürel diplomasi tanımlarından birisi Milton C. Cummings’in tanımıdır. Cummings kültürel diplomasiyi; “Bilginin, fikirlerin, sanatın ve diğer kültürel unsurların karşılıklı ve ortak anlayışı pekiştirmek amacıyla değişimi” olarak tanımlamaktadır (Cummings, 2003: 1). Bu bakımdan Cummings kültürel diplomaside karşılıklı değişimi vurgularken bir uyarıda da bulunmaktadır; eğer bir ulus dünyanın kalanına, kendi dilini öğretmeye ve kendi politikalarını anlatmaya; sonuç olarak “kendi hikayesini aktarmaya” odaklanırsa, kültürel diplomasi iki yönlü değişimden ziyade tek yönlü bir promosyon olarak gerçekleşebilecektir (Cummings, 2003: 1). Buradan hareketle kültürel diplomasiyi kamu diplomasisinin karşılıklı etkileşim ve işbirliği gerektiren alanı olarak değerlendirmek mümkündür.

Akçay’ın Hwaung’dan aktardığına göre kültürel diplomasiğin dış politika yapımında çeşitli işlevleri vardır. Kültürel diplomasi, sonuçları bakımından düşünüldüğünde taraflara ortak çıkarlar sağladığı için muhatapların, bir ülkenin politika önceliklerinde iyi niyetli olduğunu kabul etmeleri ve işbirliği için istekli olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca kültürel diplomasi, milli değerleri ortaya koyan ve hükümetler değişse de iki ülke halkları arasında kalıcı ilişkiler tesis eden bir kamu diplomasisi alanı olarak görülmektedir (Hwaung, 2011; Akçay, 2014: 35). Bu yönüyle kültürel diplomasiyi, kamu diplomasisinin “stratejik iletişim” ve “uzun süreli ilişkiler” boyutlarıyla ilişkili olarak değerlendirmek mümkündür.

Yukarıda da ifade edildiği gibi kültür ve kültürel değişimler insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar ve toplumlar arası iletişim ve hareketlilik devam ettiği müddetçe kültür taşınmaya devam edecektir. Yıldırım’a göre kâşiflerden göçmenlere, iş adamlarından turistlere ve sanatçılara, devlet adamlarından diplomatlara, öğrencilerden akademisyenlere, her birey resmi olmayan elçiler şeklinde kültürün taşıyıcısı konumundadır. Her daim transfer halinde olan kültür toplumların, dillerini, dinlerini, fikir dünyalarını, bilim ve sanat alanlarını

dolayısıyla topyekûn toplumsal yapılarını değişime zorlamaktadır. Günümüzde ise sözkonusu etkileşim bir dizi planlı programlı çalışmalar üzerinden belli stratejiler doğrultusundan uygulanan bir yöntem halini almıştır (Yıldırım, 2015: 67). Bütün bu çalışmaların nihai amacı, muhatap toplumlar nezdinde tanınmak, anlaşılacak ve sonuç olarak makul karşılanmaktadır.

Nye’a göre “insanlar tarafından desteklenmeyen politikalar, genel imajın en değişken unsurudur. Kültür ve değerlere dayanan olumlu görüşler ise daha kalıcıdır” (Nye, 2005: 43). Bu bakımdan kültürel diplomasi kalıcı ilişkiler tesis etmek için önemli bir kamu diplomasisi alanıdır. Aynı zamanda geleneksel diplomasi yöntemleri ve kamu diplomasisinin tek yönlü enformasyon teknikleriyle ulaşılamayacak özel kitlelere ulaşma imkânı da sağlamaktadır. Diğer uygulama alanlarının bir kısmını da içinde barındıran geniş bir “kamu diplomasisi uygulama alanı” olarak kültürel diplomasi, önemini her geçen gün artırmaktadır. Kültürel diplomasi, yazılı ve görsel medya içerikleri, diziler ve sinema, radyo yayınları, popüler kültür ürünleri, müzik, dil eğitimi gibi araçlar vasıtasıyla hedef toplumları etkileme ve iletişim kurma işlevini yürütmektedir. Bir bütün olarak düşünüldüğünde kültür aktarımıdır.

2.2.2 Eğitim ve Akademik Değişim

Eğitim ve değişim programları, her ne kadar apolitik bir alan olarak değerlendirilse de uluslararası ilişkilerde politik çerçevede ele alınmaktadır. Doğrudan insan faktörünün etkin olduğu eğitim ve değişim programları, karşılıklı olarak toplumların kültürel ve siyasi yapılarının tanınmasını ve olumlu ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Alman ve Fransız liseleri arasında gerçekleşen değişim programlarıyla 1997 yılına kadar eğitim gören 5 milyondan fazla öğrencinin bu iki ülkenin ilişkilerinin normalleşmesine katkı sağladığı kabul edilmektedir (Scott-Smith, 2009: 50 Aktaran Yıldırım 2015: 169). Eğitim ve akademik değişim programlarıyla farklı ülkelerde eğitim almış öğrenciler oldukça başarılı olabilmekte ve ülkelerinin dış ilişkilerine yön verecek önemli görevlere gelebilmektedirler. Akademik değişim ve ziyaretçi programlarına katılan başarılı örnekler arasında Margaret Thatcher, Nicholas Sarkozy, Ehud Olmert, Hamid Karzai gibi isimler sayılabilir (Sancar 2012: 173). Karşılıklı anlayış ve iyi niyet oluşturma beklenen bu tür değişim programları genellikle başarılı sonuçlar vermektedir. Ancak tahmin edilemeyecek sonuçlar doğurması da muhtemeldir. Scott-Smith bu durumu Seyyid Kutub örneği ile açıklamaktadır. 1949 yılında

ABD'ye bir ziyaretçi programı kapsamında akademik çalışmalar yapmak üzere giden ve iki buçuk yıl kalan Seyyid Kutub, daha Amerika'dan ayrılmadan Amerikan materyalist yaşam tarzını eleştiren yazılar yayınlamaya başlamıştır. Mısır'a dönmesinin akabinde de Müslüman Kardeşler Teşkilatını kurucuları arasında yer almış ve siyasi mücadelesini Amerikan politikalarına karşı konumlandırmıştır (Yıldırım, 2015; 169).

Değişim programları genellikle öğrenci ve akademisyenlerin değişimi, burs programları, misafir öğrenci ve misafir akademisyen programları gibi çalışmaları kapsamaktadır. Scott-Smith (2009: 51) "Exchange Programmes and Public Diplomacy" konulu makalesinde, eğitim ve akademik değişim programlarını kamu diplomasisinin stratejik iletişim biçimi kapsamında değerlendirmekte ve kültürel diplomasi ile ilişkili olarak ele almaktadır. Değişim programları, akademik ve eğitim amaçlı olmakla birlikte ziyaretçi programlarını da içermektedir. Gazeteci ziyaretleri, genç liderler ziyaret programları, farklı ülkelerden katılımcılara hitap eden yaz okulu uygulamaları gibi çalışmalar bu kapsamda değerlendirilebilir. Eğitim ve akademik değişim programları, uluslararası öğrenci ve akademisyen değişimi, uluslararası nitelikli okullar ve üniversiteler gibi birçok faaliyet dalını içerisinde barındırması hasebiyle müstakil bir kamu diplomasisi uygulama alanı olarak değerlendirilebilir.

Türkiye açısından baktığımızda, Türkiye'nin de dâhil olduğu Erasmus, Leonardo da Vinci gibi AB değişim programları Türkiye için önemli fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki üniversitelerin dâhil olduğu Mevlâna, Farabi gibi değişim programları, dünyanın farklı üniversiteleriyle geliştirmiş oldukları müstakil işbirlikleri ve ortak projeler önemli sayıda akademisyen ve öğrenciye hitap etmektedir. Türkiye Bursları da bu alanda Türkiye adına önemli bir kamu diplomasisi aracı haline gelmiştir. Ayrıca, kardeş okul projeleri gibi kamu ve özel sektör destekli projeler, yaz okulu uygulamaları gibi çeşitli alanlarda değişim programları uygulanmaktadır. Çalışmamın son bölümünde Türkiye'nin bu alandaki uygulamaları biraz daha detaylı olarak incelenecektir.

Almanya'nın değişim programları tecrübesine baktığımızda çok daha köklü bir geçmişten söz etmek mümkündür. Yakın dönemde ortaya çıkan AB değişim programlarının da önemli bir parçası olan Almanya bu alanı 1800'lü yıllardan itibaren dış politikasının aktif bir aracı olarak zaten kullanmaktadır. 1830 ile 1870 yılları arasında yabancı ülkelerde otuzdan fazla Alman okulu açıldığı bilinmektedir

(Haigh, 1974:30). 1871'den sonra Alman İmparatorluğu'nun bu çalışmalara kaynak aktarmasıyla okulların sayısı daha artacaktır (Auer ve Srugies, 2013:19). Almanya ile Amerika Birleşik Devletleri arasında üniversite profesörlerinin değişimi 1905 yılında başlamıştır (Haigh, 1974:30). 1881'de kurulan Yurtdışında Almanlığın Korunması için Genel Alman Okulları Derneği (Allgemeiner Deutscher Schulverein zur Erhaltung des Deutschtums im Auslande) derneği adıyla kurulan ve 1908 yılında, kültürel tanıtım, eğitim ve kültürel alışveriş konularında kamu ve özel aktörleri koordine eden Yurtdışı Almanlar Derneği (Verein für das Deutschtum im Ausland) almıştır.

Almanya'nın yabancı ülkelerle öğrenci ve genç üniversite öğretim üyelerinin değişimini organize etme misyonuyla 1925 yılında kurulan Alman Akademik Değişim Servisi (Deutscher Akademischer Austauschdienst - DAAD) Almanya'nın akademik değişim programlarına verdiği önemi gösteren en belirgin kamu diplomasisi araçlarından birisidir (Haigh, 1974: 33).

2.2.3 Uluslararası Yayıncılık (Geleneksel ve Yeni Medya)

Kamu diplomasisindeki ana amaçlarından birisi olan toplumlar arasında etkili ilişkiler kurabilmek, günümüz teknoloji ve enformasyon ortamında güçlü iletişim kanalları ile mümkündür. Yazılı basın, televizyon radyo, filmler, internet gibi kitle iletişim araçları yanında sosyal medya ağları gibi yeni medya araçları vasıtasıyla muhataplara mesaj iletme kamu diplomasisinin uygulama alanları içerisindedir (Yıldırım, 2015: 173). Medya ve internet aracılığı ile toplumlararası iletişim ve etkileşimin daha çok arttığı ve hızlandığı bir süreçte bulunuyoruz. Toplumdan topluma iletişim ise kamu diplomasisinde arzulanan yöntemdir. Dördüncü kuvvet olarak da tanımlanan medyanın gücü ve etkisi düşünüldüğünde, diğer kamu diplomasisi alanlarına göre daha kısa süreli sonuçlar alınabilen bir alan olarak değerlendirilebilir. Gazeteler, dergiler, televizyon, radyo yayınları ve özellikle internet ile hayatımıza giren sosyal medya araçları sayesinde, dünyanın her tarafından insanlara anlık ulaşmak, onları bilgilendirmek ve dolayısıyla etkilemek mümkündür (Yıldırım 2025: 173-174).

2.2.4 Yurttaş-Vatandaş Diplomasisi: Kültür Elçiliği

Nye en iyi iletişimcilerin çoğu zaman hükümetler değil siviller olduğunu ifade etmektedir (Nye, 20005: 142 Aktaran Sancar 2012:176). Devletler ve milletler arası etkileşimde devlet yetilileri ve diplomatlar kadar siviller de önemli roller üstlenmektedir. Yurttaş Diplomasisi kişilerarası iletişime dayalı olması bakımından

etkili bir kamu diplomasi uygulaması olarak değerlendirilmektedir. Sancar'a göre toplumları meydana getiren bireylerin sürece katkısı sadece mesajın iletilmesi noktasında değil bakımından değil, aynı zamanda mesajın (uygulanarak) aktarılması açısından da önemlidir (Sancar, 2012: 176). Kamu Diplomasisi literatüründe Yurttaş Diplomasisi olarak tanımlanan kavram aslında kültür elçiliği anlamına da gelmektedir. Burada maksat sivil bireylerin kültür elçisi olarak ülke imajını karşı tarafa yansıtmalarıdır. Bu yönüyle kültürel diplomasi içerisinde de değerlendirilebilir.

Snow “yurttaş diplomatlar” vasıtasıyla gerçekleşecek birebir iletişimleri, resmi kaynakların oluşturduğu yanlış anlamaların düzeltilmesi için de bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Snow (2009 :22) bu görüşünü Amerika örneği üzerinden şu şekilde açıklamaktadır:

“Amerikan imajının propagandası herhangi bir bilgi kaynağından ya da Amerikan hükümetinin kendisinden gelmemelidir. Amerika, şahsi imajları ABD politikalarından daha baskın olan Başkanları ve üst düzey resmi görevlileri yüzünden yanlış anlaşılmış bir ülkedir. Amerikan imaj kampanyası için birincil kaynak, kamu diplomasisinin doğrudan Amerikan halkı tarafından yönetilmesidir” (Snow, 2009 :22).

Snow'un bu değerlendirmesinden de anlaşılacağı üzere, halkın örnekliliği ve kuracağı birebir ilişkiler kamu diplomasisi için önemli bir alan olarak görülmektedir (Snow, 2009: 22 Aktaran Sancar, 2012: 177).

Müller'e göre her yurttaş kendisini yurttaş diplomatı olarak görmesi gerekmektedir. Ona göre; bir üniversitede yabancı bir öğrenci ile yan yana oturan bir öğrenci, yurtdışında ülkesini temsil eden bir atlet, resmi karşılamalar için seçilen görevliler, bir diğer ülkelerde sahne alan Rock yıldızı ve uluslararası ticaret yapan bir girişimci aynı zamanda yurttaş diplomat olarak görülmelidir (Müller, 2008 106; Aktaran Sancar, 2012: 178). Uluslararası sanatçıların yanında, bilim insanları, gazeteciler, sivil toplum temsilcileri, uluslararası kuruluşların çalışanları, yurtdışında yaşayan vatandaşlar, uluslararası öğrenciler gibi birçok aktör kültür elçisi olarak sayılabilir. Muhatap ülkede yaşayan vatandaşlar içerisinde öne çıkan, bilim, kültür ve sanat insanları yurttaş diplomasisi kapsamında etkili aktörler olarak değerlendirilebilir.

Kamu diplomasisi bağlamında yurttaş diplomatı olarak değerlendirilebilecek bir başka önemli grup mülteciler ve göçmenlerdir (Sancar 2012:178). Göçmenler

de nihai olarak bulundukları toplumla ait oldukları toplum arasında kültür aktarımı sağlayan gruplar olarak düşünülmektedir.

2.2.5 Diaspora ve Baskı Grupları Diplomasisi: Lobicilik

Lobicilik temelde politika yapıcılar ve karar alıcıları hedef alan bir alan olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasisinde olduğu gibi, vatandaşların etkilenmesi suretiyle dolaylı olarak muhatap ülkenin karar alıcılarını hedef almaktan ziyade, doğrudan karar alıcılara yönelik faaliyet yürütmektedir. Bu yönüyle lobicilik, diğer kamu diplomasisi yöntemleriyle ayrılan fakat sonuçları itibariyle kamu diplomasisine hizmet eden bir yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilebilir.

Lobiciliği diplomasi gibi siyasal ikna sanatı olarak tanımlayanlar; milletvekilleri, hükümet üyeleri ve tüm siyasal karar alıcılara yönelik çıkar ve baskı gruplarının faaliyetleri olarak açıklamaktadırlar. Melissen, lobiciliğin hedefinin, kamu diplomasisi gibi kamuoyu olmadığını, hedefin doğrudan karar alıcılar olması bakımından kamu diplomasisinden ayrıştığını belirtmektedir (Melissen, 2005: 9, Aktaran Ekşi, 2014: 107). Szondi ise lobiciliği kamu diplomasisi kampanyalarından birisi olarak göstererek, lobicilikte kullanılan PR şirketleri, medya ajansları, ticari reklamlar gibi unsurları da ekleyerek kamu diplomasisi faaliyeti olarak açıklamaktadır (Szondi, 2008: 297 Aktaran Ekşi 2014: 107).

Lobiciliğin temel araçları olarak baskı grupları diyebileceğimiz tanıtım ve reklam ajansları, diaspora örgütleri, ticari birlikler, siyasal ve milli amaçlara hizmet eden sivil toplum kuruluşları sayılabilir. Tüm bu unsurların gerçekleştirdiği faaliyetler özelde dış politika amaçlarına genelde ise ülke imajına önemli katkılar sağlayabilmektedir. Yıldırım, lobicilik yöntemleri olarak, birebir iletişim, kişisel bağlantı ve ilişkiler, sosyal kampanya çalışmaları, aktivistlerin faaliyetleri, toplantılar, iletişim kampanyaları ve çeşitli hakla ilişkiler faaliyetlerini saymaktadır. Ayrıca, bu yöntemlerin kitle iletişim araçları ile ilişkili olmasını kamu diplomasisi ve lobiciliğin kesişim noktası olarak ifade etmektedir. Yıldırım ayrıca, kamuoyunun gücünü gözardı etmenin mümkün olmadığı günümüzde, lobicilik yapanların bu etkiyi hesaba katarak lobi faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ve kamuoyu oluşturarak desteklediklerini ifade etmektedir (Yıldırım, 2025: 209). Dolayısıyla kamuoyunu bilgilendirme, eğitme gibi kamu diplomasisi yöntemleriyle paralellik arz eden lobi faaliyetlerini, kamu diplomasisi kapsamında değerlendirmek gerekmektedir.

Lobicilik faaliyetleri ile ilişkili olarak ele aldığımız, etkili bir şekilde kullanıldığında önemli bir kültür diplomasisi alanı olabilmektedir. İçerisinde yaşadıkları toplumun kültürünü çok iyi bilen diaspora sayesinde kültürel ilişkiler geliştirilmesi mümkün olduğu gibi dış politika hedefleri doğrultusunda lobicilik faaliyetleri yürütülmesi de mümkündür (Alemdar 2018:55). Diasporanın bulunmadığı ülkelere oranla diasporanın mevcut olduğu ülkelerde lobi faaliyeti yapmak için alternatif bir araç daha bulunuyor demektir.

2.2.6 Spor

Kültür, sanat, medya gibi alanlarla birlikte spor da milletlerin uluslararası paylaşım alanlarında önemli bir yer tutmaktadır. Gerek ülke sınırları içinde gerek dışında kitleleri etkileyen ve ortak bir noktada buluşturabilen, kimi zaman dünya çapında milyonlarca insanı aynı ekrana sabitleyebilen spor, önemli bir güç olarak toplumlar arası ilişkilerin güçlendirilmesi yanında, ülkelerin kültürel ve ticari anlamda tanıtımlarına ve markalaşmaya da önemli ölçüde katkı sağlamaktadır (Yıldırım, 2015: 188).

Toplumun büyük kesimlerinin ilgisini çekme ve dünya genelinde gündem oluşturma potansiyeli bakımından, sporun diplomasideki yeri artık tartışılmazdır. Günümüzde spor önemli bir yumuşak güç unsuru olarak hem toplumları birbiriyle yakınlaştırmakta hem de ülke tanıtımlarında çok önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası spor müsabakaları, olimpiyatlar, belirli spor dallarında yıldızlaşan ve dünya genelinde tanınan sporcular, etkili birer kamu diplomasisi aracı/aktörü olarak değerlendirilebilir.

Sporda yazılan başarıların arkasındaki yetenekli sporcular ve başarılı takımlar kadar iyi bir devlet politikasının da olması zaruridir. Kitlelere ulaşmanın ve imaj oluşturma en kolay yollarından birisi olan sporun bir devlet politikası olarak desteklenmesi ve bu amaca yönelik kullanılması, kamu diplomasisi etkisi bakımından önemli avantajlar sağlayacaktır (Yıldırım 2015: 190). Nye, devletlerin spor dallarına ve spor altyapılarına yatırım yapmaları ve önemli spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmak için çaba sarfetmelerini, dış politika hedeflerine yardım etmek üzere bu alanı önemsemelerine bağlamaktadır (Nye, 1990 Aktaran Yılmaz ve Kılıçoğlu 2017: 94).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE VE ALMANYANIN KAMU DİPLOMASİSİ

3.1 Kamu Diplomasisi ve Türkiye

3.1.1 Giriş

Türkiye üç kıtanın kesişim noktası olan ve aynı zamanda farklı medeniyetlerin kültürel birikimini ve mirasını taşıyan bir ülke olarak oldukça geniş yelpazede yumuşak güç imkanlarına sahiptir (Kurtuluş 2014: 209). Kamu diplomasisi uygulamalarının geçmişi çok daha eskilere dayanmasına rağmen kavramın literatüre girmesinin 20. Yüzyılın ikinci yarısına tekabül ettiği, kamu diplomasisinin kavram olarak gelişiminin incelendiği bölümde ifade edilmişti. Benzer bazı örneklerde olduğu gibi Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin kökleri de bilinenden daha eskilere dayanmaktadır. Ancak, alanla ilgili kaynak ve veri sınırlılığı nedeniyle olsa gerek Türkiye'nin kamu diplomasisini anlatan birçok kaynakta bu alan Türkiye açısından çok yeni bir alanmış gibi tanımlanmaktadır. Dolayısıyla pratiği itibariyle kamu diplomasisi alanı Türkiye için yeni bir alan olarak değerlendirilmemelidir. Türkiye için yeni olan ise yakın tarihlerde bu faaliyetlerin gerekliliğinin daha açık şekilde anlaşılması, belli stratejik hedefler doğrultusunda planlı şekilde hükümet tarafından gündeme alınması ve uygulanmasıdır (Kocabıyık 2019:183).

Kamu diplomasisi kavramsal literatürü ve alanda yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak Amerikan kamu diplomasisi merkezli bir bakış açısıyla yapıldığı daha önce ifade edilmişti. Bunun bir neticesi olarak diğer ülkelerin incelendiği çalışmalarda da genellikle bu çerçeveden bir inceleme yapıldığı söylenebilir. Bu tezin araştırma alanını oluşturan Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinin, hedefi ve kaynakları itibariyle klasik Amerikan kamu diplomasisinden farklılık gösterdiğini ifade etmek gerekmektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisinde mesajın kaynakları olarak değerler, tarih ve kültür önemli bir yer tutarken, Amerikan tarzı kamu diplomasisi yaklaşımlarına benzer şekilde medya ve enformasyon alanı da önemsenmektedir. Ayrıca Türkiye kamu diplomasisi Amerikan tarzından farklı olarak hem iç hem de dış kamuoyunu hedef alan bir niteliktedir (Kurtuluş 2014:210). Alman kamu diplomasisinde ise kültürel ilişkiler lokomotif konumda yer alırken, bununla birlikte değerler ve ticari

diplomasi de öne çıkmaktadır. Hedef kitle olarak bakıldığında ise Alman kamu diplomasisi ağırlıklı olarak dış kamuoyları ve yurtdışında yaşayan Almanlara yöneliktir. Bu bakımdan Alman kamu diplomasisi Amerikan tarzıyla benzerlik göstermektedir. Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisinde benzer yanları olmakla birlikte birçok konuda da farklılıklar göstermektedir. Sonuçların değerlendirildiği bölümde benzer ve farklı yönler detaylı olarak ele alınacaktır.

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Türkiye'nin kamu diplomasisinin kökenleri araştırılacak ve Türk devlet geleneğinde kamu diplomasisi faaliyetlerinin izleri üzerinde durulacaktır. Buradan hareketle Türkiye'nin kamu diplomasisi tarihi ve alandaki tecrübesi üzerine genel bir çerçeve sunulması hedeflenmektedir. Bu noktada Osmanlı Dönemi uygulamaları Türkiye'nin yumuşak gücünün kaynakları ve geleneksel araçlarını anlamak bakımından önemli fikirler vermekte olup bu bağlamda incelenmektedir. Bölümün devamında, Cumhuriyet dönemi ilk uygulamaları özet olarak ele alınmaktadır. Bu minvalde, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı sonrası yeni kurulmuş genç bir Cumhuriyet olarak kendisini dünyaya anlatma çabalarına örnek teşkil eden bazı uygulamalara değinilmektedir. İlerleyen aşamalarda Türkiye'nin kamu diplomasisi gelişim süreci de kronolojik bir anlatımla ele alındıktan sonra son olarak günümüz kamu diplomasisi araçları ve uygulamaları incelenmektedir.

3.1.2 Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Tecrübesi ve Yumuşak Gücü

Türkiye'nin kamu diplomasisi potansiyeline kaynaklık eden en önemli unsur bu alandaki tecrübesi ve kamu diplomasisi araçları itibarıyla günümüzde ulaştığı kapasitedir. Bunlara dış politikası ile yumuşak güce kaynaklık eden mesajlarındaki uyumu da eklemek gerekmektedir. Örneğin Türkiye'nin dünyanın farklı ülkelerinde yaptığı insani yardımları, salt imaj çalışması veya propaganda amaçlı yaptığına dair bir iddiada bulunulamaz. Dünyanın en fazla mülteci ağırlayan ülkelerinden birisi olma unvanını da sosyal ve ekonomik bedel ödemek pahasına taşımaktadır. Türkiye'nin yumuşak gücünü ve bu alandaki imkanlarını değerlendirirken bu hususu göz önünde bulundurmak, Türkiye'nin kamu diplomasisini batılı örneklerle kıyaslarken daha doğru tespitlerde bulunmamıza yardımcı olacaktır. Bu minvalde, geçmiş tecrübeler ve bugüne yansıyan imkanları bir miktar incelemekte yarar görülmektedir.

Türklerin Anadolu'ya gelişi, Selçuklu Devleti dönemi ve devamında altı asır süren Osmanlı Devleti'nin geniş coğrafyalardaki hakimiyeti düşünüldüğünde,

toprakların genişlemesi ve hâkimiyet altına alınan bölgelerde uyum ve istikrarın sağlanmasının sadece askeri güç ile açıklanmayacağı açıktır. Bu hâkimiyetin tesis edilmesinde ve sürdürülmesinde yumuşak güç unsurlarının önemli bir katkısı olduğu varsayılmaktadır (Kocabıyık 2019:184). Özellikle Osmanlı döneminde farklı dilleri konuşan, farklı inançlara ve dinlere mensup, farklı ırklara ait toplulukların tek bir devlet çatısı altında yaşamasını sağlayan yönetim anlayışının sert gücün yanında bugünün terimiyle *yumuşak gücü* de kullandığı ve yine Nye'ın (2009:163) tanımıyla kavramsallaşan *akıllı güç* ile hareket ettiği değerlendirilmektedir.

Geçmişte örneğin Alman dış politika geleneğinde *dış eğitim ve kültür politikaları* olarak tanımlanan (Auer ve Srugies, 2013:19) günümüzde ise *kültürel diplomasi* kavramı altında toplanan, eğitim ve kültür faaliyetleri ile insani diplomasi faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilecek birçok uygulamanın Türkiye'nin tarihinde ve devlet geleneğinde örnekleri bulunmaktadır. Dünyanın birçok coğrafyasına giden kültür insanları ve din adamları (örneğin dervişler ve müderrisler) yaşadıkları coğrafyalarda doğrudan veya dolaylı olarak kültür tanıtımı yapmakta, içerisinde bulundukları muhatap toplulukların Türkler ve İslam Dini hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamaktaydılar. Bu etkileşim hem ön yargıların ortadan kalkmasına hem de dostluklar geliştirilerek farklı etnik ve dini topluluklar arasında köprü işlevi gören sosyal etkileşimlerin gelişmesine vesile olmuştur. Bu bağlamda Ayvaz Dede, Sarı Saltuk, Gül Baba gibi isimler örnek olarak verilebilir. Balkanlar ve Doğu Avrupa'da, içerisinde bulundukları toplumun nazarında edindikleri konum, Osmanlı Devleti'nin siyasi hedeflerinin o coğrafyada kabul görmesine önemli bir katkı sağlamıştır (Karahan 2018: 32-38). 1863 yılında Sultan Abdülmecit tarafından Güney Afrika'ya gönderilen Ebubekir Efendi Cape Town'da kurduğu Osmanlı mektebinde gerçekleştirdiği eğitim faaliyetleri ve yayınladığı eserlerle hem Müslümanların sahih kaynaklardan dinlerini öğrenmelerine yardımcı olmuş, hem de Türk İslam kültürünün canlı bir temsilcisi ve örnek bir şahsiyet olarak bugün hale izlerine rastladığımız olumlu bir intiba bırakmıştır (Baktır ve Eraslan 1994: (10) 276-277). Hollandalılardan İngilizlerin kontrolüne geçmiş olan ve sömürge konumunda olan Güney Afrika'da bulunan yöneticiler, Hindistan'dan Ümit Burnuna işçi olarak getirilen arasındaki bazı dini anlaşmazlıkların çözümü ve sahih din eğitimi verilmesi için Osmanlı Devletinden bir din alimi göndermesini talep etmişleridir. Sultan Abdülaziz tarafından uygun görülen bu talep üzerine

sarayda çalışan ve iyi derecede Arapça konuşan Ebubekir Efendi görevlendirilerek Güney Afrika'ya gönderilmiştir. Ebubekir Efendi orada açtığı mektep ve medreselerde bölge halkına sahih din eğitimi vermiştir (Gencoğlu 2018:105-106).

Ebubekir Efendi'nin gerçekleştirdiği faaliyetler ilerleyen yıllarda II. Abdülhamid tarafından da desteklenmiş ve Cape Town'da cami yaptırılması da dahil yapılan yardımlar ve kültürel etkinliklerle Osmanlı'ya karşı ciddi bir sempati oluşmasına vesile olmuştur. Çeşitli kaynaklarda, The London and China Telegraphs, Cape Town Daily News gibi o dönem yayınlanan bazı gazetelerde Ebubekir Efendi'nin faaliyetlerine yer verildiği, Güney Afrika'da Müslümanların sayısında artış olduğu ve Müslümanların üzerinde Ebubekir Efendinin etkisinin arttığından ve Güney Afrikalı Müslümanların Halifeye kendilerine bir alim gönderdiği için teşekkür mesajları gönderdiklerinden bahsedilmektedir (Sancak 2019:86). Ebubekir Efendi'nin Cape Town'da evlendiği İngiliz asıllı Afrikalı eşi Rakea Maker'den olma oğlu Ahmet Ataullah Bey de Güney Afrika'da önemli ilim ve siyaset insanlarından birisi olmuş ve Güney Afrika'da Cape Kolonyal Hükümeti döneminde milletvekili seçilen ilk Müslüman olma özelliği taşımaktadır. Ataullah Bey'in 2. Abdülhamit döneminde bir süre Osmanlı Elçisi olarak da grev yaptığı bilinmektedir (Gencoglu 2014: 95).

Bu tür uygulamaları uzun vadeli etki ve sonuçları itibariyle değerlendirirsek kültürel etkileşim bağlamında bugünün anlayışıyla kültürel diplomasi örneği olarak görebiliriz. Osmanlı Döneminde yabancı toplumlara veya yeni fethedilen bölgelere yönelik açılan vakıflar da hem kültür etkileşimi hem insani yardımlar kapsamında benzer etkileri oluşturmuştur. Farklı coğrafyalarda vakıflar kurularak inşa edilen eğitim kurumları, sosyal hizmet sağlayan yetimhane gibi vakıf eserleri, hanlar, hamamlar Osmanlı'nın halka hizmet sağladığı benzer uygulamaları yumuşak gücünün bir aracı olarak yüzyıllar boyunca etkili olmuştur. Bu faaliyetlerin günümüze yansıyan mirası tarihi yapılar, medreseler ve tekke kültürü, günümüzde bile Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sağlayan önemli unsurlardır. Osmanlı vakıflarının, örneğin Balkanlardaki varlığının 13. Yüzyıla dayandığını düşündüğümüzde Türkiye'nin kültürel diplomasiye örnek verilebilecek ilk uygulamalarının Batı'dan çok daha eskilere dayandığını iddia etmek mümkündür (Kocabıyık, 2019: 15).

Yukarıda zikredilen örneklere Türk-İslam kültürünün de devlet anlayışının bir parçası ve halkla sunulan hizmetler bağlamında halkla ilişkilere bir yansıması

olarak baktığımızda Osmanlı Devleti'nin bugünün kurumsallaşmış anlayışıyla kamu diplomasisi olarak görülen faaliyetlerini uygulamış olduğu anlaşılmaktadır. Bu faaliyetlerin bir nevi gönül *kazanma siyaseti* olarak uyguladığı bilinmektedir. Örneğin resmi adıyla *İstimâlet Siyaseti* olarak akademik yayınlarda ve arşiv belgelerinde yer alan ve *cezbetme, meylettirme, gönül alma* gibi amaçlar taşıyan etkinlikler bunlara örnek verilebilir (Aktan (v.d), 1994: Cilt 23 s.362). Osmanlı Döneminde uygulanan bahse konu politikalar bugün modern kamu diplomasi literatüründe kullanıldığı anlamıyla *kültürel diplomasi* ve insancıl *diplomasi faaliyetleri* kapsamında değerlendirilebilir.

Cumhuriyet öncesi dönemde kamu diplomasisi konusu ayrıca bir araştırma konusu olacak nitelikte ve Türkiye'nin yumuşak gücünün kaynakları bağlamına günümüze ışık tutabilecek çeşitliliktedir. Bu çalışmada Cumhuriyet öncesi faaliyetlerin ayrıntılarına girilmemektedir. Burada amaçlanan Türk devlet geleneğinde kamu diplomasisinin ilk uygulamalarının oldukça eskiye dayandığını örnekler üzerinden vurgulamaktır. Aynı zamanda, Türk kamu diplomasisinin yumuşak gücüne kaynaklık eden unsurlara tarihsel perspektiften bakabilmek açısından küçük bir pencere açmaktır. Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetleri kıyaslanırken daha ziyade Cumhuriyet sonrası dönem itibarıyla yaşanan gelişmeler ve güncel uygulamalar ele alınmaktadır. Ancak, yukarıda ifade edilen gerekçelerle günümüzdeki kamu diplomasisi faaliyetlerine ilham olabilecek sistematığa sahip bir örnek olması bakımından "Osmanlı İstimâlet Siyaseti" üzerinde ayrı bir başlık altında ve genel hatlarıyla durulmasında fayda mülahaza edilmiştir.⁷

3.1.3 Cumhuriyet Öncesi Dönem Kamu Diplomasi Uygulamaları ve Osmanlı İstimâlet Siyaseti

Sözlük anlamı itibarıyla "meylettirme, "cezbetme", "gönül alma" gibi manalara karşılık gelen *istimâlet* Osmanlı dönemine dair resmi kayıtlarda, "halkı ve özellikle gayrı müslim tebaayı gözetme, onlara karşı hoşgörülü davranma, raiyyetperverlik" anlamında kullanılmıştır. Bu siyasetin temel unsurları, fethedilen yerlerin halkına iyi davranma, onları himaye etme, dış düşmanlara karşı can ve mal

⁷ Türkiye'ye benzer şekilde Almanya'nın incelendiği bölümde de ilk örnekleri 1700'lere dayanan yurtdışı alman okulları ve dış eğitim ve kültür faaliyetleriyle şekillenen "Yurtdışı Almanlığı" (Auslandsdeutschtum) politikası Almanya'nın geleneksel bir uygulama örneği olarak ele alınacaktır.

güvenliğini sağlama, dinî konularda özgürlük sağlama ve vergi hususunda kolaylık göstermedir (Aktan (v.d), 1994 Cilt 23: 362).

Bu uygulamanın örneklerine Osmanlıdan önceki dönemlerde de rastlanmaktadır. Türk geleneklerinde var olan başka dinlere saygı İslamiyet'in gayrimüslimler için tanıdığı zimmî hukuku⁸ ile birleşerek en geniş anlamını bulmuştur. Böylece Kur'an'da zikredilen "Müellefe-i Kulûb ilkesi (Tevbe Suresi 60. Ayet) Osmanlı toplum kültüründe benimsenmiş ve dini esas alan devlet siyasetinde de "istimâlet" adıyla yer bulmuştur. Selçuklu döneminde de izlerine rastladığımız bu uygulama Osmanlı'nın kuruluşu itibarıyla daha sık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birçok örnekten birisini İlgürel (1994) şu şekilde aktarmaktadır:

"Türkiye Selçukluları zamanında iç çekişmeleri fırsat bilen Ermeni Prensi II. Thoros'un kardeşi Stefan, Maraş Beyinin bir Ermeni köyüne girmesini bahane ederek, 1156'da bizzat Hristiyanları katlederek ve etrafı yağma ile Maraş'a girdi ve şehri yaktı. II. Kılıçaslan'ın hareketi üzerine Stefan firar etti. Kılıçaslan merhametli davrandı. Kaçan ve dönen Ermenilerin evlerine, çiftliklerine ve meyveliklerine dokunmadı, sahiplerine iade etti" (İlgürel, 1994 Cilt III: 942).

Bu bilgilerin Süryani Mihail ile Keşiş Gregorire'nin eserlerinden alınmış olması dikkat çekicidir. Zira bu metinde yabancıların gözüyle bir Türk hükümdarın merhamet ve adaleti anlatılmaktadır.

Osmanlıların Selçuklulardan devraldığı bu siyaset Bizans tekfurlarıyla iyi geçinme, yerli halkın kalbini kazanma şeklinde daha kuruluş yıllarında uygulanmış ve Mihaloğulları gibi Osmanlı askerî tarihinde önemli rol oynayan bir akıncı ailesinin kazanılması örneğinde görüldüğü üzere olumlu sonuçlar vermiştir (Aktan (v.d), 1994 Cilt 23: 362). Bu siyasetin çok daha dikkat çekici neticeleri Trakya ve Balkan fetihlerinde ortaya çıkacaktır. Edirne'nin alınmasından sonra hızla gelişen

⁸ "Bir kimsenin yüklendiği, ödemeye mecbur olduğu borç, alacak; himaye, sahip çıkma; antlaşma, ahid" anlamlarındaki zimmet kökünden gelen zimmî "kendisine güvence verilen, koruma altına alınan kişi" demektir. İslâm ülkelerinde vatandaş olarak müslümanlarla beraber yaşayan başka din mensuplarına zimmî denilmektedir. Zimmi hukuku Osmanlı Devleti'nde İslâm hukukuna göre yorumlanmış ve uygulanmıştır. Osmanlı Devleti açısından "zimmîler "ehlü dâri'l-İslâm" (İslâm devletinin mensupları) şeklinde telakki edilir ve Osmanlı Devleti'ne hukukî; aynı zamanda siyasî bir bağla bağlıdır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren ana politikalarından birisi gayri müslim tebaayı İslâm hukukunun *zimmet* ve *eman* kavramları çerçevesinde yönetmek olduğundan, din ve vicdan hürriyeti açısından Osmanlı uygulaması istikrarlı sayılan bir seyir izlemiştir. Osmanlılar, İslâm geleneği içinde Ehl-i kitaba hoşgörü ile davranmayı hukukî bir mecburiyet kabul etmişlerdir. (Fayda, M, Yaman, A. Kenanoğlu M. M. TDV İslam Ansiklopedisi. Zimmi Hukuku Bölümü: <https://islamansiklopedisi.org.tr/zimmi#2-fikih>)

Balkan fetihlerinin sadece kılıçla değil yerli Hristiyan halkın himayesi, haklarının iadesi, kendilerine dinî özgürlük verilmesi, vergi muafiyeti tanınması gibi ısındırıcı bir politika sonucunda gerçekleştiği bilinmektedir (Aktan, vd., 1994, Cilt 23: 362).

Osmanlı dönemindeki bu uygulamalar, bazı yabancı tarihçilerin kayıtlarında hoşgörü kavramı ile ifade edilmektedir. Tarihçiler, Balkanlar'daki Türk fetihleri sonucunda Arnavutların Bizans ve Sırp baskısından kurtulduğuna, asimilasyonun engellendiğine, Sırp kilisesinin üstünlüğünün kırıldığına işaret etmişlerdir. Bu konudaki çarpıcı örneklerden bir diğerine, rahip Johannis Anagnostis'in eserinde rastlanmaktadır. Selânik'in 1430 yılındaki fethine şahit olan rahip Anagnostis, Venedik işgali altındaki Selânik halkının Latin baskısından dolayı çektiği ıstırapı anlattıktan sonra halkın Türkleri bir kurtarıcı gibi karşıladığını belirtmektedir (İlgürel, 1994 Cilt III: 944).

Osmanlı İstimâlet Politikası sadece fetih süreçlerinde uygulanan bir yöntem olmayıp, idari yapı teşkil ettikten sonra bir hoşgörü ve adalet politikası olarak devam etmektedir. Macar tarihçisi Lajos Fekete, Türk idaresindeki Macaristan'da iktisadî hayatı anlatırken Osmanlı idarecilerinin herkese iş ve kazanç serbestliği tanıdığını, din ve dil farkı gözetmeden halkın iyi muamele ve himaye gördüğünü belirtmektedir. Fekete ayrıca, Türklerin idare anlayışındaki hoşgörüden bahisle domuz eti satan Hristiyan kasapla koyun ve sığır eti satan Türk kasabının, meyhane ile boza ve şıra satılan dükkânların yan yana olduğuna dikkat çekmektedir. Feleke aynı zamanda dini anlayıştan da söz ederek, Türkler'in yerli halkı Müslüman olmaya zorlamadıklarını, o devirde başka hiçbir devlette görülemeyecek derecede yüksek bir anlayış ile başka dinden olanları aralarında görmeye ses çıkarmadıklarını, birlikte yaşamayı hoş gördüklerini de ilâve etmektedir (Aktan, v.d, 1994 Cilt 23: 362).

Osmanlı İstimâlet Siyaseti üzerine araştırmalar yapan Boşnak tarihçi Sedat Bešlija istimâlet siyasetini “çok yönlü olarak farklı metot, taktik, araç, yöntem ve tedbirlerden oluşan bir gönül alma ve yönlendirme siyaseti” olarak tanımlamaktadır. Bešlija bu siyasetin temel unsurunun Osmanlı merkezi iktidarının, idarecilere, askeri teşkilata ve halka yönelik ilişkilerinden ibaret olduğunu ifade etmektedir (Bešlija, 2014: 11). Buradan İstimâlet Siyaseti kapsamındaki uygulamaların aynı zamanda devletin çok yönlü bir iletişim stratejisi olduğu sonucuna da varılabilir.

Osmanlının daha önce temas etmediği toplumlara namının olumlu bir şekilde ulaşması, adalet ve hoşgörü ile hükmetme konusundaki referansı sayesinde olmaktadır. Zira İstimâlet Siyasetinin bu çalışmaya konu olan Kamu Diplomasisi ile ilişkisi de tam olarak bu noktada ortaya çıkmaktadır. İstimâlet siyaseti de tıpkı kamu diplomasisi gibi başka bir devlet veya idari yapı altındaki halk ile doğrudan iletişim kurmayı ve bu iletişim sayesinde meylettirme, cezbetme, gönül alma gibi amaçlara ulaşmayı hedeflemektedir.

Osmanlı dönemi dış politikasındaki bu yaklaşım Osmanlı'nın son dönemlerinde batı toplumları ile başlayan kültürel etkileşim ile biraz daha farklı bir boyut kazanmakta yumuşak gücün kültür ve sanat boyutu da çeşitlenmektedir. Osmanlı'nın geniş coğrafyada bir refah toplumu haline geldiği dönemlerde musiki başta olmak üzere çeşitli sanat dallarının da yaygınlaştığı ve muhatap toplumlar ile etkileşimde önemli bir unsur olduğu değerlendirilmektedir.

Osmanlı İstimâlet Siyasetini anlamaya dönük bu bölümde Osmanlı dönemi insani yardımlarından da bahsetmekte fayda görülmektedir. Osmanlı Padişahları işgale uğrayan ülke veya topluluklara askeri yardımlar göndermiş, ekonomik ve ticari anlamda zorluklar yaşayan ülkelere maddi yardımda bulunmuş, kıtlık yaşanan coğrafyalara gıda göndermiştir. Ayrıca yaşadığı toplum içerisinde baskıya maruz kalan veya topraklarından kovulmuş toplumları da Osmanlı topraklarına kabul etmiş ve himaye etmiştir (Kurtuluş 2014: 211). Osmanlı dönemi kamu diplomasisi çokkültürlü yaşamın zenginliklerini muhafaza ederek bünyesinde bulunan her etnik ve dini gruba eşit, adil ve hoşgörülü bir yaşama ortamı sağlayan, farklılıklara saygı gösteren, dünya genelinde adaletsizliğin yaşandığı bölgelerde inisiyatif alan ve mağdurların yanında olarak yerel halkın gönüllerini kazanma odaklı bir siyaset olarak özetlenebilir.

Osmanlı'nın görkemli dönemlerinde görülen yumuşak güç uygulamaları, Osmanlı'nın son dönemlerinde de dönemin şartlarına uygun şekilde devam etmiştir. Farklı milletleri bir araya getiren uluslararası etkinliklere katılmak ve devletin saygınlığını artırmak için tanıtım faaliyetleri yapmak Osmanlı'nın son dönemlerinde önemsedığı çalışmalardandır. Sancak'a göre (2019: 160) batı dünyasındaki kötüye giden imajını korumanın yollarını arayan Osmanlı Devleti 1851-1900 yılları arasında dünyanın farklı ülkelerinde düzenlenen fuarlara katılarak hem halen gücünü koruduğunu göstermek hem de kültür ve sanat alanındaki zenginliğini dünya tanıtımak istemiştir. Bu amaçla Londra (1851 ve

1862), Paris (1855, 1867 ve 1900), Viyana (1873) ve Chicago (1893) uluslararası fuarlarına katılmıştır (Sancak, 2019: 160). II. Abdülhamit dönemi bu uygulamaların devam ettiği yıllardır. Ancak bu dönemin diğer bir özelliği zayıflamakta olan ve yönetimi zorlaşmış bir devletin birlik ve beraberlik içinde tutulması için verilen mesajların güncellenmesi ve buna göre bir dış politika belirlenmesi ihtiyacıdır.

Cumhuriyetin kuruluş sürecine giden yolda yapılan çalışmalar, devletin kendisini dışarıya anlatma biçimi de kamu diplomasisi bakımından önemli detaylar içermektedir. Kurtuluş'a göre (2014: 211) Son Osmanlı Mebusan Meclisi tarafından 20 Ocak 1920 tarihinde Misak-ı Milli'nin ilan edilmesi ayrıca bir tür kamu diplomasisi yaklaşımıdır. Alınan bu karar, Anadolu topraklarının tamamının henüz işgalden kurtarılmadığı bir dönemde, Anadolu'da mücadele veren Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini dış dünyaya, yani uluslararası kamuoyuna anlatma çabasıdır. Kurtuluş bu adımın özellikle İngiliz kamuoyuna istiklal mücadelesinde Türk milletinin haklı gerekçelerini ve kararlılığı yansıttığını ve İngiliz hükûmetine halk desteğini düşürerek savaş konusunda zora sokmayı hedeflediğini ifade etmektedir (2014: 211).

İç ve dış kamuoyuna yönelik önemli bir kamu diplomasisi aracı olarak Kurtuluş Savaşının son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında önemli görevler üstlenen Anadolu Ajansı, Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifiyle Halide Edip Adıvar ve Yunus Nadi tarafından TBMM'nin açılışından önce, 6 Nisan 1920'de kurulmuştur (Kurtuluş, 2014: 211). Anadolu Ajansı, Millî Mücadelenin her aşamasını iç ve dış kamuoyuna duyurmuş ayrıca TBMM'nin ilk çıkardığı kanunları da duyurarak önemli bir görev ifa etmiştir (Anadolu Ajansı, 2024).

3.1.4 Cumhuriyet Dönemi Türk Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkanları

Kurtuluş savaşının henüz devam ettiği yıllarda Misak-ı Milli'nin ilan edilmesi, Anadolu Ajansı'nın kurulması, 1857 yılında faaliyetlerine başlayan Matbuat Müdürlüğü'nün 1920'de yeniden yapılandırılarak Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti adıyla enformasyon çalışmalarına ağırlık vermesi gibi gelişmeler, Cumhuriyet'in ilanına gidilen süreçte ve o günün imkanları dahilinde, kamu diplomasisi çalışmalarına da önem verildiğini göstermektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde Osmanlı devletine yöneltilen ve zamanın gazete ve dergilerince yayılan olumsuz haberler, devleti zayıf gösteren ve itibarsızlaştırma amacı güden

abaların, son dönem Osmanlı padişahlarının enformasyon alanını nemsemesinde etkili olduğu; bu eğilimin kurtuluş savaşı sürecinden sonra Cumhuriyet’e de bir tecrübe olarak aktarıldığı dşnlmektedir.

Tam olarak bugünkü faaliyetlerle eş değer kabul edilmese de o dönemin şartları ve iletişim imkânları itibariyle değerlendirildiğinde, Türk devlet geleneğinde kamu diplomasisi bağlamında değerlendirilebilecek faaliyetlerin örneklerini çoğaltmak mümkündür. Osmanlı döneminde gönül elçileri olarak önemli kültür ve din adamlarının örnekliği, adalet anlayışı gibi modeller ile farklı toplumlara ulaşma ve gönüllerini kazanma siyaseti şeklinde tezahür eden faaliyetler yakın tarihimizde daha farklı kurumsal yapılarla ve araçlara dönüşmüştür. Sanayi ve teknolojiadaki gelişmeler, diplomasi ve toplumlar arası iletişimde bir dnşm beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm doğal olarak kamu diplomasisi faaliyetlerine de yansımıştır. Kamu diplomasisi faaliyetleri zamanla modern kurumlar ve aralarzerinden yrtlmeye başlanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk’ün direktifiyle Anadolu Ajansı’nın Halide Edip Adivar ve Yunus Nadi tarafından 1920’de kurulması ve Millî Mücadelenin her aşamasını i ve dış kamuoyuna duyurması bunun ilk örneklerindendir (Kurtuluş 2014:11). Anadolu ajansının tarihçesinde bu çalışmalara dair şu ifadeler yer almaktadır:

“Anadolu Ajansı’nın tarihi, Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihi ile adeta özdeştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmadan 17 gün önce 6 Nisan 1920’de kurulan Anadolu Ajansı, TBMM’nin çıkardığı ilk yasaları duyurdu; Milli Mücadele’nin ve Kurtuluş Savaşı’nın her aşamasına, Cumhuriyet devrimlerine tanıklık etti. (..) AA, Kurtuluş Savaşı’nda çok zor bir görevi yerine getirdi. İçeride, savaşan ve dış dünyadan habersiz kalmış bir halkılke ve dünya olaylarından haberdar kılmak, bazı yabancı ve İstanbul gazetelerinin teslimiyetçi tutumlarıyla mücadele etmek gerekiyordu. Dışarıda, ulusal mücadeleyi savunmak, Türkiye’nin haklı istekleri konusunda kamuoyunu aydınlatmak ve ona karşı bazı çevrelerin yürüttüğü oyunları boşa çıkarmak zorunluydu.” (Anadolu Ajansı, 2024).

Cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk’ün, bazı çalışma arkadaşlarını Anadolu Ajansı’nı batı örneklerinde olduğu gibi bir haber ajansı statüsüne kavuşturmakla görevlendirmesi neticesinde Ajans, 1925 yılında "Anadolu Ajansı Türk Anonim şirketi" adıyla bugün halen devam eden statüsünü kazanmıştır. Böylelikle Ajans, o dönemlerde bir çok batılılke örneğinde henüz görülmeyen özerk statüye kavuşmuştur (Anadolu Ajansı, 2024).

Türkiye'nin resmi anlamda ilk kamu diplomasisi faaliyeti yapan kurumu olarak bilinen Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü ilk olarak 1857 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Matbuat Müdürlüğü adıyla 1857'de kurulan teşkilat 1920'de Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti adını almıştır. 1984 yılına gelindiğinde yeniden yapılandırılarak Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM) adıyla faaliyetlerine devam etmiştir. BYEGM görev alanı olarak hem iç hem de dış kamuoyunu hedef alan bir kuruluştur. 2018 yılına kadar görevine Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak devam etmiştir. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle kurumun görevleri Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığına devredilmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2019). Sonuç olarak Türkiye basın ve enformasyon alanında, o dönemin enformasyon araçlarını hem takip etmek hem de kendi mesajlarını aktarmak bakımından bazı tedbirler almış ve Osmanlı döneminde başlayan ve cumhuriyetle birlikte devam eden bir kurumsal farkındalıkla hareket etmiştir.

Türkiye Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde batılı örneklerde olduğu gibi kültür ve sanat yoluyla kendini tanıtmak ve ülke imajını olumlu anlamda yükseltmek için çeşitli yollara da başvurmuştur. 1926 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından Avrupa'ya gönderilen ve 86 günlük yolculuğu boyunca demirlediği 14 Avrupa limanında Türk kültür ve sanatının örneklerini tanıtan Seyyar Karadeniz Vapuru bu çalışmaların ilk örneklerindendir (Kreiser, 2018: 371). Seyyar Karadeniz Vapuru içerisinde görevliler, mebuslar, sanatçılar ve gemide standı bulunan ticaret insanlarından oluşan yaklaşık 300 yolcusu ile Almanya'nın Hamburg şehrinin de Türkiye'yi, kültür, sanat ve gastronomi alanında tanıtmıştır. Gemi, Osmanlı Devlet Denizcilik Şirketi'nin halefi olarak 1925 yılında kurulan Türkiye Seyr-i Sefâ'in İdâresi'ne aitti. Avrupa liman şehirlerine yapılan yolculuk, Türk gemilerinin tarifeli gemi seferlerinin başlamasından dört yıl önce gerçekleştiği için öncü bir girişim olarak da görülmektedir. Karadeniz'in Hamburg ziyareti, Alman İmparatorluğu ile genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, uzun yıllar süren bir duraklamanın ardından yeniden resmî siyasi, ekonomik ve kültürel temaslar kurduğu bir dönemde gerçekleşmiştir (Kreiser, 2018: 372-323). Bu seyahat o dönemin önemli Alman gazetelerinden Deutsche Allgemeine Gazetesinde olumlu bir şekilde haber yapılmıştır (16 Temmuz 1926). Haberde gemi hakkında bilgiler verilmekte, Hamburg belediye binasında heyet onuruna bir kahvaltı düzenlendiğinden bahsedilmekte ve ayrıca sergi açılışında konuşma yapan

Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi Kemaleddin Sami Paşa'nın ifadelerine yer verilmektedir. Haberde yer alan bazı kısımlar şu şekildedir:

Dünden bu yana Hamburg limanında demirleyen Türk Sergi Vapuru "Kara Deniz"de bu sabah Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi, Ekselansları Kemaleddin Sami Paşa ve Tarım Bakanı Sabri Bey'in katılımıyla serginin açılışı gerçekleştirildi. Sergi Müdürü davetli misafirleri Türk topraklarında selamladı. Reichs hükümetinin temsilcisi olarak Freiherr v. Richthofen ve Hamburg Senatosu'ndan Belediye Başkanı Dr. Petersen de açılıшта hazır bulundu. Bu yüzen sergi, tütünden Türk el sanatları ürünlerine kadar günümüz Türkiye'sinin doğası ve emeğinin canlı bir resmini sunmaktadır. (...) Türkiye önümüzdeki on yıllar boyunca bir tarım ülkesi olarak kalacak ve sanayisini ancak ayakları yere bastığı ölçüde geliştirecektir. Dolayısıyla her iki devlet de ekonomik açıdan birbirini en iyi şekilde tamamlamaktadır. Almanlar zaten Türk halkına değerli hizmetler sunmuştur ve her alanda Alman işbirliği olmadan Türkiye'nin kendisi için belirlediği hedefe ulaşamayacağı inancındayım. Türk ticaret sergisi gemisinin Hamburg limanına yaptığı ziyaretin, her iki halkın yararına olacak şekilde Alman-Türk ilişkilerini daha da canlandıracağını ve derinleştireceğini umuyorum. (Deutsche Allgemeine Zeitung, 16 Temmuz 1926).

Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki dönemlerde Türk dış politikasının temel öncelikleri bağımsızlık ve egemenliktir. Bununla birlikte barış ortamının korunması da öncelikler arasındadır. Yeni kurulan Cumhuriyet'in dış politikasının temel prensibini belirleyen Mustafa Kemal'in "Yurtta sulh, cihanda sulh" mottosu da Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarından itibaren izlediği kamu diplomasisi politikası hakkında bize fikir vermektedir. Bu politika Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki uluslararası ortama hâkim olan barışı kurumsallaştırmaya dönük idealist paradigma ile de uyumlu bir politikadır (Kurtuluş 2014: 212).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Soğuk Savaş döneminde Sovyet Komünizminin etkilerinden kurtulmak için Türkiye yönünü batıya dönmüş ve dış politikası da ağırlıklı olarak bu yönde şekillenmiştir. 80'li ve 90'lı yıllara gelindiğinde yaşanan hızlı küresel değişim sürecine ayak uydurmaya çalışan Türkiye 90'lı yıllarda çok boyutlu olan bir dış politika stratejisi izlemeye başlamıştır (Öztürk, 2009:13). Bu sürece kadar Türkiye'nin dış politikada tek yönlü hareket etmesi ve kamu diplomasisinin enstrümanlarını yeterli derecede kullanmaması muhatap olduğu bazı sorunlar ve sınamalarda kendisini dünyaya yeterince anlatamaması şeklinde ortaya çıkmıştır. Nitekim Akçadağ'a göre (2010:18) Türkiye haklı olduğu halde Ermeni Soykırım İddiaları, Kıbrıs Sorunu, PKK Terör Örgütünün İddiaları gibi kamu diplomasisine ihtiyaç duyulan alanlarda kendini yeterince anlatamamıştır. Demokratikleşme sürecinin de sık sık askeri

darbeler ve muhtıralarla kesintiye uğraması, iç siyasetinde istikrarsızlığa sebep olmuş ve dışarda Türkiye'nin imajını olumsuz etkilemiştir (Akçadağ 2010:18).

Küreselleşmenin etkilerinin görülmeye başlandığı yıllarda Turgut Özal dönemi Türkiye'sinin dışa açılma çabaları, alternatiflere daha açık ve dinamik bir dış politikayı başlatmıştır. 90'lı yılların sonunda kısa süren Refahyol Hükümeti dönemi de Türkiye'nin aktif dış politika vizyonu ile hareket ettiği bir dönem olarak görülebilir. Zira Türkiye'nin özellikle Ortadoğu ve İslam dünyasına yönelik açılımları ve öncülük etmiş olduğu D-8 Projesi gibi uluslararası girişimler Türkiye'nin iddialı ve aktif ülke imajı oluşturmaya yardım etmiştir. Ak Parti hükümetlerinin göreve gelmesiyle bahse konu bu süreç daha da hızlanmıştır. 2000'li yıllardan itibaren, değişen çevresel şartlara karşı aktif tavır takınan, bölgesel ve küresel barış için teklifleri olan ve inisiyatif alan bir Türkiye görünümü dış politikada öne çıkmıştır (Akgün, 2009:3).

Türkiye bu aktif politikaların bir sonucu olarak bölgesindeki ve dünyadaki uluslararası konularla daha çok ilgilenmeye başlamış ve sonuçlara etki edecek politikalar geliştirmeyi amaçlamıştır. ABD'nin Irak operasyonu sürecinde TBMM'nin almış olduğu 1 Mart tezkeresi kararı ve yansımaları bu manada incelemesi gereken bir konudur. Sonuçları ve Türkiye'nin siyasi çıkarları açısından bugün halen tartışılan bir karardır. Ancak, o sürecin dış politika bağlamında fayda maliyet analizinden bağımsız değerlendirildiğinde, Türkiye'nin Amerika'dan bağımsız aldığı bir stratejik karar olarak bölge halkındaki karşılığının kamu diplomasisi bağlamında olumlu olduğu söylenebilir (Kocabıyık 2019:186).

Diğer yandan Türkiye'nin, İsrail-Filistin Sorununun çözümüne yönelik geçmişten günümüze ortaya koyduğu çaba, son 15 yıl içerisindeki arabuluculuk girişimleri, savaş ve işgal mağduru Filistin halkına yönelik insani yardımları ve iki devletli çözümden yana siyasi iradesi dünya kamuoyunda Türkiye'nin gündemde olmasını sağlayan unsurlardan olmuştur. İsrail'in son dönem Gazze operasyonları yine Türkiye'nin dış politikasının en öncelikli konularının başında bulunmakta ve Türkiye tüm uluslararası platformlarda Filistin halkının insani durumuna dikkat çekmektedir. Dış politikada alınan inisiyatifler yanında Türkiye iletişim alanında da bu konuyu gündemde tutmaktadır. Bu amaçla Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından Türkçe ve İngilizce yayınlanan *Filistin Davasının Hakikat Cephesi* ve *İşgal Altındaki Filistin'in Haklı Davasında Türkiye'nin Barış*

Diplomasisi çalışmaları buna örnek verilebilir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı 2024).

Yakın geçmişte Rusya-Ukrayna savaşı sonrası oluşan uluslararası ortamda batı ve Rusya arasındaki diyalogun kopması neticesinde tıkanan tahıl koridoru, milyarlarca insanın temel gıda ürünü olarak tahıla erişimini kısıtlayan bir netice ortaya çıkarmıştır. Özellikle Afrika’da ciddi sonuçlar doğurabilecek bu sorun yine Türkiye’nin girişimleri ve arabuluculuk çabalarıyla geçici de olsa çözüme kavuşturulmuş, BM’nin de gözetiminde taraflar arasında İstanbul’da imzalan anlaşma ile tahıl koridoru tekrar devreye alınabilmıştır. Rusya ve Ukrayna arasında Türkiye’nin girişimi ve ev sahipliğinde 22 Temmuz 2022’de imzalanan anlaşma tahıl başta olmak çeşitli gıda ürünlerinin Karadeniz ve İstanbul boğazından geçerek taşınması sağlanmıştır. Anlaşmanın başlangıcından Rusya’nın anlaşmadan çekilmiş olduğu 17 Temmuz 2023 tarihine kadar 1000’den fazla gemi 33 milyon tona yakın tahılı ihtiyaç sahibi ülkelere ulaştırmak üzere taşımıştır (Kasım 2023: 139-161).

2015 yılından itibaren Türkiye küresel insani yardımlarda milli gelirene oranla en fazla insani yardım yapan ülke konumundadır. 2018 yılında yayınlanan İngiltere merkezli *Development Initiatives* kuruluşunun Küresel İnsani Yardım Raporuna göre Türkiye 2017 yılında, 8,07 milyar ABD Doları insani yardım miktarıyla birinci sırada yer almıştır. Türkiye’yi 6,68 milyar ABD Doları ile Amerika, 2,99 milyar ABD Doları ile Almanya, 2,52 milyar ABD Doları ile Birleşik Krallık takip etmiştir. Milli gelire oranı temelinde yapılan sıralamada da Türkiye yüzde 0,85 ile birinci sırayı almış ve dünyanın en cömert ülkesi unvanının sahibi olmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2018). Türkiye, Küresel İnsani Yardımlar Raporuna göre 2021 yılında da gayrisafi milli gelirinin %0,86’sını insani yardım için ayırarak 2015’ten beri sahip olduğu “dünyanın en cömert ülkesi” konumunu sürdürmüştür. Keza, Türkiye gerçekleştirmiş olduğu 5,587 milyar Dolar tutarındaki insani yardımla, 2021 yılında ABD’nin ardından en fazla insani yardımda bulunan ülkeler sıralamasında ikinci sırada bulunmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2024). 2023 yılında yayınlanan raporda da aynı şekilde Türkiye ABD’den sonra ikinci sırada gelmektedir. Üçüncü sırada ise Almanya bulunmaktadır ((Development Initiatives Küresel İnsani Yardımlar Raporu, 2023:14).

Türkiye ayrıca, BM Güvenlik Konseyinin ilgili kararları uyarınca, BM’nin ilgili birimlerinin Suriye’ye yönelik sınır ötesi insani yardım sevkiyatlarına da

destek olmaktadır. Temmuz 2020’de kabul edilen 2533 sayılı BMGK kararı neticesinde Türkiye BM’nin sınır ötesi insani yardımları için yegâne geçiş noktası konumundadır. Temmuz 2022’de görev süresi uzatılan “sınır-ötesi insani yardım mekanizması”, 2642 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararına dayalı olarak faaliyet yürütmektedir. (Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Yukarıda atıf yapılan Küresel İnsani Yardımlar Raporu, Türkiye’nin hiçbir ayırım yapmaksızın küresel ölçekte yürüttüğü insani diplomasinin etkisini bir kez daha teyit etmektedir. Özellikle Suriye krizinde mülteci durumuna düşen Suriye halkına yönelik insani yardım faaliyetleri ve 4 milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapılması, Türkiye’ye ekonomik ve sosyal açılardan bazı ek maliyetler oluşturmakla birlikte kamu diplomasisi bakımından Türkiye’nin imajına olumlu yansıyan unsurlardandır.

Türkiye bölgesindeki ve dünyadaki gelişmelerle yakından ilgilenirken eş zamanlı olarak ekonomik anlamda da çok boyutlu ilişkiler geliştirmeye odaklanmaktadır. Coğrafi konumunun da sağlamış olduğu avantajlarla özellikle enerji alanında bir köprü ülke pozisyonu edinmeye ve bu durumu ekonomik kazanca dönüştürmeye çalışmaktadır. Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı, TANAP Projesi, Mavi Akım, Türk Akımı gibi önemli yatırımlarda hem enerji arzını garanti altına almak hem de bu alanda ticari kapasitesini artırmak için adımlar atmıştır. Ukrayna krizi sonrası Avrupa’ya gaz tedariki sorunlarının ortaya çıkmasıyla Türkiye doğalgaz geçiş koridoru olarak önemini bir kez daha teyit etmiştir. Nitekim, Rus gazının Avrupa’ya Türkiye üzerinden satılacağı ve bu manada Türkiye’nin bir gaz dağıtım merkezine dönüşmesine yönelik hazırlıklar yapılmakta olduğu hem Rusya hem Türkiye tarafından devlet başkanları düzeyinde kamuoyuna açıklanmıştır (Anadolu Ajansı, 2023).

Diğer yandan Türkiye’de marka diplomasisi bakımından da önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Henüz Almanya gibi batılı rakiplerine oranla bu alanda zamana ihtiyaç duymakla birlikte, markaları dünya çapında her geçen gün tanınmakta ve bu markalar ülke tanıtımına ve imajına olumlu katkı sağlamaktadır. Dünyada en fazla noktaya uçan havayolu şirketi olarak Türk Hava Yolları, Avrupa’nın en fazla yolcu ağırlayan Havalimanı olarak İstanbul Havalimanı gibi uluslararası markaları dünyada Türkiye’nin adının her geçen gün daha fazla duyulmasını sağlamaktadır (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2022). Bu bağlamda, savunma sanayi alanında yaşanan gelişmelere de değinmekte fayda görülmektedir.

Türkiye'nin İnsansız Hava Aracı (IHA) ve Silahlı İnsansız Hava Aracı (SİHA) teknolojisinde dünyada ilk 4-5 ülkeden birisi haline gelmiş olması oldukça önemli bir gelişmedir. Bu teknolojinin kendisini, başta terörle mücadele olmak üzere, Karabağ Savaşı, Ukrayna Savaşı gibi pratiklerle ispatlamış olması marka diplomasisi bakımından Türkiye'ye yeni bir alan açmaktadır. Zira 2023 yılı Kasım ayı verilerine göre Türkiye'nin sadece Bayraktar TB2 satışı 32 ülkeye ulaşmış durumdadır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Bakanlığı 21.11.2023). Türk Havacılık ve Uzay Sanayi Anonim Şirketi (TUSAŞ)'ın üretmiş olduğu ANKA SİHA, ATAK Helikopter ve çeşitli kategorilerde savunma ürünleri de birçok ülkeye satılmakta ve yeni anlaşmalar imzalanmaktadır. Bunlara Türkiye'nin kendi muharip savaş uçağını üretmiş ve seri üretime hazırlama aşamasında olması gibi iddialı hedefleri de eklendiğinde Türkiye'nin marka tanıtımı bakımından avantajlı bir döneme girdiği söylenebilir.

Türkiye çok taraflı ve dinamik şekilde diplomasi faaliyetlerini yürütürken bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini de çeşitlendirmekte ve geliştirmektedir. BM Güvelik Konseyi, G-20, İslam Konferansı Örgütü, Avrupa Konseyi, NATO, AGİT gibi küresel ve bölgesel kuruluşlar ve platformlarda sesini duyurmakta, dünya siyasetinde etkili olabilmek için gerekli tüm süreçlere dahil olmaktadır (Kalın (ed), 2011: 176).

Türkiye'nin kamu diplomasisi bağlamında sınanmakta olduğu tehditler de bulunmaktadır. Bu bağlamda özellikle batı medyasında yer alan Türkiye aleyhine söylem ve içerikler, düşünce kuruluşlarının ürettiği akademik içeriklerdeki Türkiye aleyhine yayınlar ve üretilen bilgiler Türkiye'nin ülke markası ve imajını olumsuz etkilemektedir. Ülke sınırları içinde yaşanan terör olayları, 2013 yılında yaşanan gezi süreci gibi iç karışıklıkların yanında Türkiye'nin İŞİD terör örgütü ile ilişkilendirilme çabaları Türkiye'nin karşı karşıya olduğu ve imajını tehdit eden gelişmelerdendir. Reza Zerrab olayında olduğu gibi Türkiye'nin ekonomik ilişkilerini sorunlu gösterme çabaları, FETÖ darbe girişimi sonucunda örgütle iltisakları nedeniyle adli işleme tabi tutulan kamu çalışanları, gazeteciler ve akademisyenler hakkında “insan hakları ve özgürlüklerin ihlali bağlamında” özellikle batı medyasında yürütülen çeşitli dezenformasyonlar Türkiye'nin uluslararası ortamda imajının olumsuz etkilenmemesi için proaktif tedbirler almak durumunda olduğu konulardandır (Kocabıyık 2019:187).

Kamu Diplomasisi alanı Türkiye için önem kazanmış ve bu alandaki avantajı da tarihi tecrübesidir. Kalın'a göre (2011: 176) bazı lobi grupları ve diaspora topluluklarının keskin tutumu dışında, uluslararası ortamda bugün Türkiye'yi işgalci, baskıcı, inkârcı, vs. olarak tanımlayan çevrelerin sayısı oldukça azdır. Belli planlı karalama çalışmaları dışında dünya kamuoyu, Türkiye'nin içinde yaşanan sosyal değişime, ekonomik büyümeye ve bunların dış politikadaki yansımalarına odaklanmaktadır (Kalın (ed), 2011: 176). Türkiye, kendi imajını belirleyecek bir kamu diplomasisi geliştirmek için bu alandaki çalışmalarını son 15 yılda yoğunlaştırmıştır. Her geçen gün artan faaliyetleri ve çeşitlenen kamu diplomasisi araçlarıyla birlikte en önemli avantajı, geçmişten gelen farklı kültürlerle bir arada yaşama tecrübesinin vermiş olduğu birikimdir.

Son dönemlerde devlet tarafından kamu diplomasisine verilen önemin bir göstergesi olarak TİKA'nın daha aktif bir kurum olarak yeniden yapılandırılması, YTB, Yunus Emre Vakfı, Maarif Vakfı gibi bu alana doğrudan hizmet eden kurumların faaliyete geçmesi, yeni hükümet sistemi ile birlikte İletişim Başkanlığının kurulmuş olması ve bütün kamu diplomasisi faaliyetlerinin belirli bir stratejik plan doğrultusunda koordine edilmesi Türkiye'nin kamu diplomasisi imkanlarını artırmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Prof. Dr. Fahrettin Altun, 4. Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu toplantısında yaptığı konuşmada "kamu diplomasisi faaliyetleri stratejik atılım" döneminden söz etmiştir. Altun, Türkiye'nin kültür, sanat, spor, ticaret, bilim gibi pek çok alanda elinde bulundurduğu potansiyelini ortaya çıkarma, gücünü artırma ve değerleri tanıtmanın da kamu diplomasisi yaklaşımının merkezinde yer aldığını belirtmiştir. İletişim Başkanlığının kamu diplomasisi alanında üstlendiği en önemli görevlerden birinin kamu diplomasisi faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamak olduğunu belirten Altun, Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulunun, Cumhurbaşkanı genelgesiyle hayata geçtiğini, devletin bünyesinde uzun süredir var olan kamu diplomasisi müktesebatını bir koordinasyon içerisinde etkin bir stratejiyle yürütmek üzere oluşturulduğunu ifade etmiştir. Altun, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha etkin ve verimli şekilde sürdürülmesi için Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi ve Eylem Planını ve Kamu Diplomasisi İzleme Sistemini (KADİZ) içeren Kamu Diplomasisi Koordinasyon Sisteminin (KADİS) hayata geçirildiğini belirtmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2023).

Türkiye'nin kamu diplomasisine kaynaklık eden değerleri ve tecrübesi, devam etmekte olan çabaları ve oluşturduğu araçların bütünü Türkiye'nin kamu diplomasisi imkanlarını ifade etmektedir. Bu imkanların sayesinde orta ve uzun vadede verimli sonuçlar alabileceği öngörülmektedir.

3.1.5 Aktörleri, Araçları ve Konuları İtibariyle Türkiye'nin Kamu Diplomasisi

Türkiye'nin kamu diplomasisi imkânları (yumuşak gücü) ve potansiyeli düşünüldüğünde bu alanın uzun yıllar ihmal edildiğini ifade etmek mümkündür. Ancak son dönemlerde Türkiye'nin bu alanda atmış olduğu adımlar geçmişi telafi edebilecek ivmede ve azımsanmayacak düzeydedir. 1980'lerin sonu ve 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'nin dışa açılma çabaları ve çok taraflı dış politika eğilimi çevresiyle ilişkilerini yeniden düzenlemesini zorunlu kılmış ve bilhassa Balkanlar ve Türk Cumhuriyetleri ile sosyal ve kültürel bağlarını güçlendirmek için yeni adımlar atmasına vesile olmuştur. Türkiye'nin yakın dönem kamu diplomasisi faaliyetlerinin bu sayede gelişmeye başladığı değerlendirilmektedir.

İlk önemli adım olarak 1992 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) kurulmuştur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) dağılması ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle yeni devletlerin kurulması Türkiye için yeni bir hareket alanı açılmasına sebep olmuştur. Türkiye ile soy bağı olan yeni Türk Cumhuriyetleri ve ortak tarihi ve kültürel bağları olan diğer yeni ulus devletlerin Türkiye'den büyük beklentileri olmuştur. Bu bağlamda Türkiye, öncelikle yeni bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri olmak üzere, tarihi ve kültürel bağları olan ülkeler ile işbirliği geliştirmek üzere 1992 yılında TİKA'yı kurmuştur (TİKA 2024: Tarihçe).

TİKA'nın o yıllardaki amacı “Türk Cumhuriyetlerinin kendi sosyal yapısını üretmesi, kendi kimliğini sağlıklı bir şekilde inşa etmesi, kültürel ve siyasi hakların gelişmesi, teknik alt yapı konusunda eksiklerin giderilmesi” olarak özetlenmektedir (TİKA, 2024). Bu doğrultuda ilki Türkmenistan'da açılan Avrasya Bölgesindeki TİKA Program Koordinasyon Ofisleri aracılığı ile eğitim, sağlık, restorasyon, tarımsal kalkınma, maliye, turizm, sanayi alanında birçok proje ve faaliyet gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin bölgesinde ve dünyada önemli bir aktör haline gelme çabasının bir göstergesi olarak 2000'li yıllardan itibaren dış politika anlayışında yaşanan değişiklikler TİKA'nın faaliyetlerine de yansımıştır. Bu doğrultuda TİKA'nın faaliyet coğrafyası da genişlemiştir. 2002 yılında Program

Koordinasyon Ofisi sayısı 12 olan TİKA bugün 61 ülkede 63 Program Koordinasyon Ofisi sayısına ulaşmıştır. TİKA dünya genelinde 150 ülkede faaliyet göstermektedir. Türkiye, TİKA aracılığı ile dost, kardeş ve akraba ülkelere yönelik olarak yaptığı çalışmaların temelinde bir barış kuşağı oluşturma çabası bulunmaktadır (TIKA, 2024: Hakkımızda).

TIKA, başta eğitim ve sağlık olmak üzere üretim, tarım ve hayvancılık, sosyal ve idari altyapıların güçlendirilmesi, istihdam, temiz suya erişim ve kültürel hayata katkı gibi pek çok alanda faaliyet yürütmekte ve bu zamana kadar 170'ten fazla ülkeye ulaşan faaliyet alanıyla, 30 binden fazla projeyi hayata geçirmiştir (TIKA, 2024: Faaliyetlerimiz).

Türk Dünyası'nın UNESCO'su olarak kabul edilen TÜRKSOY da Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde önemli bir araçtır. 1993 yılında, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından imzalanan anlaşmayla kurulmuştur. Rusya Federasyonu'na bağlı Tataristan, Başkurdistan, Altay, Saha, Tıva, Hakas Cumhuriyeti ve Moldova'ya bağlı Gagavuz Yeri ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti TÜRKSOY'da gözlemci üye olarak bulunmaktadır. TÜRKSOY, Türk halklarının kültürel iletişimi ve gönül birlikteliğini güçlendirmek, ortak kültürü gelecek nesillere aktarmak ve Türk kültürünü dünyaya tanıtmak için faaliyetler yapmaktadır (Türksoy, 2024).

Düzenli olarak yapılan Nevruz etkinlikleri gibi geleneksel etkinlikler, Bilimsel çalışmalar, Proje destekleri, her yıl çeşitli gündemler ile yapılan konsey toplantıları TÜRKSOY'un faaliyetlerine önemli örneklerdir. Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulaması bu Konseyin önemli bir çalışmasıdır. 2012 yılında başlayan uygulama kapsamında Eskişehir 2013 yılında, Kastamonu 2018 yılında, Bursa ise 2022 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti seçilmiştir (TÜRKSOY, 2024).

Türkiye'nin 90'larda başlatmış olduğu önemli kültürel diplomasi projelerinden bir tanesi de Büyük Öğrenci Projesidir. Türkiye 1960'lı yıllardan itibaren çeşitli ülkelerle imzalanan ikili anlaşmalar ile dünyanın farklı ülkelerinden uluslararası öğrencilere burslar vermektedir. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın teşvikleriyle ülkemizin uluslararası öğrenci politikası ilk kez 1992 yılında sistemli hale getirilmiş ve bugün "Türkiye Bursları" adıyla devam eden "Büyük Öğrenci Projesi" adlı çalışma başlatılmıştır (YTB, 2024).

Türkiye'nin yükseköğretim burs programları Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kuruluşundan sonra 2012 yılında yeniden

yapılandırılmıştır. “Türkiye Bursları” adıyla markalaşmış olan bu program bugün dünyanın farklı coğrafyalarından 160’dan fazla ülkeden başvuru almaktadır. Türkiye Bursları gelinen noktada, üniversite ve bölüm yerleştirme, burs miktarı, üniversite harçları, sağlık sigortası imkanları, barınma olanakları, Türkçe dil kursları, uçak bileti desteği, kültürel program imkanlarıyla dünyanın en kapsamlı burs programı olarak görülmektedir (YTB, 2024).

Türkiye, 2000’li yıllardan sonra dış politikasını gözden geçirerek bölgesinde ve dünyada daha aktif bir uluslararası ilişkiler yönetimi benimsemiştir. Bunun bir sonucu olarak Türkiye’nin kamu diplomasisi alanında da önemli adımlar attığı görülmektedir. 90’lı yıllardan itibaren başlayan çalışmalar, çok yönlü ve daha programlı bir şekilde Ak Parti hükümetleri döneminde ele alınarak belli bir strateji çerçevesinde uygulanmaya başlanmıştır. TİKA’nın misyonunda değişikliğe gidilmesi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Vakfı, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Maarif Vakfı gibi kurumların ihdas edilmesi, Anadolu Ajansı’nın çok dilli yayın hayatına geçmesi, TRT World, TRT Arapça gibi uluslararası kanalların açılması gibi çalışmalar Türkiye’yi kamu diplomasisi alanında daha iddialı ve etkin hale getirmiştir. Son olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlı bir koordinasyon kurumu olarak İletişim Başkanlığının ihdas edilmesi; ayrıca kültür diplomasisi alanında faaliyet gösteren kurumların birbiriyle daha yakın koordinasyon içerisinde çalışmalarına imkân tanıyacak şekilde Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde toplanması bu konuya verilen önemi bir kez daha göstermektedir.

Türkiye’nin 2000’li yılların ikinci yarısından itibaren dış politikadan kültüre, iktisadî kalkınmadan sosyal politikalara, birçok alanda sergilediği gelişim, diaspora çalışmaları ve uluslararası eğitim paradigmasına da yansımış, söz konusu alanda önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Resmi bir kurum olarak 2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı da bu çerçevede önemli kurumlardandır.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), yurtdışındaki vatandaşlar; soydaş ve akraba topluluklar ile Türkiye’de öğrenim gören burslu uluslararası öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme görevini üstlenmiştir. 6 Nisan 2010 tarih ve 5978 Sayılı “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile ihdas edilen ve 15 Temmuz 2018 Tarihli ve 4

Sayı 11 “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile yeniden yapılandırılan Başkanlık; yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları, soydaş ve akraba toplulukları ile Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrencilere yönelik faaliyetler yürütmektedir (YTB, 2024). Başkanlığın çalışmalarıyla gerek yurtdışında yaşayan vatandaşlarla gerekse soydaş ve akraba topluluklarla ilişkiler güçlendirilmekte, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha yakın ilişkiler tesis edilmektedir.

YTB’nin kurulmasıyla Büyük Öğrenci Projesi olarak bilinen Türkiye’nin burs programı da bu kurumun görevleri arasına girmiştir. YTB ve konuyla ilgili diğer kurumların işbirliğiyle 2012 yılında “Türkiye Bursları” programı hayata geçirilmiştir. Bu sayede Türkiye’nin uluslararası burs programı güncel bir yapıya kavuşmuştur. Bu kapsamda 2012-2022 yılları arasında ilk 10 yılda, Türk yükseköğretim kurumlarında okuyan uluslararası öğrenci sayısında %75 oranında bir artış yaşanmıştır. Türkiye Bursları 2022 Yılı Raporuna göre Türkiye, sadece 2022 yılında 4.319 yeni uluslararası öğrenciye burs vermiştir. Bu zamana kadar burslu veya kendi imkanlarıyla Türkiye’den mezun olan öğrenci sayısı 150.000’in üzerindedir. Bu rakamlarla Türkiye dünyanın en çok yabancı öğrenci kabul eden ülkelerinden biri hâline gelmiştir (YTB, 2024).

Kamu Diplomasisinin en önemli faaliyet alanlarından birisi olarak kültürel diplomasi alanında dil ve kültür faaliyetleri batılı ülkeler tarafından yüz yıldan fazla süredir uygulanmaktadır. Alliance Française, Goethe Enstitüsü, British Council gibi araçlar bu alanın en bilinen örnekleridir. Türkiye bu alanda Soğuk Savaş döneminde özellikle Türklerin yoğun olarak yaşadığı bazı Avrupa ülkelerinde açmış olduğu Türk evleri, farklı ülkelerde açtığı Türkçe öğretim merkezleri, Kültür ve Turizm Ataşelikleri gibi araçlar üzerinden bazı faaliyetler geliştirmiştir. Ancak bu çalışmalar muadillerine kıyasla yetersiz kalmıştır. Bu yönüyle Türk dış politikasında eksik bir alan olarak kültürel etkinlikler alanı dikkat çekmiştir. Bu anlamda son dönemlerde atılan en önemli adımlardan birisi de Yunus Emre Enstitülerinin kurulmasıdır.

Yunus Emre Vakfı kuruluş kanununda belirtildiği şekliyle;

“Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007

tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulmuş bir kamu vakfidır.”(Resmî Gazete:18.05.2007)

Yunus Emre Enstitüsü ise vakfın bir alt kuruluşu olarak yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının yanı sıra Türkiye’nin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte, ayrıca bilimsel çalışmalara destek vermektedir. 2009 yılında Saraybosna’da ilk kültür merkezini açan Yunus Emre Enstitüsü farklı ülkelerde 80’den fazla kültür merkezi sayısına ulaşmıştır. Kültür merkezlerinde, Türkçe eğitiminin yanı sıra, farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan işbirlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir. Yunus Emre Vakfı ayrıca, Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri aracılığıyla Türk kültür ve sanatını tanıtmaya yönelik birçok etkinlik düzenlenmekte, uluslararası etkinliklerde Türkiye’yi temsil edilmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2024).

Türkiye’nin yurtdışında tanınmasında en önemli etkenlerden birisi de şüphesiz eğitim kurumlarıdır. Diğer örneklerde olduğu gibi Türkiye de yurtdışında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullar açmıştır. Bu kapsamda ilköğretim, ortaokul ve lise düzeyinde 13 ülkede 70 civarında Türk okulu bulunmaktadır (MEB, 2024). Ayrıca çeşitli sivil toplum kuruluşlarının açmış olduğu eğitim kurumları Türkiye ve Türk kültürünün tanıtılması bağlamında önemli kültürel etkileşim unsurlarıdır. Yakın zamanda Türkiye’nin tecrübe etmiş olduğu FETÖ yapılanması bu noktada değinilmesi gereken bir konudur. Zira yurtdışında sivil eğitim faaliyetleri söz konusu olduğunda bu yapılanmanın okulları önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye adına gibi görünen ancak özünde Türkiye markasını ve Türkçeyi istismar politikasıyla başka emellere hizmet ettiği anlaşılan bu okullar bu manada devletin bu alanı daha iyi değerlendirmesi ve kontrol etmesi zarureti ortaya çıkarmıştır (Kocabıyık, 2019:190).

2016 yılında Türkiye adına yurtdışında eğitim faaliyetleri yürütmek amacıyla Türkiye Maarif Vakfı kurulmuştur. Vakıf, Türkiye’nin uluslararası eğitimde dünyaya açılan kapısı konumundadır. 17.06.2016 tarihli 6721 sayılı kanun ile kurulan Türkiye Maarif Vakfı, Millî Eğitim Bakanlığı dışında yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluştur. Kamu yararına faaliyet yürüten ve kâr amacı gütmeyen Türkiye Maarif Vakfı, okul öncesinden yükseköğretime, örgün öğretimden yaygın eğitime tüm alanlarda faaliyet yürütmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2024). Vakfın Türkiye’nin

eğitim ve okullar anlamında yurt dışındaki görünürlüğü daha planlı bir şekilde kurgulayarak, açmış olduğu okullarla Türkiye’ye ilgi duyan öğrencilerin taleplerini karşılamayı hedeflemektedir. Kuruluşundan itibaren kısa bir sürede 52 ülkede 467 eğitim kurumu sayısına ulaşan Maarif vakfı, eğitim öğretim, burslandırma, barınma, yayın ve çeşitli eğitime destek programlarıyla geniş bir yelpazede faaliyetlerini sürdürmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2024). Ayrıca, bu kurumun kurulmasıyla, birçok ülke makamları FETÖ terör örgütüne bağlı okullara el koyarak bu okulların Maarif Vakfı vasıtasıyla doğrudan Türkiye tarafından desteklenmesini sağlamaktadırlar. Bu kapsamda 15 Temmuz darbe girişimi sonrası Maarif Vakfı çeşitli ülkelerde 220 civarında okulu devralmıştır (Maarif Vakfı, 02.08.2018; TRT Haber, 17.07.2021).

Türkiye çeşitli kurum ve kuruluşlarıyla kamu diplomasisi ve kültürel diplomasisi alanında etkinliğini artırırken bu faaliyetlerin koordinasyonuna da önem vermektedir. Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerini belli bir strateji ve plan dâhilinde yürütmek üzere 2010 yılında Başbakan Başmüşaviri uhdesinde Başbakanlık bünyesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur. Koordinatörlüğün görevleri; “kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak” olarak tanımlanmıştır. “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün sekretarya hizmetleri ise o dönem mevcut olan Başbakanlığa bağlı Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecektir” ifadeleri ile Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün kuruluş genelgesinde, bu kuruluşun Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü ile birlikte çalışacağı belirtilmiştir (KDK, 2018).

Sonradan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte İletişim Başkanlığı bünyesinde faaliyetlerini sürdürecektir olan bu Koordinatörlük kuruluş sürecinden itibaren önemli çalışmalar yürütmüştür. Öncelikle Türkiye’de kamu diplomasisi alanının kavramsal olarak tanınması ve ihtiyacın fark edilmesi bakımından önemli bir işlev görmüştür. Çeşitli akademik toplantılar, yabancı heyetlerin ağırlanması gibi faaliyetler gerçekleştirmiştir. Fakat Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün o dönemki kurumsal yapısı ve imkânları itibarıyla tüm kamu diplomasisi faaliyetlerini koordine edebilecek boyutta çalışmalar yaptığını ifade etmek mümkün değildir. Teşkilatı olmayan genelge ile faaliyet başlamış bir koordinatörlük olması, özel bir bütçesi ve insan kaynağı olmaması gibi etkenler,

alanını sınırlamıştır. Bu fonksiyonun yerine gelebilmesi için yukarıda saymış olduğumuz ve çoğu müsteşarlık ve genel müdürlük düzeyinde olan kamu diplomasisi kurumlarının bir çatı altında toplanabileceği daha üst bir yapı oluşması ve tek bir makamdan yönetilmesi bir gereklilik olarak zamanla ortaya çıkmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemine geçilmesi sürecinde bu ihtiyaç gözetilerek önemli tedbirler alındığı görülmüştür. TİKA, Yunus Erme Enstitüsü ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı gibi kültürel diplomasi alanına hitap eden kurumların Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde toplanmasının, ihtiyaç duyulan koordinasyon ve verimlilik için önemli bir fırsat sunduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü kapatılarak Cumhurbaşkanlığına doğrudan bağlı bir İletişim Başkanlığı kurulması ve Anadolu Ajansı, TRT gibi kurumların İletişim Başkanlığı ile ilişkili olarak faaliyetlerini sürdürmesi medya ve iletişim alanında da koordinasyonun sağlanması için önemli görülmektedir. Bunlara ek olarak İletişim Başkanlığı, kamu diplomasisi alanında genel koordinasyonu sağlayacak bir yapıda teşkilatlandırılmıştır. Bu sayede Türkiye'nin iç kamuoyu ve dışa dönük tüm kamu diplomasisi ve iletişim faaliyetlerinde ortak bir stratejiyle hareket edilmesi ve söylem birliğinin sağlanması için yasal bir ortam sağlanmıştır (Kocabıyık 2019:172).

24 Temmuz 2018 Tarih ve 30488 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 14 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulmuş olan Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı “Türkiye markasını güçlendirmek” hedefi doğrultusunda “bütünlüklü bir iletişim stratejisi” ile devletin ilgili tüm kurumları ile koordineli bir şekilde çalışmak üzere faaliyet yürütmektedir (İletişim Başkanlığı, 2024). Başkanlığın, Misyonu aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

“Devletimizin tüm kurumlarını kapsayıcı, ortak dil anlayışını merkezine alan, ulusal ve uluslararası düzeyde bütünlüklü bir iletişim stratejisi oluşturmak ve iş süreçlerini bu temelde yürütmek. Türkiye'nin politikalarını, uygulamalarını ve yaklaşımlarını planlı, sürekli ve etkin bir biçimde kamuoylarına ve muhataplarına aktarmak ve farkındalık yaratmak. Medya ve düşünce dünyasını yakından izlemek, değerlendirmek ve ilgili makamları ve kamuoylarını bu çerçevede bilgilendirmek. Basınla ilişkileri düzenlemek/geliştirmek; basın mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırıcı adımlar atmak ve basının gelişimine katkıda bulunmak. Millet-devlet iletişiminin etkin yönetimi için gerekli çalışma ve düzenlemeleri yapmak ve yürütmek” (İletişim Başkanlığı, 2024).

Kurumun vizyonu ise şu ifadelerle tanımlanmaktadır:

“Ulusal ve uluslararası kamuoyları, karar alıcı aktörler ve medya ile derinlikli ve çok yönlü ilişkiler geliştirmek; iletişimin tüm araç ve yöntemleri ile Türkiye’nin her alanda nitelikli temsilini sağlamak ve bu doğrultuda Türkiye markasını güçlendirmek” (İletişim Başkanlığı, 2024).

Başkanlık Kurulduğu 2018 yılından itibaren Kamu Diplomasisi alanında önemli çalışmalar yapmaktadır. Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü döneminden almış olduğu misyonu genişleterek Ulusal ve Uluslararası basın ile yakın bir çalışma ve koordinasyon içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Medya ve Enformasyon alanında Cumhurbaşkanlığı’nın iletişim birimi olmakla beraber iç ve dış kamuoyu ile iletişim noktasında tüm bakanlıklar ve kamu kurumlarının basın müşavirliklerine destek vermektedir. Aynı zamanda Kamu Diplomasisi alanında faaliyet yürüten tüm kurumların koordinasyonundan sorumludur. Bu minvalde yılda iki defa Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu Toplantıları düzenlenmekte ve bu kurul vasıtasıyla kamu diplomasisinde eylem ve söylem birliği hedeflenmektedir. Bu kurul çalışmaları neticesinde “Türkiye Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi ve Eylem Planı” hazırlanmıştır. Hazırlanan Strateji Belgesi tanıtımında konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan “Türkiye’nin içeride ve dışarıda verdiği “hakikat mücadelesinin”, daha bütüncül, bilimsel ve sistemli bir strateji üzerinde inşa edilmesi gerektiğini ve bunun yolunun da başarılı kamu diplomasisi faaliyetlerinden geçtiğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun ise toplantıda yaptığı konuşmada, Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji ve Eylem Planı’nın ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla el birliğiyle hayata geçirdikleri son derece kıymetli bir rehber olduğunu ifade etmiştir. Altun, koordinasyon, eşgüdüm, birlikte çalışma ve ortak akıl ile oluşturulan bu çalışmanın kamu adına önemli bir kazanım olduğunu vurgulamıştır (İletişim Başkanlığı 2021).

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Türkiye’nin tanıtımı ve marka değerinin artırılması için çeşitli ulusal ve uluslararası organizasyonlar yapmaktadır. 40’den fazla ülkenin katılımı ile İstanbul’da gerçekleştirilen Uluslararası Stratejik İletişim Zirvesi, Stratcom, Türkiye Ulus Markalama Forumu, Türkiye-Afrika Medya Forumu, 12 farklı ülkede alan uzmanlarının katılımı ile gerçekleştirilen BM Güvenlik Konseyi Reformu Panelleri, Sosyal Medya’da Dezenformasyonla Mücadele konulu uluslararası toplantılar bunlara örnek olarak

verilebilir (İletişim Başkanlığı, 2023). Ayrıca, uluslararası kuruluşlar ve platformlarda kullanılagelen “Turkey” ibaresinin “Türkiye” olarak değiştirilmesini de ülke imajına etki eden bir çalışma olarak değerlendirmek gerekmektedir. İletişim Başkanlığı, Türkiye’nin BM dahil uluslararası platformlarda isminin “Türkiye” olarak kullanılması için girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler sonucunda uluslararası örgütler nezdinde önemli kazanımlar elde edilmiştir. Resmi girişimlerin yanında, Başkanlık tarafından hazırlanan “Hello Türkiye” konulu video içeriği ile dijital medya ağırlıklı bir kampanya yürütülmüş ve uluslararası hedef kitleye “Türkiye” ibaresinin kullanımı tanıtılmıştır (Göksu, 2023: 860-861).

Son dönemde TRT Avaz, TRT Türk, TRT World gibi uluslararası izleyicilere hitap eden kanallarıyla TRT; 10’dan fazla dilde yaptığı yayınlarla Anadolu Ajansı, Türk kamu diplomasisinin etkin unsurları halini almıştır. Yine ülkemizde faaliyet gösteren çeşitli düşünce kuruluşları da yaptıkları araştırmalar ve uluslararası yayınlarla Türkiye’nin tezlerinin uluslararası alanda savunulması noktasında önemli bir boşluğu doldurmaya başlamış durumdadır.

Planlı bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak görülme de Türkiye’nin tanıtımına etkisi bakımından burada Türk dizi sektöründen de söz etmek gerekmektedir. Türk dizileri Orta Asya, Balkanlar ve Ortadoğu’dan sonra Güney Amerika ülkeleri başta olmak üzere dünyanın farklı coğrafyalarında ilgi görmektedir ve bu ilgili her geçen gün artmaktadır. Türkiye, dizi ihracatında oldukça hızlı yol almaktadır. Yaklaşık 500 Milyon dolar ihracat geliri ile 2020 yılı itibarıyla Türkiye dizi ihracatında ABD’yi takiben ikinci sırada yer alan ülke konumundadır (Pinto, İzzet, 2022: 30-31).

Türk dizilerinin yurtdışına açılma macerası 1975 yapımı TRT dizisi Aşk-ı Memnu’nun 1981’de Fransa’ya satışıyla başlamıştır. 1981’de başlayan ilk adımın devamı yaklaşık 20 yıl sonra Deli Yürek’in Kazakistan devlet televizyonuna satılmasıyla gelecektir. Türk dizilerinin büyük çıkışı, Türkiye’nin uluslararası alanda görünürlüğünün arttığı 2000’li yıllarda üretilen dizilerin Ortadoğu ülkelerinde yayınlanmasıyla başlamıştır. Gümüş dizisinin 2008 yılında Arapça seslendirilerek Noor adıyla yayımlanması, sonraki yıllarda onlarca dizinin Arap dünyasında tanınmasının önünü açmıştır. Suudi televizyon kanalı MBC’nin verilerine göre dizinin final bölümü 85 milyon Arap seyirciye ulaşmıştır. En fazla ülkeye ihraç edilen dizi unvanını taşıyan Muhteşem Yüzyıl, 70 ayrı ülkede 500 milyondan fazla izleyiciyle buluşarak Türk dizi sektörünün yurtdışına açılma

sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur (Independent Türkçe, 2022). 2014 yılında çekimlerine başlanan ve beş sezon boyunca Türkiye’de ilgiyle izlenen TRT dizisi Diriliş Ertuğrul, 71 ülkeye ihraç edilerek Türkiye’nin dünya çapında en fazla ülkede izlenen dizilerinden birisi olmuştur (Anadolu Ajansı, 2020).

Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde en önemli araçlardan birisi de sivil toplum örgütleridir. Özel dernek ve vakıflar aracılığı ile kurulmuş birçok insani yardım amaçlı sivil toplum kuruluşu, dünyanın farklı ülkelerinde yaptıkları insani yardımlarla Türkiye imajına, Türkiye’nin tanıtımında ve bilhassa kamu diplomasisi ile Türkiye adına *gönüllerin kazanılmasına* önemli katkılar sunmaktadırlar.

Ayrıca kamu diplomasisi kurumları ile yakın koordinasyon içinde çalışan AFAD, Kızılay, Diyanet Vakfı gibi kamuya bağlı veya ilişkili sivil kurumlar da Türkiye’nin dünya genelinde özellikle acil insani yardım alanında adını duyurmaktadır. Bu kuruluşların faaliyetleri de toplamda ülke imajına olumlu katkı sunan etkinliklerdendir. Önceki bölümlerde de detaylarıyla aktarıldığı gibi Türkiye, Küresel İnsani Yardımlar Raporuna göre 2021 yılında da 2015’ten beri sahip olduğu “dünyanın en cömert ülkesi” konumunu sürdürmüştür (Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Genel bir bakışta Türkiye’nin kamu diplomasisi aktörlerini özetlemek gerekirse; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, AFAD, Kızılay, TRT, Anadolu Ajansı gibi resmî kurumlar kamu diplomasisi faaliyetleri açısından zengin imkânlar sunmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının gayr-ı resmi faaliyetleri geleneksel olarak Türk kamu diplomasisinin en önemli bileşenlerindendir. Uluslararası alana her geçen gün daha fazla açılan, Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliği ve akademik değişim programlarında daha fazla görünür olmasını sağlayan Üniversiteleri de Türkiye’nin farklı bir yumuşak gücü olarak aktörler arasında saymamız gerekmektedir. Ayrıca, özellikle Balkanlar başta olmak üzere, dünyanın farklı şehirlerinde sosyal ve kültürel faaliyetler yürüten, kardeş şehir projeleri ile muhatap ülke toplumları nezdinde Türkiye’nin tanıtımına önemli katkılar sağlayan Belediyeler de bu alanda önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında İş dünyası temsilcileri, kurumsal firmalar, yurtdışında yaşayan vatandaşlar, uluslararası ortamda Türkiye’yi temsil eden sanatçılar, sporcular gibi diğer aktörler

de Türkiye'nin tanıtımına katkıları bakımından sivil kamu diplomasisi aktörleri olarak görülmektedir.

Özetle ifade etmek gerekirse Türkiye, güncel uygulama biçimleri itibariyle kamu diplomasisi alanına biraz geç önem vermiş bir ülke olarak bu alandaki çabalarının sonuçlarını elde etmek için zamana ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte kurumsallaşmasını hızla ilerletmekte ve sahadaki görünürlüğü artırılmaktadır. Yumuşak gücün uygulanması bağlamında tarihinden gelen tecrübesini de avantaj olarak kullanabilmektedir. Tüm bu gelişmeler ve oluşturulan yeni araç ve kurumsal mekanizmalar ile Türkiye'nin mevcut olan kamu diplomasisi potansiyelini daha artıracak ve bu faaliyetlerin sonuçlarının ülke imajına ve marka değerine orta ve uzun vadede olumlu yansıtacağı değerlendirilmektedir.

3.2 Kamu Diplomasisi ve Almanya

3.2.1 Giriş

Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini incelerken, Türkiye'nin kamu diplomasisini incelediğimiz önceki bölümünde olduğu gibi, ilk olarak tarihsel uygulamaları incelemekte fayda görülmektedir. Bu sayede Almanya'nın kamu diplomasisine ve yumuşak gücüne kaynaklık eden dış politika araçlarının gelişimi daha iyi anlaşılabilecektir. Auer ve Srugies'in (2013:18) *Public Diplomacy in Germany* adlı çalışmada ifade ettikleri gibi, spor müsabakalarının çok ötesinde siyasi ve kültürel bir boyuta sahip olan Antik Olimpiyat Oyunlarına baktığımız takdirde, kamu diplomasisinin, bu kavramın 1965 yılındaki kullanımıyla başlamadığı açıkça görülmektedir. Türkiye örneğinde olduğu gibi Almanya'nın da geçmişteki kültürel ilişkileri ve geleneksel dış kültür politikaları günümüz uygulamalarını etkilemektedir.

Avrupa ülkelerinin kamu diplomasisi uygulamalarının geçmişini incelediğimizde, bu alanın kültürel ilişkiler merkezli bir gelişme kaydettiği görülecektir. Bu durum Almanya için de geçerlidir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde daha ziyade farklı ülkelerde açılan okullar üzerinden eğitim odaklı bir dış kültür politikası uygulanmaktadır. Birinci dünya savaşı sonrasında ise uygulamaların yine kültürel ilişkiler odaklı olmakla beraber biraz daha çeşitlendiği görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasındaki dönem, Avrupa hükümetlerinin kültürel propaganda yoluyla prestijlerini arttırmaya ve hükümet politikalarını öne çıkarmaya çalıştıkları bir dönemdir. Bu dönem diplomasi'nin yeni bir tekniğinin kullanılmaya başlandığı bir dönem olarak dikkat

çekmektedir. Keza Birinci Dünya Savaşına kadar daha çok özel teşebbüsler marifetiyle yürümekte olan uluslararası kültürel ilişkiler hükümetlerin de gündemine girmiş ve diplomasinin konusu olmuştur. Haigh, birinci ve ikinci dünya savaşları arasında belirgin olarak yaşanan bu süreci uluslararası kültürel ilişkiler bağlamında kültürel diplomasinin evrim süreci olarak tanımlamaktadır (Haigh, 1974:23).

Almanya'nın kamu diplomasisinin, bu alandaki literatürü domine eden ABD kamu diplomasisi uygulamalarından nispeten bağımsız geliştiğini ve daha geleneksel temeller üzerinden ilerlediğini peşinen ifade etmekte fayda görülmektedir. Ayrıca birçok batı ülkesinin aksine Almanya'da kamu diplomasisi kavramı, kendisini ortaya çıkaran tarihsel süreçte çok fazla kullanılmamıştır. Alman kamu diplomasisi uygulayıcılarının günümüzde de bu kavramı çok fazla tercih etmediklerini ifade etmek gerekir (Auer ve Srugies (2013:18-19). Tarihsel süreç içerisinde de günümüzde de bu alandaki faaliyetleri ifade ederken *Dış Kültür ve Eğitim Politikaları (Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik)* tanımı daha fazla kullanılmaktadır.

Çalışmanın bu bölümüne ilk olarak Almanya'nın kamu diplomasisi uygulamalarının tarihi gelişimi üzerinde durulacaktır. Genel dış politika öncelikleri bağlamında ülkenin dış temsili, dış kültür ve eğitim politikaları, basın yayın faaliyetleri kalkınma işbirliği girişimleri ve dış ticaret dahil olmak üzere kamu diplomasinin bileşenleri olan bir çok alanda yapılan çalışmalar Almanya'nın kamu diplomasini şekillendirmektedir.

Almanya'nın kamu diplomasisinin en büyük bileşeni kültürel diplomasi faaliyetleridir. Bu bağlamda Almanya'nın, geçmiş 1800'lü yıllara dayanan dış eğitim ve kültür faaliyetlerini incelemek gerekmektedir. Bu sayede Almanya'nın kamu diplomasisi tarihi ve bu alandaki tecrübesi üzerine genel bir çerçeve sunulması hedeflenmektedir.

3.2.2 Almanya'nın Kamu Diplomasisi Tecrübesi ve Yumuşak Gücü

Almanya'nın kamu diplomasisi tarihi de diğer Avrupa ülkeleri ile benzer şekilde kültür politikaları odaklı gelişmiştir. Almanya dış politikasını şekillendirirken kültür boyutunu her zaman öncelikli olarak görmekte ve bu alanda önemli çalışmalar yapmaktadır. 1951 yılında, dönemin Cumhurbaşkanı Theodore Heuss, kültür politikasının gücü ve sınırları konulu bir konuşmada "Politika ile

kültür yaratamazsınız ama belki kültürle politika yaratabilirsiniz” ifadelerini kullanarak bu konunun önemine dikkat çekmiştir (Heuss 1951). Bu bağlamda öncelikli olarak Almanya’nın dış kültür politikası üzerinde biraz durmakta fayda görülmektedir.

“Dış kültür politikası” terimi nispeten yeni olsa da yurtdışındaki Alman kültür, bilim ve eğitim kurumlarının varlığının 1700’lü yıllara dayandığı çeşitli kaynaklarda yer almaktadır. Kültürel Diplomasinin ilk aşamaları olarak nitelenebilecek faaliyetlerde Almanya’ya göre Fransa’nın daha eski uygulamaları mevcuttur. Özellikle Fransız dili ve kültürüne olan ilgi ve Fransızcanın o dönemlerde diplomasi dili olmasının oluşturduğu talebin bunda etkili olduğu değerlendirilmektedir. Fransa kadar yaygın olmasa da Almanya’nın da aynı dönemlere tekabül eden dış kültürel faaliyetleri bilinmektedir. Haigh’a göre (1974:30) 1871’deki birleşmeden en az yüz yıl önce, Alman kültürünün bazı prenslik saraylarından doğal ilişkilerle kendiliğinden yayılması söz konusuydu. Ancak kurumsal uygulama örnekleri o dönemlerde bulunmamaktaydı. Akademik kaynakları inceldiğimizde ilk kurumsal uygulamalara 1800’lü yıllarda rastlanmaktadır. 1829 yılında, Roma’da özel girişimlerle kurulan ilk Alman Arkeoloji Enstitüsü bilinen örneklerdendir. Çeşitli ülkelerde görev alan Alman bilim insanları ve özel teşebbüslerin temsilcileri ve ticaret insanlarıncı 1830 ile 1870 yılları arasında yabancı ülkelerde otuzdan fazla Alman okulu açılmıştır. 1870’lerde Roma’daki arkeoloji enstitüsü hükümet tarafından kabul edilmiş ve bu enstitü yurtdışındaki okullara ve kiliselere de mali destek sağlamaya başlamıştır (Haigh 1974:30).

3.2.3 Alman İmparatorluğunun Kuruluşundan 1. Dünya Savaşına Yayılmacı Politika Aracı Olarak Dış Kültür Faaliyetleri

Dış kültür politikası faaliyetleri 1870’lere kadar ağırlıklı olarak özel aktörler tarafından finanse edilirken, 1871’den sonra genç Alman İmparatorluğu’nun hükümet bütçesinde dış kültür politikası önemli ve istikrarlı bir şekilde büyüyen bir kaynak oluşturulmuştur (Auer ve Srugies, 2013:19). Dönemin Federal Şansölyesi Bismark tarafından 1871’de kurulan ilk Federal Dışişleri Bakanlığı Almanya toprakları dışındaki Eğitim ve Kültür faaliyetlerini kurumsal olarak desteklemeye başlamıştır. 1896 yılında Hariciye Bakanlığında Sanat ve Bilim Dairesi kurulmuştur. 1906 yılında ise yurtdışındaki okullardan sorumlu olmak üzere aynı Bakanlık bünyesinde Okullar Dairesi kurulmuştur. Almanya ile Amerika Birleşik

Devletleri arasında üniversite profesörlerinin değişimi 1905 yılında başlamıştır (Haigh, 1974:30).

Federal Dışişleri Bakanlığı Kuruluşundan sonra neredeyse tüm dış kültürel faaliyetleri siyasi hedefler doğrultusunda koordine etmeye başlamıştır. Ancak Alman İmparatorluğunun kuruluşundan önceki dönem dış kültür faaliyetlerini yürüten özel kuruluşların tamamen devre dışı kalmadığını da belirtmekte fayda görülmektedir. Dış politika hedefleri doğrultusunda Federal Bakanlık koordinasyonunda yürüten dış eğitim ve kültür faaliyetleri, bu alandaki sivil kuruluşlar desteklenerek sürdürülmüştür (Auer ve Srugies, 2013:19). Günümüzde Goethe Enstitüsü örneğinde olduğu sivil kuruluşlar Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkin ve önemli bileşenleri olmaya devam etmektedir. Diğer bir ifadeyle Almanya'nın kültürel diplomasi alanındaki etkinliklerinde devlet destekli sivil araçların kullanılması geleneksel bir yöntemdir.

1871'de modern Alman devletinin kurulmasının ardından Alman kültürünü teşvik etmek amacıyla 1881'de kurulan Yurtdışında Almanlığın Korunması için Genel Alman Okulları Derneği (Allgemeiner Deutscher Schulverein zur Erhaltung des Deutschtums im Auslande) aracılığıyla yürütülen çalışmalar Federal Almanya toprakları dışında, daha büyük bir kültürel ulus hedefine işaret etmektedir (Paschalidis, 2009: 277). 1908 yılında bu derneğin yerini, kültürel tanıtım, eğitim ve kültürel alışveriş konularında kamu ve özel aktörleri koordine eden Yurtdışı Almanlar Derneği (Verein für das Deutschtum im Ausland) almıştır. Pamment bu gelişmelerden hareketle sınırları aşan ilk Alman kültürel diplomasi uygulamalarına işaret etmekte ve ilk federal Alman devleti döneminde, dönemin iletişim araçları olarak kitaplar, müzik ve sanat etkinlikleri gibi Germen kültürü hakkında bilgi taşıyabilen araçları kullanarak sınırları aşan Alman toplumu ile bağlar kurulmaya çalışıldığını aktarmaktadır (Pamment 2013:5-25).

Alman endüstrisinin büyümesi ve Alman ticaretinin genişlemesi, yabancı ülkelerde yaşayan Almanların sayısında istikrarlı bir artışa neden olmuştur. Haigh'a göre Alman Hükümeti, gurbetçi Almanların ikamet ettikleri ülkeler tarafından asimile edilmelerinden endişe etmekteydi. Bu bağlamda, yurtdışında Alman kültürünün sürdürülmesi politikasının bir gereği olarak Alman Dışişleri Bakanlığı bütçesinde yurtdışındaki Alman okullarının desteklenmesi için ayrılan bütçe 1900 ile 1913 yılları arasında 150.000 marktan 1.500.000 marka çıkarılmıştır (Haigh, 1974:32). Bu görüşü destekleyen Auer ve Sirugies (2013:19) Almanya'nın Birinci

Dünya Savaşı öncesindeki dış kültür politikası anlayışının, bugünkü anlayışından temelden farklı olduğunu iddia etmektedirler:

“Alman İmparatorluğu, uluslararası düzeyde kendi ulusal kültürünü oluşturmak için yarışıyordu. Kültürel genişleme, siyasi ve hatta bölgesel genişlemenin bir ön aşaması olarak görülüyordu. Aslına bakılırsa kültür, yalnızca siyasi hedeflere ulaşma aracına indirgenmişti. “Yurtdışı Almanlığı” (Auslandsdeutschtum)⁹, kendilerini yeni yurtlarına tam olarak entegre edememiş Alman göçmenlere yönelik iletişim faaliyetlerini tanımlayan bir kavram olarak 19. Yüzyılda geçerlilik kazandı. “Ulus siyaseti” (Volkstumspolitik) olarak da adlandırılan bu hareket, yalnızca Alman göçmenlerle ilişkilerin sürdürülmesine ve güçlendirilmesine katkıda bulunmakla kalmadı, aynı zamanda diğer ülkelerin kültürel ve siyasi işlerine müdahale etmek için bir bahane olarak da hizmet etti.” (Auer ve Sirugies 2013:19)

Birinci Dünya Savaşı, savaşın tarafı milletler arasında, diğer ülkelerdeki kamuoyu üzerinde haklılık duygusunu pekiştirebilmek ve savaşın psikolojik boyutunu destekleme üzere propaganda amaçlı bazı hükümet birimlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Propaganda yapan hükümetlerin siyasi amaçlarının ve askeri yöntemlerinin etkinliği o dönemlerde dikkat çekmiştir. İngiliz prestijinin evrensel olarak tanındığı ve hiçbir yapay desteğe ihtiyaç duymadığı düşüncesi ile kültürel propagandayı tamamen ihmal eden Birleşik Krallık Hükümeti bile birinci dünya savaşı döneminde siyasi propaganda alanında çalışmalar yapmaya başlamıştır. Fransa ve Almanya o dönemlerde savaşın bir parçası olarak başlatılan propaganda faaliyetlerinin yanı sıra savaş öncesi başlatılmış olan dış eğitim ve kültürel faaliyetlerini de sürdürmüşlerdir (Haigh 1974:32).

Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Fransız ve Alman Hükümetleri, kültürel propagandanın kendi çıkarlarına uygun sonuçlarını tecrübe ederek bu alana daha fazla yatırım yapmışlardır. Savaştan önce Alman resmî kurumların önceliği yabancı ülkelerdeki Almanlar arasında Almanlık (Deutschtum) duygusunu canlı tutmaktır. 1919 Versailles Antlaşması'ndan sonra Almanya dışında yaşayan Almanların veya Alman kökenli kişilerin sayıları artmıştır. Bu durum Alman

⁹ “Yurtdışında Almanlık” anlamına gelen “Auslandsdeutschtum”, dil ve ulus olarak “Alman kökenli” ancak Alman Devleti sınırları dışında kalan Almanları da kapsayan bir Alman ulusu fikrine dayanmaktadır. Oldenburg Üniversitesi: <https://ome-lexikon.uni-oldenburg.de/begriffe/auslandsdeutschtum>

devletinin bu alanı biraz daha önemsemesini teşvik etmiştir. Haigh'in (1974: 32-33) *Kültürel Diplomasinin Evrimi* adlı eserinde aktardığına göre dönemin Almanya Şansölyesi Dr. Bauer Ekim 1919'da yaptığı bir konuşmada aşağıdaki ifadelerle bu alana verilen önemi teyit etmiştir:

"Hiçbir barış anlaşmasının bizden alamayacağı şey, ulusal birlik duygusudur ve hiç kimsenin yasaklayamayacağı şey, bu duygunun teşvik edilmesidir. Bizden ayrılan ve gelecekte ayrılacak olan Alman ırkından soydaşlarımız (Stammesgenossen), onları düşündüğümüzü ve Barış Antlaşması'nın izin verdiği her şekilde onlara destekleyeceğimizi bilmeliler. Siyasi olarak değil, ama dilsel ve insani olarak tüm bu ilişkiler daha da sıcak olacaktır. Kültürün tüm alanlarında, bilim alanında, sosyal alanda, kişisel ilişkiler ve sosyal ilişkiler söz konusu olduğunda, ortak çıkarlarımızın pratik sonuçlarını ortaya koyacağız ve birlik duygusunu geliştireceğiz. Alman İmparatorluğu'nun kültürel görevi budur."(Bauer, 1919).

3.2.4 Birinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem: Çoğulcu Kamu Diplomasisi Politikasının Temelleri

Yirminci yüzyılın başında II. Wilhelm önderliğindeki Alman İmparatorluğu'nu tanımlayan yayılmacı politika, Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisinden sonra sona gözden geçirilmiştir. Almanya topraklarının önemli bir kısmının kaybedilmesi ve nüfusun onda birinin eksilmesi izole bir Alman devleti oluşturmuştur. Bu ortamda "Yurtdışı Almanlık" (Auslandsdeutschtum) anlayışı, Alman Hükümeti için daha önemli hale gelmiştir. Propaganda içeren yöntemler gözen geçirilmiş ve yerini daha incelikli ve şeffaf bir dış politika yöntemi tercih edilmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Gustav Stresemann'ın bu politikalarının bir sonucu olarak Almanya'nın uluslararası topluma yeniden entegre olduğu ve sürecin sonunda Milletler Cemiyeti'ne kabul edildiği değerlendirilmektedir (Auer ve Srugies, 2013:20).

Dış kültür politikalarına verilen ve yeni bir anlayışla yaklaşılması kurumsal bazı yapılanmaları da beraberinde getirmiştir. Prusya Meclisi (Landtag) aldığı bir kararlar hükümetin kültürel propaganda faaliyetleri için yeni yöntem ve araçlar sağlamasını talep etmişti. Bu talebe istinaden yapılan çalışmalarla Weimar Cumhuriyeti, Alman İmparatorluğu'nun kültürel diplomasisini yeniden canlandırmıştır. Bu doğrultuda, kültürel diplomasinin bir aracı olarak 1920 yılında Dışişleri Bakanlığı bünyesinde "Yurt Dışı Almanlığı ve Kültürel İlişkiler

Müdürlüğü” oluşturulmuştur. 1925 yılında, yabancı ülkelerle öğrenci ve genç üniversite öğretim üyelerinin değişimini organize etme misyonuyla Alman Akademik Değişim Servisi (Deutscher Akademischer Austauschdienst - DAAD) kurulmuştur (Haigh, 1974: 33). Bu yeni adım yurtdışında Almanlığın yaşatılması misyonundan farklı olarak, uluslararası kültürel ilişkilerin, yani kültürel diplomasının doğrudan bir aracı olarak dikkat çekmektedir.

DAAD sivil bir oluşum olarak faaliyetlerini yürütmüştür. Dış kültür politikalarının bir gereği olarak ortaya çıkan ancak, hükümet ile organik bir bağı olmadan sivil bir kurumsal yapılanma ile faaliyetlerini sürdüren bu oluşumlar Almanya’nın kamu diplomasinde bugün de hâkim olan “sivil görünüm”ün temellerini oluşturmaktadır. Doğrudan hükümet tarafından yürütülen çalışmalara oranla sivil yapılarca yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri her zaman daha başarılı bulunmuştur. Auer ve Srugies’in (2013:20) Busch-Janser ve Florian’dan (2007) aktardığına göre: “Bir kamu diplomasisi girişiyle hükümet arasındaki ilişki ne kadar yakın ve açık ise, ona duyulan güvensizlik de o kadar fazla olur.” Alman kamu diplomasinin en belirgin karakteristik özelliklerinden birisini tarif eden bu ilke bugün hâlâ geçerlidir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ortaya çıkan bir başka önemli kuruluş 1925 yılında kurulan ve Almanca adı “Akademie zur Wissenschaftlichen Erforschung und Pflege des Deutschtums/Deutsche Akademie” olan Almanlığın Bilimsel Olarak Araştırılması ve Yaşatılması Akademisi/Alman Akademisi’dir. Gelecekte kurulacak Goethe Enstitüsünün temelini oluşturan bu akademi 1925 yılında Münih’te kurulmuştur. Başlangıçta Doğu, Orta ve Güneydoğu Avrupa’daki Alman azınlıkların kültürel anlamda desteklenmesi amacıyla faaliyet yürüten bu kuruluşun 1930’lu yıllarda odak noktası yurtdışında Alman dilinin tanıtımı olmuştur. Bu amaçla Akademi, özellikle 1940’lı yılların ilk yarısında Avrupa’nın farklı ülkelerinde dil okulları ağı kurmuştur. Alman Akademisi, ikinci dünya savaşının başlamasıyla ABD işgal güçleri tarafından 1945 yılı aralık ayında feshedilmiştir (Michels, 2006).

Yüksek öğretim düzeyinde akademik değişim servisi olarak 1925 yılında hayata geçirilen Alman Akademik Değişim Servisinin sağladığı imkanları okullar düzeyinde de uygulanmak amacıyla 1929 yılında Alman Pedagoji Değişim Ofisi kurulmuş ve günümüzde uygulandığı manada ortaöğretim düzeyinde de okullar

arası hareketliliği sağlayacak imkanların altyapısı o tarihlerden itibaren oluşturulmaya başlanmıştır (Haigh, 1974: 33).

Dış kültür politikalarına verdiği önemle bugünün Alman kamu diplomasisi anlayışının temellerini atan Gustav Stresemann'ın 1929'da ölümü ile bu alandaki gelişmeler ivme kaybetmiştir. 1929'dan 1932'ye kadar yapılan bütçe kesintileri yanında ihracata odaklanması ve yürütülen revizyonist politikalar ülkenin dış eğitim ve kültür politikalarını da etkilemiştir. Bu politikalar medya ve iletişim alanını da etkilemiştir. 1932 yılına kadar özel olan kitle iletişim araçlarının kamulaştırılmış ve hükümet propaganda ve seçim kampanyası aracı olarak sınırlandırılmıştır. Tüm bu gelişmeler Hitler döneminde (Üçüncü Reich) hayata geçirilecek olan ve tüm sosyal, ekonomik, politik ve kültürel unsurların, onları ideolojik olarak kontrol eden devlet yapısıyla mecburi olarak bütünleştirilmesini ifade eden “zorunlu uyum politikalarının” (Gleichschaltungspolitik) öncüsü olarak değerlendirilmektedir (Auer ve Srugies, 2013:20-21).

3.2.5 Nazi Almanyası Dönemi Alman Kamu Diplomasisi ve Soğuk Savaş Dönemi

Weimer Cumhuriyeti sonrasında Alman dış politikasının inişli çıkışlı ve değişken dönemleri kamu diplomasisinin önceliklerine de yansımıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası başlayan ve Soğuk Savaş dönemini de içine alacak şekilde Berlin Duvarı'nın yıkılışına kadar devam eden süreçteki inişli çıkış tablo değişken bir kamu diplomasisi anlayışını da beraberinde getirmiştir. Bu süreci analiz eden Auer ve Srugies (2013: 18-25) Almanya'nın kamu diplomasisi önceliklerini dönemsel olarak farklı kategorilerde ele almaktadırlar. Buna göre;

- Alman İmparatorluğunun kuruluşundan Birinci Dünya Savaşına kadar olan dönem *Yayılmacı Politika Olarak Dış Kültür Politikası*,
- Weimer Cumhuriyeti dönemindeki faaliyetleri *Çoğulcu Kamu Diplomasisi Ağının Temellerinin Atılması*,
- İkinci dünya savaşına giden dönemde Nazi Almanyası süreci *Propaganda Dönemi ve Zorunlu Uyum*,
- İkinci Dünya Savaşı sonrası Berlin duvarının yıkılması ve Federal Almanya'nın tekrar kurulmasına kadar geçen süreci *Bölünmüş Bir Ulus: Soğuk Savaş Dönemi*
- Soğuk Savaş dönemi sonrası günümüze kadar devam eden süreci ise *Yeni Bir Rol ve Yeni Bir Sorumluluk Dönemi* olarak tanımlanmaktadır.

Üçüncü Reich, yani Nazi Almanyası dönemi dış kültür ve eğitim faaliyetlerinin siyasi öncelikler doğrultusunda yayılmacı hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olacak araç konumuna indirildiği bir dönem olarak bilinmektedir. Auer ve Srugies (2013: 21) bu dönemdeki faaliyetlerden bahsederken, yurtdışındaki hedef kitleyi muhatap alan kültürel etkileşim ve iletişim faaliyetlerinin, tarihin başka hiçbir döneminde şiddet tehdidiyle veya fiili şiddet uygulamasıyla bu kadar yakından ilişkili olmadığını ifade etmektedirler. Bu dönemde yapılan faaliyetlerde iletişimin odağında Alman kültürünün ve dilinin üstünlüğünün yanı sıra “Arian ırkının” üstünlüğüne odaklanan bir propagandanın olduğu bilinmektedir. Nitekim o dönemlerde iletişim faaliyetleri artık Federal Dışişleri Bakanlığı tarafından değil, farklı nasyonal sosyalist örgütler tarafından koordine edilmeye başlanmış ve sahada mevcut olan tüm aktörler Nazi rejiminin siyasi önceliklerine göre hareket eden enstrümanlara dönüşmüşlerdir. Bu süreçte dış kültür politikalarında Weimar Cumhuriyeti'nin çoğulcu yapısı yerini merkezi, tek tip ve propaganda odaklı bir yaklaşıma bırakmıştır (Auer ve Srugies, 2013:21).

Nazi Almanyası sonrasındaki dönem siyasi olarak bölünmüş bir Almanya yıllarına tekabül etmektedir. Soğuk Savaş Dönemi, kamu diplomasisi faaliyetlerinin önceliklerinin tekrar değiştiği ve çok daha farklı gündemlerin öne çıktığı bir dönemdir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Almanya uluslararası sistemden izole olmuş ve ABD, Büyük Britanya, Fransa ve Sovyetler Birliğinin (SSCB) işgal güçlerinin kontrolü altına girmiştir. Bu dönemde Almanya merkezi bir Avrupa gücü olma statüsünü kaybetmiş, karşıt iki süper güç olarak ABD ve SSCB tarafından bölünmüş bir devlettir. Bu süreçte Almanya'nın dış kültürel ilişkileri de zarar görmüştür. Nasyonal sosyalist politikaların hakim olduğu Nazi yıllarında yaşananlar Almanya'nın üzerinde ahlaki bir yük oluştururken, o dönemlerde yürütülen propaganda faaliyetlerinin de buna eklenmesiyle kamu diplomasisi bağlamında ülke imajında onarılması gereken bir hasar oluşmuştur (Sasse 1971:47 aktaran Auer ve Srugies, 2013:21).

Bu süreçte doğu ve batıda iki farklı devlet olarak orataya çıkan Federal Almanya Cumhuriyeti (FAC) ve Alman Demokratik Cumhuriyeti (ADC), ulusal egemenliği yeniden kazanmak ve kendilerini uluslararası topluma yeniden entegre etmek için temelde farklı stratejiler izlemişlerdir (Auer ve Srugies, 2013:21). Dolayısıyla Soğuk Savaş Döneminde Almanya açısından iki farklı kamu diplomasisi yaklaşımı sözkonusudur.

3.2.6 Soğuk Savaş Döneminde Doğu ve Batı Almanya

Uygulamaları: İki Farklı Yaklaşım

Batı Almanya olarak da bilinen Federal Almanya Cumhuriyeti (Bundesrepublik Deutschland - BDR) işgal güçleri kontrolünde kurulmuş olsa da kısa süre içinde bağımsızlığını kazanmıştır. İşgal devletleri Federal Almanya Cumhuriyeti'nin yurtdışında konsolosluk ve temsilcilikler açmasına 1949 yılında izin vermişler ve 1951 yılında da fiili işgali sonlandırmışlardır. O dönemlerdeki Federal Almanya Cumhuriyeti kamu diplomasisi “susma kültürü” olarak tanımlanmaktadır (Auer ve Srugies, 2013:22). Zira yirminci yüzyılın başında ve Üçüncü Reich döneminde uygulanan agresif ve yayılmacı dış politikanın bilinçli olarak sınırlandırıldığı bir yöntem dikkat çekmektedir. O dönemde uygulanan dış eğitim, kültür ve tanıtma faaliyetleri sadece Almanya'ya ilgi gösteren ülkeleri kapsayacak şekilde planlanmıştır. Yeniden kurulan Federal Dışişleri Bakanlığınca yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin sivil araçları olarak Goethe Enstitüsü ve Dış Kültürel İlişkiler Enstitüsü (ifa) gibi kuruluşlar devreye alınmış ve bu yolla kamu diplomasisinde devlet eliyle yürütülen propaganda içerikli faaliyetler yerine *sivil kültürel ilişkiler imajı* yeniden öne çıkarılmıştır (Auer ve Srugies, 2013:21).

Geçmiş dönemlerde Alman Yurtdışı Enstitüsü (Deutsche Auslands-Institut – DAI) adıyla faaliyetlerini yürüten ve Üçüncü Reich döneminde faaliyetleri kısıtlanan Enstitü, ikinci dünya savaşı sonrasında, 1949'da Dış İlişkiler Enstitüsü (ifa) adıyla yeniden kurulmuş ve 1951 yılında faaliyetlerine yeniden başlamıştır. Dönemin Federal Başkanı Theodor Heuss, yeniden açılış vesilesiyle yaptığı konuşmada Enstitüyü, “yabancı ülkelerle iletişim için bir okul” ve “kültürel alışverişte bir aktarma noktası” olarak tanımlamıştır (Dışilişkiler Enstitüsü – ifa 2024). Goethe Enstitüsünün 1951 yılında Alman Akademisi'nin devamı olarak kurulması, dil ve kültür alanında küresel çalışmaların önemli adımlarından birisi olmuştur. İlk dönemlerinde yasal ve mali statüsünde bazı belirsizlikler olsa da hızla büyümeye başlamış ve 1960'lı yıllarda 100'den fazla temsilcilik sayısına ulaşmıştır. 1969'da Dışişleri Bakanlığı ile yapılan bir anlaşma kapsamında kamu destekli sivil toplum kuruluşu statüsü ile Goethe Enstitüsünün yasal çervesi de belirlenmiştir (Goethe Enstitüsü 2024).

Federal Almanya Cumhuriyeti Soğuk Savaş yıllarında daha çok Avrupa ülkelerine ve NATO üyesi ülkelere odaklı iletişim ve kamu diplomasisi çalışmaların ağırlık vermiştir. 1980'lere gelindiğinde gelişmekte olan ülkelere

yönelik çalışmalar da artış sağlanmış ve bu kapsamda özellikle doğu Avrupa ülkelerine yönelik faaliyetler hızlanmıştır. Bu kapsamda değişen dış politika öncelikleri çerçevesinde kültürel etkileşim ve akademik değişim programları farklı ülkelerde uygulanmaya devam edilmiştir. Örneğin Kohl dönemi güç politikaları ve ekonomik çıkarların öncelendiği bir dönem olmuştur (Auer ve Srugies, 2013:22).

Özetle ifade etmek gerekirse soğuk savaş döneminde Batı Almanya'yı temsil eden Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kamu diplomasisi faaliyetleri dönüşen uluslararası ortama ve değişen dış siyasi önceliklere uyumlu olarak gelişme kaydetmiştir. O dönemler, aynı zamanda Fransız-Alman iş birliği gibi uzun vadeli projelerin de uygulandığı dönemler olarak bilinmektedir. Fransa ve Almanya arasında yüzlerce yıl süren kötü ilişkiler ve savaşların ardından iki ülkenin yakınlaşması, İkinci Dünya Savaşı sonrasında özel girişimlerle sağlanmıştır. Elysée Antlaşması veya *Franko-German Dostluk Antlaşması*¹⁰ olarak da bilinen ve ortak kültür, eğitim faaliyetlerinin yanında Almanya ve Fransa arasında diplomatik düzeyde iş birliğini de öngören bu anlaşma bahsekonu özel girişimlere önemli bir örnektir. Auer ve Srugies (2013: 22) Elysée Antlaşması gibi eğitim, kültür ve diplomasi alanında iş birliğine dayalı yakınlaşma ve güven artırıcı girişimleri Batı Almanya'nın Soğuk Savaş dönemi kamu diplomasisini karakterize eden önemli örnekler olarak değerlendirmektedirler.

Federal Almanya Cumhuriyeti, Avrupa ülkelerine yönelik diyalog ve iş birliğini geliştirme odaklı iletişim yaklaşımının aksine, Doğu Almanya'ya karşı daha çatışmacı bir iletişim stratejisi izlemiştir. Bu yaklaşım 1955'te Hallstein Doktrini ile zirveye ulaşan saldırgan olarak tanımlanabilecek bir yaklaşımdır. Hallstein Doktrini Federal Almanya Cumhuriyetini Alman halkının tek meşru temsilcisi olarak kabul eden ve Doğu Almanya'yı egemen bir devlet olarak gören ülkelerle diplomatik ilişkiler kurulmayacağını öngören bir yaklaşımdır (Auer ve Srugies, 2013:22-23). Bu yaklaşım iki yönetim arasında 1973 yılında imzalanan

¹⁰ 1963 Yılında Fransa ve Almanya arasında imzalanan Elysée Antlaşması, iki ülke arasında iş birliğine zemin oluşturan ve günümüzde de "Fransız-Alman Dostluğu: Avrupa'da itici bir güç (The Franco-German friendship: a driving force in Europe)" sloganıyla devam dayanışma ve güven ortamının sembolü sayılan bir anlaşmadır. 1963 yılında Federal Şansölye Konrad Adenauer ve Başkan Charles de Gaulle tarafından Elysée Sarayında imzalanan anlaşmanın 60. yılı vesilesiyle 2023 yılı ocak ayında iki ülke bakanlar kurulu Paris'te ortak bir toplantı yapmıştır. Fransız-Alman Bakanlar Kurulu toplantısının ardından Federal Şansölye Olaf Scholz ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron tarafından yapılan ortak açıklamada Şansölye Scholz, Almanya ve Fransa arasında iyi bir ortaklığın sadece iki ülke için değil, aynı zamanda Avrupa genelinde işbirliğine dayalı ilerleme için de gerekli olduğunu vurgulamıştır (Federal Hükümet İnternet Sayfası, 22 Ocak 2023).

Temel Antlaşma'ya (Grundvertrag) kadar devam etmiştir. Bu anlaşma ile iki Alman devletinin karşılıklı birbirini tanınması ve eşitlik temelinde iyi komşuluk ilişkileri geliştirilmesini hedeflemiştir. Bu anlaşma sayesinde her iki devletin Birleşmiş Milletlere üyelik süreci de sağlanmıştır (Alman Federal Meclisi, 04.05.2023).

Demokratik Almanya Cumhuriyeti kamu diplomasisi yaklaşımına bakıldığında ise Batı Almanya'ya oranla daha sınırlı imkanlarla ve daha farklı önceliklere odaklı bir yaklaşım görülmektedir. DAC, Sovyetler Birliğine yakın bir politika yürütmesi hasebiyle bağımsız ve özgün bir yaklaşım geliştirememiştir. Bu nedenle 1970'li yıllara kadar egemenliğinin tanınması ve uluslararası topluma entegre olmak odaklı bir imaj çalışması yürüttüğü söylenebilir. 1970'li yıllarda hem batı Almanya ile diplomatik bir anlaşma sağlanmış olması hem de batılı ülkelere tanınması sayesinde biraz daha geniş bir hareket alanı bulmuştur. Devam eden yıllardaki kamu diplomasisi stratejisi Sovyetler Birliği ve eski doğu bloku ülkeleri ile yakın iletişim ve iş birliğini sürdürürken aynı zamanda Batı Avrupa'da hâkim olan "barış içinde birlikte yaşama" politikalarına entegre olmaya odaklı bir yaklaşım içermektedir (Auer ve Srugies, 2013:23).

Demokratik Almanya Cumhuriyeti değişim programları gibi kültürel etkileşim programlarına dahil olmakla birlikte bu değişimleri daha ziyade benzer siyasi yaklaşımlara sahip olan doğu bloku ülkeleriyle gerçekleştirmiştir. Auer ve Srugies (2013: 23) Demokratik Almanya Cumhuriyetinin kamu diplomasisi yaklaşımı ve dışarıya vermek istediği mesajların ağırlıklı olarak Sosyalist Birlik Partisi tarafından şekillendirildiğini ifade etmekte ve bu durumun, çoğulcu fikirlere çok açık olmayan, merkezi olarak belirlenen ve yurtdışında olumlu imaj verme odaklı bir kamu diplomasisi yaklaşımı ortaya çıkardığını belirtmektedirler.

Sonuç olarak, bu bilgiler ışığında, Doğu Almanya'yı temsil eden Demokratik Almanya Cumhuriyetinin kamu diplomasisi yaklaşımı kendisini uluslararası sisteme entegre etme çabalarının gereği olarak, batı ile iletişim halinde olmayı da önemseyen ve bunun gereği olarak dışarıya olumlu imaj verme odaklı yaklaşım olarak tarif edilebilir. Fakat aynı zamanda Sovyetler Birliğine de yakınlığı nedeniyle özgün bir imaj ortaya koyamadığını da ifade etmek mümkündür.

3.2.7 Doğu ve Batı Almanya'nın Birleşmesi Sonrası Dönem: Yeni Roller ve Yeni Öncelikler

Doğu ve Batı Almanya'nın 1990 yılında yeniden birleşmesi, Almanya'nın dünyadaki konumunu tekrar güçlendirmiş ve özellikle Avrupa'da lider konuma

gelen ülkelerden birisi olarak Almanya'ya yeni hareket alanları açmış ve yeni sorumluluklar yüklemiştir. 90'lı yıllarda mevcut olan ilkeler, hedefler ve organizasyonel koşullar yeni durum için yeterli gelmemekte, kökenleri 1960'lara dayanan politikalar değişen zamanın şartlarını karşılamamaktadır (Horts, 26.05.2002). Bu doğrultuda bazı yeni adımlar atılması gerekli olmuştur.

Federal Hükümet Alman dış politikasının üçüncü ayağı olan kültürel ilişkiler ve eğitim politikasını, istikrarlı uluslararası ilişkiler için önemli bir temel olarak kabul etmektedir (Almanya Federal Dışlıleri Bakanlığı, 19.05.2021). Küreselleşme çağında ve dünya çapında kültürel etkileşime olan ihtiyacın arttığı bu yeni dönemde Federal Hükümet kamu diplomasisi alanını oluşturan dış kültür ve eğitim politikalarına dair bir konsept çalışması yaparak *Konzeption 2000* başlığı altında öncelikli alanlar belirlemiştir (Auer ve Srugies 2013: 24). Bu doğrultuda, dış eğitim ve kültür politikalarının siyasi çıkarlar doğrultusunda teşvik edilmesi; yurtdışında olumlu, modern bir Almanya imajının oluşturulması; Avrupa entegrasyonunun ilerletilmesi, Değerlere dayalı diyalog ile çatışmaların önlenmesi temel öncelikler olarak benimsenmiştir (Federal Dışışleri Bakanlığı: 2012).

Alman dış politikasının stratejik hedefleri olarak da tanımlayabileceğimiz bu öncelikler bugün halen Alman kamu diplomasisinin temel çerçevesini belirlemektedir. 11 Eylül saldırısından sonra Almanya'nın İslam dünyası ile mevcut diyalogunu geliştirme çabaları, Avrupa Birliği'nin 2004'teki genişlemesine giden süreçte ve sonrasında Almanya'nın Avrupa entegrasyonuna vermiş olduğu önem, Batı balkanlar başta olmak üzere çevre ülkelerle geliştirilmekte olan kültürel ve ticari ilişkiler, Alman Sanayicileri ve hükümetin ortak projesi olarak yürütülmekte “Almanya – Fikirler Ülkesi” kampanyası gibi faaliyetler bu çerçevede ele alınabilecek kamu diplomasisi faaliyetleridir (Auer ve Srugies 2013: 24).

Almanya'da kamu diplomasisinin tarihsel gelişimine dair özetle aktarmış olduğumuz tüm bu tecrübeler, bugün uygulanmakta olan Alman kamu diplomasisi hakkında önemli fikirler vermektedir. Almanya'nın kendisini tecrit edilmiş halde bulduğu Birinci ve İkinci Dünya Savaşları öncesi ve esnasında uyguladığı agresif dış politika yaklaşımları ve bu politikanın kamu diplomasisi alanına yansımaları önemli bir gerçeği teyit etmiştir: Muhataplara verilecek mesajlar ve aktarılmak istenen kültür kimseye empoze edilememektedir. Mesajlar sadece bu savaflara ilgi duyan yani alıcı konumunda olan yabancı takipçilere iletilmelidir. (Auer ve Srugies 2013: 24).

İki dünya savaşı ve soğuk savaş dönemi tecrübeleri Almanya'nın ülke imajına yönelik güncel politikalarını belirlemek için önemli fırsatlar sunmuştur. Bu fırsatlara bir özeleştirme yapılması da dahildir. Auer ve Srugies (2013: 24) Almanya'nın bu öz eleştirisinin aynı zamanda Almanya'nın geçmişinin yeniden yorumlanmasını da içerdiğini vurgulamaktadırlar. Zira farklı hedef kitlelere çelişkili mesajlar iletmek ve gerçekleri gizlemek, bir ülkenin imajında onarılamaz hasarlara ve güven kaybına neden olabilmektedir. Yerel hedef kitle ile uluslararası topluma yönelik politikaların giderek birbiriyle bağlantılı hale geldiği küresel ortamda merkezi öncelikleri kıstas alan yaklaşımlar kamu diplomasisi açısından olumlu sonuçlar doğurmamaktadır.

Almanya bakımından en önemli handikaplardan birisi de Üçüncü Reich dönemidir. Tüm kamu ve sivil araçların kontrol altına alındığı Nazi döneminde uygulanan politikalar ve sonuçlarının ağır ahlaki yükü, Almanya'nın bugünkü kamu diplomasisinde önemli bir etkiye sahiptir. Bugünün Alman kamu diplomasisi anlayışında tüm aktörler merkezi bir yaklaşımla görünüm vermekten kaçınmaya özen göstermektedir. Kamu diplomasisi faaliyetleri ilgili Federal Bakanlıklar ve kuruluşlarca koordine ve finanse edilmekle beraber aktörler çoğunlukla sivil kuruluşlardır (Auer ve Srugies 2013: 24). Dolayısıyla Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinde resmî kurumlar planlama ve stratejilerin belirlenmesinde öne çıkarken sahada görünür olan daha çok sivil araçlardır.

3.2.8 Aktörleri, Araçları ve Konuları İtibariyle Almanya'nın Kamu Diplomasisi

Berlin duvarının yıkılmasından sonra oluşan güçlü Almanya profili ve Avrupa Birliği'nin lideri olabilme potansiyeli kamu diplomasisi alanını da etkilemiştir. Almanya AB değer ve normlarına bağlı davranmış ve İkinci Dünya savaşı sonrasında Avrupa sisteminde sivil güç olarak kendini konumlandığı yeri pekiştirmiştir. AB entegrasyon süreci boyunca insan hakları, çoğulculuk, silahsızlanma gibi birçok alanda Avrupa'nın lokomotifleri olarak hareket etmiştir. Adeta “kendini sınırlama” olarak tarif edilebilecek bir dış politika izleyerek, silahlar ve güçten bahsetmek yerine insan hakları, demokrasi ve çoğulculuk gibi söylemleri gündemde tutarak diğer ülkelerin nezdindeki olumsuz imajını düzeltmeyi amaçlamıştır (Kıratlı, 2016:214; Yılmaz ve Kılıçoğlu 2017:92).

Almanya'nın stratejik bir hedef olarak uyguladığı bu dış politika vizyonu yumuşak gücün kullanımı için son derece uygundur. Holguin bu dış politika

vizyonunu “uzun dönemde güven inşa etmeyi hedefleyen bir dış politika” olarak tanımlamaktadır (Holguin, 2013:8). Bu hedef doğrultusunda Almanya, tarihsel süreçte olduğu gibi günümüzde de dış eğitim ve kültür faaliyetlerine çok önem vermektedir. Dünyanın farklı ülkelerinde açmış olduğu çok sayıda okulu, kültür enstitüleri, Alman vakıfları ve akademik değişim programlarıyla kurduğu bağlar sayesinde hedef ülke toplumlarını etkilemeye çalışmaktadır. Söz konusu ülkelerde siyasi elitler, iş dünyası ve medya gibi önemli kesimleri destekleyerek karar vericileri etkilemeye çalışmaktadır. Bu sayede Almanya birçok ülkenin halkında olumlu imajını koruduğu gibi yönetimlerine de etki etmeyi başarmaktadır (Yılmaz ve Kılıçoğlu 2017:92). Zöllner’e göre (2020:254) Alman kamu diplomasisinin, “ülkenin küresel izleyiciler tarafından anlaşılmasını sağlamak için ülke gerçekliği ve imajına ilişkin anlatıların, anlaşılır şekilde tercüme edilmesi süreci” olarak görülmesi gerekiyor.

Burada, Almanya’da kamu diplomasisinin kavramsal kullanımıyla ilgili bir detayın altını çizmek gerekmektedir. *Public diplomacy* terimi, Almanya’daki siyasi terminolojiye nispeten yeni eklenen bir terim olması ve Almanya’nın kamu diplomasisi faaliyetlerini tanımlayan kavramlarla tercüme olarak doğrudan örtüşmemesi nedeniyle uygulama literatüründe sınırlı olarak karşımıza çıkmaktadır. “Dış Politika Halkla İlişkiler Çalışmaları” (*Außenpolitische Öffentlichkeitsarbeit*) veya “Dış Kültür Politikası” (*Auswärtige Kulturpolitik*) gibi Almanya’nın bu alandaki faaliyetlerini geleneksel olarak tanımlayan terimler İngilizce de kullanılan *public diplomacy* kavramıyla tam olarak örtüşmemektedir. *Public diplomacy* İngilizceden doğrudan çeviri yapıldığında *öffentliche Diplomatie* tanımı ile eşleşmektedir ki bu tanım kamu diplomasisi ve kültür diplomasisi kavramlarının karşılığı olan faaliyetler yelpazesini karşılamaktan uzaktır. Bu nedenle Alman uygulayıcı kurumlarının ürettiği resmi belge ve raporlarda çoğunlukla *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik* (Dış Kültür ve Eğitim Politikası) tanımı kullanılmaktadır. Bu kullanım akademik literatürde de hakim olmakla beraber son dönemde İngilizce *public diplomacy* ifadesinin doğrudan kullanılmaya başlandığı ve giderek yaygınlaştığı da görülmektedir (Zöllner, 2020:254).

Kamu diplomasisini hem uygulama hem de akademik disiplin olarak sistematik ve teorik olarak kategorilerini inceleyen Auer (2015), Alman

uygulayıcıların ağırlıklı olarak tanımladığı beş ana kamu diplomasisi hedefine veya uygulama alanına işaret ediyor:

- Bir ülkenin yurtdışındaki algısını aktif olarak şekillendirmek,
- Değerlerin ve fikirlerin aktarılması,
- Ülkeye yönelik ilişkileri ve tutumları etkilemek,
- Geleneksel diplomasiinin bir uzantısı/tamamlayıcısı olmak,
- Kamu kuruluşları arasında iletişimini sağlamak. (Auer 2015'den aktaran Zöllner, 2020:255-256).

Bu kategoriler altında değerlendirilen Alman kamu diplomasisi imaj oluşturma, imaj yönetimi, stratejik halkla ilişkiler yöntemleriyle Almanya'ya yönelik güven, anlayış ve iyi niyet oluşturmaya amaçlamaktadır.

Alman kamu diplomasisinin genel hatlarını belirleyen unsurlar, kültürel diplomasi odaklı, kaynağını kültür ve değerlerden alan, karşılıklı diyalog ve iletişimi ön planda tutan ve sivil araçları öne çıkaran bir yaklaşımdır. Bu bağlamda Federal Dışişleri Bakanlığı tarafından benimsenen ve günümüzdeki politikalarda da etkili olan *Konzeption 2000* programına göre Alman kamu diplomasisinin temel uygulama öncelikleri şu başlıklar altında ele alınabilir;

- Almanya'nın dış eğitim ve kültür politikalarını siyasi çıkarlar doğrultusunda teşvik etmek;
- Yurtdışında olumlu, modern bir Almanya imajının oluşturulması ve sürdürülmesi;
- Avrupa entegrasyonunu ilerletmek;
- Değerler üzerine diyalog kurarak çatışmaları önlemek (Federal Dışişleri Bakanlığı: 2012).

Alman kamu diplomasisi aktörleri arasında hükümetin bir organı olarak Federal Dışişleri Bakanlığı koordinasyon ve politika belirleyen kurum olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte kültür kurumları olarak Goethe Enstitüsü ve Dış İlişkiler Enstitüsü (ifa), akademik/eğitim kurumları olarak Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD), Alexander von Humboldt Vakfı ve Yurtdışı Okullar Merkezi Ajansı (ZfA); bir kamu medya kuruluşu olarak uluslararası yayıncı konumundaki Deutsche Welle (DW), Almanya'nın uluslararası kalkınma organizasyonu olarak Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu (GIZ), 1990'lardan bu yana barışı koruma misyonu ile çeşitli uluslararası görevlere katılan muhatap halk kitlelerine etki edebilen Alman Federal Silahlı Kuvvetleri (Bundeswehr) kamu

diplomasisinin önemli aktörleridir (Zöllner, 2020: 257-258). Yabancı basınla ilişkiler ve hükümet politikalarının iletişimini yürüten Federal Basın Kurumu (Bundespresseamt-BPA) da kamu diplomasisinin önemli bileşenlerindendir. Federal Basın kurumu Hükümet sözcüsü tarafından yönetilmekte ve Hükümetin yerli ve yabancı tüm basın ile ilişkilerini yönetmektedir.

Dönemin Federal Şansölyesi Bismarck tarafından 1871’de kurulmasından bu yana Federal Dışişleri Bakanlığı, Alman kamu diplomasisinin en önemli araçlarından birisidir. Bakanlık bünyesinde bulunan Kültür ve Toplum Genel Müdürlüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini planlama ve koordine etmek görevini yürütmektedir. Bakanlığın internet sayfasında yer alan tanıma göre Genel Müdürlük “Almanya’nın dış kültür, eğitim ve iletişim politikalarının yanı sıra “siyasi halkla ilişkilerinin” planlanması, koordinasyonu ve yönetiminden sorumludur” (Federal Dışişleri Bakanlığı 12.01.2024).

Bakanlığın sayfasında kültür ve iletişimin toplumların dış politikasını temsil ettiği vurgulanmakta ve Bakanlığın bu doğrultuda dünya çapında öncelediği hedefler şu şekilde sayılmaktadır.

- Yurtdışında Almanya’ya ilgi uyandırmak, bir diyalog ve değişim başlatmak,
- Değerlerimize karşı bir anlayış oluşmasını, Avrupa ve dünyadaki politikalarımızın desteklenmesini sağlamak,
- İnsanlara yaratıcılık ve inovasyon merkezi olarak modern ve dünyaya açık bir ülke Almanya ilhamını vermek,
- Kültür ve iletişim politikalarını Avrupa çapında düşünmek ve bir Avrupa kamusal alanını teşvik etmek. (Federal Dışişleri Bakanlığı 12.01.2024).

Bu hedeflere ulaşmak için bakanlık üç temel ana başlık altında ülkenin kamu ve kültürel diplomasi faaliyetlerini koordine etmekte ve ilgili sivil aktörlere destek vermektedir. Bu temel başlıklar Bakanlığın internet sayfasında tanımlandığı şekliyle: Dış Kültür Politikaları, Dış Eğitim ve Bilim Politikaları ve İletişim’dir.

Bakanlık, kültür politikasını aynı zamanda bir sosyal politika olarak ele almaktadır. Bu başlık altındaki hedeflerini gerçekleştirirken Goethe Enstitüsü, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Dış Kültürel İlişkiler Enstitüsü (ifa) gibi geleneksel Alman kültür diplomasisi araçlarıyla işbirliği yapmaktadır. Bu alanda yapılan faaliyetlerle “Güvene dayalı ilişkiler geliştirerek dünyanın en iyi beyinlerini Almanya ile bağlantıya geçirip onları partner olarak kazanmak ve Almanya’yı

dünyaya açmak” uzun vadeli bir stratejik hedef olarak tanımlanmaktadır (Federal Dışışleri Bakanlığı 12.01.2024).

Diğer bir başlık olan Dış Eğitim ve Bilim Politikası alanında ise yurtdışındaki Alman okulları, dil öğrenme fırsatları, değişim programları gibi konular öner çıkarılmıştır. Bu kapsamda Alman Akademik Değişim Programı - DAAD, Alexander von Humboldt Vakfı ve diğer birçok aktör ile yürütülen bu çalışmalar yardımıyla aktif bir eğitim ve bilim diplomasisi yaklaşımı ortaya konulmaktadır. Bu sayede, araştırma kurumlarını desteklemek, savaş veya çeşitli sebeplerle tehdit altında olan bilim insanlarına koruma sağlayarak araştırma özgürlüğü sağlamak gibi hedefler bu başlık altında sayılmaktadır. Bu sayede Almanya’nın, dünya çapında güven kazanmakla birlikte, aynı zamanda en iyi beyinler ve fikirlere ev sahipliği yapma noktasında uluslararası rekabet için ideal bir konuma sahip olması hedeflenmektedir (Federal Dışışleri Bakanlığı 12.01.2024). Bu yönüyle bu hedef diğer bir stratejik kamu diplomasisi hedefi olarak görülmektedir.

Bakanlığın ülkenin kamu ve kültürel diplomasi faaliyetlerini koordine ederken öncelediği temel başlıklardan üçüncüsü de İletişim’dir. Dış politikanın anlatılara ihtiyacı olduğu vurgulanarak iletişim çalışmalarının odak noktasının sadece Almanya’nın yurtdışındaki modern imajı değil, aynı zamanda Almanya’nın Avrupa politikası ve genel dış politikasının tüm alanları hakkında bilgi alışverişine imkân sağlamak olduğu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda Alman dış politikasının içerik ve amaçlarının açık bir şekilde muhataplarla paylaşıldığı belirtilmektedir (Federal Dışışleri Bakanlığı 12.01.2024).

Zöllner (2020:257), Federal Dışışleri Bakanlığı tarafından orataya konulan kamu diplomasisi anlayışının, diyalog temelli anlayış geliştirme eğilimin, 1945 sonrası Almanya’nın baskıcı ve emperyalist bir ülke olarak görülmesinden kaynaklı endişelere dayanıyor olabileceğini ifade etmektedir. Ve kavramsallaştırılan bu kamu diplomasisi felsefesinin ardındaki “dialogic” prensibinin, Alman teorisyen ve sosyolog Jürgen Habermas’ın modellediği söylemsel iletişim veya iletişimsel eylem kavramı ile örtüşmediğini; aksine, “başarıya yönelik” stratejik bir eylem olduğunu ifade etmektedir.

Federal Dışışleri Bakanlığı tarafından kullanılan kamu diplomasisi araçları arasında internet sayfaları, yazılı medya, uzman gruplara (örneğin gazeteciler) yönelik özel temalı ziyaretler, kültürlerarası değişim ve diyalog konularına

odaklanan toplantılar gibi farklı kalemlerde faaliyetler de yer almaktadır. Federal Bakanlığın internet sayfası yedi dilde (Almanca, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Portekizce, Arapça ve Rusça) içerik sunmaktadır. Dünya çapındaki Alman Büyükelçilikleri ve Konsoloslukları ile dokuz Alman Bilgi Merkezi (Pekin, Brasilia, Kahire, Mexico City, Moskova, Yeni Delhi, Paris, Pretoria ve Washington'da), web siteleri aracılığıyla 40'tan fazla dilde yerel muahtaplara ülke hakkında ek bilgiler sunmaktadırlar (Zöllner 2020:258).

Federal Dışişleri Bakanlığı günlük iletişimler bağlamında önleyici kamu diplomasisi çalışmaları da yürütmektedir. “2024 süper seçim yılında dezenformasyonla mücadele” adıyla durulan bir çalışma ile Bakanlık, başta Avrupa Parlamentosu Seçimleri olmak üzere 2024 yılında seçim yapılacak 70 ülke hakkında yapılması muhtemel dezenformasyonla mücadeleyi hedeflemektedir. *“İnsanlığın neredeyse yarısı 2024 yılında seçimlerin yapılacağı 70 civarında ülkede yaşıyor. Bu nedenle dezenformasyon özellikle seçmenleri ve bir yönetim biçimi olarak demokrasiyi hedef alıyor”* ifadeleri ile tanıtılan çalışma Bakanlığın güncel kamu diplomasisi ve iletişim çalışmalarına bir örnektir (Federal Dışişleri Bakanlığı, 23.02.2024).

Almanya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çevre ülkelerle ilişkilerin yeniden kurulmasına yardımcı olması için kültür faaliyetlerini öne çıkarmıştır. Bu amaçla İkinci Dünya Savaşı öncesi bu alandaki çalışmaları yürüten “Alman Akademisi” adlı kuruluşun bir devamı olarak 1951'de Goethe Enstitüsü kurulmuştur. Münih merkezli Enstitü Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ve siyasi temsil konumunda olan üyelerin de dahil olduğu bir yönetim kurulu tarafından yönetilen özel bir dernek olarak kurulmuştur. Bu yönüye Goethe Enstitüsü yarı kamu hizmeti kurumu olarak görülmektedir. Bütçesi esas olarak Federal Dışişleri Bakanlığı ve Federal Hükümetin Basın ve Enformasyon Dairesi tarafından tahsis edilmektedir. Bunun yanında özel şirketlerin bağış veya sponsorluk yoluyla destekler de alabilmektedir. Temel faaliyetleri Almanca dilinin öğretimi, kültürel işbirliği ve kültürel etkinlikler aracılığıyla Almanya'nın yurtdışındaki imajının desteklenmesi olarak tanımlanmaktadır. 98 ülkede 159 Goethe Enstitüsü bulunmaktadır. Dışişleri Bakanlığı ve Deutsche Well ile ortak koordinasyon içinde çalışmaktadır (Zöllner 2020:258).

Alman kamu diplomasisinin bir diğer önemli aktörü ise Federal Dışişleri Bakanlığı tarafından desteklenen yarı kamu kurumu statüsündeki Stuttgart merkezli

Dış İlişkiler Enstitüsü'dür (Institut für Auslandsbeziehungen - Ifa). Ifa'nın öncelikli faaliyet alanı kültürel alışveriş, sivil toplum diyalogu gibi alanlardır. Bunun yanında Enstitü, kültürel diplomasi alanıyla ilgili analizler hazırlayarak, muhtemel çatışma alanlarını önleyici önerilerde bulunmaktadır. Aynı zamanda kamu diplomasisinin genel görünümüne dair durum analizleri sunmaktadır (Zöllner 2020:258-259).

Alman Akademik Değişim Servisi (Deutscher Akademischer Austauschdienst, DAAD), Alman üniversitelerinin (çoğu kamu kuruluşudur) ortak bir kuruluşudur. Üniversitelerden ayrılan özel bütçenin yanında AB projeleri kapsamında da desteklenmektedir. DAAD, dünya çapındaki ofisleri aracılığıyla, uluslararası öğrencilere ve akademisyenlere Almanya'da öğrenim görmeleri veya çalışmaları için burslar vermekte ve aynı şekilde Alman öğrenci ve araştırmacıları da yurtdışına göndermektedir.

2022'de DAAD, AB programları da dahil olmak üzere dünya çapında 140.000'den fazla kişiyi destekleyerek Akademik Değişim alanında dünyada en fazla bütçe kullanan kuruluşu haline gelmiştir. Alman üniversitelerinin uluslararasılaşmasına katkıda bulunan bu ajans Güney yarımküredeki ülkelerin eğitim sistemlerini oluşturmalarına destekliyor ve yurtdışında Almanya ve Alma Dili hakkında akademik çalışmaları teşvik etmektedir. Berlin Misafir Sanatçı Programı (BKP) aynı zamanda sanatçılar için uluslararası üne sahip en iyi burs programlarından biridir (Alman Akademik Değişim Servisi, 2022).

Alexander von Humboldt Vakfı da klasik Alman eğitim ve araştırma kuruluşlarından birisidir. Federal Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilmekte ve diğer bazı federal bakanlılarca proje bazlı desteklenmektedir. Bilim ve araştırma destekleri yanında kültürlerarası anlayışın teşviki gibi konularda faaliyetler yürütmektedir. Alman Akademik Değişim Servisinden farklı olarak daha özel araştırmacı ve akademisyenleri seçerek yurtiçinde veya yurtdışında yabancı akademisyenlere doktora sorası burslar vermesidir Alexander von Humboldt Vakfı, 2024).

Almanya Yurtdışı Okullar Merkezi Ajansı (Die Zentralstelle für das Auslandsschulwesen - ZfA), Federal hükümete bağlı olarak çalışmaktadır. Yurtdışındaki 140'tan fazla Alman okulunu finanse etmekte ve denetlemektedir. Bu okullar yurtdışındaki Alman ilelerin öğrencileri ile bu okullara ilgi duyan yerel öğrencilere hizmet vermektedir (Zöllner 2020: 259) .

Almanya'nın uluslararası yayıncısı Deutsche Welle (DW), yurtdışındaki izleyicileri yeni, Nazi sonrası Almanya hakkında bilgilendirmek amacıyla 1953 yılında bir radyo hizmeti olarak kurulmuştur. Bugün DW, 30 dilde radyo, televizyon ve çevrimiçi içerik sunmaktadır. Son dönemlerde güncel öncelikler ve bütçe planları nedeniyle bazı ülkelerde yayınlar durdurulmuş ve dijital yayına geçilmiştir. DW'nin uydu tabanlı televizyon hizmetleri İngilizce, Almanca, İspanyolca ve Arapça dillerinde mevcuttur. Çevrimiçi platformlar ve sosyal medya kanalları aracılığıyla yayınlar da yapmaktadır. Deutsche Welle “saha için sahadan” sloganı ile hedef ülke veya toplumlar hakkında gündemleri öne çıkaran bir yayın politikası izlemektedir. Dolayısıyla siyasi veya kültürel anlamda doğrudan Alman'yı tanıtmaya odaklı bir politika yerine yerel gündemleri daha fazla öze çıkaran bir iletişim stratejisi izlemektedir (Zöllner 2020: 259). Bununla birlikte 32 farklı dilde ürettiği içeriklerde çevre, göç, sağlık, insan hakları gibi tematik içeriklere de önem vermektedir (Deutsche Welle, 2024). Bu yöntemin yapılan faaliyetleri propaganda gibi algılanmasının önüne geçtiği düşünülmektedir.

DW'nin tek hedef kitlesi Almanya dışındaki izleyicilerdir. Federal Meclis tarafından tahsis edilen Bütçe ile faaliyetlerini yürütmektedir. Kuruluş mevzuatında ditoryal bağımsızlığı olan bir kurum olarak tanımlansa da gerek yönetim kurulu yapısı gerek finansmanı itibarıyla doğrudan Almanya'nın bir kamu diplomasisi aracı olarak tanımlanabilir (Zöllner 2020: 260).

Almanya uluslararası spor organizasyonlarından fuarcılığa kadar birçok alanda kendisini dış dünyaya tanıtan ve ülke marka değerine katkı sağlayan önemli alanları da kamu diplomasisi bakımından değerlendirmektedir. 2006 yılında Almanya'da düzenlenen FIFA Dünya Kupası, ülkenin daha özgüvenli bir şekilde dış temsiline yönelik önemli bir fırsat sağlamıştır. Dünya Kupası'na, Almanya'nın yurtdışındaki imajını modernleştirmeyi ve mevcut stereotipleri yıkmayı amaçlayan, Alman Hükümeti ve Sanayiciler Birliği tarafından yürütülen ortak bir kampanya olan “Almanya—Fikirler Ülkesi” uygulaması eşlik etmiştir (Auer ve Srugies 2013: 24). Almanya'nın Euro2024 finallerine ev sahipliği yapıyor olması da bu alanda güncel bir fırsat daha sunmaktadır.

Almanya ekonomisi güçlü bir ülke olarak dünyanın farklı ülkelerine insani yardımlarda bulunarak dünya genelinde olumlu imaj oluşturan ülkelerin başında gelmektedir. Küresel İnsani Yardımlar raporuna göre Almanya 5.3 Milyon dolar insani yardımla ABD (15 Milyon dolar) ve Türkiye'den (7.2 Milyon Dolar) sonra

üçüncü sırada gelmektedir (Development Initiatives Küresel İnsani Yardımlar Raporu, 2023:14). Ekonomik gücü ve gayr-ı safi milli hasılasına oranla kıyaslandığında Türkiye’den geride olmakla birlikte dünya sıralamasında ilk sıralarda olması Almanya’nın yumuşak gücü bakımından oldukça önemli bir etkidir.

Son dönemlerde Almanya’nın imajını güçlendirme ve ülke markası olarak Almanya’yı pazarlamaya yoğunlaştığı da görülmektedir. Bu amaçla dijital mecraları da kullanarak çeşitli projeler geliştirilmiştir. Günek’e göre (2017:69) bu imaj Dördüncü Alman Hükümeti’nin geliştirdiği “Fikirler ülkesi Almanya” imajının (www.land-of-ideas.org) bir devamı mahiyetindedir. Almanya’yı kaliteli eğitimin merkez ülkesi imajıyla tanıtmayı amaçlayan “research in Germany” başlığı altında (www.research-in-germany.de) online bir platform kurulmuştur. Almanya hakkında bilgi edinmek isteyenlere çok dilli bir platform olarak kurulan “facts about Germany” sitesi de (www.tatsachen-ueber-deutschland.de/en) Almanya’yı dünyaya anlatmak misyonu üstlenmiştir (Günek, 2017:69).

Almanya’nın kamu diplomasisi faaliyetlerinde koordinasyon kurumu olarak Federal Dışişleri Bakanlığının öne çıktığı ve temel politikaların Bakanlık tarafından belirlendiğine önceki bölümlerde değinilmişti. Basın ve enformasyon alanında Alman kamu diplomasisinin önemli paydaşlarından birisi de Federal Basın Kurumu’dur (Bundespresseamt - BPA). Kurum doğrudan Başbakan’a bağlı olan ve hükümet sözcüsü tarafından yönetilen federal bir kurumdur. Başkanı devlet sekreteri (müsteşar) konumundadır. Türkiye örneği ile kıyaslandığında mülga Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğüne benzer nitelikte bir kuruluştur. Ancak kapsam olarak hükümetin basın birimi statüsü ile sınırlı olup vatandaşlar, medya ve hükümet için hizmet sağlayıcı bir kurum olarak tanımlanmıştır. Dışarıya, yani medya ve halka yönelik görevleri hem vatandaşları hem de medyayı Federal Hükümetin politikaları, tedbirler, yasalar, stratejiler hakkında bilgilendirmek şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca, Federal Hükümeti, Federal Şansölyeyi, Federal Cumhurbaşkanı ve onların çalışanlarını Almanya’daki ve dünyadaki gelişmeler hakkında bilgilendirmek devlet içindeki görevleri arasında sayılmaktadır (Federal Basın Kurumu, 2024).

Almanya’da bölgesel yayınlardan sorumlu olan Eyalet Radyo ve Televizyon Kuruluşları bulunmaktadır. Almanya Radyo ve Televizyon Kurumları Birliği ARD tüm bölgesel ve federal kamu yayın kuruluşlarının oluşturduğu bir birlik olarak çatı

kamu yayın kuruluğu pozisyonundadır. ARD'nin yayın politikası daha çok ülke içine yöneliktir. Dışa dönük yayınlar DW tarafından yrtlmektedir. Bu kuruluşların Federal Basın Kurumu ile tanımlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Alman Basın Ajansı DPA da aynı şekilde müstakil bir kuruluş şeklindedir. Federal Dışleri Bakanlığı temel politikaların belirlenmesi ve sivil aktörler aracılılığı ile dış eğitim ve kültür faaliyetlerinin koordinasyonunda ne çıkarken, Deutsche Welle dış kamuoyuna yönelik yayıncılık faaliyetlerini yürütmektedir.

Özetle ifade etmek gerekirse Almanya, ağırlıklı olarak kültürel diplomasi alanı olmak üzere kamu diplomasisi faaliyetlerine önem veren ülkelerden birisi olarak dikkat çekmektedir. Ancak kamu diplomasisinin kavram olarak tüm kurumlarca içselleştirildiği, örgütsel bir işlev olarak benimsendiği, aktörler arasında yakın işbirliği ve koordinasyon olan bir yapıdan bahsetmek zordur. Kamu diplomasisinin kültür ve eğitim, basın ve enformasyon, ticaret ve kalkınma gibi farklı alanlardaki tüm uygulayıcılarının koordinasyonunu sağlayan çatı bir kurum Almanya rneğinde bulunmamaktadır. Auer ve Sirugies (2013:35) Alman kamu diplomasisi aktörlerinin çoğunun, yurtdışında Almanya'nın olumlu imajını şekillendirme ve sürdürme, farkındalık yaratma ve anlayış oluşturmadaki rolleri konusunda yeterince bilinçli olmadıklarını ifade etmektedir. Ayrıca, bazı kamu diplomasisi faaliyetlerinin genellikle başka hedeflere ulaşmayı amaçlayan örgütsel eylemlerin bir yan çıktısı olarak devam ettiğini, bu nedenle de potansiyelin tamamının kullanılamadığını iddia etmektedir.

Bu çalışmadaki kavramsal tanımlamalar ve pratik örnekleri dikkate alındığında Alman kamu diplomasisi aktörleri; *siyasi/askeri, toplumsal/kültürel, ekonomik, eğitim/araştırma* olmak üzere dört alt alanda faaliyet göstermektedir (Auer ve Sirugies 2013:35)

SONUÇ

Kamu Diplomasisi bir iletişim alanı olarak halkla ilişkiler alanıyla ilgili çalışmalara konu olmaktadır. Ancak amaçları ve uygulama sürecinde kullandığı yöntem ve araçlar itibariyle devlet politikaları ile doğrudan ilişkisi bakımından uluslararası ilişkilerin de konusudur. Kamu Diplomasisinin kavramsal olarak tanımlanması henüz yeni sayılabilecek bir gelişme olduğu için bu alandaki kuramsal tartışmalar halen dinamik şekilde sürmektedir. Çeşitli disiplinlerin unsurlarını içinde barındıran ve daha ziyade uygulama pratiği ile somut anlamlar kazanan karmaşık bir alan olduğu söylenebilir. Dolayısıyla faaliyet alanları ve araçları itibariyle kamu diplomasisi konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından kamu diplomasisi alanı kısmen dağınık bir araştırma alanı olarak nitelenmektedir. Henüz gelişmekte olan bir alan olması bakımından bu durum normal kabul edilmektedir. Kamu diplomasinin hareket alanı ve aynı zamanda kaynağı olan uluslararası çevrenin sürekli gelişmesi ve değişmesi bu alanın sürekli kendisini yenilemesini zorunlu kılmaktadır. Uygulamada en önemli araçlarından olan iletişim teknolojilerindeki gelişimin oluşturduğu dinamik ortam da kamu diplomasisi alanındaki gelişmenin sürekli olmasını zorunlu kılan bir diğer önemli unsurdur. Zira matbu yayıncılıktan sonra radyo ve televizyonun bulunması, haberlerin uluslararası akışının hızlanması, müzik ve sinemanın kültürel ve siyasi anlamda uluslararası bir etki faktörüne dönüşmesi, diplomasinin kitlelerin de konusu haline gelme sürecini hızlandırmıştır.

Kamu diplomasisinin kavram olarak ortaya çıkışı da bu gelişmelerde eş zamanlıdır. Yakın geçmişte akıllı telefonların hayatımıza girmesi ve dijital mecraların kullanılmaya başlanması ise bu alanı daha farklı bir boyuta taşımıştır. Dolayısıyla kamu diplomasisi alanı akademik anlamda henüz gelişmekte olan bir alan olmakla birlikte esasında, konuları ve araçlarının değişkenliği ve dinamizmi nedeniyle gelişmesini devamlı sürdürmek zorundadır.

Geleneksel diplomasinin tamamlayıcı bir unsuru olması bakımından kamu diplomasisi uluslararası ilişkilerin bir konusu olduğu kesindir. Diğer yandan kamu diplomasisi, temelde bir iletişim süreci olması ve mesajların aktarım süreçlerinde kullandığı araçlar ve yöntemler ile mesajın kurgulanış aşaması itibariyle halkla ilişkilerin de bir konusudur. Bu çalışmada da kamu diplomasi disiplinler arası bir alan olarak kabul edilmiş ve kavramın açıklanmasıyla ilgili bölümlerde halkla

iletişim alanında geliştirilmiş bazı kavramsal modellerin açıklayıcı sınırlarından da yararlanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde ilk olarak diplomasinin tanımı ve tarihçesi ele alınmıştır. Kissinger'ın tabiriyle uluslararası ortamda denge ve meşruiyeti saylayan diplomasi, İskit'in ifadesiyle uluslararası sistemin istikrarını korumaktadır. Cull da uluslararası çevrenin yönetimi bağlamında bir tanım yaparak bu tartışmaya katılmaktadır (bkz. 1.1.1.). Diplomasinin dış politika ile karıştırıldığı durumlar da söz konusudur. Diplomasinin pratiğinde, hükümet organları, devlet başkanları ve onları temsil eden devlet görevlileri bulunmaktadır. Dolayısıyla dış politika hükümetlerin çıkarlarına uygun şekilde almış oldukları kararlar, hayata geçirmek istedikleri stratejiler ve planlamaları ifade derken diplomasi, bunların uygulama biçimi ile ilgilidir. Geleneksel olarak da devletleri yöneten liderler ve onların görevlendirdiği belirli temsilciler tarafından ve üçüncü taraflara kapalı bir iletişim yöntemiyle yapılmaktadır.

Temelde uluslararası ilişkiler ortamında dengeyi korumak ve istikrar sağlamak amacıyla uygulanan diplomasi, tarafların birbirlerini ikna süreçlerini de kapsamaktadır. Bu bakımdan Willson'un ifadesiyle diplomasi, uluslararası siyasette muhatapların kararlarını etkileyebilme kapasitesini de içermektedir (bkz. 1.1.3.). Muhatapların kararlarını etkilemek için onların ikna edilmesi gerekmektedir. Bu ikna süreci diplomasinin işlemediği hallerde zorla yani savaş ve ekonomik baskı yoluyla olabildiği gibi diplomasi sayesinde onların zihinlerine girilmesi ve gönüllerinin kazanılması yöntemiyle de mümkündür. Bu ikinci yaklaşımda diplomasi, ikna edici araçlar olarak yumuşa g unsurlarına ihtiyaç duyar. Yumuşak güç kavramının akademik literatüre girmesini sağlayan Nye, diplomaside g kavramını istediğiniz ıktıları elde etmek için başkalarını ikna etme kapasitesi olarak görmektedir (bkz. 1.1.3.) Geleneksel anlamda ekonomik ve askeri güç ile ilişkilendirilen ikna kapasitesi, kültürün cezbedici etkisi, kitle iletişim araçları ve küreselleşmenin oluşturduğu uluslararası etkileşim ortamı gibi imkanlarla farklı bir güç kapasitesi ile desteklenmiştir. Bu yeni g alanı ikna etkisi daha fazla olan ve karşıdakinin kendiliğinden sürece katılımını öngören yumuşak güç kapasitesidir.

Bu kapasitenin ortaya çıkabilmesi için karşıdakinin tercihlerinin şekillendirilebilmesi gereklidir. Yani Nye'ın ifadesiyle bir devletin istediği sonuçları karşıdakinin de istemesini sağlamasıdır (bkz. 1.2.1.). Bu da karşıdakini etkileyecek cazibe oluşturmak suretiyle yani bir yumuşak güç ortaya koyarak

mümkündür. Yumuşak gücün bileşenleri ise eğitim, kültür, sanat gibi alanlardan, teknoloji ve bilime kadar insanların hayatına dokunan birçok alanı kapsamaktadır. Sonuç olarak esas olan insanların ilgisini çekecek, onlara katma değer sayılacak veya ikna edecek bir etkileşim ve iletişim süreci ile onların kararlarının şekillendirilmesidir. Yumuşak gücün bu bileşenleri diplomaside yeni yöntemlerle farklı hareket alanları açmaktadır. Sayılan bileşenler ile yumuşak güç ve diplomasinin bir araya gelmesi bir uygulama alanı olarak kamu diplomasisini ortaya çıkarmaktadır.

Dış politikanın yürütülmesi esnasındaki diplomasi ve yumuşak güç birlikte devreye girdiğinde muhataplar sadece diplomatlardan ibaret kalmamakta, bu sayede diplomasi daha geniş bir hedef kitleyi yani muhatap kamuoyunu hedef almaktadır. Yani diplomasinin muhatap kitlesi bu defa kamuoyunu da içine alacak şekilde genişlemektedir. Diplomasinin bir anlamda dönüşümü olarak da görülebilecek bu yöntem bizi kamu diplomasisi tanımına götürmektedir. Bu çalışmanın ilk bölümlerine kamu diplomasisine dair birçok tanıma yer verilmiştir (bkz. 1.2.1). Genel anlamıyla kamu diplomasisi yabancı kamuoyu ile iletişim kurularak, onları çeşitli yöntemlerle etkilemek ve onların kaynak ülke çıkarları bağlamında hareket etmelerini sağlamak için yürütülen süreçler ve uygulanan faaliyetlerin bütünüdür. Geleneksel diplomasiden ayrılan yanı, araç ve aktörlerinin çeşitli olmasının yanında kaynaklarının da çeşitliliğidir. Leonard'ın tarifiyle kamu diplomasisi muhatap ülkelerin insanlarını anlamak, kültürlerini tanımak ve ihtiyaçlarını tespit ederek onların bakış açılarını paylaşmayı gerektirir. Bunun sonucunda ortak paydalar bulunarak karşılıklı anlayışın oluşturulması kamu diplomasisinin başlıca hedefidir. En nihai hedef ise kaynak ülke çıkarlarının korunması, ülke imajının yükseltilmesi ve cazibesinin artırılmasıdır.

Tezin temel araştırma sorusunda cevap bulmak için cevaplanması gereken yardımcı sorulardan birisi Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç kavramlarının tanımlarıdır. Yukarıda da özetlendiği şekliyle çalışmanın ilk bölümünde tezin konusuyla ilgili tanımlar detaylı bir şekilde yapılarak, diplomasi, güç, yumuşak güç ve kamu diplomasisi gibi kavramlar incelenmiştir. Araştırmanın bir diğer yardımcı sorusu dış politikada kamu diplomasinin gelişimin nasıl olduğudur. Çalışmanın ilgili bölümünde (bkz. 1.2.2) kamu diplomasisinin gelişimi tarihsel bir perspektiften ele alınarak incelenmiştir. Bu bölümde Türkiye ve Almanya açısından bazı örnekler de verilerek ilk örneklerinden günümüze kamu diplomasisinin gelişimine ışık

tutulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda bu çalışmada kamu diplomasisi, geleneksel diplomasinin kültürel etkileşim ve tanıtım yoluyla geliştirilen karşılıklı anlayış sayesinde desteklenmesi süreci olarak kabul edilmektedir. Alanın tarihsel gelişimi ise eş zamanlı olarak diplomasinin değişmesi ve dönüşmesini ifade etmektedir. Kimi durumlarda kamu diplomasisi, geleneksel diplomasiye alternatif bir yöntem gibi tarif ediliyor olsa da bu çalışma bu değerlendirmeye katılmamaktadır. Kamu diplomasinin geleneksel diplomasinin yerini aldığı veya kimi durumlarda alabileceği tezi bu çalışmada paylaşılmamaktadır. Kamu diplomasisi geleneksel diplomasi ile sağlanacak çıktılar için ortam hazırlayan bir ikna süreci olarak geleneksel diplomasinin bir tamamlayıcısı olarak görülmektedir. Bu çalışmanın ilk bölümünde tarihsel sürece dair yapılan incelemeler ve çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınan güncel uygulama örnekleri de bunu teyit etmektedir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturabilmek kavram tanımlamaları yanında bu alandaki kuramsal yaklaşımlar da incelenmiştir. Bu sayede Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinin karşılıklı olarak daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir. Kamu diplomasiye dair genel yaklaşımlardan birisi, Cull'un eski ve yeni kamu diplomasisi karşılaştırmasıdır (bkz. 1.2.3). Cull bu yaklaşımında eski kamu diplomasisinin aktör olarak devlet tarafından ve yukarıdan aşağıya geleneksel araçlarla yapıldığını ifade ederken, yeni kamu diplomasisinde aktörün devlet ile birlikte devlet dışı unsurlardan da oluştuğunu ve hem dikey hem de yatay bir iletişimle devletten halktan ve halktan halka ilişki süreçlerini içerdiğini ifade etmektedir. Nye'nin üç aşamalı kamu diplomasisi boyutlarına dair tanımlaması da kamu diplomasisi içerik ve iletişim yöntemleri bakımından incelemektedir. Bu doğrultuda hangi araç ve yöntemlerle iletildiğine bağlı olarak mesajlarının etkisi bakımından kamu diplomasisi faaliyetlerini kısa, orta vadeli ve uzun süreli ilişki şeklinde tanımlamaktadır (bkz. 1.3).

Bu çalışmada literatürde yer bulan diğer önemli kuramsal modeller de incelenmiştir (bkz. 1.4.). Bu çalışmada ele alınan kuramsal modellere bakıldığında kamu diplomasisi öncelikle halkla ilişkiler alanındaki araştırmacıların ilgisini çekmiş ve bu alanda birçok çalışma ortaya konulmuştur. Dış politikada sağladığı avantajlar ve yumuşak gücün diplomasi ile ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde uluslararası ilişkiler disiplini ile de yakından ilgilidir. Sonuç olarak kamu diplomasisi alanının Uluslararası İlişkiler ve Halkla İlişkilerin ortak bir alanı olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu alandaki kavramsal tartışmalar yeni olmakla beraber uygulama örneklerine bakıldığında kamu diplomasisi alanının oldukça eskiye dayandığını söylemek gerekmektedir. Bu çalışmaya konu ülkeler olarak Almanya ve Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine örnek olabilecek uygulamalarını tarihsel bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Nitekim Almanya 1700'lerde açtığı Arkeoloji Enstitüleri ve bunu takip eden süreçte kurduğu okullarla Alman kültürünün Almanya toprakları dışındaki topluluklarla etkileşiminin ilk örneklerini ortaya koymuştur. Türkiye'nin kültürel ve siyasi mirasını devraldığı Osmanlı Devleti'nin ise bu alanda daha zengin ve daha eski örnekleri tarihte görülmektedir. Kurumsal olmayan ancak bu alanın bir faaliyet örnekleri olarak görülebilecek Selçuklu ve Osmanlı'nın ilk dönemi bazı uygulamalara örnekler bu çalışmada verilmektedir. Almanya'nın 1700'lü yıllardan önce kurumsal olmayan benzer uygulamaları olduğu da varsayılmaktadır. Ancak konuyla ilgili incelenen ve Almanya'nın kamu diplomasisi tarihini ele alan eserlerde bu konuda veriye rastlanmamıştır.

Araştırmada, kıyaslama için iki ülkenin kurumsal düzeydeki uygulamalarının daha elverişli veriler sayılacağından yola çıkılmıştır. Bu doğrultuda, Almanya ve Türkiye'de kamu diplomasisi uygulamalarının tarihsel süreç içindeki gelişimi incelenirken tarihteki ilk izlere de değinilmiş olmakla birlikte çalışmada daha ziyade kurumsal nitelik gösteren uygulamalar ele alınmıştır. Devamında, günümüze kadar gelişen kurumsal örnekler, tarihsel bir perspektiften ve kuramsal bir bakış açısıyla yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda ilk kurumsal uygulamalar bağlamında Osmanlı'nın genişleme sürecinde çok aktif bir şekilde kullandığı İstimâlet Politikası, Almanya'nın *Auslandsdeutschtum* (Yurtdışı Almanlığı) olarak kavramsallaşan ve 1700'lü yıllardan itibaren uygulandığını bildiğimiz bugünün diaspora politikalarına eşdeğer kabul edilebilecek uygulamaları bize bu alanın tarihsel gelişimi ile ilgili fikir vermektedir. Dolayısıyla kavramın literatürde yer bulduğu 1965 yılından çok daha önce bu alanın aktif olarak kullanıldığı genel bir tespit olarak ortaya konulmaktadır. Çalışmada ortaya çıkan diğer bir tespit ise Almanya'nın 1700'lü yıllarda kurumsal olarak uyguladığı dış eğitim ve kültür çalışmalarının Osmanlı'daki örneklerinin çok daha eskilere dayandığıdır.

Almanya'nın ilk dönem uygulamalarına örnek verdiğimiz *Yurtdışı Almanlığı* politikası, dil ve kültür odaklı birlikteliği muhafaza ederek sınırları aşan

bir ulus bütünlüğünü hedeflemektedir. Dolayısıyla “ulusalcı bir odak noktasına” sahiptir. Osmanlı dönemi istimalet politikaları ise kültürel etkileşimi doğal olarak barındırmakla birlikte ortak dil hedefine odaklanmayan, daha ziyade inanç ve kültür etkileşimi ile barış içinde bir arada yaşama sonucuna odaklı, “çok milliyetli ve çok kültürlü bir millet politikası” örneği olarak yorumlanabilir. Bu bakımdan her iki ülkenin örnekleri Szondi’nin geleneksel ve yeni kamu diplomasisi karşılaştırmasında ele almış olduğu parametrelere göre değerlendirmek mümkündür (bkz.1.2.3.). Bu bağlamda, Almanya’nın ilk dönem faaliyetlerinde iletişimin yönü “tek yönlü iletişim” iken stratejik hedefi “ideolojik hedefler için ikna etme” olarak açıklanabilir. Osmanlı dönemi Türk kamu diplomasisinde ise bugünün yeni kamu diplomasisi modeli olarak kabul gören ve yaygın olarak uygulanan iki yönlü, iletişim, kültürel etkileşim ve iş birliğine dayalı bir ikna etme politikası uygulandığı söylenebilir.

Kamu Diplomasisi kaynağı olarak güç kavramını analiz eden Joseph Nye’in *Sert Güç ve Yumuşak Güç* sınıflandırması bize her iki ülkenin kamu diplomasisi alanındaki faaliyetlerini anlamakta yardımcı olmaktadır. Joseph Nye, eğitim, akademik değişimler, kültür sanat faaliyetleri ve medya iletişimi alanındaki bireysel unsurları sınıflandırması yumuşak gücün örneklerini tanımlamaktadır. Almanya’nın kamu diplomasisi alanında en tecrübeli olduğu alanlardan birisi olan dış kültür faaliyetleri ve bu kapsamda aktif araçlar olarak bilinen, Alman okulları, Goethe Enstitüleri, Akademik Değişim Ajansı DAAD gibi eğitim ve kültür kurumları yumuşak gücün başarılı örnekleri olarak dikkat çekmektedir. Almanya’nın bu alanda yüz yılı aşan kurumsal uygulamaları ile oldukça tecrübeli ülkelerden birisi olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Almanya’nın dahil olduğu değişim programlarının ilk profesyonel örnekleri 1905 yılında başlamıştır. Türkiye uzun yıllar batı merkezli burs programlarına öğrenci gönderen ülke konumunda iken Büyük Öğrenci Projesi ile ilk kurumsal uygulamasını 1990’larda başlatmış ve 2012 yılında bu projesini Türkiye Bursları adıyla planlı bir programa dönüştürmüştür. Yine 2011 yılında hayata geçirilen ve Türk yükseköğretim kurumları ile yurtdışındaki yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve akademisyen değişimini sağlayan Mevlâna Değişim Programı Türkiye’nin bu alandaki ihtiyaçları gözeterek adımlar attığını göstermektedir. Almanya ile kıyaslandığında Türkiye’nin kurumsal uygulamalarının yeni ve henüz kurumsallaşma sürecinde olduğunu tespit etmek mümkündür. Diğer yandan

Türkiye'nin öğrenci bursları, akademik değişim programları, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı gibi aktör ve araçlarıyla dünyanın farklı coğrafyalarında etkili olmaya başladığı ve bu alanda çok hızlı mesafe kat ettiği gözlemlenmektedir. Örneğin yurtdışı okulları üzerinden incelediğimizde Almanya'nın dünya genelinde 135 okulu bulunurken, Türkiye Maarif Vakfı ile çok kısa bir sürede 467 eğitim kurumu sayısına ulaşmıştır (bkz. 3.1.5). Bu ve benzeri gelişmeler Türkiye'nin bu alana önemli yatırımlar yaptığını ve kültürel diplomasi araçlarını dünya genelinde hızla artırdığını göstermektedir.

Almanya'nın dış eğitim ve kültür faaliyetleri geçmişten günümüze devlet destekli sivil vakıf ve dernekler aracılığıyla yürütülmüştür. Diğer bir ifadeyle Almanya'nın kültürel diplomasi alanındaki etkinliklerinde devlet destekli sivil araçların kullanılması geleneksel bir yöntemdir. Türkiye örneğinde ise geleneksel anlamda benzerlik olmakla birlikte günümüz uygulamalarında Türkiye'nin yurtdışındaki eğitim ve kültür faaliyetlerinde sivil görünüm Almanya'ya oranla biraz daha azdır. Örneğin Yunus Emre Enstitüsü kurumsal statü olarak Goethe Enstitüsüne benzer bir yapıda olmasına rağmen devlet kurumu algısı daha şn plandadır. Buna karşılık Alman Goethe Enstitüsü bütçe kaynakları, Federal Dışişleri Bakanlığı ile ilişkileri ve dış misyonlar itibarıyla bağlı olduğu idari yapı bakımından esasında hükümetten bağımsız değildir. Ancak Goethe Enstitüsünün faaliyetlerinde sivil toplum kuruluşu algısı daha fazla öne çıkmaktadır. Faaliyetlerin görünümü, iletişimin şekli ve stratejileri gibi unsurlar bu görünümün sağlanmasında önemli unsurlardır.

Almanya hem eğitim ve kültür faaliyetlerinde hem de medya ve iletişim alanında kamu kurumlarını öne çıkarmadan ilerlemeye özen göstermekte, kamu kurumları aracılığı ile yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerinde de iletişimin şekli ve mesajın içeriği bakımından sivil bir dil kullanmayı öncelemektedir. Deutsche Welle'nin "saha için sahadan" mottosu ile yaptığı bölgesel konulara dair yayınları öne çıkararak mesajlarını temalar üzerinden vermesi bu politikanın bir örneğidir. İki ülkenin faaliyetlerinin bu boyutu ile kıyaslanması ayrıca bir çalışma konusu olacak detayda ve önemdedir.

İnsani yardımlara dayalı kamu diplomasisi alanı her iki ülkenin de yatırım yaptığı alanlar olsa da Türkiye bu alanda Almanya'ya göre hem tarihsel olarak hem de günümüz uygulamalarında daha geniş bir kapasiteye sahiptir. Küresel İnsani

Yardım Raporuna göre Türkiye'nin 2015 yılından bu yana, dünyada milli gelire oranla en fazla insani yardım yapan ülke konumunda olması bunu teyit etmektedir (bkz. 3.1.4.). 2022 yılında da Türkiye 7.2 Milyon Dolar ile ABD'den sonra ikinci sırada yer alırken Almanya 5.3 Milyon dolar ile üçüncü sırada bulunmaktadır. Türkiye hem miktar olarak hem de milli gelire oranla kıyaslandığında Almanya'dan önde gelmektedir (bkz. 3.2.8).

Nye'nin sert gücün tanımını yaparken işaret ettiği askeri ve ekonomik güç bakımından iki ülkeyi değerlendirildiğinde Almanya'nın Dünya'nın büyük ekonomilerinden birisi olarak bu alanda etkili olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Ekonomi ve ticarette marka algısının sağladığı avantaj yanında ticari olarak ilişkide olduğu ülkelere yaptırım kapasitesi bakımından da ekonomi Almanya'nın önemli bir sert güçtür. Türkiye ekonomisi itibariyle sert güç potansiyelinde Almanya'ya göre daha hassas bir konumdadır. Buna karşılık NATO'nun en büyük ordularından birisine sahip olan ve bölgesindeki savaşlar ve terör nedeniyle sürekli savaşma kapasitesini canlı tutan Türkiye'nin sert gücü ordusu olarak görülebilir. Son dönem savunma sahasında yakaladığı ivme ve önemli savaşlarda etkisini gösteren silah üretimleri bu kapasitesini desteklemektedir. Dolayısıyla ekonominin sağladığı sert güç kapasitesi bakımından Almanya daha avantajlı bir görünümde iken Türkiye'nin bu alandaki kapasitesi Almanya'ya oranla sınırlıdır. Diğer yandan, ikinci dünya savaşından itibaren silahsızlanma politikası izleyen barış gücü görevleri haricinde sınırları dışında herhangi bir askeri varlık göstermeyen Almanya'nın askeri sert gücü Türkiye'ye oranla çok daha sınırlı bir görünümde dir. Bu nedenlerle sert gücün kamu diplomasisine etkisi bakımından Türkiye ve Almanya birbiriyle ayrışan iki farklı örnek olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye ve Almanya'nın medya ve iletişim araçları kullanımı bakımından da ayrıştığı düşünülmektedir. Dış kültür politikası odaklı karakteristik yapısı itibariyle düşünüldüğünde Almanya örneğinde medya kullanımı daha çok kültürel diyalog alanına odaklanmaktadır. Ancak kamu yayıncısı kuruluşlar kültürel diyalog amacının yanında, aynı zamanda hedef ülkedeki yapısal değişim (demokratikleşme / sivil toplum inşası) gibi amaçları gerçekleştirmek için de kullanılmaktadır. Siyasi amaç içeren ve devletin dış politika öncelikleri ile ilişkili saha yayınları yapan Deutsche Welle buna örnektir. Türkiye örneğinde ise medya araçları olarak TRT World, TRT Avaz, TRT Türk, TRT Kürdi gibi örnekler Türkiye'den hedef kitleye enformasyon sağlama ve kültür aktarımını birlikte içermektedir. Türkiye'nin

kamusal medya araçlarında hedef ülkelerdeki yapısal değişimlere odaklı bir yayın yapıldığı söylenemez.

Kamu diplomasisi faaliyetlerinde iç ve dış hedef kitle ayrımı bakımından da iki ülkenin uygulamaları farklılık göstermektedir. Alman kamu diplomasisi araçları dış hedef kitle odaklı bir faaliyet planlamasına sahiptir. İç kamuoyu kamu diplomasisi bakımından bir hedef kitle olarak görülmemektedir. Veya diğer bir ifadeyle iç kamuoyuna yönelik iletişim faaliyetleri kamu diplomasisi faaliyeti kapsamında değerlendirilmemektedir. Türkiye’de ise bu durum farklıdır. Türk kamu diplomasisinde, özellikle medya ve enformasyon alanında, hedef kitle hem iç hem de dış kamuoyudur. Türkiye’de hükümet politikalarının halka anlatılması ve bu politikalar için halkın onay ve desteğinin alınmasına yönelik faaliyetler de kamu diplomasisi kapsamında değerlendirilmektedir. Örneğin Türkiye’de kamu diplomasisinin koordinasyonunu sağlayan İletişim Başkanlığı hem iç halkla ilişkiler hem de dış kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütme ve koordine etmekle görevlidir. Almanya örneğinde ise kurumsal yapılanma itibariyle de pratik de bu iki alan birbirinden ayrı ele alınmaktadır. Kamu Diplomasisi koordinasyonu Federal Dışişleri Bakanlığınca sağlanmakta ve doğal olarak sadece dışa dönük kamu diplomasisi stratejileri geliştirmektedir. Almanya’da iç halkla ilişkiler alanı eyaletlerin sorumluluğundadır. Federal düzeyde ise bakanlıklar özelinde basın birimleri, hükümet düzeyinde ise hükümet sözcüsünün yönetimindeki Başbakanlık Basın Kurumu (Bundespresseamt) halkla ilişkiler ve iletişimi yürütmektedir.

Bu çalışmada Türkiye ve Almanya’nın ülke imajını tehdit eden unsurlara da değinilmiştir. Bu bağlamda Almanya açısından en önemli tehdit aşırı sağ ve ırkçılıktır. Almanya Nazi döneminde uygulanan politikalar ve Yahudi soykırımına giden sonuçlarının ağır yükünü bugün halen taşımaktadır. Bu konuda cesur bir yüzleşme yapmış olmasına rağmen bu algı ile mücadele etmeye devam etmektedir. Neonazi tehdidi Almanya’nın kamu diplomasisi bakımından hem bir yük oluşturmakta hem de bugünkü kamu diplomasisinin önceliklerinden birisi olmaya devam etmektedir. Tüm aktörlerin merkezi bir yaklaşım ve görünümünden kaçınması, diyalog ve kültürel etkileşim odaklı politikalar yürütülmesi ve barışın bir güvencesi olarak Avrupa Entegrasyonun kamu diplomasisi konuları arasında öncelik olarak görülmesi bu durumun bir sonucu olarak görülmektedir. Almanya örneğindeki gibi haklı bir nedene dayanmamakla birlikte sözde Ermeni soykırım iddiaları da Türkiye’nin ülke imajını tehdit eden önemli unsurlardan birisidir. Bu iddiaların

kimi ülkelerce siyasi olarak tanınması ve gündemde tutulması, Türkiye'nin bu alandaki kamu diplomasisi çalışmalarına öncelik vermesini zorunlu kılmaktadır. Ancak Osmanlı dönemi ve günümüzde birçok din, dil ve ırktan insanların bir arada yaşama tecrübesini taşıyan Türkiye örneğine karşılık Almanya'nın çok daha dezavantajlı bir durumda olduğu aşıkardır.

Genel olarak bakıldığında Almanya'nın uzun süreli ilişkiler ve kültürel etkileşim odaklı kamu diplomasisi faaliyetlerine -geleneksel olarak- daha fazla önem verdiği görölmektedir. Türkiye ise kültürel etkileşim ve değişim gibi uzun süreli ilişkiler inşa etmek odaklı faaliyetlerini son dönemde yoğunlaştırmıştır. Buna eş zamanlı olarak insani diplomasi ve lider diplomasisi odaklı siyasal iletişim yöntemlerini de etkili şekilde kullanmaktadır. Almanya'nın kamu diplomasisi uygulamasında, ülkenin siyasi yapısının da bir sonucu olarak, lider diplomasisinden söz etmek mümkün değildir.

Kurumsal yapısı ve faaliyet çeşitliği itibariyle iki ülke değerlendirildiğinde Almanya'nın kamu diplomasisi sınırlı alanlara odaklı, aktörlerin rolleri somut şekilde tanımlanmış bir sistemle yürümektedir ve istikrarlı bir görünüm vermektedir. Türkiye'nin ise hemen hemen tüm faaliyet alanlarını kapsayan kamu diplomasisi faaliyetlerinde, aktörlerin ve faaliyet alanlarının çok çeşitli ve değişken olduğu henüz kurumsallaşması süren daha dinamik bir yapı görölmektedir.

Bu çalışmada temel varsayımlardan birisi olarak Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde hedef ülkelerin halklarıyla kültürel ve insani bağlarını güçlendirerek dış politikadaki etkinliğini artırma motivasyonun ön planda olduğu değerlendirirken Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetlerindeki öncelikli amacının hedef toplumlar ile eğitim ve kültür faaliyetleri üzerinden kuracağı bağlar ile kendi ulusal itibarını korumak ve eş zamanlı olarak ekonomik ve ticari sistemini güçlendirmek istediğidir. Bu çalışmanın çıktılarının bu varsayımı doğrular nitelikte olduğu düşünölmektedir.

Çalışmada kamu diplomasisinin gelişimi ve her iki ülke dış politikasındaki karşılığı bağlamında tarihsel süreç analizi yapılmış ve faaliyet alanları araçları ve kurumlar bağlamında günümüz uygulamaları tespit edilmiştir. Bu sayede her iki ülkenin kapasite bakımından kıyaslanabilmesi için okuyucuya veriler sağlanmıştır. Ayrıca her iki ülkenin faaliyetleri, bu alanda öne çıkan kuramsal modeller ile de yorumlanarak kamu diplomasi görünümüne dair kuramsal bir çerçeve de çizilmeye gayret edilmiştir. Bu yönüyle Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisinin

teorideki karşılığı bağlamında okuyucuya bir inceleme alanı açılmaya çalışılmıştır. Bu konuyla ilgili bundan sonra yapılacak akademik çalışmalarda her iki ülkenin kamu diplomasisi etkinliğinin ve verimliliğinin istatistikler üzerinden ele alınabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, araştırmaya konu ülkelerin kamu diplomasisinin gelecek perspektiflerine dair yapılacak bir çalışma da alana önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu tezin Türkiye ve Almanya'nın kamu diplomasisine dair bundan sonra yapılacak akademik araştırmalar için kaynaklık etmesi ve yeni araştırma konuları için fikir vermesi umulmaktadır.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6/İSNAD 2 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Akçadağ, E. (2010). Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi, *TASAM Kamu Diplomasisi Enstitüsü*, <https://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf>. Erişim Tarihi: 05.05.2020.
- Akgün, Birol (2009). Türk Dış Politikası ve Uluslararası Örgütler, Akademik Orta Doğu, Cilt 3 (2).
- Aktan, Hamza, v.d. (1994). İstimâlet, TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 23 s.292, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı
- Alexander von Humboldt Vakfı (2024). <https://tuerkei.diplo.de/tr-tr/deutschland-und-die-tuerkei/03-deutschland-und-die-tuerkei/kultur/-/1797560> Erişim Tarihi: 27.04.2019
- Ali, M. (2022). “Turkey’s Soft Power Policy Towards the Balkans: Challenges And Perspectives“. *Journal of Liberty and International Affairs* (2) s. 255- 265. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1047369> Erişim Tarihi: 27.02.2024
- Alman Dış İlişkiler Enstitüsü – ifa (2024). Dış Kültür Politikaları Raporu – Almanya, https://opus.bsz-bw.de/ifa/frontdoor/deliver/index/docId/985/file/ifa-2023_ECP_Monitor_Germany_Report.pdf Erişim Tarihi: 02.03.2024
- Alman Dış İlişkiler Enstitüsü – ifa (2024b). Tarihçe, <https://www.ifa.de/ifa-geschichte/> Erişim Tarihi: 21.04.2024
- Alman Dış İlişkiler Enstitüsü – ifa (2024c). ifa'nın Tarihi: Arkaplanı. <https://www.ifa.de/ifa-geschichte/> Erişim Tarihi: 05.03.2024
- Alman Akademik Değişim Servisi – DAAD (2023). 2022 Yıllık Raporu, https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/der-daad/web_jb_2022.pdf Erişim Tarihi: 15.03.2025
- Alman Federal Basın Kurumu (2024). Tarihçe ve Görev Alanları, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/bundesregierung/bundespresseamt/geschichte-und-aufgaben-454036> Erişim Tarihi: 20.01.2024
- Almanya Federal Dışişleri Bakanlığı – Auswärtiges Amt (23.02.2024). 2024 Süper Seçim Yılında Dezenformasyonla Mücadele, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aamt/aussenpolitiklive/podcast-vom-posten/73/2644952> Erişim Tarihi: 27.04.2024)
- Almanya Federal Dışişleri Bakanlığı - Auswärtiges Amt (12.01.2024). Kültür ve Toplum Genel Müdürlüğü – Görevleri, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aamt/auswdienst/abteilungen/kulturundgesellschaft-node> Erişim Tarihi: 27.04.2024)
- Almanya Federal Dışişleri Bakanlığı - Auswärtiges Amt (19.05.2021). Dış Kültür ve Eğitim Politikası: Güçlü Uluslararası İlişkilerin Temeli, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/kultur-und-gesellschaft/01-ziele-und-aufgaben> Erişim Tarihi: 03.03.2024
- Almanya Federal Dışişleri Bakanlığı - Auswärtiges Amt (04.09.2019). “kulturweit” - Yurtdışında Gönüllü Kültür Hizmeti, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/kultur-und-gesellschaft/11-kulturweit> Erişim Tarihi: 04.03.2024

- Almanya Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı – BMBF (05.07.2013). Tek Elden Uluslararası Mesleki Eğitimde İşbirliğine İlişkin Federal Hükümet Strateji Belgesi, https://www.bmbf.de/SharedDocs/Downloads/files/strategiepapier_der_bundesregi-n_berufsbildungszusammenarbeit.html#download=1 Erişim Tarihi: 18.04.2014
- Almanya Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı – BMBF. İnovasyon Merkezi Olarak Almanya, https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/innovationsstandort-deutschland/innovationsstandort-deutschland_node.html (Erişim Tarihi: 22.04.2024)
- Alman Federal Meclisi - Bundestag (04.05.2023). Grundvertrag, <https://www.bundestag.de/services/suche?suchbegriff=Grundvertrag> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)
- Anadolu Ajansı (11.10.2023). Putin, Türkiye'de kurulması planlanan gaz merkezine çok sayıda ülkenin ilgi gösterdiğini söyledi, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/putin-turkiyede-kurulmasi-planlanan-gaz-merkezine-cok-sayida-ulkenin-ilgi-gosterdigini-soyledi/3016111> Erişim Tarihi: 03.03.2024
- Anadolu Ajansı (15.05.2020). Diriliş Ertuğrul dijital mecralarda son 3 ayda 21 milyonu aşkın seyirciye ulaştı, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/dirilis-ertugrul-dijital-mecralarda-son-3-ayda-21-milyonu-askin-seyirciye-ulasi/1840363#:~:text=Osmanl%C4%B1%20Devleti'nin%20kurulu%C5%9F%20temelle rini,dizisi%2071%20%C3%BClkeye%20ihra%C3%A7%20edildi.> Erişim Tarihi: 10.03.2024
- Anheiner, Helmut. K. (2017) *Die Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik Deutschlands im internationalen Vergleich*. Berlin: Hertie School of Governance.
- Anheier, H. K., Knudsen E. L. ve List, R. A. (2023). Soft Power and the New Geopolitics: Germany in Comparative Perspective, in: Helmut K. Anheier and ifa (eds.). *The External Cultural Policy Monitor*. Stuttgart: ifa.
- Arı, T. (2001). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. 4. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Aslan, P. (2020). *Yumuşak Güç Kamu Diplomasisi ve Popüler Kültür: Türk Televizyon Dizileri Üzerinden Bir İnceleme*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Auer, C. and Srugies, A. (2013). *Public Diplomacy in Germany*. Los Angeles: Figueroa Press
- Aydemir, E. (2018). *Kamu Diplomasisi: Ülkeler, Avrupa Birliği, Kurumlar, Uygulamalar*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Aydoğan, B. ve Aydın, H (2011). “Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik”, *Ekopolitik*, Rapor No: 11-02.
- Aziz, A. (2003). *Siyasal İletişim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baktır, M. Ve Eraslan C. (1994). “Ebubekir Efendi”. (1994). *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 10 s.276-277, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı
- Berenskoetter, F. ve Williams M. J. (Ed.) (2007). *Power in World Politics*. London: Routledge.
- Berridge, G. R. (2010). *Diplomacy: Theory and Practice*. 4. Editon. London: Palgrave Macmillan.
- Beslija, S. (2014). *Osmanlı Devletinde İstimâlet Siyaseti ve Bosna*, Saraybosna Tarih Enstitüsü.
- Chakraborty, K. (ed) (2013). *Cultural Diplomacy Dictionary of The Academy for Cultural Diplomacy*, http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/content/pdf/Cultural_Diplomacy_Dictionary.pdf Erişim Tarihi: 14.01.2019
- Christel A. (2016). “German Foreign Cultural and Educational Policy as a Means of Soft Power”. *HERJ Hungarian Educational Research Journal* 3:11-22.

- Cowan, G. ve Arsenault, A. (2008). Moving from monologue to dialogue to collaboration: the three layers of public diplomacy, *The Annals of American Academy of Political and Social Science*. 616(1), s.10-30.
- Cull, N. J. (2008). Public Diplomacy: Taxonomies and Histories, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, No. 10, 2008: 10-30
- Cull, N. J. (2009) *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: USC Center on Public Diplomacy, Figueroa Press.
- Cull, N. J. (2009b). Public Diplomacy Before Gullion: the Evolution of a Phrase, Snow, N. and Taylor, P. M. (ed) *Handbook of Public Diplomacy*. New York: Routledge.
- Cummings, M. (2003). Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey, Washington D.C.: Center for Arts and Culture.
<https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/MCCpaper.pdf>
Erişim: 20.01.2019.
- Çiçek, A. (2018). Kamu Diplomasisi Araçlarını ve Aktörlerini Harekete Geçirmek, *Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi, Bildiri Kitabı*, Ed. Uysal, A. Balıkesir: 2018:802
- Deutsche Welle (2023): Bağımsız Kararlar İçin Tarafsız Bilgi: Deutsche Welle, Almanya'nın Uluslararası Medya Kuruluşu, <https://corporate.dw.com/de/freie-informationen-%C3%BCr-freie-entscheidungen/a-17650400> Erişim Tarihi: 23.04.2024)
- Deutsche Welle (2024). Temaları <https://www.dw.com/de/themen/s-9077> Erişim Tarihi: 29.05.2024
- Development Initiatives (2023). "Global Humanitarian Assistance Report 2023". Bristol: Development Initiatives <https://devinit.org/resources/global-humanitarian-assistance-report-2023> Erişim Tarihi: 28.05.2024)
- Dilbirliği, M. (2020). Avrupa Birliği'nin Batı Balkan politikası, Analiz: Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/avrupa-birligi-nin-bati-balkan-politikasi/1962754>
- Efegil, E. (2011). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, *Kamu Diplomasisi Enstitüsü*, <https://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/94-tuerk-di-politkasi-ve-kamu-dplomass>. Erişim Tarihi: 01.05.2020.
- Ekşi, M. (2015). *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erzen, M. Ü. (2014). *Kamu diplomasisi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Fayda, M, Yaman, A, Kenanoğlu M. M. "Zımmi Hukuku". *TDV İslam Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/zimmi#2-fikih> Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.
- Federal Hükümet İnternet Sayfası - Bundesregierung (22 Ocak 2023). "Fransız-Alman Dostluğu: Avrupa'da itici bir güç (The Franco-German friendship: a driving force in Europe)". <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/elys%C3%A9e-treaty-2159314> Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024.
- Gencoglu, H. (2014). "The first Muslim politician of South Africa Ahmet Ataullah Bey, 1865-1903". *New Contree*, (69). School for Basic Sciences, Vaal Triangle Campus, Cape Town: North-West University
- Gencoglu H. (2018). *Güney Afrika'da zaman ve mekân: Ümit Burnu'nun umudu Osmanlılar*. İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Gilboa, E. (2008). Searching for a Theory of Public Diplomacy. *Annals of The American Academy of Political and Social Science*, 616. s.55-77.

- Gökırmak, M. (2012). Küreselleşen Dünyada Diplomasi: Kamu Diplomasisi, Tasam, <http://www.kamudiplomasisi.org/ana-sayfa/44-makaleler/124-kuereselleen-duenyada-diplomasi-kamu-diplomasisi-.pdf> Erişim Tarihi: 03.01.2019
- Göksu, O. (2023). 21. Yüzyılda Türkiye'nin Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Gücü: Yapısı, Araçları ve Mesajları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 10(2), 845-870 <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1273435>
- Goethe Enstitüsü (2024). 2022/2023 Yıllık Raporu, https://www.goethe.de/resources/files/pdf313/gi_jahrbuch_22-23_jahrbuch_buch_rz-compressed.pdf Erişim Tarihi: 28.04.2024
- Goethe Enstitüsü (2024b): Eyaletten Dünyaya, <https://www.goethe.de/de/uun/org/ges/pe1.html#slide0> Erişim Tarihi: 28.04.2024
- Güneş, A. (2017). *Türk Kamu Diplomasisinin Stratejik İletişim Yaklaşımı Bağlamında Yapılandırılması: Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Hageböiling, D. ve Barker, T. (2022). Deutschlands globale Technologie-Diplomatie: Internationale Allianzen, Partnerschaften und Normen im Technologiebereich stärken. In *Eine digitale Grand Strategy für Deutschland: Digitale Technologien, wirtschaftliche Wettbewerbsfähigkeit und nationale Sicherheit in Zeiten geopolitischen Wandels*. Berlin: Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-85204-7>
- Haigh, A. (1974). *Cultural Diplomacy in Europe*. Strasbourg: Council for Cultural Cooperation.
- Harnischfeger, H. (26.05.2002). Die auswärtige Kulturpolitik vor einem Wendepunkt, *Bundeszentrale für Politische Bildung*, <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/25566/die-auswaertige-kulturpolitik-vor-einem-wendepunkt/> Erişim Tarihi: 23.04.2024
- Kim, H. (2011). Cultural Diplomacy as the Means of Soft Power in an Information Age. *Academy for Cultural Diplomacy*. https://www.culturaldiplomacy.org/academy/index.php?cdr_academic-articles_cultural-diplomacy Erişim Tarihi: 20.05.2019.
- Heuss, T. (17.05.1951). Kräfte und Grenzen einer Kulturpolitik, *Theodor Heuss: Die großen Reden. Der Staatsmann*, Tübingen: 1965, S. 137. <https://www.theodor-heuss-haus.de/theodor-heuss/zitate> Erişim Tarihi: 02.04.2024
- Independent Türkçe (2022). İspanya'dan Japonya'ya Türk dizilerinin dünya çapındaki başarısı, <https://www.indyturk.com/node/530656/k%C3%BClt%C3%BCr'i%CC%87spanyadan-japonyaya-t%C3%BCrk-dizilerinin-d%C3%BCnya-%C3%A7ap%C4%B1ndaki-ba%C5%9Far%C4%B1s%C4%B1> Erişim Tarihi: 11.03.2024
- İlgürel, M. (1994). Osmanlı Devletinde İstimalet Siyaseti, *XII. Türk Tarih Kongresi*, Cilt III, Ankara: 1994: 944
- Kalın, İ. (2006). Türkiye'nin İnce Gücü, İstanbul: SETA Vakfı. <https://www.setav.org/turkiyenin-ince-gucu/> Erişim Tarihi: 01.02.2019
- Kalın, İ. (ed.) (2011). *2000'li Yıllar: Türkiye'de Dış Politika*, İstanbul: Meydan Yayıncılık.
- Kalın, İ. Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, *T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü*, <https://kdik.gov.tr/sag/kamu-diplomasisine-bakis/20>. Erişim Tarihi: 07.01.2018
- Karadağ, H. (2012). *Bir Dış Politika Tekniği Olarak Kamu Diplomasisi: Karar Verem Sürecine Etkisi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

- Karadağ, H. (2020). *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi*. 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kasım, K (2023). Kamer KASIM “Karadeniz’de Güvenlik Bağlamında Rusya Ukrayna Savaşı”, Bilgin M.S. (Ed.), *Türkiye’nin Jeopolitiği ve Karadeniz’in Güvenliği Ekseninde Rusya-Ukrayna Savaşı*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2023, s. 139-161.
- Kelley, J. R. (2009). Between “take-offs” and “crash landings”: Situational aspects of public diplomacy, Snow, N. ve Taylor, P. M. (ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* New York: Routledge, ss.72-85.
- Kocabıyık, H. (2019). Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye, *Avrasya Etüdları*, 55 (1), 163-196. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/avrasya/issue/48343/612298>.
- Kodaman, T. ve Akçay, E. Y. (2010). Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 s. 75-92.
- Köksoy, E. (2014). Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler İlişkisi: Kuramsal bir değerlendirme, *Marmara İletişim Dergisi*, (22), 211-231.
- Köksoy, E. ve Kavoğlu, S. (Ed) (2023). *Türkiye Perspektifinden Kamu Diplomasisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köksoy, E. (2021). “Türkiye’de Kamu Diplomasisi Akademik Literatürü Üzerine Bir İnceleme: Medya, İletişim ve Halkla İlişkiler Çalışmaları Alanı Olarak Kamu Diplomasisi”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 19, Sayı 38, 2021/2, 631-684
- Köse, E. (2017). Dijital Diplomasinin Sosyo-Ekonomik Ve Sosyo-Politik Yapıya Etkisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Kayfor 15 Özel Sayısı*, 2347-2370 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/53208/711070>. Erişim Tarihi: 05.04.2019
- Kreiser, Klaus (2018): „Die Reise der Karadeniz im Jahr 1926 : Schwimmender Basar im Hamburger Hafen oder Botin der Neuen Türkei?“. Bamberg: opus. DOI: 10.20378/irbo-51446
- Kurtuluş, B. (2014). *21. Yüzyılda Değişen Diplomasi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Leonard, M., Stead, C., ve Smewing, C. (2002). *Public Diplomacy*, London: Foreign Policy Center
- Lohmann, R., Göler, D. ve Vollmer, I. (2016). Zivilgesellschaftliche Akteure in der Außenpolitik: Chancen und Perspektiven von Public Diplomacy. (ifa-Edition Kultur und Außenpolitik). Stuttgart: ifa (Institut für Auslandsbeziehungen). <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ss0ar-51130-5>
- Maaß, K-J. (2013). Werbung, Werte, Wettbewerb - wohin steuert die Auswärtige Kulturpolitik?, Stuttgart: ifa (Institut für Auslandsbeziehungen). <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ss0ar-54833-7>. Erişim Tarihi: 20.02.2024.
- Manheim, J. (2001). Talking Points for Meeting with Staff of Senate Foreign Relations Committee, Aktaran: Ross, C. (2002). Public Diplomacy Comes of Age, *The Washington Quarterly*, 25(2), 73-83. Doi: <https://doi.org/10.1162/01636600252820144>
- Melissen, J. (ed.) (2005). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Basingstoke: Palgrave Macmillan. http://culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/soft_power/The_New_Public_Diplomacy.pdf. Erişim Tarihi: 01.04.2019

- Melissen J. (2011). *Beyond The New Public Diplomacy*, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.
- Müller, S. (2009). The Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Ed. Nancy Snow, Philip M. Taylor (2009). London and New York: Routledge.
- Michels, E. (2006). Deutsche Akademie 1925-1945, *Historisches Lexikon Bayerns*, URL: https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Deutsche_Akademie,_1925-1945 Erişim Tarihi: 23.04.2024
- Morgenthau, H. (1970). *Uluslararası Politika, Güç ve Barış Mücadelesi*, Cilt 2, Çeviri: Baskın Oran ve Ünsal Oksay. Ankara: Sevinç Matbaası
- Möller, A. (2012). Schlüssel zur Lösung, Teil des Problems: Deutschland braucht eine bessere Public Diplomacy in der EU. (DGAP-Standpunkt, 2). Berlin: Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-52904-1>
- Nye, J. S. (1990). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, New York: Basic
- Nye, J. S. (2002). *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford: Oxford University Press.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.
- Nye, J. S. (2005). *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips Kitap 3. Baskı, Çeviri: Reyhan İnan-Aydın
- Nye, J. S. (2008). Public Diplomacy and Soft Power, *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, No. 94, 2008.
- Nye, J. S. (2009). Get Smart: Combining Hard and Soft Power. *Foreign Affairs*, Temmuz – Ağustos 2009. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart>. Erişim Tarihi: 15.05.2021
- Nye, J. S. (2010). The future of soft power in US foreign policy. In I. Parmar, & M. Cox, *Soft Power and US Foreign Policy Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives* (pp. 4-11). New York: Routledge.
- Ostrowski, D. (2010). *Die Public Diplomacy der deutschen Auslandsvertretungen weltweit: Theorie und Praxis der deutschen Auslandsöffentlichkeitsarbeit*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Özkan, A. (2015). 21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkânları, Rapor no: 70, Tasam Yayınları, https://tasam.org/Files/PDF/Raporlar/STR70_21_Yuzyilin_Stratejik_Vizyonu.pdf_66fb77c9-cd79-481e-a185-9a9c26ffe7b7.pdf/ Erişim Tarihi: 15.08.2019.
- Öztürk, T. (2009). Dış Politikadaki Etkin Unsur: Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği, *Kamu Diplomasisi Enstitüsü* <http://kamudiplomasisi.org/pdf/tugceersoyozturk.pdf>. Erişim Tarihi: 25.05.2020.
- Pamment J. (2013). Time, Space and German Soft Power: Toward a Spatio-Temporal Turn in Diplomatic Studies? Perspectives: Review of International Affairs 2:5-25. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=244756>
- Pamment, J. (2013b). *New Public Diplomacy in the 21st Century: A comparative study of policy and practice*, London and New York: Routledge.
- Paschalidis, G. (2009). Exporting national culture: histories of Cultural Institutes Abroad, *International Journal of Cultural Policy*, 15:3, 275-289

- Pinto, İ. (2022). Türk Dizi İhracatı Liderliğe Oynuyor, *Business Diplomacy*, 11: 30-31, DEİK: <https://businessdiplomacy.net/tr/tu%CC%88rk-dizi-i%CC%87hracati-liderlig%CC%86e-oyuyor/> Erişim Tarihi: 11.03.2024
- Reagen, R. (16.09.1987): Remarks at the 40th Anniversary Conference of the United States Advisory Commission on Public Diplomacy, https://www.reaganlibrary.gov/search?search_api_fulltext=Public+Diplomacy Son Erişim (02.04.2019)
- Resmî Gazete (18.05.2007). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518-3.htm>
- Riggins, J. (1998). *A Strategic Assessment of Public Diplomacy*, U.S. National Defence University. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA444104.pdf>. Erişim Tarihi: 11.06.2021.
- Rohanda S. Z. (2009). Mapping Out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Framework, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Newyork, Taylor & Francis.
- Ross, C. (2002). Public Diplomacy Comes of Age, *The Washington Quarterly*, 25(2), 73-83. Doi: <https://doi.org/10.1162/01636600252820144>
- Sanberk, Ö. ve Altınay, H. (8 Ocak 2008). Kamu diplomasisi ve Yumuşak Güç, *Sabah Gazetesi*.
- Sancak, İ. (2019). "II. Abdülhamid Dönemi Kamu Diplomasisi Uygulamaları". Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Sancar, G. A. (2012). *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Scott-Smith, G. (2009). Exchange Programmes And Public Diplomacy. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Ed. Nancy Snow, Philip M. Taylor (2009). London and New York: Routledge.
- Signitzer, B. H. ve Coombs, T. (1992). Public relations and public diplomacy: conceptual convergence, *Public Relation Review*. Vol:18 (1) ss.137-147.
- Snow, N. (2008). International Exchanges and the U.S. Image, *Sage Journals*, 616(1), s.198-222.
- Snow, N. (2009). "Rethinking Public Diplomacy", *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Ed. Nancy Snow, Philip M. Taylor (2009). London and New York: Routledge.
- Snow, N. and Taylor, P. M. (2009). *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, First ed. New York, London: Routledge.
- Snow, N. and Cull, N. J. (2020). *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Second ed. New York, London: Routledge.
- Sönmezoğlu, F. (2000). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul: Filiz
- Sasse, H. N. (1971). *Auswaertiges Amt 1870-1970*. Bonn: Auswaertiges Amt.
- Szondi, G. (2009). Central and Eastern European public diplomacy: A transitional perspective on national reputation management, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Ed. Nancy Snow, Philip M. Taylor (2009). London and New York: Routledge
- Szondi, G. (2008). *Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Difference*, Clingendael: Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.
- Şahin, M. ve Çevik, S. B. (ed.) (2015). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Terzi, H. M. (2015). Uluslararası Öğrenci Değişim Programları ve Türkiye'deki Uygulamaları. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 11(34), 56-64.
- Tiedeman, A. (2005). *Branding America: An Examination of U.S. Public Diplomacy Efforts After September 11, 2001*, Boston: Tufts University, The Fletcher School.
- Tuch, H. N. (1990). *Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*, New York: St. Martin's Press.
- Tuncer, Hüner (1991). *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara: Dış Politika Enstitüsü
- Türkiye Maarif Vakfı. Dünyada Maarif, <https://turkiyemaarif.org/dunyada-maarif> Erişim Tarihi: 08.03.2024
- Türkiye Maarif Vakfı. Hakkında, <https://turkiyemaarif.org/page/hakkimizda> Erişim Tarihi: 07.03.2024
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Kurum Hakkında. <https://tika.gov.tr/kurumumuz/hakkimizda/> Erişim Tarihi: 10.03.2024
- TÜRKSOY. Tarihçe, <https://www.turksoy.org/tarihce> Erişim Tarihi 03.02.2024
- TÜRKSOY. Kültür Başkentleri, <https://www.turksoy.org/kultur-baskentleri> Erişim Tarihi: 03.03.2024
- T. C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (23.12.2023). Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Altun, 4. Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu Toplantısında konuştu, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/cumhurbaskanligi-iletisim-baskani-altun-4-kamu-diplomasisi-koordinasyon-kurulu-toplantisinda-konustu Erişim Tarihi: 03.03.2024
- T. C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (06.07.2021). Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi ve Eylem Planı Hazırlandı, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/ulusal-kamu-diplomasisi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-hazirlandi> Erişim Tarihi: 10.03.2024
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. Vizyon ve Misyon, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/vizyon-misyon> Erişim Tarihi: 10.03.2024
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. Kurum Hakkında, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkında> Erişim Tarihi: 10.03.2024
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (21 Haziran 2018). Türkiye'nin İnsani Yardımları Hakkında, http://www.mfa.gov.tr/no_-171_-insani-yardimlarimiz-hk.tr.mfa. Erişim Tarihi 03.03.2024
- T.C. Dışişleri Bakanlığı: Türkiye'nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yardimlari.tr.mfa (son erişim 03.03.2024)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2024). İnsani Yardımlar, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yardimlari.tr.mfa Erişim Tarihi: 08.03.2024
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Yurtdışı Okulları, MEB: <https://yyegm.meb.gov.tr/www/yurt-disi-okullarimiz/icerik/366> (son erişim 10.03.2024)
- Weigel, S. (2019). "Transnationale Auswärtige Kulturpolitik - Jenseits der Nationalkultur: Voraussetzungen und Perspektiven der Verschränkung von Innen und Außen". (ifa-Edition Kultur und Außenpolitik). Stuttgart: ifa (Institut für Auslandsbeziehungen). <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-62816-8>

- Wilson, E. J. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, Public Diplomacy in a Changing World, 110-124.
- Yağmurlu, A. (2007). Halkla ilişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi”, *Ankara Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 9-38.
- Yazar, F. (2020). *Kamu Diplomasisi - Kriz Yönetimi Yaklaşımları*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yaylar, Y. (2020). “Karşılaştırmalı Kamu Diplomasisi Analizi: Türkiye, ABD ve Japonya”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. Baskı. Ankara: Seçkin Kitap
- Yıldırım, G. (2015). *Kültürel Diplomasi Ekseninde Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yılmaz, A. ve Kılıçoğlu, G. (2017). Avrupa Birliği’nin Yumuşak Güç Kullanımı ve Diğer Ülkeler Üzerindeki Olumlu Etkisi, “*Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*”, 8 (15), 83-118. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bartiniibf/issue/30498/329737>
- Yunus Emre Enstitüsü: Kurum Hakkında, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> Erişim Tarihi: 08.03.2024
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Türkiye Bursları; Düünden Bugüne, <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/hakkimizda> Erişim Tarihi: 08.03.2024
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (21.12.2021). 2021 Yılında Türkiye Bursları'na Rekor Başvuru. <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari> Erişim Tarihi: 07.03.2024
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Başkanlık Hakkında, <https://ytb.gov.tr/kurumsal/baskanlik> Erişim Tarihi: 09.03.2024
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (2023). Türkiye Bursları 2022 Yıllık Raporu, <https://tbbsweb.azureedge.net/tbbsweb/Page/About/TB-Rapor-2022-TR.pdf> Erişim Tarihi: 08.03.2024
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı. Mevlâna Değişim Programı, <https://mevlana.yok.gov.tr/temel-bilgiler/> Erişim Tarihi: 28.04.20
- Zaharna, R. S. (2009). “Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives”, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Ed. Nancy Snow, Philip M. Taylor (2009). London and New York: Routledge.
- Zimmermann, O. (2016). “Für einen gerechten Welthandel und für mehr Beteiligung der Zivilgesellschaft”. Berlin: Deutscher Kulturrat. <https://www.kulturrat.de/themen/europa-internationales/auswaertige-kultur-bildungspolitik-akbp/fuer-einen-gerechten-welthandel-und-fuer-mehr-beteiligung-der-zivilgesellschaft/> Erişim Tarihi: 05.06.2024.
- Zöllner, O. (2020). Germany’s Public Diplomacy: Translating Domestic Discourses of Modernity and Culture, Past and Present. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Ed. Nancy Snow, Nicholas J. Cull (2020). Second Ed. London and New York: Routledge.